

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om yttrandefrihet i masskommunikation samt vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att en lag skall stiftas om yttrandefrihet i masskommunikation. Genom lagen införs närmare bestämmelser om yttrandefrihet i masskommunikation, såsom i grundlagens bestämmelse om yttrandefrihet förutsätter. Avsikten är att alla former av masskommunikation skall regleras av bestämmelser med samma innehåll, oberoende av vilken teknik som används för upptagning, publicering eller distribution av meddelandena. Lagen föreslås ersätta den gällande tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen.

Bestämmelserna föreslås endast delvis gälla privatpersoners hemsidor i elektroniska kommunikationsnät. På dessa hemsidor skall endast tillämpas de bestämmelser i lagen genom vilka man vid behov kan se till att straff- och skadeståndsrättsligt ansvar realiseras eller snabbt förhindra att material med klart lagstridigt innehåll sprids vidare. Likaså föreslås, att lagen endast delvis skall tillämpas på verksamhet i vilken en fysisk eller juridisk person visserligen deltar i masskommunikation, men enbart har hand om teknisk framställning, sändning, förmedling eller distribution av en publikation eller ett nätmeddelande.

Publikationsverksamhet som är avsedd att vara regelbunden skall som föremål för reglering avskiljas från å ena sidan enskilda meddelanden och andra sidan program. En periodisk publikation definieras i lagförslaget som en publikation som är avsedd att ges ut regelbundet minst fyra gånger om året. Med nätpublikation avses i lagförslaget en enhetligt avfattad helhet av nätmeddelanden, som är avsedd för regelbunden utgivning.

Den som utövar publikationsverksamhet, dvs. utgivaren, skall enligt lagförslaget se till att en enskild publikation, periodisk publikation och nätpublikation är försedd med uppgift om utgivaren och att publikationer som

har formen av upptagningar också innehåller uppgift om framställningsåret. För regelbundet utkommande publikationer och program skall utses en ansvarig redaktör. Publikationen skall i så fall vara försedd med uppgift om vem som är ansvarig redaktör. Är det frågan om ett program, skall i programverksamheten meddelas vem som är ansvarig redaktör. Enligt lagförslaget skall var och en ha rätt att få veta vem som är ansvarig redaktör för publikationen eller programmet. Den som utövar publikations- eller programverksamhet skall se till att det görs en upptagning av varje program och nätpublikation. Upptagningen skall i regel sparas minst i tre månader från att programmet sändes eller nätpublikationen gjordes tillgänglig för allmänheten. Om innehållet i en nätpublikation ändras ofta, behöver upptagningen dock inte sparas längre än två månader.

Lagförslaget innehåller bestämmelser om rätt till genmäle och rättelse. Rätten till genmäle föreslås grunda sig på att en person på objektiva kriterier upplever sig kränkt. En enskild person som har motiverad anledning att anse sig ha blivit kränkt av innehållet i ett meddelande i en periodisk publikation, nätpublikation eller ett med dessa jämförbart, återkommande program, skall ha rätt att få ett genmäle publicerat i samma publikation eller program. I lagförslaget föreslås också rätt att få en uppgift rättad. Rätten innebär att inte bara en enskild person, utan också en sammanslutning, stiftelse eller myndighet skall ha rätt att få en felaktig uppgift om sig och sin verksamhet rättad, om uppgiften har framförts i en periodisk publikation, nätpublikation eller i ett program. Rättelsen skall framföras i samma publikation eller i ett program av samma utövare av programverksamhet. Förslaget innehåller också bestämmelser om på vilket sätt och inom vilken tid

ett yrkande om genmäle eller rättelse skall framställas, om en ansvarig redaktörs skyldighet att underrätta den som har framställt yrkandet om att yrkandet har förkastats, samt om denna persons rätt att få saken prövad av domstol.

Enligt lagförslaget skall innehavaren av en sändare, server eller annan motsvarande anordning se till att ha de uppgifter som behövs för att identifiera avsändaren till ett nätmeddelande som med hjälp av anordningen görs tillgängligt för allmänheten. Identifieringsuppgifterna skall få utplånas tidigast tre månader efter att meddelandet har nått anordningen. Lagförslaget har bestämmelser om förutsättningarna för utlämning av identifieringsuppgifter och det förfarande som då skall iaktas.

I lagförslaget finns också en bestämmelse om ett nytt tvångsmedel, order att avbryta distributionen av ett nätmeddelande. Tvångsmedlet innebär att en domstol skall ha möjlighet att ge utgivaren, programverksamhetens utövare eller administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning order att göra nätmeddelandet oåtkomligt för allmänheten. Enligt förslaget skall ordern förfalla, om inte åtal för ett brott som grundar sig på innehållet i meddelandet väcks, ett yrkande om förverkandepåföljd framställs eller talan om ersättning av skada

som innehållet i ett meddelande orsakat väcks inom tre månader efter att ordern gavs.

Innehavaren av en sändare, server eller motsvarande anordning skall också i två särskilt nämnda fall själv ha rätt att göra ett nätmeddelande oåtkomligt. Om innehavaren av anordningen på detta sätt avbryter distributionen av nätmeddelandet, skall han bevisligen underrätta avsändaren till meddelandet om saken. Avsändaren skall ha rätt att få saken behandlad av domstol.

Enligt lagförslaget skall justitieministeriets rätt att besluta om åtal i mål som gäller tryckalster överföras på riksåklagaren. Riksåklagaren skall alltid fatta åtalsbeslutet när det är frågan om brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal. Riksåklagaren skall också vara behörig att väcka åtal för chefredaktörsförseelse i anslutning till ett sådant brott.

I propositionen ingår också förslag om revidering av bestämmelserna om skydd för anonymitet och källskydd i rättegångsbalken och förundersökningslagen så att de motsvarar principerna i den föreslagna lagen om yttrandefrihet i masskommunikation, liksom även förslag till ändring av fem andra lagar.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft inom ca ett halvt år efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
ALLMÄN MOTIVERING	6
1. Inledning	6
2. Nuläge	6
2.1. Lagstiftning och praxis	6
2.1.1. Grundlagen	6
2.1.2. Tryckfrihetslagen	7
Allmänt	7
Tryckfrihetslagens tillämpningsområde	8
Ordningsföreskrifter	8
Idkande av boktryckerirörelse	8
Spridning av tryckskrift	9
Utgivning av periodiska tryckskrifter	9
Genmäle och rättelse	10
Myndigheters kungörelser och andra meddelanden	10
Utgivning av offentliga handlingar och vissa andra slag av skrifter	10
Det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en enskild tryckskrift	11
Det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en periodisk tryckskrift	12
Skadeståndsansvar	12
Övervakningen av att tryckfrihetslagen iakttas samt behörighet att väcka åtal ..	12
Beläggande av tryckskrift med kvarstad	13
Förverkandepåföljd	13
Indragning av en periodisk tidskrift	14
Laga domstol	14
Tryckskrifter som införts från utlandet	14
2.1.3. Radioansvarighetslagen	15
Allmänt	15
Ansvarig programredaktör	15
Straffrättsligt ansvar för innehållet i ett rundradioprogram	15
Skadeståndsansvar	16
Skyldighet att rätta uppgifter	16
Skyldighet att göra upptagningar av program	16
Laga domstol	16
Skyldighet att förmedla myndighetsmeddelanden	16
2.1.4. Rättegångsbalkens och förundersökningslagens bestämmelser om skydd för anonymitet och informationskälla	17
2.1.5. Annan lagstiftning om masskommunikation	17

2.2.	Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	18
2.2.1.	Finlands internationella förpliktelser	18
2.2.2.	Utländsk lagstiftning om tryckfrihet och kommunikation	19
	Sverige	19
	Norge.....	21
	Danmark.....	23
	Tyskland	26
	Frankrike.....	28
	Österrike.....	28
2.3.	Bedömning av nuläget	29
2.3.1.	Tryckfrihetslagen.....	29
2.3.2.	Radioansvarighetslagen.....	31
2.3.3.	Straffrättsligt ansvar	31
2.3.4.	Genmäle och rättelse	32
2.3.5.	Skydd för anonymitet och källskydd	33
3.	Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	33
3.1.	Mål	33
3.2.	De viktigaste förslagen.....	34
	Enhetligare bestämmelser om utövning av yttrandefriheten	34
	Tillämpning av lagen på enskilda och dem som svarar för tekniska funktioner..	34
	Publikations- och programverksamhet	35
	Genmäle och rättelse	35
	Specialbestämmelser om nätkommunikation	36
	Chefredaktörsförseelse.....	36
	Åtalsrätt.....	37
	Andra viktiga förslag.....	37
4.	Propositionens verkningar	37
4.1.	Inverkan på individens ställning	37
4.2.	Verkningar för företagen	38
4.3.	Verkningar i fråga om organisation och personal	38
5.	Beredningen av propositionen	39
6.	Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	40
6.1.	Samband med andra propositioner.....	40
6.2.	Samband med internationella fördrag och förpliktelser	40
	DETALJMOTIVERING.....	42
1.	Lagförslag	42
1.1.	Lagen om yttrandefrihet i masskommunikation	42
1 kap.	Allmänna bestämmelser.....	42
2 kap.	Skyldigheter för utgivare och dem som utövar programverksamhet..	54
3 kap.	Genmäle och rättelse	62
4 kap.	Ansvar för innehållet i ett publicerat meddelande	69
5 kap.	Tvångsmedel	76
6 kap.	Påföljder och åtalsrätt.....	86
7 kap.	Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser	92

1.2.	Rättegångsbalken.....	93
1.3.	Förundersökningslagen.....	94
1.4.	Strafflagen	94
1.5.	Lagen om allmänna åklagare.....	94
1.6.	Lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet.....	94
1.7.	Beredskapslagen	95
1.8.	Lagen om försvarstillstånd	95
2.	Närmare bestämmelser	97
3.	Ikraftträdande.....	97
4.	Lagstiftningsordning	97
LAGFÖRSLAGEN.....		101
	om yttrandefrihet i masskommunikation.....	101
	om ändring av 17 kap. 24 § rättegångsbalken	109
	om ändring av 27 § förundersökningslagen	110
	om upphävande av 2 kap. 17 § strafflagen.....	111
	om ändring av 7 § lagen om allmänna åklagare	112
	om ändring av 9 § lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet.....	113
	om ändring av 43 § beredskapslagen.....	114
	om ändring av lagen om försvarstillstånd	115
PARALLELLTEXTER.....		116
	om ändring av 17 kap. 24 § rättegångsbalken	116
	om ändring av 27 § förundersökningslagen	118
	om ändring av 7 § lagen om allmänna åklagare	119
	om ändring av 9 § lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet.....	120
	om ändring av 43 § beredskapslagen.....	121
	om ändring av lagen om försvarstillstånd	122

ALLMÅN MOTIVERING

1. Inledning

Den gällande tryckfrihetslagen (1/1919) stiftades redan år 1919. Lagen, som stiftades för att motsvara kommunikationsförhållandena i början av förra seklet, är i sin helhet föråldrad. Den motsvarar varken materiellt eller lagstiftningstekniskt längre de krav som ställs på yttrandefrihetslagstiftning.

Sedan tryckfrihetslagen stiftades, har det skett stora förändringar i masskommunikationen. Den traditionella kommunikationen genom tryckskrifter har fått sällskap av många nya former av kommunikation. En fristående bok, regelbundet utkommande tidning eller vilken traditionell tryckskrift som helst kan numera publiceras och göras tillgänglig för allmänheten i många olika former av upptagningar.

Förutom den förändring av kommunikationen som har skett genom att det finns olika former av upptagningar, har förändringar också skett i den elektroniska masskommunikationen. Telenät används också för masskommunikation förutom för målgruppskommunikation. Det tekniskt högtutvecklade datornätet är ett mångsidigt redskap med vars hjälp meddelanden i form av text, ljud, bildlig framställning och rörliga bilder eller en kombination av dessa kan göras tillgängliga för allmänheten. Samtidigt har också nätens överföringskapacitet snabbt ökat.

I propositionen föreslås att bestämmelserna om utövning av yttrandefrihet i masskommunikation nu skall samlas i en enda lag. Samtidigt skall tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen (219/1971) upphävas. Den nya lagen skall utan åtskillnad gälla alla former av masskommunikation, följaktligen också de nya formerna.

Lagförslagets syfte är att närmare bestämmelser skall utfärdas om utövning av yttrandefriheten i masskommunikation, vilket förutsätts i yttrandefrihetsbestämmelsen i 12 § 1 mom. grundlagen. De föreslagna bestämmelserna kan närmast karakteriseras som ordningsföreskrifter. Förslaget innehåller också bestämmelser om rätt till genmäle och rättelse samt vissa andra sådana rättigheter i an-

slutning till utövning av yttrandefriheten vilka har väsentlig anknytning till masskommunikation. Dessutom innehåller lagförslaget bestämmelser om straff- och skadeståndsrättsligt ansvar för innehållet i ett publicerat meddelande samt sådana specialbestämmelser om åtalsrätt, tvångsmedel och påföljder som behövs i fråga om masskommunikation. Målet är också att förenkla de gällande bestämmelserna om övervakning av innehållet i ett meddelande.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

2.1.1. Grundlagen

Enligt 12 § 1 mom. grundlagen har var och en yttrandefrihet. Till yttrandefrihet hör rätten att framföra, sprida och ta emot information, åsikter eller andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag. Bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn kan utfärdas genom lag.

Grundlagen tryggar varje människa som befinner sig inom den finländska jurisdiktionsyttrandefrihet, oberoende av medborgarskap. Bestämmelsens tillämpningsområde omfattar samtliga tekniska metoder och uttrycksformer samt alla slag av uppgifter, åsikter och andra meddelanden, oberoende av vad de innehåller.

Enligt sin ordalydelse omfattar yttrandefriheten rätt att framföra, sprida och ta emot information, åsikter eller andra meddelanden utan att någon i förväg hindrar detta. Enligt den regeringsproposition som ledde till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna år 1995 avses med offentliggörande alla former av publikation, distribution och förmedling av meddelanden. I propositionen betonas att dimensionerna av yttrandefriheten överhuvudtaget inte får tolkas alltför snävt. Därmed skall bestämmelsen om yttrandefriheten ge skydd t.ex. mot den offentliga mak-

tens ingrepp i pressens redaktionella arbete redan innan ett meddelande egentligen har uttryckts eller publicerats. Yttrandefriheten skall också annars uppfattas mycket extensivt, såsom man gjort i internationella människorättskonventioner och grundlagsutskottets tolkningspraxis (se RP 309/1993 rd, s. 61).

Riksdagens grundlagsutskott har i sina utlåtanden ansett, att den yttrandefrihet som garanteras i 12 § grundlagen ger rätt att uttrycka tankar i tal, skrift och genom bilder samt rätt att i tryck ge ut en skrift eller bildlig framställning. Yttrandefriheten omfattar också frihet att åhöra ett tal samt läsa en skrift och ett tryckalster och att åse bildlig framställning samt rätt att distribuera skrifter och tryckalster. Vidare omfattar yttrandefriheten också rätt att framföra pjäser och filmer. Grundlagsutskottet har redan i sin tidigare praxis ansett att de rättigheter som tryggas genom bestämmelsen om yttrandefrihet också gäller rundradio- och kabelsändningsverksamhet. (Se GrUU 8/1961 rd, 2/1986 rd, 14/1993 rd och 23/1993 rd). Också kommersiell reklam och marknadsföring omfattas av den yttrandefrihet som tryggas i 12 § 1 mom. grundlagen (se GrUU 19/1998 rd, 1/1993 rd och 2/1986 rd), fastän de inte har ansetts höra till yttrandefrihetens kärnområde.

Yttrandefrihetsbestämmelsen i grundlagen tryggar också rätten att utöva de rättigheter som yttrandefriheten medför ”utan att någon i förväg hindrar detta”. I detta avseende förbjuder bestämmelsen förhandsgranskning av meddelanden och andra sådana ingrepp i yttrandefriheten som innebär att man i förväg ställer hinder för utövning av denna frihet. Huvudregeln är också att det är förbjudet att göra utövning av yttrandefriheten beroende av tillstånd, men å andra sidan utgör yttrandefrihetsbestämmelsen inget hinder för bevarande av koncessionssystemet för rundradio- och kabelsändningsverksamheten, om systemet också i framtiden kan motiveras på ett godtagbart sätt med tanke på yttrandefriheten (Se RP 309/1993 rd, s. 61- 62 och GrUU 19/1998 rd).

Grundlagens yttrandefrihetsbestämmelse hindrar inte att utövningen av yttrandefriheten i efterhand övervakas genom straffrättsliga och skadeståndsrättsliga bestämmelser. Å andra sidan begränsar yttrandefrihetens ställ-

ning som grundläggande frihet dock också rätten att i efterhand göra ingrepp i yttrandefriheten. Därför kan t.ex. långtgående eller allmänt hållna kriminaliseringar av yttrandefriheten vara problematiska med tanke på yttrandefrihetsbestämmelsen (se RP 309/1993 rd, s. 61 och GrUU 23/1997 rd).

I samband med riksdagsbehandlingen av reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna fogades till bestämmelsen om yttrandefrihet ett s.k. lagförbehåll, enligt vilket ”närmare stadganden om yttrandefriheten utfärdas genom lag” (se GrUB 25/1994 rd, s. 9). I bestämmelsen nämns uttryckligen – den redan i regeringens proposition omfattade – grundläggande utgångspunkten, att alla bestämmelser som är väsentliga för utövningen av yttrandefriheten skall utfärdas genom lag. Å andra sidan innebär lagförbehållet också att lagstiftaren är skyldig att utfärda bestämmelser som preciserar denna grundläggande frihet.

Yttrandefrihetsbestämmelsen innehåller också en särskild begränsningsklausul (ett kvalificerat lagförbehåll), som ger lagstiftaren rätt att genom lag utfärda bestämmelser om sådana begränsningar i fråga om bildprogram som är nödvändiga för att skydda barn. Bestämmelsen förutsätter inte att övervakningen av bildprogram uttryckligen måste basera sig på förhandsgranskning, men lämnar dock begränsade möjligheter därtill. Begränsningsklausulen har en särskild betydelse med tanke på lagstiftningen om granskning av bildprogram (se GrUU 14/2000 rd).

2.1.2. Tryckfrihetslagen

Allmänt

Tryckfrihetslagen innehåller bestämmelser om rätt att utge tryckskrift (1 kap.), om villkoren för idkande av boktryckerirörelse (2 kap.), idkande av bokhandel, försäljning av tryckskrifter, rätt att hålla allmän läsesal och lånebibliotek samt annan spridning av tryckskrifter (3 kap.), utgivning av periodiska tryckskrifter (4 kap.), utgivning av offentliga handlingar och vissa andra slag av skrifter (5 kap.), ansvarighet för brott som begås genom tryckskrift (6 kap.), tillsynen över lagens efterlevnad (7 kap.), rättegången i tryckfri-

hetsmål (8 kap.) samt tryckskrift som införs från utlandet (9 kap.).

Tryckfrihetslagens tillämpningsområde

Tryckfrihetslagen reglerar främst tryckskrifter. Enligt 1 § tryckfrihetslagen har var och en rätt att utan att myndigheterna i förväg lägger hinder för det ge ut tryckskrifter med iakttagande av vad som föreskrivs i tryckfrihetslagen. Med tryckskrift avses enligt lagens 2 § varje skrift som mångfaldigats genom användande av tryckpress eller annat likartat medel. Enligt 3 § skall en tryckskrift anses utgiven då den blivit såld eller utbjuden till salu eller annars blivit spridd eller utställd eller anslagen så, att allmänheten kan vinna kännedom om den. Angående en författares uteslutande rätt till alster av sin verksamhet och om rätt för var och en att i tryck utge lagar och författningar samt andra offentliga handlingar gäller förutom bestämmelserna i 5 kap. tryckfrihetslagen vad som särskilt föreskrivs därom.

Ordningsföreskrifter

Enligt 10 § 1 mom. tryckfrihetslagen skall i varje tryckskrift som ges ut i Finland sättas ut boktryckarens namn eller firma samt tryckningsorten och året när skriften trycktes. I andra än periodiska tryckskrifter skall också sättas ut förläggarens namn, om det finns en sådan. Brott mot bestämmelserna medför bötesstraff. Bestämmelsen i 10 § 1 mom. tryckfrihetslagen gäller dock inte s.k. småtryck, dvs. tillkännagivanden och formulär som hänför sig till affärs- och ämbetsverksamhet eller det husliga livet eller sällskapslivet, samt röstsedlar för allmänna val, förutsatt att de inte innehåller andra uppgifter än sådana som är nödvändiga för valet.

Bestämmelsen i 17 § 2 mom. tryckfrihetslagen föreskriver böter för den som säljer eller annars sprider en tryckskrift som saknar de uppgifter som enligt 10 § skall vara utsatta. Detsamma gäller den som säljer eller sprider en tryckskrift om vilken han vet att de uppgifter som avses i 10 § tryckfrihetslagen är felaktiga, om inte något strängare straff enligt allmän lag föreskrivs för gärningen.

Enligt 12 § tryckfrihetslagen skall en bok-

tryckare sända ett exemplar av varje utgiven tryckskrift till justitieministeriet, som på begäran skall utfärda ett bevis om att så har skett (det s.k. tvångsexemplaret). Underlåtenhet att sända ett exemplar till justitieministeriet bestraffas med böter. Skyldigheten att sända ett tvångsexemplar gäller dock inte tryckskrifter som kommer från riksdagen, regeringen, av regeringen tillsatta kommittéer, kyrkomötet, ämbetsmyndigheter eller till kommunalförvaltningen hörande inrättningar och inte heller skrifter vilkas innehåll hänför sig uteslutande till vetenskap eller yrke.

Idkande av boktryckerirörelse

I 2 kap. tryckfrihetslagen finns bestämmelser om idkande av boktryckerirörelse. Enligt 5 § har varje finsk medborgare som råder över sig själv och sin egendom rätt att idka boktryckerirörelse. Samma rätt har ett lagligen bildat bolag, ett andelslag eller en förening, när rörelsen förestås av en person som är behörig att idka boktryckerirörelse. Om ett döds- eller konkursbos rätt att fortsätta boktryckerirörelse bestäms i 6 §.

I samband med att ikraftträdandet av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) förbereddes, fogades en ny 5 a § till tryckfrihetslagen. Enligt denna paragraf har också varje myndig utlänning som har sitt hemvist i Finland rätt att idka boktryckerirörelse. Kravet på hemvist gäller dock inte om ett internationellt avtal som förpliktar Finland förutsätter att ett sådant krav inte får ställas. I praktiken befinner sig EES-staternas myndiga medborgare i samma ställning som finska medborgare när det gäller rätten att idka boktryckerirörelse. En sådan rätt har också en utländsk näringsidkares filial, om den är registrerad i Finland.

Enligt 7 § tryckfrihetslagen skall den som vill inrätta ett tryckeri göra en skriftlig anmälan om rörelsen hos den registerbyrå som avses i lagen om folkbokföringsförvaltningen (166/1996). Anmälan skall också göras när den som har rätt att idka boktryckerirörelse har blivit ägare eller innehavare av en tidigare grundad boktryckerirörelse, samt när ett dödsbo eller konkursbo fortsätter att idka en boktryckerirörelse. Till anmälan skall fogas en utredning om rätten att idka boktryckeri-

rörelse samt uppgift om rörelsens föreståndare och den lokal där rörelsen skall utövas. Anmälan skall också göras om föreståndaren eller lokalen ändras. Anmälan och bilagorna skall inlämnas i två exemplar. Registermyndigheten skall ge ett bevis över att anmälningsplikten har fullgjorts och sända en avskrift av beviset och det ena exemplaret av anmälningshandlingarna till justitieministeriet. Försummelse att fullgöra anmälningsplikten bestraffas enligt 8 § tryckfrihetslagen. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. På samma sätt straffas också den som idkar boktryckerirörelse utan att ha rätt att göra det samt bolag, andelslag, förening, döds- eller konkursbo och filial som idkar boktryckerirörelse utan en lagligt behörig föreståndare.

Spridning av tryckskrift

I 3 kap. tryckfrihetslagen finns bestämmelser om idkande av bokhandel och annan spridning av tryckskrifter.

Enligt 14 § tryckfrihetslagen har en författare, utgivare och förläggare av tryckskrift rättighet att själv eller genom andra sälja eller sprida tryckskriften. Enligt 15 § har var och en rätt att idka bokhandel med iakttagande av vad som föreskrivs om rätt att idka handelsrörelse. Samma rätt har bolag, andelslag och förening, om rörelsen förestås av en lagligen behörig person. Bestämmelserna i 15 § gäller också på rätten att hålla allmän läsesal och lånebibliotek.

Enligt 16 § tryckfrihetslagen har en finsk medborgare rätt att efter anmälan till behörig registermyndighet sälja tryckskrifter i landet såsom kolportör. Enligt 16 § 2 mom. betraktas dock inte såsom kolportör den som endast tillfälligtvis säljer eller annars sprider tryckskrifter, utan att idka rörelsen såsom ett verkligt yrke, inte heller den som i näringsssyfte bär omkring eller genom anslag kungör tidningar, affischer eller andra dylika tillkännagivanden. Enligt 16 a § tryckfrihetslagen tillämpas 16 § också på en utlänning som har sitt hemvist i Finland. Om ett internationellt avtal som förpliktar Finland dock inte kräver att utlänningarna skall ha sitt hemvist i Finland, skall avtalets bestämmelser tillämpas till denna del. Medborgare i EES-stater har således samma rätt till kolportörsverksamhet

som finska medborgare.

Den som utan behörig anmälan idkar bokhandel eller kolportörsverksamhet straffas enligt 17 § 1 mom. tryckfrihetslagen med böter.

Utgivning av periodiska tryckskrifter

I 4 kap. tryckfrihetslagen finns bestämmelser om utgivning av periodiska tryckskrifter. Enligt 18 § tryckfrihetslagen anses som periodiska tryckskrifter tidningar och tidskrifter som är avsedda att utkomma under bestämd titel och i nummerföljd samt med vissa mellanrum, dock minst fyra gånger om året. Med periodisk tryckskrift jämställs löpsedlar, reklambilagor och liknande tryckalster som hör till tryckskriftens respektive nummer eller häfte.

Enligt 19 § 1 mom. skall en förhandsanmälan om att en periodisk tryckskrift ges ut göras före utgivningen. Anmälningspliktig är den periodiska tryckskriftens förläggare, om vilken gäller vad 2 kap. tryckfrihetslagen föreskriver om boktryckare. Enligt 23 § tryckfrihetslagen skall den som är förläggare för en periodisk tryckskrift utan att ha rätt att vara det varje gång som åtal väcks bestraffas med böter eller fängelse i högst ett år.

En periodisk tryckskrift skall ha en huvudredaktör, vars uppgift det är att övervaka att skriften ges ut samt att bestämma om dess innehåll. Enligt 19 § 2 mom. tryckfrihetslagen kan en periodisk tryckskrift ha flera huvudredaktörer. I anmälan om utgivningen av den periodiska tryckskriften skall då nämnas vilken avdelning av skriften som varje huvudredaktör utövar inseende över. Enligt 21 § tryckfrihetslagen kan endast den som är myndig vara huvudredaktör för en periodisk tryckskrift. Enligt 23 § tryckfrihetslagen skall den som verkar som huvudredaktör för en periodisk tidskrift utan att ha rätt att vara det varje gång som åtal väcks bestraffas med böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt 22 § tryckfrihetslagen skall huvudredaktörens namn finnas utsatt på varje nummer eller häfte av en periodisk tryckskrift. Om namnet inte finns utsatt, skall huvudredaktören bestraffas med böter. Om huvudredaktörens uppgifter i verkligheten sköts av någon annan än den person som uppgivits

vara huvudredaktör, bestraffas den person som anmäls vara huvudredaktör, om den falska uppgiften har givits med hans samtycke, samt den faktiska huvudredaktören liksom även förläggaren, om han känt till saken, med böter eller fängelse i högst ett år.

Förläggaren av en periodisk tryckskrift skall göra en förhandsanmälan om att den periodiska tryckskriften ges ut. Anmälan skall göras till registermyndigheten på den ort där tryckskriften kommer att ges ut. I övrigt gäller om förläggaren och anmälan vad 2 kap. tryckfrihetslagen föreskriver om anmälan som skall göras om boktryckare och hans rörelse. I anmälan skall dessutom nämnas tryckskriftens namn och orten där den trycks, hur ofta skriften kommer att ges ut samt av vilket tryckeri den kommer att tryckas. I anmälan skall också nämnas den person som i egenskap av huvudredaktör övervakar utgivningen av skriften och bestämmer om dess innehåll. Om flera personer uppges vara huvudredaktörer för tryckskriften, skall i anmälan uppges över vilken avdelning av skriften var och en av dem har att utöva inseeende. Om någon av de omständigheter som avses i 19 § 1 mom. tryckfrihetslagen ändras, skall förläggaren göra en behörig anmälan om ändringen innan ett nytt nummer eller häfte av den periodiska tryckskriften kommer ut.

Registermyndigheten skall ge ett bevis över att de anmälningar som avses i 19 § tryckfrihetslagen har gjorts. Enligt lagens 2 kap. skall anmälningarna jämte bilagor lämnas i två exemplar, av vilka registermyndigheten skall sända det ena till justitieministeriet. Om en periodisk tryckskrift publiceras innan lagstadgad anmälan har gjorts, skall förläggaren bestraffas med böter. Detsamma gäller huvudredaktören och boktryckaren, om de visste att anmälningsplikten försumades.

Genmäle och rättelse

I 25 § tryckfrihetslagen bestäms om rätt till genmäle och rättelse, enligt vad som föreskrivs i paragrafen. Subjekt för denna rättighet är enligt 25 § en offentlig myndighet eller enskild person. Enligt paragrafens ordalydelse har en privaträttslig juridisk person inte rätt till genmäle enligt tryckfrihetslagen.

Rätten till genmäle uppstår om en person anser sig ha blivit kränkt i en periodisk tryckskrift ("finner sig vara kränkt") eller om han önskar rätta ett meddelande som publicerats om honom i en periodisk tryckskrift (s.k. rättelse av sakuppgift).

En huvudredaktör är skyldig att publicera ett undertecknat genmäle som inte till sitt innehåll är kränkande eller brottsligt. Genmälet skall publiceras i det första eller andra av de nummer av tryckskriften som kommer ut närmast efter att genmälet mottogs. Genmälet skall införas i textavdelningen i samma tryck som använts i det meddelande som bemöts. För genmälet skall kostnadsfritt upplåtas ett lika stort utrymme som upplåtits för det meddelande som genmälet gäller samt dessutom mot lägsta annonsavgift det utrymme som behövs för publicering av genmälet. Avgift får dock överhuvudtaget inte uppbäras för genmäle som är kortare än femtio rader. Om en huvudredaktör inte inför genmälet, skall han dömas till bötesstraff. Dessutom skall huvudredaktören vid vite förpliktas att fullgöra sin skyldighet.

Myndigheters kungörelser och andra meddelanden

Enligt 24 § tryckfrihetslagen är huvudredaktören för en periodisk tidskrift vid vite förpliktad att publicera kungörelser och andra meddelanden som av en domstol eller annan offentlig myndighet skall bringas till allmän kännedom. Kungörelsen eller meddelandet skall på myndighetens begäran mot vanlig annonsavgift publiceras i ettdera av de två nummer av skriften som kommer ut närmast efter att begäran framställdes. Försumelse att fullgöra skyldigheten bestraffas med böter. Dessutom skall huvudredaktören vid vite förpliktas att fullgöra sin skyldighet.

Utgivning av offentliga handlingar och vissa andra slag av skrifter

I 5 kap. tryckfrihetslagen föreskrivs hur offentliga handlingar och vissa andra slag av skrifter skall publiceras.

Enligt 26 § tryckfrihetslagen får ingen utan vederbörligt tillstånd i tryck ge ut sådana protokoll och handlingar av de högsta reger-

ingsmyndigheterna vilka enligt givna föreskrifter inte får offentliggöras, uppgifter om sekretessbelagda förhandlingar som har förts mellan regeringen och en utländsk makt eller sekretessbelagda handlingar som hör till ett ärende som skall behandlas av statskontoret, Finlands Bank eller någon annan offentlig myndighet, förrän 25 år har gått sedan protokollets eller handlingens datum eller sedan förhandlingen. Brott mot publiceringsförbudet är straffbart. Enligt 30 § tryckfrihetslagen kan brott mot förbudet i 26 § bestraffas med böter eller fängelse i högst två år.

Enligt 27 § tryckfrihetslagen har var och en rätt att utan särskilt tillstånd i tryck offentliggöra protokoll från riksdagens offentliga plenum samt redogörelser för vad som har skett vid förhandlingarna. Bestämmelsen i 30 § föreskriver i sin tur böter eller fängelse i högst två år såsom straff för den som olovligen i tryck ger ut uppgifter från riksdagsförhandlingar som förts bakom stängda dörrar eller från förhandlingar i riksdagens utskott eller som ger ut akter som har förklarats vara hemliga.

I 28 § tryckfrihetslagen bestäms om publicering av handlingar som gäller enskilda personer. Enligt 1 mom. får bevis och orlovssedlar inte ges ut i tryck utan den persons samtycke som de angår. Enskilda brev som inte hör till en rättegång, får inte utan författarens eller hans rättsinnehavares tillstånd ges ut förrän tjugo år efter författarens död. Enligt 28 § 2 mom. tryckfrihetslagen är det också förbjudet att offentliggöra handlingar som prästerskapet eller någon annan myndighet har utfärdat och som rör själavård eller kyrkotukt, anteckningar som förts vid fängelse eller sjukhus, eller läkarintyg, om dessa handlingar gäller enskilda personer och den som handlingen gäller inte har givit sitt samtycke till att den publiceras eller bestämmelser i en lag eller författning föranleder publicering. Enligt 30 § 2 mom. skall den som bryter mot förbudet i 28 § dömas till bötesstraff. Det är frågan om ett målsägandebrott.

I 29 § tryckfrihetslagen finns bestämmelser om förbud mot eller rätt att offentliggöra rättegångsförhandlingar, handlingar som innehas av polis- eller åklagarmyndigheter, handlingar som gäller förlikta brottmål samt skrifter som lämnats i allmän vård. Den som bry-

ter mot förbudet skall dömas till bötesstraff.

Det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en enskild tryckskrift

För en handling vars straffbarhet grundar sig på innehållet i en utgiven tryckskrift svarar enligt 31 § tryckfrihetslagen den eller de som enligt strafflagen (39/1889) betraktas såsom gärningsmän eller delaktiga. Förutom huvudregeln om straffrättsligt ansvar bestäms i tryckfrihetslagen också om sekundärt straffrättsligt ansvar. På basis av 33 och 34 § tryckfrihetslagen kan man dra den slutsatsen att ansvaret för innehållet i en tryckskrift i första hand vilar på författaren. Även utgivaren kan ha gärningsmannans ansvar. Enligt 33 § kan en utgivare av synnerliga skäl frikallas från ansvar om författaren till en icke-periodisk tryckskrift har uppgivit sitt namn. Bestämmelsen kan tolkas så, att utgivaren svarar för tryckskriftens innehåll alltid när skribenten inte har uppgivit sitt namn. I så fall kan utgivaren inte ens av synnerliga skäl frikallas från ansvar.

Enligt 34 § 1 mom. tryckfrihetslagen kan också förläggaren vara ansvarig för innehållet i en tryckskrift. Om brottet baserar sig på innehållet i en utgiven tryckskrift, i vilken författarens eller utgivarens namn överhuvudtaget inte har satts ut eller i vilken namnet med förläggarens vetskap är felaktigt angivet, och om förläggaren inte kan uppge en för skriften ansvarig författare eller utgivare, som befinner sig eller vid den tid som skriften utgavs befann sig i landet, skall förläggaren bestraffas med böter eller fängelse i högst ett år, om han inte skall bestraffas med stöd av 31 § tryckfrihetslagen.

En förläggares ansvar enligt 34 § tryckfrihetslagen är sekundärt, eftersom förläggaren skall bestraffas med stöd av denna paragraf endast när han inte anses vara gärningsman eller delaktig i ett brott som grundar sig på tryckskriftens innehåll. Förläggarens ansvar är sekundärt också i det avseendet, att han inte i dessa situationer med stöd av 31 § tryckfrihetslagen bestraffas för ett brott vars straffbarhet grundar sig på innehållet i en tryckskrift, utan främst på att han inte kan uppge namnet på den ansvariga författaren eller utgivaren. På gärningen tillämpas den

straffskala som anges i 34 § tryckfrihetslagen, oberoende av vilket straffet är för det brott som har begåtts genom tryckskriften.

Boktryckarens ansvar enligt 34 § 2 mom. tryckfrihetslagen är sekundärt på ett liknande sätt som förläggarens ansvar. Enligt bestämmelsen bestraffas boktryckaren enligt vad som bestäms om förläggare, om en tryckskrift saknar ett sådant meddelande om förläggare som föreskrivs i 10 § tryckfrihetslagen eller om förläggaren med boktryckarens vetskap är oriktigt angiven och boktryckaren inte kan uppge förläggarens, författarens eller utgivarens namn.

En bokhandlare, innehavare av ett allmänt läse- och lånebibliotek samt den som annars distribuerar en tryckskrift är sekundärt ansvariga enligt 34 § 3 mom. De skall bestraffas såsom förläggare eller bokhandlare, om de sprider en till sitt innehåll brottslig tryckskrift, som saknar de uppgifter som enligt 10 § tryckfrihetslagen skall vara utsatta i tryckskriften eller i vilken dessa uppgifter med distributörens vetskap är oriktigt angivna och distributören inte kan uppge vem som är boktryckare, förläggare, utgivare eller författare till tryckskriften.

Det straffrättsliga ansvaret för innehållet i en periodisk tryckskrift

På en gärning vars straffbarhet grundar sig på innehållet i en periodisk tryckskrift skall enligt bestämmelserna i tryckfrihetslagen tillämpas både straffrättens allmänna läror om en gärningsmans eller i brottet delaktig persons ansvar och tryckfrihetslagens specialregler om sekundärt ansvar. Huvudredaktören för en periodisk tryckskrift har dock sekundärt ansvar för innehållet i sin tidning framom förläggaren, boktryckaren, bokhandlaren och andra distributörer.

Tryckfrihetslagen innehåller också bestämmelser om huvudredaktörens särskilda straffrättsliga ansvar. Enligt 32 § skall huvudredaktören för en periodisk tryckskrift för vållande till missbruk av tryckfriheten straffas med böter eller fängelse i högst ett år, om huvudredaktören inte enligt 31 § är ansvarig för ett brott som grundar sig på innehållet i en tryckskrift och inte kan visa att han iakttagit all den aktsamhet som varit hans skyldig-

het för att förebygga förbrytelsen.

Huvudregeln kompletteras av bestämmelsen i 33 §, enligt vilken huvudredaktören av synnerliga skäl kan frikallas från ansvar om författaren till en uppsats eller annons i en periodisk tryckskrift har uppgivit sitt namn. En huvudredaktör som har handlat i god tro kan av synnerliga skäl frikallas från ansvar också i det fall att huvudredaktörens periodiska tidskrift har publicerat ett till innehållet brottsligt tillkännagivande, som redan tidigare har offentliggjorts, och i tryckskriften anges varifrån tillkännagivandet har tagits.

Enligt 19 § 1 mom. tryckfrihetslagen skall huvudredaktören övervaka tryckskriftens utgivning och bestämma dess innehåll. I sakligt hänseende innebär ett huvudredaktörsbrott därför försummelse av en lagstadgad skyldighet att övervaka utgivningen och bestämma innehållet i tryckskriften. I 32 § kallas detta underlåtenhetsbrott vållande till missbruk av tryckfriheten. Huvudredaktörens ansvar är subsidiärt, för han kan straffas för vållande till missbruk av tryckfriheten endast förutsatt att han inte enligt 31 § betraktas som gärningsman eller delaktig i ett brott som grundar sig på innehållet i en periodisk tryckskrift. Huvudredaktörens ansvar är till sin karaktär ett parallellt ansvar, eftersom gärningsmännen och de som är delaktiga i brottet ansvarar för det enligt 31 § tryckfrihetslagen.

Skadeståndsansvar

Enligt 39 § skall i fråga om ersättande av skada som förorsakats av en tryckskrifts innehåll tillämpas skadeståndslagen (412/1974). Enligt 3 kap. skadeståndslagen är förläggaren och utgivaren dock ansvariga även för vad de författare gör som inte är arbetstagare, men som får arvode för ett skriftligt alster.

Övervakningen av att tryckfrihetslagen iaktas samt behörighet att väcka åtal

Enligt 40 § tryckfrihetslagen övervakar justitieministeriet lagens efterlevnad. Till ministeriets uppgifter och behörighet hör att övervaka att de anmälningsskyldigheter som tryckfrihetslagen föreskriver iaktas (41 §),

bestämma när åtal skall väckas i mål som gäller tryckalster (42 § 1 mom.), bestämma när en tryckskrift skall beläggas med kvarstad (42 § 2 mom.), bestämma när en periodisk tryckskrift tills vidare skall dras in (37 § 4 mom.) samt tills vidare förbjuda uppförandet av ett skådespel eller någon annan scenisk framställning (48 § 1 mom.).

När det gäller den anmälningsskyldighet som föreskrivs i tryckfrihetslagen, skall justitieministeriet enligt 41 § tryckfrihetslagen granska att till ministeriet har sänts de föreskrivna anmälningarna om idkande av boktryckerirörelse och utgivning av periodisk tryckskrift samt förteckningar över utomlands tryckta skrifter som införts till landet för att spridas här. Justitieministeriet skall på begäran åt enskilda utfärda bevis angående tryckalstren. Enligt 12 § tryckfrihetslagen skall en boktryckare tillställa justitieministeriet ett exemplar av varje utgiven tryckskrift (det s.k. tvångsexemplaret) och ministeriet skall på begäran utfärda ett bevis över att så har skett.

Enligt 42 § 1 mom. tryckfrihetslagen skall justitieministeriet bestämma om åtal skall väckas samt vem som skall väcka åtal, om det visar sig att utgivna tryckskrifter har ett brottsligt innehåll eller att någon annars har brutit mot tryckfrihetslagen. Allmänna åklagaren och polischefen skall underrätta justitieministeriet om tryckfrihetsbrott som har kommit till deras kännedom.

Beläggande av tryckskrift med kvarstad

Enligt 7 kap. tryckfrihetslagen bestämmer en domstol, justitieministeriet eller den behöriga åklagaren eller polischefen när ett tryckalster skall beläggas med kvarstad. Tryckfrihetslagens bestämmelser om kvarstad skall enligt lagens 48 § 2 mom. i tillämpliga delar också gälla förbud att uppföra skådespel eller annan scenisk framställning. När det är frågan om målsägandebrott, får enligt 42 § 3 mom. tryckfrihetslagen tryckalstret beläggas med kvarstad eller uppförande av skådespelet eller den sceniska framställningen förbjudas endast om målsäganden begär det.

Enligt 42 § 2 mom. tryckfrihetslagen får justitieministeriet bestämma att ett tryckalster får beläggas med kvarstad om det finns skäl

därtill. Justitieministeriet skall inom den tid som föreskrivs i 44 § tryckfrihetslagen underställa en domstol sitt kvarstadsförordnande för prövning och domstolen skall inom fyra dagar antingen fastställa eller upphäva kvarstaden. Annars återgår kvarstaden. Om talan som gäller tryckalster inte väcks inom fjorton dagar efter att kvarstaden fastställdes, skall domstolen enligt 45 § tryckfrihetslagen förklara att kvarstaden har förfallit.

Enligt samma 42 § 2 mom. får allmänna åklagaren och polischefen verkställa kvarstad också utan justitieministeriets förordnande, om innehållet i en tryckskrift är brottsligt ("förgripligt"). De skall dock inom ett dygn underrätta justitieministeriet om kvarstaden. Ministeriet skall därefter underställa kvarstaden domstols prövning, såsom föreskrivs i 44 §, eller bestämma att kvarstaden skall återgå. När åtal för tryckfrihetsbrott har väckts, har den domstol som behandlar saken exklusiv behörighet att bestämma om tryckalstret skall beläggas med kvarstad.

Om beläggande av tryckalster med kvarstad bestäms närmare i 43 § tryckfrihetslagen. Enligt bestämmelsen kan kvarstaden utsträckas såväl till exemplar av tryckskriften som till plåtar och andra apparater som är avsedda för mångfaldigande av tryckskriften. Enligt 47 § är försäljning och annan spridning av en tryckskrift som belagts med kvarstad en straffbar gärning, som bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader. För att gärningen skall vara straffbar, skall försäljaren eller distributören ha varit medveten om att tryckskriften var belagd med kvarstad.

Förverkandepåföljd

Enligt 37 § 1 mom. tryckfrihetslagen skall en till sitt innehåll brottslig tryckskrift dömas förbruten enligt 2 kap. 17 § strafflagen.

Bestämmelsen i 2 kap. 17 § strafflagen har ett materiellt tillämpningsområde som är lika omfattande som tryckfrihetslagens 43 §. Förverkandepåföljden gäller exemplar av tryckalstret som är i författarens, utgivarens, förläggarens, tillverkarens, utspridarens, utställarens eller en offentlig försäljares besittning samt plåtar och former som är avsedda enbart för framställning av ifrågavarande alster, oberoende av i vems besittning de finns. Om

endast en viss del av tryckalstret har konstaterats vara brottsligt och om denna del med litet besvär kan avskiljas från den övriga delen, skall förverkandepåföljden begränsas till att gälla endast en del av tryckalstret och de plåtar eller former som varit avsedda för framställningen av den delen.

Enligt 37 § 2 mom. tryckfrihetslagen kan även en sådan tryckskrift dömas förbruten som har utgivits i strid med bestämmelserna i 10, 11, 22 eller 30 § tryckfrihetslagen. Enligt domstolens prövning kan följaktligen en tryckskrift dömas förbruten om den saknar uppgifter om boktryckare, förläggare, tryckningsort och tryckningsår, om tryckningen har skett med brott mot anonymitetsbestämmelserna, om skriften saknar uppgift om huvudredaktör eller om den återger förhandlingar från ett riksdagssammanträde som har skett bakom stängda dörrar.

Enligt 38 § 1 mom. är det straffbart att sälja eller annars sprida en tryckskrift som har dömts förbruten. Gärningen kan bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader. För att gärningen skall vara straffbar, förutsätts det att distributören visste att tryckskriften hade dömts förbruten. Under motsvarande förutsättningar samt samma straffhot är det enligt 38 § 2 mom. förbjudet att ta en ny upplaga av en förbruten tryckskrift eller de delar av en sådan tryckskrift som har ansetts vara brottsliga till sitt innehåll. Angående den nya upplagan tillämpas vad som bestäms om brott som begåtts genom tryckskrift.

Enligt 50 § skall domstolen pröva ett yrkande om att en tryckskrift skall dömas förbruten också när den eller de som borde ha svarat med anledning av ett åtal för tryckskriftens innehåll har avlidit eller inte har kunnat anträffas eller åtal av någon annan orsak inte har kunnat väckas mot dem.

Indragning av en periodisk tidskrift

Enligt 37 § 3 mom. tryckfrihetslagen kan en periodisk tidskrift genom domstols dom dras in för en tid av högst ett år, om innehållet konstituerar ett brott som avses i strafflagens 12 kap. (landsförräderibrott) eller 17 kap. 1 § (offentlig uppmaning till brott). En periodisk tryckskrift kan dömas till indragning också om den upprepade gånger inne-

håller bilder som det är straffbart att sprida enligt strafflagens 17 kap. 18 § (spridning av pornografisk bild). För att indragning skall vara möjlig förutsätts att inte indragningen utgör en oskäligen påföljd med beaktande av brottets art och övriga omständigheter.

Om förutsättningar för indragning finns, har justitieministeriet behörighet att bestämma att den periodiska tryckskriften tills vidare skall dras in. Enligt 37 § 4 mom. tryckfrihetslagen skall justitieministeriets beslut underställas domstols prövning. Enligt 37 § 5 mom. tryckfrihetslagen gäller indragning av periodisk tryckskrift också andra tryckskrifter som ges ut för att "ersätta" den indragna.

Att ge ut en tryckskrift trots att ett beslut om indragning av tryckskriften har fattats eller att ge ut en tryckskrift som är avsedd att "ersätta" en indragen tryckskrift är en straffbar gärning, för vilken gärningsmannen enligt 38 § 1 mom. tryckfrihetslagen kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. På samma sätt straffas den som med vetskap om att tryckskriften är indragen säljer den, annars sprider den, eller tillställer prenumeranterna en annan tryckskrift i den indragnas ställe.

Laga domstol

Enligt 49 § tryckfrihetslagen skall åtal för brott mot bestämmelserna i tryckfrihetslagen samt brott som grundar sig på innehållet i en tryckskrift behandlas av den tingsrätt inom vars domkrets den skrift eller det skådespel som avses i åtalet har tryckts eller uppförts. Om tryckskriften saknar uppgift om tryckningsorten, uppgiften om tryckningsorten är felaktig eller skriften är tryckt i utlandet, skall som tryckningsort betraktas den ort där skriften har blivit spridd. Ett åtal för försummad anmälningsskyldighet skall dock behandlas av tingsrätten på den ort där anmälningsskyldigheten borde ha fullgjorts.

Tryckskrifter som införts från utlandet

I 9 kap. tryckfrihetslagen finns bestämmelser om införsel till landet av tryckskrifter som tryckts i utlandet, det straffrättsliga ansvaret för innehållet i sådana skrifter, vem som har behörighet att väcka åtal samt om

kvarstad, förverkandepåföljder och laga domstol.

2.1.3. Radioansvarighetslagen

Allmänt

Radioansvarighetslagen tillämpas på rundradioverksamhet. I radioansvarighetslagen och den radioansvarighetsförordning (621/1971) som har utfärdats med stöd av den bestäms om förordnande av ansvarig programredaktör, det straff- och skadeståndsrättsliga ansvaret för innehållet i ett program som har sänts i rundradioverksamhet, skyldighet att rätta sakuppgifter, skyldighet att göra upptagningar av de program som sänts samt om laga domstol i de mål som avses i 6 a och 7 §. Enligt 1 § radioansvarighetsförordningen anses ett program vara sänt i rundradioverksamhet om det har sänts med stöd av lag eller koncession för rundradiosändningsverksamhet.

Rätten att utöva televisions- och radioverksamhet regleras i lagen om televisions- och radioverksamhet (744/1998), med stöd av vilken också har utfärdats en förordning om televisions- och radioverksamhet (14/1999). En särskild lag har utfärdats om Rundradion Ab (1380/1993), vars verksamhet finansieras enligt lagen om statens televisions- och radiofond (745/1998).

För utövande av televisions- eller radioverksamhet med hjälp av radiovågor som utbreder sig fritt behövs enligt 7 § lagen om televisions- och radioverksamhet koncession av statsrådet. Till koncessionen kan fogas sådana bestämmelser om programverksamheten som behövs för att säkerställa ett mångsidigt programutbud och med hänsyn till behoven hos särskilda grupper bland allmänheten. Dessutom kan till en koncession fogas andra villkor, som kan klassificeras som tekniska.

Ansvarig programredaktör

Enligt 2 § radioansvarighetslagen är en utövare av rundradioverksamhet skyldig att för varje program som skall sändas utse en ansvarig programredaktör med uppgift att övervaka programmet och förhindra sändning av program vars innehåll är brottsligt.

Inget program får sändas mot den ansvariga programredaktörens vilja. Ett förordnande att vara ansvarig programredaktör kan gälla antingen ett enskilt program eller en bestämd grupp av program.

En ansvarig programredaktör skall vara en i landet permanent bosatt person, som råder över sig och sin egendom. Till ansvarig programredaktör kan endast utses en person med tillräcklig erfarenhet av programverksamhet, som självständigt förmår avgöra om ett program uppfyller de krav som radioansvarighetslagen ställer.

Enligt 5 § radioansvarighetslagen skall den som utövar rundradioverksamhet innan programmet sänds anteckna förordnandet om ansvarig programredaktör i ett för allmänheten tillgängligt register, ur vilket var och en har rätt att få uppgifter. I registret skall också antecknas den tidpunkt när varje enskilt program beräknas börja. Vid varje anteckning i registret skall nämnas tidpunkten när anteckningen har gjorts.

Registret skall hållas tillgängligt i bolagets verksamhetsbyggnad på ett sådant ställe att allmänheten under den arbetstid som gäller vid statens ämbetsverk kan få uppgifter ur registret. Bolaget skall också på begäran lämna uppgifter ur registret per post och telefon. Den 15:e i varje månad skall i radio- och televisionsprogrammet informeras om registret och om hur allmänheten kan få uppgifter ur det.

Om ingen ansvarig programredaktör har förordnats, eller förordnandet inte har införts i registret, skall enligt 6 § 1 mom. radioansvarighetslagen såsom ansvarig programredaktör betraktas utövaren av rundradioverksamheten eller den som på utövarens vägnar är skyldig att förordna ansvarig programredaktör. Av registret skall framgå vem som i dessa fall skall anses vara ansvarig programredaktör.

Straffrättsligt ansvar för innehållet i ett rundradioprogram

För en gärning vars straffbarhet grundar sig på innehållet i ett program som har sänts i rundradioverksamhet, ansvarar enligt 1 § radioansvarighetslagen den som enligt strafflagen skall betraktas såsom gärningsman eller

delaktig i brottet.

Om en ansvarig programredaktör inte enligt 1 § radioansvarighetslagen är ansvarig för ett brott som grundar sig på innehåller i ett utsänt program, skall han enligt 3 § radioansvarighetslagen dock för bristande övervakning dömas till böter eller fängelse i högst ett år, om han inte kan visa att han för förebyggande av förbrytelsen har iakttagit all den aktsamhet som han varit skyldig att iaktta.

Skadeståndsansvar

Enligt 4 § radioansvarighetslagen är utövaren av rundradioverksamhet, den som begått brottet eller är delaktig i det samt en ansvarig programredaktör som har brustit i sin övervakningsplikt skyldiga att enligt de grunder som bestäms i skadeståndslagen ersätta skada som har förorsakats genom sändning av program med brottsligt innehåll.

Utövaren av rundradioverksamhet svarar enligt 3 kap. skadeståndslagen för ersättning- en också när skadan har vållats av någon annan än en arbetstigare.

Skyldighet att rätta uppgifter

Enligt 6 a § radioansvarighetslagen är den som utövar rundradioverksamhet skyldig att rätta en felaktig uppgift i ett program. En sådan skyldighet föreligger dock inte om rättelsen kan förorsaka någon skada som inte står i proportion till den nytta som uppnås genom rättelsen eller om det på grund av att felet är ringa eller av någon annan dylik orsak inte finns grundad anledning att rätta uppgiften.

En felaktig uppgift skall rättas utan oskäligt dröjsmål och på ett sådant sätt att felaktighe- ten rättas så väl som möjligt. En utövare av rundradioverksamhet är dock inte skyldig att rätta ett fel om rättelseyrkandet inte har framställts eller felet annars har konstaterats inom 30 dagar från den dag då programmet sändes.

Om utövaren av rundradioverksamheten inte sänder den rättelse som yrkats, har den som framställt yrkandet enligt 6 a § 4 mom. radioansvarighetslagen rätt att väcka talan vid Helsingfors tingsrätt om att utövaren av verksamheten skall förpliktas att vid vite

sända rättelsen. Talan skall väckas inom tre månader från den dag då det program som innehöll den felaktiga uppgiften sändes.

Skyldighet att göra upptagningar av program

Enligt 6 § radioansvarighetsförordningen skall ett bolag som utövar rundradioverk- samhet se till att varje program som sänds upptas på ljudband. Ett upptaget program får inte förstöras innan minst tre månader har förflutit från sändningen av programmet.

Enligt 7 § radioansvarighetsförordningen är bolaget skyldigt att bereda möjlighet för åklagarmyndigheten samt var och en, som anser sig ha blivit föremål för en i radioan- svarighetslagen avsedd brottslig handling el- ler ha lidit skada på grund av en sådan hand- ling, att i bolagets för detta ändamål reserve- rade utrymmen ta del av upptagningen av det program i vilket den brottsliga handlingen uppges ingå. Bolaget skall på begäran ge en sådan person en utskrift av vad som yttrats i programmet. Detta förfarande behöver dock inte iakttas om det är uppenbart att den som begär att få ta del av upptagningen eller få en utskrift av vad som yttrats i programmet inte kan vara målsägande i saken. Bolaget har inte rätt till någon ersättning för att det utför de uppgifter som föreskrivs i 7 § radioansva- righetsförordningen.

Laga domstol

Enligt 7 § radioansvarighetslagen är Helsingfors tingsrätt behörig domstol i ett mål i vilket straff yrkas för ett brott som grundar sig på innehållet i ett utsänt pro- gram eller för försummelse av övervak- ningsskyldighet som föreskrivs i radioansva- righetslagen eller i vilket ett annat yrkande som grundar sig på dylika brott framförs, samt i ett ärende i vilket det är fråga om att den som utövar rundradioverksamhet skall förpliktas att sända den rättelse som yrkas.

Skyldighet att förmedla myndighetsmedde- landen

Enligt 7 § 2 mom. 5 punkten lagen om Rundradion Ab har bolagets allmännyttiga verksamhet som särskild uppgift att förmedla

myndighetsmeddelanden som närmare anges genom förordning och bereda sig på att sköta rundradioverksamheten under undantagsförhållanden. Med stöd av 2 § i den förordning om Rundradion Ab:s skyldighet att förmedla myndighetsmeddelanden (871/1994) som har utfärdats med stöd av lagen har Rundradion Ab skyldighet att dygnet runt förmedla myndighetsmeddelanden när detta är nödvändigt för att rädda eller skydda människor eller på grund av överhängande risk för betydande skador på egendom eller miljön. Vid sändning och mottagande av myndighetsmeddelanden under undantagsförhållanden iakttas vad som särskilt stadgas eller bestäms. Enligt 11 § 2 mom. lagen om televisions- och radioverksamhet kan statsrådet i anslutning till koncession att utöva televisions- och radioverksamhet meddela bestämmelser om meddelanden från myndigheterna och verksamhet i undantagsförhållanden.

2.1.4. Rättegångsbalkens och förundersökningslagens bestämmelser om skydd för anonymitet och informationskälla

Om skydd för anonymitet och informationskällor bestäms i 17 kap. 24 § rättegångsbalken och 27 § förundersökningslagen (449/1987). Bestämmelserna gäller undantag från ett vittnes allmänna skyldighet att vittna. Enligt 17 kap. 24 § 2 mom. rättegångsbalken får en utgivare, förläggare, eller boktryckare av eller huvudredaktör för en periodisk tryckskrift undandra sig att svara på en fråga om vem som är författare till en artikel som ingår i skriften eller vem som har lämnat de uppgifter på vilka artikeln eller meddelandet grundar sig. Detsamma gäller i tillämpliga delar författaren till en artikel eller ett meddelande som ingår i en periodisk tryckskrift samt den som har fått kännedom om nämnda omständigheter i sin anställning hos vederbörande förläggare, redaktion eller boktryckare.

Genom en bestämmelse i 17 kap. 24 § 3 mom. rättegångsbalken har motsvarande reglering utsträckt till att också omfatta rundradio- och kabelsändningsverksamhet. Om det är frågan om ett meddelande som har ingått i ett program vilket har sänts i rundradioverksamhet som avses i radioansvarig-

hetslagen, skall beträffande ansvarig programredaktör och annan som är anställd hos utövaren av rundradioverksamheten samt den som har gjort meddelandet på motsvarande sätt tillämpas vad som bestäms i 17 kap. 24 § 2 mom. rättegångsbalken.

I 17 kap. 24 § 4 mom. rättegångsbalken bestäms när skyddet för anonymitet eller informationskälla kan brytas. När ett mål som avses i 17 kap. 24 § 2 eller 3 mom. rättegångsbalken gäller ett brott på vilket kan följa fängelse i högst sex år eller strängare straff, eller försök till eller delaktighet i ett dylikt brott, eller uppgift vilken lämnats av någon trots sådan tystnadsplikt för vars brytande straff föreskrivs särskilt, kan den person som avses i momentet dock förpliktas att besvara en fråga som avses i samma moment.

Enligt 27 § 2 mom. förundersökningslagen är en person som avses i 17 kap. 24 § 2 och 3 mom. rättegångsbalken och som med stöd av 4 mom. i samma paragraf kan förpliktas att svara på frågor som avses i paragrafens 2 mom., skyldig att också vid förundersökning besvara sådana frågor, om undersökningen gäller ett brott för vilket det strängaste straffet är minst sex år fängelse.

2.1.5. Annan lagstiftning om masskommunikation

Bestämmelser som begränsar innehållet i masskommunikation ingår huvudsakligen i strafflagen och annan strafflagstiftning.

Om granskning av film eller annan upptagning som är avsedd att ses i form av rörliga bilder, såsom filmband, videokassetter, data-disketter eller bildskivor bestäms i lagen om granskning av bildprogram (775/2000). Statens filmgranskningsbyrå regleras i en särskild lag (776/2000).

Innehållet i reklam och marknadsföring begränsas inte bara av lagen om televisions- och radioverksamhet, utan också enligt bestämmelser i flera andra lagar. Begränsningar följer bl.a. av konsumentskyddslagen (38/1978), lagen om otillbörligt förfarande i näringsverksamhet (1061/1978), kreditinstitutslagen (1067/1993), värdepappersmarknadslagen (495/1989), alkohollagen (1143/1994), lagen om åtgärder för inskränkande av tobaksrökning (693/1976), och lä-

kemedelslagen (395/1987).

Till den helhet av bestämmelser som reglerar elektronisk kommunikation hör också telemarknadslagen (396/1997) samt lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet (565/1999) nedan lagen om dataskydd inom televerksamhet. Om radioanläggningar, utsläppande av radioanläggningar på marknaden, saluföring, innehav och användning av radioanläggningar samt planering av användningen av radiofrekvenser och anvisning av dem för olika ändamål bestäms i radiolagen (1015/2001). De grundläggande bestämmelserna om kommunikationsförvaltningen ingår i lagen om kommunikationsförvaltningen (625/2001).

Bestämmelserna om postverksamhet finns i lagen om posttjänster (313/2001).

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

2.2.1. Finlands internationella förpliktelser

Bestämmelser om yttrandefrihet ingår i flera internationella fördrag som är bindande för Finland. Enligt artikel 10 i konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 18-19/1990), nedan Europarådets människorättskonvention, skall envar ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet och frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan inblandning av offentliga myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Artikel 10 hindrar dock inte staterna att kräva tillstånd för radio-, televisions- och biografföretag. I artikeln finns en klausul om att fördragsstaterna genom lag kan införa begränsningar som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till statens säkerhet, den territoriella integriteten, den allmänna säkerheten, förebyggandet av ordning och brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten, skyddandet av andra personers goda namn och rykte eller rättigheter, förhindrandet av att konfidentiell information sprids eller upprätthållandet av domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Enligt artikel 19.2 i den konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 7-8/1976), som antagits av Förenta Nationernas generalförsamling, skall var och en ha yttrandefrihet, vilket innefattar frihet att oberoende av territoriella gränser söka, motta och sprida upplysningar och tankar av varje slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som han valt. I artikeln finns en förteckning över de grunder på vilka begränsning av yttrandefriheten kan godtas. Förteckningen är dock snävare än motsvarande förteckning i den Europeiska människorättskonventionen. Enligt det tredje stycket i artikeln medför utövning av yttrandefriheten särskilda skyldigheter och särskilt ansvar. Därför kan den underkastas vissa inskränkningar, men endast sådana som är angivna i lag eller som är nödvändiga för att andra personers rättigheter eller anseende skall respekteras, för att skydda den nationella säkerheten, den allmänna ordningen, hälsovården eller sedligheten.

Europeiska människorättsdomstolen har dock försökt tolka yttrandefrihetsartikeln i Europarådets människorättskonvention på ett sätt som står i överensstämmelse med motsvarande artikel i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. De organ som övervakar verkställigheten av människorättskonventionerna preciserar innehållet i artikeln om yttrandefrihet genom den praxis som deras avgöranden utformar.

Enligt artikel 13 i konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59-60/1991) skall varje barn ha yttrandefrihet. Konventionen gör inte på samma sätt som artikel 19 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter en uttrycklig skillnad mellan rätten att uttrycka en åsikt och yttrandefrihet, men annars motsvarar artiklarna till sin ordalydelse varandra.

Europeiska människorättskonventionens artikel om yttrandefrihet har också utövat inflytande inom Europeiska unionen. Enligt artikel 11.1 i Europeiska unionens stadga om grundläggande rättigheter (EGT nr C 364, 18.12.2000, s. 1), som utfärdades år 2000 såsom en juridiskt icke-bindande deklARATION, har var och en rätt till yttrandefrihet. Denna rättighet innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter utan offentlig

myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Redan innan den grundläggande stadgan utfärdades, förekom det dock att Europeiska gemenskapernas domstol i sina avgöranden hänvisade till den Europeiska människorättskonventionen, även till dess artikel om yttrandefrihet (se t.ex. ärende C-260/89 *Elliniki Radiophonia Tileorassi AE and Panellinia Omospondia Syllogon Protopikou v. Dimotiki Etairia Pliroforissis and Sotirios Kouvelas and Nicolaus Avdellas and others*).

Inom Europeiska gemenskapen finns det också mycken sådan sekundärrätt som gäller antingen masskommunikation eller de tekniska möjligheterna att utöva sådan. I detta sammanhang kan nämnas rådets direktiv 89/552/EEG om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television, som innehåller bestämmelser som berör utövning av yttrandefrihet, såsom främjande av produktion och distribution av radioprogram, televisionsreklam och sponsring, skydd av minderåriga och rätt till genmäle. Om telehemslighet bestäms i Europaparlamentets och rådets direktiv om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet (97/66/EG). En reform av sistnämnda direktiv håller som bäst på att bli klar.

Syftet med den europeiska konventionen om television över gränserna (FördrS 87/1994) är att underlätta sändning och återutsändning mellan konventionsstaterna av televisionsprogram över gränserna. Konventionen motsvarar till sitt materiella innehåll ovan nämnda direktiv om televisionsverksamhet inom gemenskapen. Konventionen innehåller bestämmelser om bland annat friheten att ta emot och återsända televisionsprogram samt om sändande avtalsparts skyldigheter. I artikel 8 i konventionen finns också en bestämmelse om rätten till genmäle. Enligt den måste varje sändande avtalspart se till att alla fysiska och juridiska personer oberoende av nationalitet och boningsort har möjlighet att utöva rätt till genmäle eller något annat motsvarande lagligt eller administrativt skyddsmedel på åtgärd av enheter eller med tekniska medel som hör till den statens

lagskipningsbehörighet i fråga om program som har sänts eller återutsänts på det sätt som avses i artikel 3 i konventionen. Enligt den förklarande rapporten om konventionen har en avtalspart dock rätt att definiera det närmare innehållet i denna rätt.

2.2.2. *Utländsk lagstiftning om tryckfrihet och kommunikation*

Sverige

Enligt Sveriges regeringsform skyddas tryckfrihet som en grundläggande rättighet för svenska medborgare (RF 2:1). Bestämmelserna om utövning av tryckfrihet ingår i tryckfrihetsförordningen (TF), som har grundlagsstatus, samt yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Sistnämnda lag innehåller bestämmelser om hur såväl rättigheterna som ansvaret och övervakningen är ordnad inom den elektroniska kommunikationen och den kommunikation som sker genom upptagningar. Lagarna kompletteras dessutom av en separat lag, lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

Enligt Sveriges regeringsform är varje medborgare tillförsäkrad yttrandefrihet gentemot det allmänna. Med yttrandefrihet avses frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar och uttrycka tankar, åsikter och känslor. Beträffande tryckfrihet och motsvarande frihet att yttra sig i radio, television och vissa liknande överföringar, filmer, videoprogram och ljudupptagningar samt vissa andra tekniska upptagningar gäller vad som är föreskrivet i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (RF 2:1).

Yttrandefriheten får begränsas med hänsyn till rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmän ordning och säkerhet, enskilda anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott. Begränsningen får aldrig sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. I övrigt får begränsningar av yttrandefriheten och informationsfriheten ske endast om särskilt viktiga skäl föranleder det. Vid bedömandet av vilka begränsningar som får ske med stöd av första

stycket skall särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter (RF 2:13).

Yttrandefrihetsgrundlagen tillämpas på radioprogram som är riktade till allmänheten och avsedda att tas emot med tekniska hjälpmedel. Lagens föreskrifter om radioprogram tillämpas också när en redaktion för en tryckt periodisk skrift eller för radioprogram, ett företag för yrkesmässig framställning av tekniska upptagningar eller en nyhetsbyrå med hjälp av elektromagnetiska vågor på särskild begäran tillhandahåller allmänheten upplysningar direkt ur ett register med upptagningar för automatisk databehandling. Det gäller dock inte om den mottagande kan ändra innehållet i registret (YGL 1:9).

Yttrandefrihetsgrundlagen är också tillämplig på sådana tekniska upptagningar som sprids till allmänheten i Sverige genom att spelas upp, säljas eller tillhandahållas på annat sätt (YGL 1:10). Tillämpningen av lagen begränsas också av en bestämmelse som tar sikte på innehållet i ett meddelande och som föreskriver att yttrandefrihetsgrundlagen inte är tillämplig på skildring av barn i pornografisk bild (YGL 1:13).

Tryckfrihetsförordningen tillämpas på skrift, som framställts i tryckpress eller mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande. Till skrift hänförs bild (TF 1:5). En skrift anses utgiven då den blivit utlämnad till försäljning eller för spridning på annat sätt i Sverige (TF 1:6).

Med periodisk skrift förstås enligt tryckfrihetsförordningen en tidning, tidskrift eller någon annan sådan tryckt skrift som enligt utgivningsplanen är avsedd att under en bestämd titel utgivas med minst fyra vid särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen, samt bilagor som hör till skriften. Om ägaren till en periodisk skrift sprider eller låter sprida skriftens innehåll eller delar av detta i form av ett radioprogram eller en teknisk upptagning som avses i yttrandefrihetsgrundlagen, skall i fråga om tillämpning av bestämmelserna programmet eller upptagningen jämföras med en bilaga till skriften i den utsträckning den i sådan form spridda versionen återger innehållet i skriften oför-

ändrat (TF 1:7).

För tryckfrihetsbrott genom periodisk tidskrift svarar den som var anmäld som utgivare när skriften gavs ut. Om utgivaren inte längre sköter uppdraget som utgivare, är tidskriftens ägare ansvarig för brottet. Om det inte kan visas vem som var ägare, svarar den som har tryckt skriften för brottet. Den som sprider en periodisk tidskrift med vetskap om att skriften saknar uppgift om vem som har tryckt den svarar i stället för den som har tryckt skriften (TF 8:1-4).

För tryckfrihetsbrott genom en tryckskrift som inte är periodisk svarar skriftens författare, om han enligt 3 kap. 2 § har uppgivits vara författare till skriften. Författaren är dock inte ansvarig, om skriften utgivits utan hans samtycke eller hans namn, pseudonym eller signatur utsatts i skriften mot hans vilja. Om flera författare har bidragit till skriften och författaren inte enligt tryckfrihetsförordningen är ansvarig, är utgivaren ansvarig. Om författaren eller utgivaren inte är ansvarig, svarar förläggaren för skriften. Med förläggare till en tryckskrift, som inte är periodisk, förstås den som har haft hand om tryckning och utgivning av någon annans skrift. Om det inte kan visas vem som var förläggare, svarar den som har tryckt skriften för den (TF 8:5-8).

För ett yttrandefrihetsbrott i ett radioprogram eller en teknisk upptagning svarar utgivaren. Om det inte fanns någon behörig utgivare när brottet begicks eller utgivaren var utsedd för skens skull eller uppenbarligen inte kunde sköta sina lagstadgade uppgifter, bärs ansvaret för ett tryckfrihetsbrott av den som var skyldig att utse en utgivare (YGL 6:1-2).

Angående skadeståndsansvaret är utgångspunkten den, att skadeståndsanspråket endast kan grunda sig på ett tryckfrihetsbrott. Utgångspunkten är att samma person är både skadeståndsansvarig och straffrättsligt ansvarig. Skadeståndsansvaret bestäms också enligt något olika regler beroende på om tryckskriften är periodisk eller inte. Å andra sidan kan skadeståndsanspråk framställas fastän det straffrättsliga ansvaret skulle ha förfallit eller talan inte annars kan föras (TF 11 kap.).

Enligt yttrandefrihetslagen får skadestånd inte dömas ut på grund av innehållet i ett ra-

dioprogram eller en teknisk upptagning i andra fall än när framställningen innefattar ett yttrandefrihetsbrott. Den som enligt 6 kap. bär det straffrättsliga ansvaret ansvarar även för skadestånd. Skadeståndet kan krävas ut också av den som bedriver programverksamheten eller har låtit framställa den tekniska upptagningen (YGL 8:1 och 2).

I tryckfrihetsförordningen ingår också bestämmelser om källskydd och rätt till anonymitet. Författaren till en tryckskrift är inte skyldig att sätta ut sitt namn, sin pseudonym eller signatur i skriften. Detsamma gäller dem som har lämnat uppgifter för tryckskriften. I ett mål som gäller tryckfrihetsbrott får inte tas upp frågan om vem som är författare till skriften eller vem som har lämnat uppgifter för den eller vem som är utgivare av en icke-periodisk tryckskrift. Den som har tagit befattning med tillkomsten eller utgivningen av en tryckskrift eller med en framställning som var avsedd att införas i tryckt skrift och den som har varit verksam inom ett företag för utgivning av tryckta skrifter eller inom ett företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter får inte röja vad han därvid har fått reda på om vem som är författare eller som har lämnat uppgifter för skriften eller vem som är utgivare av en skrift som inte är periodisk (TF 3:1-3).

Ovan nämnda tystnadsplikt gäller inte 1) om den till vars förmån tystnadsplikten gäller har samtyckt till att hans identitet röjs, 2) om författaren eller utgivaren skriftligen har erkänt sig stå bakom en viss pseudonym eller signatur eller inför domstol uppger att han är författaren, 3) om det rör sig om brott som anges i 7 kap. 3 § 1 mom. tryckfrihetsförordningen, 4) i den mån domstol anser det behövt att uppgift lämnas i fråga om brott enligt 7 kap. 2 § eller 3 § 2 eller 3 mom. tryckfrihetsförordningen, eller 5) i den mån domstol i annat fall av hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse finner det vara av synnerlig vikt att uppgift om identiteten lämnas vid vittnesförhör eller förhör med en part under sanningsförsäkran (TF 3:3).

En myndighet eller ett annat allmänt organ får inte utreda vem som är författare till en framställning som införas eller är avsedd att införas i tryckt skrift, den som utgivit eller

haft för avsikt att utge en sådan skrift eller den som har lämnat uppgifter för skriften, utom när det behövs för åtal eller annat ingripande mot personen i fråga, förutsatt att detta inte står i strid med tryckfrihetsförordningen (TF 3:4).

I Sverige har normerna om genmäle och rättelse traditionellt lämnats beroende av god journalistsed. Tryckfrihetsförordningen innehåller inga bestämmelser om genmäle eller rättelse och det gör inte yttrandefrihetsgrundlagen heller.

När det gäller elektronisk masskommunikation har man dock så småningom frångått denna traditionella hållning. Enligt radio- och TV-lagen skall uppgifter som har framförts i ett program beriktigas när det är befogat (6:3).

I december 2001 gavs i Sverige regeringens proposition med förslag till ändring av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (RP 2001/02:74). Syftet med de föreslagna ändringarna är att utvidga det skydd dessa grundlagar ger till nya kommunikationsformer, framför allt meddelanden som företräddas via Internet.

Norge

Norge har ingen särskild tryckfrihetslag. Tryckfriheten garanteras dock i den norska grundlagen, i vars 100 § föreskrivs att ingen skall straffas för en skrift, vilket innehåller den än må ha, som han har tryckt eller givit ut, med mindre att han uppsåtligt som gärningsman eller anstiftare gör sig skyldig till brott mot lagen bestämmelser, ringaktning av religion, osedlighet, motstånd mot statsmaktens påbud eller felaktiga eller kränkande beskyllningar mot någon annan, eller får någon annan att göra sig skyldig till ett sådant brott.

Yttrandefrihetsbrotten regleras i den norska strafflagen (almindelig borgerlig straffelov eller straffeloven), av vilken indirekt framgår hur ansvaret är ordnat i fråga om kommunikation. Med tryckskrift avses enligt 10 § strafflagen en skrift, avbildning eller liknande, som mångfaldigas genom tryckning eller på något annat kemiskt eller mekaniskt sätt. Med publikation avses också reklamannonser, annonser eller motsvarande meddelande

på offentlig plats.

Med böter bestraffas den som underlåter att sätta ut eller sätter ut falska uppgifter om sitt namn eller sin firma eller tryckningsorten på en skrift som han har tryckt, om det inte är frågan om röstsedel, prisangivelse, blankett eller liknande. Om det i ett blad eller en tidskrift inte anges vem som är redaktör, bestraffas både redaktören och förläggaren med böter. Om en annan person än den riktiga redaktören anges som redaktör, straffas både redaktören och förläggaren med böter eller fängelse i högst tre månader. På samma sätt bestraffas också den som oriktigt är angiven som redaktör, om detta skedde med hans samtycke (428 – 429 § straffeloven).

När det gäller ärekränkingsbrott, har straffeloven särskilda bestämmelser om ärekränkingsbrott som har begåtts genom användning av massmedier. Om ärekränkningen har skett i en tryckt skrift eller en rundradiosändning eller det annars finns försvårande omständigheter, kan gärningsmannen dömas till fängelse i högst två år. Om gärningsmannen har handlat mot bättre vetande, kan han dömas till fängelse i högst tre år. Kretsen av ansvariga har dock begränsats så, att ansvaret för ärekränkning som har förövats i en tidning eller periodisk tidskrift som är tryckt i Norge inte omfattar den som bara har deltagit i teknisk framställning eller distribution av skriften. Detsamma gäller rundradiosändningar (247, 248 och 254 § straffeloven).

Om skadeståndsansvar bestäms i den norska skadeståndslagen (lov om skadeerstatning). Enligt lagens 3 kap. 6 § är den som har kränkt en annans ära och hemfrid, om han har visat oaktsamhet eller förutsättningarna för straffbarhet annars föreligger, skyldig att ersätta den skada som vållats samt inkomstförlust, enligt vad domstolen under ifrågavarande förhållanden anser skäligt. Om ärekränkningen har skett i en tryckskrift och någon som har handlat i ägarens eller utgivarens tjänst är ansvarig för den enligt skadeståndslagen, är också ägaren och utgivaren ansvariga för betalningen av ersättningen. Ansvaret i rundradioverksamheten är ordnat på motsvarande sätt.

Enligt samma bestämmelse omfattar ansvaret för en ärekränkning som har skett i en

tidning eller periodisk tidskrift som är tryckt i Norge inte den som bara har deltagit i teknisk framställning eller distribution av skriften. Detsamma gäller rundradioverksamhet.

Källskyddet regleras i Norge i processlagstiftningen. Enligt 125 § loven om rettergangsmåten i straffesaker kan redaktören för en tryckskrift vägra att svara på en fråga om vem som är författare till en artikel eller en annons eller vem som har lämnat upplysningar för den. Detsamma gäller frågan om vem som har lämnat annan information till redaktören att användas i redaktörens verksamhet. Samma rätt som redaktören har också den som har fått kännedom om dessa omständigheter genom sitt arbete för ifrågavarande förlag, redaktion, pressbyrå eller tryckeri. När viktiga samhällsintressen kräver att uppgiften lämnas ut och den är av väsentlig betydelse för upplärningen av saken, kan domstolen efter prövning dock förplikta vittnet att lämna uppgiften. Om författaren eller den som givit uppgiften har avslöjat en omständighet som det är viktigt för samhället att få känd, kan vittnet förpliktas att avslöja namnet endast om det finns särskilt tvingade skäl därtill. När ett vittne förpliktas att avslöja namnet på sin källa, kan domstolen besluta att sammanträdet hålls bakom stängda dörrar och förplikta de närvarande att hemlighålla uppgiften. Detta gäller också chefen för en rundradiosändning och dem som arbetar i rundradioverksamhet. Enligt 209 a § lov om rettergangsmåten for tvistemål gäller motsvarande reglering också behandlingen av tvistemål.

Den norska strafflagen innehåller också bestämmelser om genmäle. Enligt lagens 430 § straffas redaktören för en tidning eller periodisk tidskrift med böter om han vägrar att publicera ett genmäle som gäller påståenden av faktisk art som har publicerats i tidningen eller tidskriften, när begäran om publicering av genmälet inom ett år begärs av någon som omedelbart berörs av påståendet. Genmälet skall också begränsa sig till framförande av faktauppgifter och får inte innehålla något straffbart. Redaktören anses ha vägrat publicera genmälet om det inte publiceras i det första eller andra numret av tidningen eller, när det är frågan om en tidskrift, i det första numret som inte var färdigt för tryckning när

publicering av genmålet begärdes. Genmålet skall publiceras på ett lika iögonfallande sätt som den ursprungliga texten och för övrigt såsom god pressetik kräver.

Enligt 5 kap 1 § lov om kringkasting har varje fysisk eller juridisk person vars rättmätiga intressen har kränkts genom felaktiga uppgifter i en rundradiosändning rätt att få uppgifterna rättade. Yrkandet om att uppgifterna skall rättas skall framställas till den som idkar rundradioverksamheten inom tre månader från den dag då programmet sändes. Yrkandet kan avvisas om det skulle innebära en straffbar handling eller medföra skadeståndsansvar för verksamhetsutövaren att tillmötesgå yrkandet.

Enligt 430 a § straffeloven straffas redaktören för en tidning eller periodisk tidskrift med böter om han, trots att hans tidning eller tidskrift har publicerat en ärekränkning och ett i paragrafen närmare angivet straff har dömts ut för gärningen, dock inte avgiftsfritt på en synlig plats i tidningen eller tidskriften publicerar domstolens dom, domskälen eller uppgifter om förlikningen, när detta yrkas av den som har blivit kränkt genom brottet. Detta skall göras innan en vecka har gått efter att uppgifterna lämnades till tidningen, eller, om detta inte är möjligt, i det första numret därefter. Yrkandet om publicering skall framställas till tidningen innan ett år har förflutit från domen.

Danmark

I Danmark gäller en medieansvarslov, som förutom kommunikation genom tryckskrifter också gäller kommunikation genom radio och television samt nyare former av masskommunikation än dessa. Lagen tillämpas på följande former av masskommunikation: 1) inhemska periodiska tidskrifter, bilder och liknande framställningar som trycks eller mångfaldigas på annat sätt, 2) ljud- och bildprogram, som sänds av Danmarks Radio, TV 2, TV 2:s regionala verksamhet samt företag som har koncession för radio- och televisionsverksamhet, 3) texter, bilder och ljudprogram som regelbundet sänds ut till allmänheten, om dessa har karaktär av nyhetsförmedling som kan jämföras med verk-

samhet som avses i punkterna 1 och 2.

Ovan nämnda förteckning över former av masskommunikation är inte uttömmande, utan förteckningen är avsedd att omfatta också samtliga former av liknande masskommunikation, som kan bli aktuell i framtiden. Lagen gäller dock inte utländska televisionsprogram, som förmedlas och sänds till Danmark via satelliter. Lagen gäller inte heller upptagningar på videoband eller elektroniska eller vanliga böcker.

Såsom utgivare av en skrift betraktas enligt 2 § medieansvarsloven den för vars räkning skriften ges ut. Skriften anses vara inhemsk om utgivaren utövar sin verksamhet i Danmark. Bedömningen av om så är fallet sker på basis av en övergripande värdering, i vilken t.ex. utgivarens permanenta boningsort inte är det enda avgörande kriteriet. En tryckskrift anses inte heller vara periodisk om den inte är bestämd att komma ut minst två gånger årligen.

I varje dansk periodisk tryckskrift skall anges vem som är ansvarig redaktör. Med ansvarig redaktör avses den som har befogenhet att fatta slutliga beslut om skriftens innehåll. Det har ingen betydelse vem som faktiskt har fattat eller fattar avgörandena. Bara en enda ansvarig redaktör kan finnas. Om den ansvariga redaktörens namn inte anges, eller om fel namn anges, ansvarar utgivaren eller den ansvariga redaktören för detta. Den som oriktigt har angivits vara ansvarig redaktör ansvarar också för gärningen, om han har samtyckt till att hans namn anges.

Danmarks Radio, TV-2, TV-2:s regionala redaktioner samt företag som har koncession att utöva radio- och televisionsverksamhet skall underrätta en medianämnd, Pressenaevnet, om vem som är programredaktör. Annars är bestämmelserna om ansvarig redaktör av samma typ som motsvarande bestämmelser i fråga om periodiska publikationer. Dessutom är det ansvariga redaktören skyldighet att enligt 7 § medieansvarsloven försäkra sig om att en kopia av alla utsända program upprevaras på ett säkert sätt i tre månader. Om ett ärende som gäller innehållet i ett utsänt program behandlas av domstol, skall en kopia av programmet dock bevaras också efter att tremånaderstiden har gått ut. Denna skyldighet fortgår tills ärendet är slutligt avgjort. Den

som kränkts genom programmet har inte rätt att få en kopia av det utsända programmet.

Medieansvarsloven reglerar också det straffrättsliga ansvaret. Författaren, redaktören eller utgivaren kan ha straffrättsligt ansvar för innehållet i en inhemsk periodisk publikation. Ansvaret kan inte delegeras. Detsamma gäller också bilder och andra motsvarande framställningar. Löpsedlar, plakat, annonser och andra motsvarande meddelanden anses vara beståndsdelar av den trycksrift som de hänvisar till eller ur vilka innehållet i dem å sin betydelse.

Författaren till en namngiven artikel i en trycksrift svarar för innehållet i artikeln, enligt vad gällande lag föreskriver. Följaktligen tillämpas t.ex. allmänna straffrättsliga ansvarfrihetsgrunder på författaren. En artikel anses vara namngiven om den med författarens samtycke offentliggörs under hans eget namn eller försedd med hans bild. Detsamma gäller när artikeln offentliggörs under författarens pseudonym eller signatur och det är allmänt känt vilken person som använder ifrågavarande pseudonym eller signatur. Om flera personer är angivna som författare till en namngiven artikel, utan att det framgår vilken del av den som är skriven av vilken av dem, är de alla ansvariga för artikelns innehåll enligt vad gällande lag föreskriver. Har artikeln de facto skrivits av flera personer, men bara en uppges som författare, ansvarar sistnämnda person för artikeln. Om författaren till en namngiven artikel är en förening eller annan självständig juridisk person, är ledningen för ifrågavarande juridiska person ansvarig för artikelns innehåll, enligt vad gällande lag föreskriver. I så fall kan den juridiska personen också bestraffas med böter. Med "författare" avses den person som har upphovsrätt till texten. Detsamma gäller en publicerad bild, när den som framställt eller tagit bilden har upphovsrätt till den.

För innehållet i en artikel vars författare inte har namngivits ansvarar den ansvariga redaktören, även om inget uppsåtligt eller av oaktsamhet begånget lagbrott kan tillräknas honom. Den ansvariga redaktören är dessutom ansvarig för innehållet i en artikel som uppgivits vara skriven av en bestämd författare, om författaren inte kan ställas till ansvar enligt 10 § därför att han inte har tillräcklig

anknytning till det danska riket eller för att författaren inte är tillräknelig. Enligt 11 § är den ansvariga redaktören ansvarig även om inget uppsåtligt eller av oaktsamhet begånget lagbrott kan tillräknas honom. Redaktören har alltså ett av vållande oberoende, objektivt ansvar. Med detta har ansetts överensstämmande att utgivaren eller de som idkar radio- eller televisionsverksamhet inte har ålagts något särskilt ansvar i detta avseende.

Förutom ovan nämnda bestämmelser innehåller medieansvarsloven ytterligare bestämmelser om den ansvariga redaktörens ansvar i vissa särskilda fall.

Enligt 15 § medieansvarsloven är utgivaren ansvarig för innehållet i en publikation, om redaktören inte kan ställas till ansvar enligt 11 – 13 §. Utgivaren är ansvarig också om inget uppsåtligt eller oaktsamt lagstridigt förfarande kan räknas honom till last. Om utgivaren är en förening eller annan självständig juridisk person, kan den i detta fall bestraffas med böter. Om utgivaren är staten, en kommun eller samkommun, kan också den i detta fall bestraffas med böter.

Om det straffrättsliga ansvaret för radio- och televisionssändningar bestäms i 16 – 23 § medieansvarsloven. Systemet motsvarar långt vad som gäller i fråga om ansvar för periodiska publikationer.

Skadeståndsansvarig för innehållet i en inhemsk periodisk publikation är den som enligt 9 – 15, 25 eller 27 § medieansvarsloven kan dömas till straff. Utgivaren av en inhemsk periodisk publikation är skyldig att omedelbart betala de skadestånd och omkostnader som dömts ut enligt lagens 29 §. Skadeståndsskyldighet kan uppstå fastän inget brottsrekvisit skulle vara uppfyllt.

Ansvarig för de radio- och televisionssändningar som avses i lagens 1 § 2 punkt har i sin tur den, som enligt 16 – 25 § eller 27 § medieansvarsloven kan dömas till straff. Danmark Radio, TV 2, TV 2:s regionala verksamhet och företag som har beviljats koncession för radio- eller televisionsverksamhet, skall omedelbart betala de skadestånd och kostnader som de med stöd av 31 § döms att betala. Skadestånd behöver dock inte betalas för en skada som vållas av direkt transmission av allmänna möten eller aktuella givenheter, om inte skadan har vållats i

anställning hos massmediaföretaget.

Källskyddet baserar sig i Danmark på bestämmelserna i den lag som reglerar rättegångsförfarandet (lov om rettens pleje). Huvudregeln är att var och en är skyldig att vittna inför domstol, med de undantag som lagen föreskriver. Redaktörer och redaktionella medarbetare i en publikation som avses i 1 § 1 punkten medieansvarsloven är dock inte skyldiga att vittna om

1) vem som är källan till en upplysning eller författare till en artikel eller vem som har tagit ett fotografi eller gjort en annan bildlig framställning, om källan, författaren, fotografen eller framställaren inte är namngivits i publikationen, eller

2) vem bilden föreställer, eller vem som är föremål för artikeln, om författaren har garanterats anonymitet eller om personens identitet inte framgår av texten.

Motsvarande källskydd gäller också för redaktörer och redaktionella medarbetare i ett radio- eller televisionsföretag som avses i 1 § 2 mom. medieansvarsloven.

Ovan nämnda rätt att inte vittna gäller enligt 172 § loven om rettens pleje också dem som genom sin anknytning till redigeringen eller framställningen av publikationen eller radio- eller televisionsverksamheten har fått kännedom om källans, författarens eller de medverkandes identitet.

Om saken gäller en allvarlig lagöverträdelse, som enligt lagen kan medföra fängelse i minst fyra år, kan domstolen enligt 172 § 5 mom. loven om rettens pleje förplikta ovan nämnda personer att avlägga vittnesmål. För att detta skall vara möjligt, förutsätts det att vittnesmålet kan antas vara av avgörande betydelse för uppklarandet av saken och att hänsynen till att saken blir uppklarad till sin betydelse klart överstiger massmediernas behov att skydda sina källor. Domstolen kan också förplikta ovan nämnda personer att avlägga vittnesmål när det är frågan om ett brott som avses i 152 – 152 c § straffeloven. Brotten gäller sekretess eller förbud att utnyttja upplysningar. Rätten kan dock inte förplikta nämnda personer att uttala sig om saken om det kan antas att författaren eller källan har velat avslöja förhållanden vilkas offentliggörande har betydelse för samhället.

Om rätten till genmäle bestäms i 36 – 40 §

medieansvarsloven. Ett massmedium skall behandla en begäran om genmäle, när det är frågan om sådana upplysningar av faktisk karaktär som är ägnade att vålla någon ekonomisk skada eller annars betydande skada. Dessutom förutsätts att de upplysningar som framförts inte obestriddligen är riktiga. Begäran kan framställas av den som upplysningarna gäller eller av hans närmaste anhöriga, om han avlidit. Begäran om genmäle skall framställas skriftligen till redaktören senast fyra veckor efter att upplysningarna offentliggjordes. Genmälen med anledning av reklamslag som har framförts i radio eller television regleras i loven om radio- och fjernsynsvirksomhet. Den ansvariga redaktören är ansvarig för att genmålet publiceras. Genmålet innehåll skall i allt väsentligt begränsas till de nödvändiga faktiska upplysningarna och får inte vara rättsstridigt. Utgångspunkten är att massmediet utformar genmålet, men den som idkar massmedieverksamheten kan också kräva att den som begär att få komma med ett genmäle själv skall utforma det.

Genmålet skall publiceras avgiftsfritt utan onödigt dröjsmål och framföras på ett så synligt sätt som det efter omständigheterna rimligt kan begäras. De redaktionella anmärkningarna i omedelbar anslutning till offentliggörelsen skall inskränkas till faktiska upplysningar. Ett avslag på en begäran om genmäle skall snarast möjligt skriftligt meddelas den som har framställt begäran, med upplysning om att den som har begärt genmäle kan föra ärendet till Pressenaevnet för prövning. Detta skall i så fall ske inom fyra veckor efter att den som begärt genmäle fick det negativa beslutet. En klagan om att det genmäle som har publicerats har varit otillfredsställande kan göras till Pressenaevnet inom fyra veckor efter att genmålet publicerades.

I december 2001 gavs i Danmark till parlamentet en regeringsproposition (L 35) som bland innehåller ett förslag till ändring av rättegångslagen. Genom den föreslagna ändringen förpliktas de som tillhandahåller tele- och teletjänster att med tanke på brottsundersökningar och rättegångar spara telekommunikationens identifieringsuppgifter i ett års tid.

Tyskland

Enligt artikel 5 i den tyska grundlagen har var och en rätt att fritt ge uttryck för och sprida sina åsikter i ord, skrift och bild samt att fritt skaffa sig upplysningar ur allmänt tillgängliga informationskällor. Pressfriheten och friheten att sprida upplysningar genom rundradioverksamhet och film är tryggad. Ingen censur råder. Rättigheterna kan begränsas genom allmän lag, lagstiftning som syftar till att skydda de unga samt för att skydda personlig heder.

Enligt den tyska grundlagen skall förbundsstaten fastslå ramarna för presslagstiftningen. Alla delstater har egna lagar om tryckskrifter. Lagarna påminner dock väldigt mycket om varandra, vilket beror på att man delstaterna under 1960-talet i samarbete utformade en modellag, som tjänstgjorde som modell för delstaternas egna lagar.

Lagarna om tryckskrifter tillämpas på tryckalster (Druckwerke), varmed avses samtliga skrifter, bildliga framställningar, vare sig de är försedda med text eller inte, samt musik som är försedd med text eller förklaringar, om alstren har framställts i ett tryckeri eller mångfaldigats på motsvarande sätt och är avsedda för spridning i offentligheten. Vissa tryckalster är dock undantagna, så att lagarnas bestämmelser inte gäller dem. Sådana tryckalster är t.ex. tidningar med liten eller begränsad spridning samt publikationer av samma typ som priskuranter eller bruksanvisningar.

I Tyskland har varje delstat stiftat en egen lag om rundradioverksamhet (Rundfunkgesetz). Denna lag reglerar i större utsträckning än någon annan lag utövningen av yttrandefriheten inom delstaten. Till sitt innehåll är de olika delstaternas lagar praktiskt taget likadana. Nedan behandlas en av de nyaste lagarna om rundradioverksamhet, nämligen rundradiolagen för Nordrhein-Westfalen.

Lagen tillämpas på framställning och spridning av rundradioprogram. Med rundradioprogram avses verksamhet i vilken information framställs och sänds ut till offentligheten genom ord, ljud, bild eller elektromagnetiska vågor, utan användning av förbindelseledningar eller transmission. Med programtyper avses televisions- och radiosändningar.

Idkare av rundradioverksamhet är enligt lagen den som av LfR (Landesanstalt für Rundfunk Nordrhein-Westfalen) har beviljats koncession att framställa eller sprida rundradioprogram.

Den som idkar rundradioverksamhet sänder enligt lagen ut program såsom en del av den allmänna fria åsiktsbildningen. Följaktligen utför han en offentlig, samhällelig uppgift. Rundradioprogrammen skall i fråga om varje typ av program erbjuda täckande information och stöda fri, individuell och offentlig åsiktsbildning, betjäna utbildning, information och underhållning samt också stå för kulturutbud.

Grundlagarna och annan lagstiftning tillämpas på samtliga rundradioprogram. Den allmänna lagstiftningen och lagstiftning som skyddar individens heder skall iaktas. I lagen ingår också många andra bestämmelser om rundradioprogrammens innehåll.

Den som idkar rundradioverksamhet skall ge LfR namnet på den person som ansvarar för innehållet i ett rundradioprogram. Om flera ansvariga har namngivits, skall det dessutom meddelas vem som svarar för vilken del av programmet.

I början och slutet av ett dagligt rundradioprogram skall nämnas vem som idkar rundradioverksamheten. Dessutom skall i slutet av varje utsändning nämnas namnet på den person som ansvarar för programmets innehåll. Ett klagomål eller initiativ som gäller ett program får var och en rikta till den som idkar rundradioverksamheten. LfR ger på begäran upplysningar om vem som idkar verksamheten samt om den ansvariga redaktören.

Klagomål om brott mot lagstiftningen om programverksamhet skall rundradioverksamhetens utövare avgöra inom en månad. Avgörandet skall motiveras skriftligen. Om klagomålet inte alls tas till behandling eller inte behandlas inom föreskriven tid, har klaganden rätt att inom en månad rikta klagomålet till LfR. Klagomålet skall framställas inom tre månader efter utsändningen.

Den som idkar rundradioverksamhet är skyldig att i en utsändning publicera ett genmäle till ett faktiskt påstående som framförts i en rundradiosändning. En sådan skyldighet föreligger dock inte om 1) den person som saken gäller inte har något intresse av att saken offentliggörs eller 2) genmälet är mera

omfattande än vad som är skäligt. Genmälet får endast återge faktiska omständigheter och får inte ha straffbart innehåll. Det skall inlämnas skriftligen och undertecknas av klaganden. Sakägaren har rätt att fordra publicering av genmälet bara om det har nått verksamhetsutövaren omedelbart eller senast inom två månader efter att påståendet framfördes. I genmälet skall uppges vilket program och vilka fakta det är frågan om.

Genmälet skall sändas omedelbart i samma program och i samma del av programmet som den ursprungliga faktiska upplysningen sändes, på samma klockslag eller, om det inte är möjligt, på likvärdig sändningstid som den ursprungliga faktiska upplysningen. Genmälet får inte förkortas och ingen del av det får utelämnas. Genmälet sänds avgiftsfritt, utom när det är frågan om genmäle till reklam.

I Tyskland har delstaterna också efter gemensam lagberedning stiftat egna lagar om massmediernas ansvar och skyldigheter. Lagarna tillämpas när det är frågan om att tillhandahålla eller anlita informations- och kommunikationstjänster (mediatjänster) vilka är riktade till den stora allmänheten och som sprids i form av text, ljus eller bild genom elektromagnetiska vågor, utan anslutande ledningar eller transmission.

Med tjänsteleverantör avses i nämnda lagar en fysisk eller juridisk person som tillhandahåller egna eller andras mediatjänster eller tillhandahåller möjligheter att anlita sådana tjänster. Enligt lagarna ansvarar leverantören för innehållet i egna tjänster som han tillhandahåller samt också för innehållet i andra tjänster som han tillhandahåller, men bara i det fall att han är medveten om tjänsternas innehåll och har tekniska möjligheter att hindra att innehållet i dem kommer till användning.

Tjänsteleverantören skall uppges sitt namn och sin adress. Om namn på flera ansvariga uppges, skall för vars och ens vidkommande uppges till vilken del han är ansvarig. Grundlagarna och övrig lagstiftning tillämpas på samtliga tjänster. Allmän lagstiftning och lagstiftning som skyddar individens heder skall iakttas. Dessutom har lagarna mera detaljerade bestämmelser om tjänsternas innehåll.

Den som tillhandahåller tjänster är skyldig att i sin verksamhet sprida en persons genmäle med anledning av en faktisk omständighet som har refererats såsom en del av innehållet i en tjänst. En sådan skyldighet föreligger dock inte om 1) den person som saken gäller inte har något intresse av att saken offentliggörs eller 2) genmälet är mera omfattande än vad som är skäligt. Genmälet får endast återge faktiska omständigheter och får inte ha straffbart innehåll. Det skall inlämnas skriftligen och undertecknas av den som har framställt yrkandet om genmäle. I genmälet skall uppges vilket program och vilka fakta det är frågan om.

Genmälet skall sändas i samma program och i samma del av programmet som den ursprungliga faktiska upplysningen sändes. Genmälet får inte förkortas och ingen del av det får utelämnas. Genmälet sänds avgiftsfritt.

Det tyska straffordningen innehåller också en bestämmelse om publicering av dom (200 § Strafgesetzbuch). Enligt bestämmelsen skall en dom i ett ärekränkingsmål publiceras på yrkande av den som kränkts eller den som skulle ha rätt att väcka åtal i saken och ärekränkningen har skett offentligt eller genom spridning av tryckalster. I den dom som meddelas i ärekränkingsmålet skall bestämmas hur saken görs offentlig. Om ärekränkningen har skett så, att de kränkande påståendena har publicerats i en tidning eller tidskrift, skall publiceringen också ske i en sådan publikation och, om möjligt, i samma tidning eller tidskrift som de ursprungliga, ärekränkande påståendena publicerades. Det samma gäller på motsvarande sätt när ärekränkningen har skett i en rundradiosändning.

När yttrande- eller tryckfriheten kränks, tillämpas också 823 § i Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), som reglerar rätten att yrka skadestånd av den som uppsåtligen eller av oaktsamhet på ett rättsstridigt sätt skadar en annans liv, kropp, hälsa, frihet, egendom eller kränker annan motsvarande rättighet. Bestämmelsen gäller bl.a. kränkningar som har skett i pressen. Om den skada som vållats har varit särskilt stor för den skadelidande och inte på annat sätt kan gottgöras, kan den skadelidande kräva ersättning för sveda och värk

(847 § BGB).

Frankrike

I Frankrike är tryckfrihetslagen (loi sur la liberté de la presse) den viktigaste lagen i kommunikationsfrågor. Dessutom finns en lag om audiovisuell kommunikation (loi sur la communication audiovisuelle).

Enligt tryckfrihetslagen får vem som helst fritt trycka och sälja böcker. Vem som helst får också utan förhandstillstånd och utan att ställa borgen ge ut en periodisk tidskrift eller tidning. Varje utgiven tryckskrift skall vara försedd med tryckarens namn och hemort. Om bestämmelserna inte iakttas, är påföljden 25 000 franc i böter. Böcker som saknar uppgift om tryckarens namn eller hemort får inte heller spridas eller annars förmedlas vidare.

För periodiska publikationer gäller ett krav att ha en publikationsdirektör, som varje tidning som ges ut måste ha. Publikationsdirektör är den som äger aktie- eller röstmajoriteten i publikationsbolaget. Innan en periodisk tryckskrift eller tidning ges ut måste allmänna åklagaren underrättas om 1) publikationens namn och i vilken form den utges, 2) publikationsdirektörens namn och boningsort samt 3) tryckningsorten. Ändringar i dessa omständigheter skall inom fem dagar meddelas till allmänna åklagaren. Underrättelsen skall ske skriftligen och vara undertecknad av publikationsdirektören, som också svarar för att den görs.

Publikationsdirektören skall avgiftsfritt omedelbart i nästa nummer av en periodisk tidning eller tidskrift publicera alla rättelser som en offentlig myndighet (Dépositaire de l'autorité publique) inom ramen för sin behörighet och sina uppgifter sänder till direktören beträffande upplysningar som återgivits inexakt i tidningen eller tidskriften. Om en sådan order inte följs, åläggs publikationsdirektören att betala 25 000 franc i böter.

Publikationsdirektören skall också, vid 25 000 francs vite, inom tre dagar från mottagandet publicera alla de personers genmälen som har namngivits eller beskrivits i en artikel, om artikeln har vållat dem skada. Genmålet skall publiceras gratis i tryckskriften på samma plats och på samma sätt som

den artikel som skadade personen i fråga. Genmålet längd är 50 - 200 rader. Det får inte förkortas.

Enligt artikel 4 i lagen om audiovisuell kommunikation har var och en rätt att svara på ett påstående eller en anklagelse som innebär kränkning av hans heder och som har publicerats i audiovisuell kommunikation. Den kränkte skall tydligt uppge de omständigheter som han har för avsikt att bemöta och meddela hur långt hans svar kommer att vara. Genmålet skall publiceras med användning av samma teknik som den upplysning som genmålet gäller. Dessutom skall genmålet publiceras så, att det så långt som möjligt får en likadan publik som det ursprungliga påståendet. Yrkandet om att genmålet skall publiceras skall framställas inom tre månader efter att det ursprungliga påståendet framställdes.

För ett brott som grundar sig på innehållet i en periodisk publikation bestraffas enligt 42 § tryckfrihetslagen följande personer som gärningsmän: 1) publikationsdirektören eller redaktörerna, eller 2) om det inte finns personer som avses i 1 punkten, författarna, eller 3) om det inte finns personer som avses i 2 punkten, tryckarna eller 4) om det inte finns personer som avses i 3 punkten, försäljaren eller distributörerna.

Förläggaren av en periodisk publikation är också skadeståndsskyldig mot en person som avses i 1382 - 1384 civillagen (Code civil).

Källskyddet regleras i Frankrike av artikel 109 i strafflagen (code de procedure pénal), enligt vilken varje journalist som vittne har rätt att vägra avslöja varifrån de uppgifter kommer som han fått del av i sin verksamhet.

Österrike

Den österrikiska grundlagen innehåller ingen bestämmelse om yttrandefriheten såsom en grundläggande rättighet. Enligt artikel 10 i grundlagen har förbundsstaten dock lagstiftnings- och verkställighetsmakt t.ex. i frågor som gäller pressen.

I Österrike regleras de rättigheter och skyldigheter som gäller yttrandefrihet och informationsförmedling i förbundsstatens medielag (Bundesgesetz vom 12 juni 1981 über die Presse und andere publizistische Medien). I

medielagen avses med "medier" samtliga de medel genom vilka meddelanden i ord, skrift, ljud eller bild genom metoder för massframställning och masskommunikation förmedlas till en stor grupp människor eller tillhandahålls dem. Med periodiska medier avses periodiska framställningar i ett medium, rundradioprogram eller något annat medium som i samma utformning sprids minst fyra gånger per kalenderår.

Med en periodisk framställning i ett medium och ett periodiskt tryckalster avses enligt lagen framställningar i medier eller tryckalster vilka under ett bestämt namn och försedda med löpande nummer med regelbundna eller oregelbundna intervaller kommer ut minst fyra gånger per kalenderår. Också varje självständigt nummer är en periodisk framställning eller ett periodiskt tryckalster.

Eftersom medialagens tillämpningsområde är medieneutralt, kan lagen åtminstone i princip tillämpas också på nya massmedier.

Enligt lagens 9 § har varje fysisk eller juridisk person, om vilken ett faktiskt påstående har publicerats i ett periodiskt medium, rätt att få en avgiftsfri rättelse publicerad i samma medium, om inte rättelsen är osann eller det finns annat hinder för dess publicering. I rättelsen kan framföras omständigheter vilkas riktighet eller fullständighet kan bedömas. I rättelsen får inte framföras omständigheter vilka huvudsakligen endast syftar till att ge uttryck för en persons åsikt, en bedömning av en viss omständighet eller en varning för hur någon annan kommer att bete sig. I rättelsen skall kort meddelas på vilket sätt framställningen har varit felaktig eller ofullständig och varav detta framgår. Rättelsen har ingen föreskriven form. Den skall antingen uppta en korrekt redogörelse för de omständigheter som ursprungligen uppgavs felaktigt eller annars på ett felfritt sätt beskriva de omständigheter som ursprungligen uppgavs felaktigt eller på ett vilseledande sätt. Medielagen innehåller mycket detaljerade bestämmelser om på vilket sätt rättelse skall begäras, när rättelsen skall ske, hur den skall publiceras samt om möjligheterna att genom rättegång får denna rättighet tillgodosedd.

Enligt lagens 2 § har varje medieanställd rätt att vägra besvara en fråga som gäller hans medverkan till innehållet i en framställ-

ning i ett medium eller principiellt viktiga frågor inom journalistiken. Rätten att tiga gäller inte tekniska, redaktionella åtgärder för färdigställandet av framställningen eller omarbetning av nyheter. En medieanställd som utnyttjar sin rätt att tiga när han har rätt till det får inte drabbas av några olägenheter till följd av detta.

Om någon i ett medium blir föremål för något som kan betraktas såsom rykte, smädelse, hån eller förtal, har den skadelidande enligt 6 § rätt att få ersättning för kränkningen av förläggaren eller av det medieföretag som avses i lagen. Skadeståndets storlek bestäms med hänsyn till den omfattning i vilken upplysningen har publicerats, de effekter som publiceringen har haft samt på vilket sätt och i vilken utsträckning upplysningen har spritts. Medieföretagets ekonomiska ställning skall också beaktas. Lagen behandlar också de fall i vilka skadeståndsansvar inte uppstår. Enligt lagens 7 § tillämpas likadana skadestandsregler när någons privatliv kränks. Lagen reglerar också i bägge fallen det maximala skadestandsbeloppet.

Om en person enligt uppgifter i ett periodiskt medium misstänks eller åtalas för ett brott, har han enligt 11 §, sedan åklagaren har återtagit åtalet eller processen slutat på annat sätt än med fällande dom, rätt att avgiftsfritt få denna upplysning publicerad i samma medium. Innehållet i en sådan upplysning, som ger i efterhand, skall begränsa sig till de upplysningar som är nödvändiga med tanke på personens rättsskydd.

2.3. Bedömning av nuläget

2.3.1. Tryckfrihetslagen

Tryckfrihetslagen, som tillämpas på tryckskrifter, stiftades år 1919. Beredningen av lagen inleddes redan under autonomins tid, då man ville skydda tryckfriheten mot administrativt godtycke och upphäva det system med förhandskontroll och tillstånd som rådde i fråga om kommunikation genom tryckskrifter. Å andra sidan fick tryckfrihetslagen sitt slutliga innehåll först efter inbördeskriget. Då ville man skapa ett effektivt system för övervakning av kommunikation genom tryck-

skrifter. Systemet förstärktes ytterligare under de politiskt instabila förhållandena på 1930-talet. Senare har man gjort vissa enstaka ändringar i tryckfrihetslagens system för reglering och övervakning av kommunikation genom tryckskrifter, utan att dock röra vid lagens grundvalar.

Tryckfrihetslagen reglerar huvudsakligen det massmedium som var det viktigaste i början av 1900-talet, dvs. tryckskrifterna. Tryckfrihetslagen är stiftad framför allt med tanke på skreven text. Enligt 2 § 2 mom. tryckfrihetslagen skall visserligen tryckfrihetslagens bestämmelser också gälla bildliga framställningar, kartor och musikaliska kompositioner, men dessa utvidgningar av lagens tillämpningsområde har numera ingen praktisk betydelse annat än i fråga om bildliga framställningar i tryckskrifter.

Tryckfrihetslagen tillämpas inte på kommunikation genom ljudupptagningar. I praktiken tillämpas lagen inte heller på kommunikation genom bildupptagningar, fastän lagen enligt sin ordalydelse jämställer bildliga framställningar med tryckskrifter. Kommunikationsteknologin har redan länge gjort det möjligt att publicera skreven text på många andra sätt än genom tryckskrifter. En enskild bok, regelbundet utkommande tidning eller vilken som helst traditionell tryckskrift kan numera ges ut och ställas till allmänhetens förfogande i flera olika former, genom användning av olika slag av distributionsteknik. Tekniken gör det också möjligt att ge ut och ta emot meddelanden som utgör en kombination av text, bild och ljud.

Trots de ändringar som har gjorts i tryckfrihetslagen är lagen, som stiftades med tanke på de behov att kommunicera genom tryckskrifter som rådde i början av förra seklet, som helhet föråldrad. Lagen motsvarar inte vare sig sakligt eller lagstiftningstekniskt de krav som numera ställs i fråga om utövning av yttrandefriheten.

Att tryckfrihetslagen är föråldrad har man fäst uppmärksamhet vid bl.a. i samband med beredningen av reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna. Också riksdagens lagutskott konstaterade redan under 1993 års riksdag att tryckfrihetslagen är omodern och att en totalrevidering av lagen är behövlig (LaUB 2/1993 rd).

Tryckfrihetslagen kan anses föråldrad av flera olika orsaker. För det första reglerar tryckfrihetslagen traditionell kommunikation genom tryckskrifter. Sedan lagen stiftades har denna form av kommunikation fått sällskap av många nya kommunikationsformer. Kommunikationsteknikens utveckling är sådan, att den ifrågasätter grunderna för det system genom vilket kommunikation genom tryckskrifter nu regleras.

För det andra kan det anses att de detaljerade bestämmelserna om hur kommunikation genom tryckskrifter övervakas är oskäligt utförlig. I den situation som vi nu lever i är det svårt att finna grunder för att uttryckligen kommunikationen genom tryckskrifter skall vara föremål för särskild övervakning. Vissa bestämmelser i tryckfrihetslagen, t.ex. bestämmelserna om tryckerirörelse, bokhandel och införsel av utländska tryckskrifter är numera obehövliga.

För det tredje är tryckfrihetslagens system för reglering av straffrättsligt ansvar sådant att det ger rum för tolkning och inte till alla delar motsvarar de krav som de allmänna straffrättsliga läroorna numera ställer. Ansvarssystemet kan också till vissa delar kritiserar ur yttrandefrihetens synvinkel.

För det fjärde innehåller tryckfrihetslagen många bestämmelser med karaktär av ordningsregler som kan anses sakligt obehövliga. Trots detta bestraffas brott mot dessa regler med straff som i jämförelse med modern strafflagstiftning är exceptionellt stränga.

För det femte kan tryckfrihetslagens bestämmelser om laga domstol, kvarstad, förverkandepåföljder och indragning av periodisk tryckskrift anses föråldrade, såväl sakligt som lagstiftningstekniskt.

För det sjätte kan ännu nämnas, att bestämmelserna i 5 kap. tryckfrihetslagen om utgivning av offentliga handlingar och vissa andra slag av skrifter visserligen vid den tidpunkt när tryckfrihetslagen stiftades var viktiga såväl med tanke på riksdagsarbetets offentlighet som skyddet för privatliv. Riksdagsarbetets offentlighet regleras dock numera på ett täckande sätt i grundlagen och riksdagens arbetsordning (40/2000). De bestämmelser som behövs för att skydda privatlivet ingår numera i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), person-

uppgiftslagen (523/1999) och strafflagen.

Av ovan nämnda skäl borde tryckfrihetslagen upphävas och ersättas med ny lagstiftning om yttrandefrihet i masskommunikation.

2.3.2. Radioansvarighetslagen

Radioansvarighetslagen stiftades 1971, då koncession att utöva televisions- och radioverksamhet i Finland bara hade beviljats ett enda bolag. Efter att lagen stiftades har antalet utövare av sändningsverksamhet ökat och kommer att öka ytterligare när kommunikationstekniken utvecklas. Numera bedrivs riksomfattande, regional och lokal sändningsverksamhet. Radioansvarighetslagen kan följaktligen delvis anses föråldrad. I 7 § radioansvarighetslagen föreskrivs t.ex. att Helsingfors tingsrätt är behörig domstol också när ett yrkande enligt lagrummet framställs mot en utövare av lokalradioverksamhet. Radioansvarighetslagen kan anses föråldrad också i den bemärkelsen att lagen inte gör skillnad mellan den som utövar sändningsverksamhet och den som utövar programverksamhet. Bestämmelserna om skyldighet att föra register över ansvariga programredaktörer och hålla det tillgängligt kan i sin nuvarande utformning anses sakligt överflödiga.

I radioansvarighetsförordningen finns många sådana bestämmelser om individens rättigheter och skyldigheter som enligt 80 § 1 mom. grundlagen skall regleras i lag. I förordningen finns bestämmelser bl.a. om behörighetskraven för ansvariga programredaktörer, skyldigheten att föra ett register som avses i 5 § radioansvarighetslagen och att lämna ut upplysningar ur det, skyldigheten att ta upp program på band och rätten att göra sig förtrogen med en sådan upptagning. Enligt radioansvarighetslagen uppstår skadeståndsansvar bara vid sändning av program med brottsligt innehåll. Att skadeståndsansvar uppstår bara om en gärning är straffbar kan inte numera anses motiverat.

De bestämmelser som behövs för att reglera programverksamheten borde därför sammanföras och till alla delar utfärdas genom lag.

2.3.3. Straffrättsligt ansvar

För innehållet i ett meddelande som görs tillgängligt för allmänheten svarar enligt gällande lagstiftning i allmänhet den som enligt strafflagen skall betraktas som gärningsman eller delaktig i brottet.

Tryckfrihetslagen har också bestämmelser om sekundärt straffrättsligt ansvar för utgivaren, förläggaren, boktryckaren och den som sprider tryckskriften. Det sekundära ansvaret enligt tryckfrihetslagen kan kritiseras för att vara oklart, om det ses mot bakgrund av den straffrättsliga legalitetsprincip som kommer till uttryck i 8 § grundlagen. Med tanke på straffrättens allmänna principer och yttrandefriheten är det problematiskt att någon annan än gärningsmannen eller den som är delaktig i ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande överhuvudtaget kan bli ansvarig för brottet.

Tryckfrihetslagens ansvarsbestämmelser tillämpas inte på gärningar vilkas straffbarhet grundar sig på innehållet i en ljud- eller bildupptagning eller en upptagning som innehåller text, ljud eller bild. För ett brott som baserar sig på innehållet i en sådan upptagning svarar den som enligt straffrättens allmänna läror skall anses vara gärningsman eller delaktig i brottet. Det sekundära ansvar som tryckfrihetslagen föreskriver kan också av denna orsak anses överflödigt.

I gällande lagstiftning finns också bestämmelser om huvudredaktörens och ansvariga programredaktörens särskilda straffrättsliga ansvar. Huvudredaktörens och den ansvariga programredaktörens straffrättsliga ansvar kan anses vara strängt, eftersom de parallellt med gärningsmannen och andra i brottet delaktiga ansvarar för hela innehållet i publikations- och programverksamheten. Med tanke på yttrandefriheten och allmänna straffrättsliga principer kan det anses problematiskt att någon annan än framföraren blir straffrättsligt ansvarig för innehållet i en framställning.

Huvudredaktörens och den ansvariga programredaktörens ansvar kan anses vara strängt också av den anledningen, att de allmänna straffprocessuella reglerna om oskuldspresumtion och bevisbörda inte iaktas i fråga om brott som dessa personer kan bli ansvariga för. En huvudredaktör eller an-

svarig programredaktör presumeras vara skyldiga och måste – i motsats till vad som i allmänhet gäller i en straffrättslig rättegång – visa att de har iakttagit all den omsorg som de har varit skyldiga att iakttä. Huvudredaktörens och den ansvariga programredaktörens ansvar närmar sig objektivt ansvar, för när det gäller dessa speciella brott ägnas nästan ingen uppmärksamhet alls åt gärningsmannens skuld. Ett sådant ansvar måste anses problematiskt också med hänsyn till den presumption om oskuld som ingår i artikel 6.2. i Europarådets människorättskonvention.

Europeiska människorättsdomstolen har ansett att en stat hade gjort sig skyldig till kränkning av människorättskonventionen när staten dömde en journalist som hade intervjuat ungdomar med rasistiska åsikter till straff såsom delaktig i det brott som intervjuobjekten hade gjorts sig skyldiga till. I sitt avgörande anmärkte domstolen bl.a., att om journalister straffas för uttalanden som andra än de själva har gjort i intervjuer, kan detta allvarligt försvåra pressens möjligheter att komma med sitt bidrag till den offentliga debatten i frågor som intresserar allmänheten. Därför ansåg människorättsdomstolen att journalister inte skall straffas för gärningar som dessa, om det inte finns särskilt vägande skäl att göra det (Jersild-fallet; A 289/23.9.1994).

2.3.4. *Gemäle och rättelse*

I den moderna massmediavärlden är rätten till gemäle och rätten att få upplysningar rättade viktiga med tanke på utövningen av yttrandefriheten. Yttrandefriheten är en rättighet som tillhör var och en. Å andra sidan kan ingen allmänt garanteras rätt att ställa sitt budskap till allmänhetens förfogande genom valfritt medium, på valfritt sätt eller vid valfri tidpunkt. När det gäller bestämmelserna om rätt till gemäle och rättelse kan man dock utgå från att en person har en särskild och motiverad anledning att snabbt få komma till tals uttryckligen i det medium som har publicerat en nyhet eller fört en debatt som direkt berör just honom eller henne.

Enligt 25 § tryckfrihetslagen har en person rätt till gemäle om han eller hon anser sig

ha blivit kränkt i en periodisk tryckskrift eller vill korrigera ett meddelande som har publicerats om honom eller henne. Rätten till gemäle kan anses vara alltför omfattande, eftersom den grundar sig på upplevelsen av att ha blivit kränkt, vilket är ett subjektivt kriterium vid prövningen av frågan. Ur individens synvinkel kan dock en på kränkingsupplevelse baserad rätt till gemäle ses såsom ett alternativ till en ärekränkings- eller skadeståndstalan. En på kränkingsupplevelsen baserad rätt till gemäle kan därför anses motiverad. Däremot förefaller det inte behövt att en offentlig myndighet skall ha rätt till gemäle.

Enligt artikel 23.1 i rådets direktiv om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television skall varje fysisk eller juridisk person vars legitima intressen, i synnerhet vederbörandes rykte och goda namn, har skadats av påståenden om felaktiga fakta i ett TV-program, ha rätt till gemäle eller motsvarande. Enligt artikel 23.3 skall medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att etablera rätten till gemäle eller motsvarande och fastställa den procedur som skall följas för att genomföra detta. Enligt artikel 23.5 måste det vara möjligt att göra tvister som gäller rätten till gemäle eller motsvarande till föremål för rättslig prövning.

I syfte att tillgodose bestämmelserna i direktivet har en ny 6 a § 1992 fogats till radioansvarighetslagen. Regleringen baserar sig på den skyldighet som en utövare av rundradioverksamheten har att rätta uppgifter samt undantag från denna skyldighet. En oklarhet i dessa bestämmelser kan anses vara frågan i vilka situationer rättelsen av en felaktig sakuppgift kan orsaka någon skada som inte står i proportion till den nytta som uppnås genom rättelsen.

Radioansvarighetslagens bestämmelser gäller endast rättelse av felaktiga sakuppgifter, inte rätt till gemäle för den som upplever sig kränkt. Bestämmelserna gör inte heller någon skillnad mellan fel som skadar en persons rykte eller heder och andra sakfel.

Bestämmelserna om rätt till gemäle och rättelse borde dock gälla alla regelbundet

verksamma medier. Individens rätt borde inte vara beroende av om ett meddelande som berör honom framförs i form av text, ljud, bild eller en kombination av dessa. Det borde inte heller ha någon avgörande betydelse genom vilken upptagnings-, publicerings- eller distributionsteknik meddelandet ställs till allmänhetens förfogande. Å andra sidan borde de praktiska särdragen i publikations- och programverksamhet som utövas med anlitan- de av olika former av teknik beaktas i detalj- regleringen.

2.3.5. Skydd för anonymitet och källskydd

De rättigheter som berör skyddet för anonymitet och källskyddet hör till garantierna för offentlig debatt, fri informationsförmedling och kritik av maktutövning. En individs sociala, ekonomiska och andra beroendeförhållanden kunde i praktiken hindra honom att delta i en offentlig debatt, om han inte har rätt att uppträda anonymt eller under signatur. Av samma orsak kunde individens rätt att förmedla uppgifter för publicering i praktiken äventyras, om han alltid och i alla situationer vore tvungen att också lämna uppgifter om sin identitet för publicering eller för att annars uppges i sammanhanget.

Skyddet för anonymitet och källskyddet är av viktig betydelse för mediernas verksamhet och deras samhällliga uppgifter. Enligt de etiska principerna för journalistkåren skall en informationskälla också skyddas. När någon har lämnat konfidentiell information, får personens identitet inte röjas utan hans eller hennes samtycke. Detsamma gäller en person som uppträder under signatur eller pseudonym i journalistens eget medium.

Europeiska människorättsdomstolen har ansett att skyddet för nyhetskällor hör till de rättigheter som är tryggade enligt artikeln om yttrandefrihet i Europarådets människorättskonvention. I fallet *Goodwin v. Storbritannien* (27.3.1996) konstaterade domstolen att skyddet för nyhetskällor var en av grunderna för pressfriheten. Utan detta skydd kunde nyhetskällorna upphöra att bistå pressen med upplysningar. Detta kunde vara till nackdel för pressen, som fungerar som offentlig övervakare, och påverka pressens förmåga att skapa exakta och tillförlitliga nyheter om

allmänt intressanta frågor. Av dessa orsaker borde källskyddet enligt domstolens ställningstagande inte brytas, om det inte var godtagbart med hänsyn till ett sådant vägan- de allmänt intresse som åsidosätter källskyd- det. I mars 2000 antog Europarådet också en rekommendation, som gäller journalisters rätt att vägra avslöja sina informationskällor (re- commendation nr R (2000) 7).

I Finland finns bestämmelserna om skydd för anonymitet numera delvis i 11 § tryckfri- hetslagen, som föreskriver att en boktryckare skall dömas till böter om han utan författa- rens tillstånd sätter ut dennes namn i en tryckskrift. Denna bestämmelse, som förplik- tar boktryckare, har ringa praktisk betydelse med tanke på skyddet för anonymitet. Nog- grannare än i tryckfrihetslagen regleras skyddet för anonymitet och källskyddet i 17 kap. 24 § rättegångsbalken och 27 § förun- dersökningslagen. Bestämmelserna gäller undantag i ett vittnes allmänna skyldighet att vittna.

Den gällande regleringen är i fråga om sina grunder kopplad till tryckfrihetslagens och radioansvarighetslagens specialbestämmelser om straffrättsligt ansvar. Anonymitets- och källskyddet förutsätter dock inte nödvändigt- vis att en annan person straffrättsligt skall vara ansvarig för ett brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande. I förhållande till varandra kan rätten till anonymitet och rätten till källskydd betraktas som självständiga rät- tigheter.

De gällande bestämmelserna omfattar inte publikations- eller programverksamhet i tele- nätet eller andra datanät. Även när det gäller dessa borde regleringen dock vara oberoende av vilken kommunikationsteknik som an- vänds.

3. Propositionens mål och de vikti- gaste förslagen

3.1. Mål

Förslagets huvudsakliga mål är att meddela sådana närmare bestämmelser om utövning av yttrandefrihet i masskommunikation som lagförbehållet i 12 § 1 mom. grundlagen för- utsätter. Avsikten är att likalydande bestäm- melser om utövning av yttrandefrihet skall

tillämpas på alla former av masskommunikation, oberoende av vilken upptagnings-, publicerings- eller distributionsteknik som har använts för meddelandena. Regleringen skall alltså vara medieneutral. Följaktligen skall bestämmelserna också gälla nya former av masskommunikation och ny teknik inom den.

Bestämmelserna är avsedda att på ett tydligare sätt reglera rättigheterna, skyldigheterna och ansvaret för utövare av publikations- och programverksamhet samt andra som utövar sin yttrandefrihet i masskommunikation. Den nya lagen är avsedd att ersätta den gällande tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen. I propositionen ingår också förslag till ändring av rättegångsbalkens och förundersökningslagens bestämmelser om anonymitetsskydd och källskydd samt lagändringar som följer av det första lagförslaget i propositionen.

Regleringen av hur yttrandefriheten får utövas kan främst karakteriseras som en lagstiftning av ordningskaraktär. Därför föreslås huvudsakligen bestämmelser om utövning av publikations- och programverksamhet. I den nya lagen föreslås också bestämmelser om rätt till genmäle och rättelse samt några andra sådana rättigheter i anslutning till utövning av yttrandefrihet, vilka på ett väsentligt sätt berör masskommunikation. Dessutom föreslås lagen innehålla bestämmelser om straff- och skadeståndsrättsligt ansvar för innehållet i ett publicerat meddelande samt med tanke på masskommunikation behövliga specialbestämmelser om åtalsrätt, tvångsmedel och påföljder.

Målet är också att förenkla de gällande bestämmelserna om övervakning av innehållet i kommunikation samt att undvika onödiga specialbestämmelser. Specialbestämmelser föreslås bara när detta anses behövt med tanke på skyddet för yttrandefriheten eller de speciella drag som är förknippade med masskommunikation.

3.2. De viktigaste förslagen

Enhetligare bestämmelser om utövning av yttrandefriheten

I propositionen föreslås att bestämmelserna om yttrandefrihet vid masskommunikation

skall samlas i en enda lag. På motsvarande sätt föreslås att tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen skall upphävas. Det är inte längre ändamålsenligt att reglera de olika former av masskommunikation var för sig. Samma bestämmelser föreslås gälla alla former av masskommunikation, följaktligen också nya former av masskommunikation. Att sammanföra bestämmelserna i en enda lag förtydligar rättsläget. Samtidigt kan de bestämmelser som hittills ingått i en förordning till behövliga delar överföras till lagnivå.

Genom lagförslaget förenhetligas bestämmelserna om hur yttrandefriheten utövas i inhemsk publikations- och programverksamhet. I den detaljerade regleringen skall å andra sidan särdragen i publikations- och programverksamheten beaktas på behörigt sätt. Med tanke på individens rättigheter, skyldigheter och ansvar behövs också vissa bestämmelser om framställning, sändning, förmedling och distribution av meddelanden. Genom förslaget förenhetligas och förtydligas också de juridiska begreppen i regleringen av masskommunikation. I den utländska lagstiftning som granskats i denna proposition har det inte funnits sådana helheter som skulle ha kunnat utgöra direkta förebilder för detta förslag.

Tillämpning av lagen på enskilda och dem som svarar för tekniska funktioner

Bestämmelserna i lagförslaget föreslås endast delvis gälla privatpersoners hemsidor i elektroniska kommunikationsnät. På den som har en sådan hemsida skall endast tillämpas de bestämmelser som behövs för realisering av straff- och skadeståndsrättsligt ansvar eller genom vilka spridning av material med klart lagstridigt innehåll snabbt kan förhindras.

Likaså skall lagen endast delvis tillämpas på verksamhet i vilken en fysisk eller juridisk person, som visserligen annars deltar i masskommunikation, uteslutande har hand om teknisk framställning, sändning, förmedling eller distribution av publikationer eller nätmeddelanden. Lagförslaget gör följaktligen en begreppsmässig skillnad mellan publikations- och programverksamhet som berör

kommunikationens innehåll och verksamhet som innebär skötsel av rent tekniska funktioner. Lagförslaget gäller inte rätten att utöva radio- och televisionsverksamhet eller televerksamhet.

Publikations- och programverksamhet

Med publikationsverksamhet avses i lagförslaget verksamhet genom vilken publikationer och andra nätmeddelanden än program görs tillgängliga för allmänheten. Såsom allmänhet betraktas meddelandets mottagare, som inte är utvalda på förhand. Publikationer är enligt lagförslaget tryckskrifter, dataskivor eller andra text-, ljud- eller bildupptagningar som framställts genom mångfaldigande. Med nätmeddelande avses information, åsikter eller andra meddelanden som genom radiovågor, elektroniskt kommunikationsnät eller motsvarande tekniska arrangemang har gjorts tillgängliga för allmänheten.

Programverksamhet är enligt lagförslaget att program görs tillgängliga för mottagning av allmänheten. Med program avses en enhetligt avfattad helhet av nätmeddelanden, som huvudsakligen uttrycks i ljud eller rörliga bilder.

I sin mera detaljerade reglering av masskommunikation särskiljer lagförslaget den publikationsverksamhet som är avsedd att vara regelbunden från å ena sidan enskilda meddelanden och å andra sidan från program. Enligt lagförslaget är en publikation periodisk om den är avsedd att ges ut regelbundet minst fyra gånger om året. Med nätpublikation avses i sin tur en för regelbunden utgivning avsedd, enhetligt uppbyggd helhet av nätmeddelanden.

Den som utövar publikationsverksamhet, dvs. utgivaren, skall enligt lagförslaget se till att en enskild publikation, periodisk publikation och nätpublikation är försedd med uppgift om utgivaren samt att publikationer som är upptagningar dessutom är försedda med uppgift om framställningsåret. För regelbundet utkommande publikationer samt för program skall också utses en ansvarig redaktör. Publikationen skall då vara försedd med uppgift om vem som är ansvarig redaktör. När det gäller program, skall den ansvariga programredaktören nämnas i programverk-

samheten. Enligt lagförslaget skall det inte längre vara obligatoriskt att göra anmälningar till myndigheterna om periodiska tryckskrifter, såsom nu föreskrivs i tryckfrihetslagen, och den som utövar programverksamhet skall inte längre vara skyldig att meddela att ett register över ansvariga programredaktörer hålls tillgängligt. Å andra sidan skall var och en enligt förslaget ha rätt att få uppgift om vem som är redaktör eller ansvarig redaktör för ifrågavarande publikation eller program.

Genmäle och rättelse

Lagförslaget innehåller också bestämmelser om rätt till genmäle och rättelse. Rätten till genmäle föreslås basera sig på att en person på objektiva kriterier upplever sig kränkt. Enligt förslaget skall en privatperson som har motiverad anledning att anse sig ha blivit kränkt av innehållet i ett meddelande i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett med dessa jämförbart, återkommande program ha rätt att få ett genmäle publicerat i samma publikation eller program.

I fråga om rättelse föreslås att inte bara privatpersoner, utan också sammanslutningar, stiftelser eller myndigheter som har fått felaktiga upplysningar framförda om sig i en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program, skall ha rätt att få upplysningen rättad i samma publikation eller ett program av samma utövare av programverksamhet. Denna rätt skall dock inte gälla om felet är så ringa att rättelse måste anses uppenbart obehövlig.

Den ansvariga redaktören skall vara skyldig att publicera genmälet eller rättelsen avgiftsfritt och utan oskäligt dröjsmål, i behörig omfattning och på liknande sätt som det meddelande publicerades som yrkandet om genmäle eller rättelse grundar sig på. Den ansvariga redaktören skall vid behov bistå med den tekniska utformningen av genmälet.

Förslaget innehåller också behövliga bestämmelser om när och hur ett yrkande om genmäle och rättelse skall framställas, om den ansvariga redaktörens skyldighet att meddela att yrkandet har förkastats samt om rätt för den som har framställt yrkandet att få saken prövad av domstol.

Specialbestämmelser om nätkommunikation

När det gäller kommunikation i informationsnät, dvs. nätkommunikation, föreslås specialbestämmelser både om identifiering av avsändaren till ett meddelande och om när distributionen av ett meddelande tillfälligt får avbrytas.

Enligt förslaget skall administratören av en sändare, server eller motsvarande anordning se till att han har de uppgifter som är nödvändiga för att identifiera avsändaren till ett nätmeddelande som med hjälp av anordningen görs tillgängligt för allmänheten. Uppgifterna får enligt lagförslaget utplånas tidigast tre månader efter att meddelandet har nått anordningen. Om ett yrkande om utlämnande av identifieringsuppgifterna har framställts till en domstol, skall skyldigheten att spara uppgifterna dock fortsätta tills yrkandet har avslagits genom en dom som vunnit laga kraft.

Lagförslaget utgår från att rätten till anonymitet också gäller nätkommunikation. Den som publicerar ett anonymt nätmeddelande skall enligt lagförslaget skyddas genom bestämmelser om förfarandet vid utlämnande av identifieringsuppgifter. Enligt förslaget skall identifieringsuppgifterna om ett nätmeddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten få lämnas ut bara med stöd av ett beslut som en domstol har fattat på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman, allmän åklagare eller målsägande. För att domstolen skall få bestämma att identifieringsuppgifterna skall lämnas ut, förutsätts enligt lagförslaget att det finns sannolika skäl att misstänka att meddelandets innehåll är sådant att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten.

Enligt gällande lagstiftning kan distributionen av ett till innehållet brottsligt nätmeddelande stoppas endast genom att sändaren, servern eller motsvarande anordning beslagtas. Beslagtagning av en sådan anordning kan med hänsyn till proportionalitetsprincipen betraktas som en onödigt sträng åtgärd, om tvångsmedlet endast riktar sig mot ett eller flera nätmeddelanden som med hjälp av denna anordning har gjorts tillgängliga för allmänheten. I lagförslaget föreslås en bestämmelse om ett nytt tvångsmedel (föreläg-

gande att avbryta distributionen av ett nätmeddelande), med stöd av vilken domstolen på begäran av allmänna åklagaren, undersökningsledaren eller målsäganden kan förelägga att utgivaren eller utövaren av programverksamheten, eller administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning skall avbryta distributionen av ett nätmeddelande. Ett sådant föreläggande skall dock komma i fråga endast om det är uppenbart att meddelandets innehåll är sådant att det är straffbart att göra meddelandet tillgängligt för allmänheten. Enligt lagförslaget skall föreläggandet automatiskt förfalla om åtal för ett brott som grundar sig på innehållet i meddelandet inte väcks, ett yrkande om utplåning av ett nätmeddelande inte framställs eller en talan om ersättning för den skada som meddelandets innehåll orsakat inte väcks inom tre månader efter att föreläggandet meddelades. En domstol kan förlänga denna tid med högst tre månader. Upphävande av föreläggandet om avbrytande av distribution kan sökas hos den domstol som gett den.

Administratören av en sändare, server eller motsvarande anordning skall också i två särskilt föreskrivna fall själv ha rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande till allmänheten. Detta skall vara möjligt om meddelandet till sitt innehåll är sådant att det är uppenbart uppfyller de rekvisit som avses i 11 kap. 8 § strafflagen (hets mot folkgrupp) eller 17 kap. 18 § strafflagen (spridning av pornografisk bild). Om administratören av anordningen avbryter distributionen av ett nätmeddelande, skall han underrätta avsändaren om saken. Avsändaren har därefter enligt lagförslaget rätt att få saken behandlad av domstol.

Chefredaktörsförseelse

I lagförslaget föreslås också bestämmelser om ett särskilt brott som kan begås av en ansvarig redaktör. Brottet kallas chefredaktörsförseelse. Chefredaktörsförseelsen skall ha ett självständigt brottsrekvisit, men å andra sidan vara accessoriskt i förhållande till brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande. För sistnämnda brott skall, enligt huvudregeln om straffrättsligt ansvar, så-

som hittills den svara som enligt strafflagen betraktas som gärningsman eller delaktig i brottet. Bestämmelsen om chefredaktörsförseelse föreslås vara subsidiär och bli tillämplig bara om den ansvariga redaktören inte betraktas som gärningsman till det egentliga huvudbrottet eller delaktig i detta brott.

För chefredaktörsförseelse skall enligt förslaget dömas en ansvarig redaktör som uppsåtligen eller av vårdslöshet väsentligen åsidosätter sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet så, att detta är ägnad att bidra till att ett brott begås som grundar sig på innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten. Med tanke på yttrandefriheten och det redaktionella arbetets självständiga karaktär, har det i lagförslaget ansetts motiverat att betona den ansvariga redaktörens skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet. En särskild bestämmelse om detta föreslås också i lagen.

Lagförslaget tar hänsyn till den kritik som framförts mot de gällande bestämmelserna om huvudredaktörens och ansvariga programredaktörens straffrättsliga ansvar. Den gällande regleringen grundar sig på en i lagen föreskriven presumtion om huvudredaktörens och ansvariga programredaktörens skuld samt den omvända bevisbörda som denna presumtion förutsätter. I lagförslaget föreslås i stället att chefredaktörsförseelse skall räknas den till last som gör sig skyldig till uppsåt eller vållande. Förslaget utgår från att den ansvariga redaktörens skuld skall bevisas på normalt sätt.

Åtalsrätt

Enligt lagförslaget skall justitieministeriets rätt att väcka och utföra åtal överföras på riksåklagaren. I överensstämmelse med principen om medieneutralitet skall riksåklagaren besluta om åtal för samtliga brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal. Riksåklagaren skall också vara behörig att besluta om åtal skall väckas för chefredaktörsförseelse i anslutning till ett sådant brott.

De synpunkter om grundläggande fri- och rättigheter som är förknippade med yttrandefriheten har gjort att man i lagförslaget har ansett det motiverat att anförtro den högsta

åklagaren rätten att i samtliga fall besluta om åtal för brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och hör under allmänt åtal. På detta sätt kan man också försäkra sig om att åtalspraxisen blir enhetlig i fråga om brott mot yttrandefriheten, vilka bestraffas i syfte att skydda allmän fördel. Målsägandens åtalsrätt regleras enligt lagförslaget i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

Andra viktiga förslag

I lagförslaget ingår en bestämmelse om en ny specialpåföljd, publicering av dom som gäller kränkning av ära och privatliv. Enligt bestämmelsen kan en domstol på yrkande av målsäganden i samband med behandlingen av ett åtal bestämma att uppgift om domen skall publiceras i en periodisk publikation eller nätpublikation eller ett program av en utövare av programverksamhet, om ett brott som avses i 24 kap. 8 – 10 § strafflagen har begåtts i publikationen eller i ett program av utövaren av programverksamheten. Uppgift om domen skall publiceras avgiftsfritt i rimlig omfattning, enligt vad domstolen närmare bestämmer.

4. Propositionens verkningar

4.1. Inverkan på individens ställning

Propositionen förtydligar på det hela taget bestämmelserna om utövning av yttrandefrihet och i anslutning härtill individens rättigheter, skyldigheter och ansvar i masskommunikation. Förslaget innebär att bestämmelserna om utövning av yttrandefrihet samlas i en enda lag, som skall tillämpas i all masskommunikation, oberoende av vilken teknik som har använts för upptagning, publicering och distribution. Utlänningars rättsliga ställning skall enligt lagförslaget förenhetligas med finska medborgares motsvarande rättigheter, skyldigheter och ansvar, när det är frågan om publikations- och programverksamhet i Finland.

Propositionen innehåller också noggrannare bestämmelser om de rättigheter i fråga om utövning av yttrandefriheten som på ett vä-

sentligt sätt ansluter sig till publikations- och programverksamhet. Skyddet för anonymitet och nyhetskällor utsträcks till nya former av masskommunikation. Individens rätt till genmäle och rättelse breddas, eftersom de föreslagna bestämmelserna, i motsats till vad som nu är fallet, skall gälla samtliga massmedier på samma sätt.

Bestämmelserna om den ansvariga redaktörens straffrättsliga ansvar föreslås ändras så, att de motsvarar den straffrättsliga presumptionen om oskuld och de straffrättsliga reglerna om bevisbörda.

I propositionen föreslås också en bestämmelse om ett nytt tvångsmedel, som får anlitas när det är nödvändigt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande med lagstridigt innehåll, men beslag måste anses vara en oskäligt kraftig åtgärd.

4.2. Verknningar för företagen

I propositionen föreslås att det system skall slopas som enligt tryckfrihetslagen tillämpas för övervakning av kommunikation genom tryckskrifter. Förslaget främjar och underlättar utövningen av yttrandefriheten. Enligt förslaget slopas den särskilda anmälningsplikten och skyldigheten att lämna tvångsexemplar. Följaktligen kommer den allmänna näringslagstiftningen att tillämpas på utövning av tryckerirörelse. Skyldigheten att göra förhandsanmälan till tillsynsmyndigheten om att en periodisk tryckskrift ges ut samt om vem som är huvudredaktör för en publikation, som nu föreskrivs i tryckfrihetslagen, upphör på motsvarande sätt. Samtidigt upphävs tryckfrihetslagens bestämmelser om straff och andra påföljder, vilka varit avsedda att ge eftertryck åt övervakningssystemet. Förslagen i propositionen innebär också att bestämmelserna om indragning av periodisk tryckskrift upphävs.

Enligt förslagen i propositionen skall de som utövar publikations- och programverksamhet ha samma skyldigheter, oberoende av vilken kommunikationsteknik som används. Skyldigheten att registrera ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter föreslås dock gälla innehavaren av en sändare, server eller annan dylik anordning. En domstol skall

ha möjlighet att bestämma att den som innehar anordningen skall lämna ut nätmeddelandets identifieringsuppgifter, om det finns sannolika skäl att misstänka att innehållet i meddelandet är sådant att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten. Enskilda nätmeddelandens anonymitet skyddas alltså främst genom dessa bestämmelser om förfarandet vid utlämnande av uppgifter.

På motsvarande sätt skall den som ger ut en publikation eller utövar programverksamhet se till att en upptagning görs av varje program och nätpublikation och att upptagningen sparas minst tre månader efter att programmet sändes eller nätpublikationen gjordes tillgänglig för allmänheten. Om innehållet i en nätpublikation ändras i genomsnitt oftare än tio gånger per dag, behöver upptagningen dock sparas bara två månader.

Sammanfattningsvis kan det anses att förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation medför betydande lättnader i de skyldigheter som tryckfrihetslagen föreskriver i synnerhet för dem som är verksamma i tryckeribranschen. Detta har betydelse i synnerhet för småföretagen. När det gäller kommunikation i elektroniska informationsnät, föreslås några nya skyldigheter och vidare tillämpning av vissa tidigare skyldigheter. Till dessa hör särskilt ovan nämnda skyldigheter att göra upptagningar och registrera uppgifter. Den ekonomiska belastning som skyldigheterna orsakar beror när det gäller nätpublikationer närmast på publikationsverksamhetens omfattning och nätpublikationernas art. Å andra sidan ökar dessa skyldigheter efterfrågan på olika upptagnings- och registreringssystem. De som utövar publikationsverksamhet orsakas också kostnader för utlämning av identifieringsuppgifter om nätmeddelanden, men det föreslås att dessa företrädesvis skall ersättas av statens medel.

4.3. Verknningar i fråga om organisation och personal

Om tryckfrihetslagen upphävs, innebär detta att det onödigt tunga övervakningssystemet för kommunikation genom tryckskrifter slopas. Då upphör också de anmälningsplikter som den gällande lagen föreskriver. Nå-

gon anmälan behöver då inte länge ges till justitieministeriet om bedrivande av tryckeri- rörelse, utgivning av periodisk tryckskrift eller om huvudredaktör och till ministeriet behöver inte heller sändas tvångsexemplar enligt 12 § tryckfrihetslagen eller den förteckning som föreskrivs i 51 § tryckfrihetslagen. För justitieministeriet innebär upphävandet av tryckfrihetslagen att ministeriet inte längre kommer att ha de uppgifter som är förknippade med övervakningen av kommunikation genom tryckskrifter.

Enligt propositionen skall riksåklagaren vara den som har rätt att väcka åtal för brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och hör under allmänt åtal. Till denna del innebär förslaget att såväl justitieministeriets rätt att väcka åtal enligt gällande 42 § 1 mom. tryckfrihetslagen som de lägre åklagarnas rätt att väcka åtal överförs på den högsta åklagaren. Även i detta avseende minskar förslaget justitieministeriets nuvarande uppgifter. Å andra sidan bör riksåklagarämbetet anvisas personal för skötsel av de uppgifter som överförs på det.

De skäligen direkta kostnader som orsakas innehavaren av en sändare, server eller någon annan anordning skall enligt förslaget i regel ersättas av statens medel. Det totala beloppet av dessa kostnader beror på antalet fall samt på hur mycket arbete man i varje enskilt fall är tvungen att utföra för att få fram identifieringsuppgifterna.

5. Beredningen av propositionen

I sitt betänkande med anledning av en proposition om ändring av vissa bestämmelser i tryckfrihetslagen konstaterade riksdagens lagutskott vid 1993 års riksdag att tryckfrihetslagen var omodern och att en totalrevidering av den var behövlig (LaUB 2/1993 rd). Att tryckfrihetslagen var föråldrad var också en omständighet som uppmärksammades i samband med beredningen av reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna (969-972/1995, kom.bet. 1992:3 s. 254).

Justitieministeriet tillsatte den 24 augusti 1995 en yttrandefrihetskommision, som fick i uppdrag att komma med ett förslag till ny

lagstiftning om utövning av yttrandefriheten. Lagstiftningen var avsedd att ersätta den gällande tryckfrihetslagen.

Kommissionen avlät sitt delbetänkande (kom.bet. 1996:2) till justitieministeriet den 12 februari 1996. I delbetänkandet avgränsade kommissionen sitt uppdrag och skisserade upp de viktigaste utgångspunkterna och riktlinjerna för reformen. Om delbetänkandet gavs 36 utlåtanden till justitieministeriet. (Ett sammandrag av utlåtandena gjordes i juni 1996).

Sitt slutbetänkande (kom.bet. 1997:3) avlät yttrandefrihetskommisionen den 18 februari 1997. I betänkandet föreslog kommissionen att bestämmelserna om utövning av yttrandefriheten i massmedierna skulle samlas i en enda lag. Lagen skulle tillämpas på all inhemsk publikations- och programverksamhet, oberoende av med vilken teknik meddelandet upptagits, publicerats eller distribuerats.

Om kommissionens betänkande gavs 46 utlåtanden till justitieministeriet. (Ett sammandrag av utlåtandena gjordes i september 1997). I utlåtandena ansågs allmänt att förslagets utgångspunkt, strävan efter medieneutralitet, var en god utgångspunkt. I nästan samtliga utlåtanden omfattades också de allmänna grunderna för beredningsarbetet. Mest kritiserades förslagen om hur publikationsverksamhet, programverksamhet och nätpublikation skulle definieras samt förslagen om källskydd och anonymitet.

I juli 2000 fick en grupp tjänstemän vid justitieministeriets lagberedningsavdelning i uppdrag att utgående från yttrandefrihetskommisionens betänkande och de utlåtanden som givits om betänkandet ta ställning till om den nyaste kommunikationstekniska utvecklingen och eventuella andra orsaker föranledde ändringar i yttrandefrihetskommisionens förslag. Dessutom skulle yttrandefrihetskommisionens förslag uppdateras så att ändringarna i annan lagstiftning beaktades. Utgående från denna utvärdering skulle arbetsgruppen utarbeta ett förslag till lag om yttrandefrihet i masskommunikation. En utomstående forskningsassistent fick i uppdrag att sammanställa en jämförande översikt över vissa länders lagstiftning om yttrandefrihet.

Hösten 2001 gavs sammanlagt 27 utlåtanden om utkastet till regeringsproposition. Utlåtanden gavs av statsrådets kansli, inrikesministeriet, försvarsministeriet, undervisningsministeriet, kommunikationsministeriet, statsrådets justitiekansler, riksdagens justitieombudsman, riksåklagaren, dataombudsmannens byrå, Opinionsnämnden för massmedier, Mediernas Centralförbund, Finlands Journalistförbund, Ab Finlands Rundradio, MTV Oy, Sonera Abp, Elisa Communications Abp, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Finnet-förbundet rf, Finlands Kabeltelevisionförbund rf, Sähköisen median päätoimittajat ry, Centralhandelskammaren, Finlands Advokatförbund, Förbundet för Direktmarknadsföring i Finland, Annonsörernas förbund, Markkinointiviestinnän toimistojen liitto MTL, Film- och Videoarbetarna i Finland SET ry och Electronic Frontier Finland ry. En upphävning av tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen understöddes allmänt i utlåtandena. Som god ansågs också reformens utgångspunkt enligt vilken regleringen av masskommunikationen är så lika som möjligt oberoende av vilket medium det gäller. Mest kritik fick bestämmelsen om skyldigheten att göra upptagningar av nätpublikationer samt ändringarna i källskyddet. Kritik fick också bestämmelserna om den ansvarige redaktörens uppgifter och publicering av dom när det gäller kränkning av ära och privatliv.

Utkastet till regeringsproposition anmäldes i enlighet med det så kallade transparensdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter, ändrat genom direktiv 98/48/EG) till Europeiska gemenskapernas kommission för att förslaget har ett nära samband med förslaget till lag om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (RP 194/2001 rd). Kommissionen framställde en officiell anmärkning i januari 2002 och fäste då uppmärksamhet närmast vid säkerställandet av att den nu föreslagna lagen inte påverkar det effektiva genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (2000/31/EG, direktivet om elektro-

nisk handel). Förslagets motiv har också kompletterats i relevanta avseenden.

Den fortsatta beredningen av förslaget har utförts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. De synpunkter som lades fram i utlåtandena har beaktats i mån av möjlighet vid beredningen.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

6.1. Samband med andra propositioner

Regeringens proposition med förslag till lag om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster och vissa lagar som har samband med den (RP 194/2001 rd) avläts till riksdagen i oktober 2001. Genom lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster genomförs direktivet om elektronisk handel. Den föreslagna lagen har ett materiellt samband med nämnda lagförslag särskilt när det gäller avbrytande av distributionen av ett nätmeddelande och således har förslagen anpassats till varandra på ett behövligt sätt.

6.2. Samband med internationella fördrag och förpliktelser

Enligt konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, dvs. Europarådets människorättskonvention, den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och konventionen om barnets rättigheter garanteras yttrandefriheten som en grundläggande frihet för var och en. Bestämmelsernas innehåll har refererats ovan i avsnitt 2.2.1.

Europeiska människorättsdomstolen har i sin praxis preciserat innehållet i människorättskonventionens artikel om yttrandefrihet. De avgöranden av domstolen som är av betydelse med tanke på regleringen av yttrandefriheten berör å ena sidan redaktörens straffrättsliga ansvar och å andra sidan skyddet för informationskällor.

Människorättskonventionens artikel om yttrandefrihet har haft betydelse också inom Europeiska unionen. Enligt artikel 11.1 i Eu-

uropeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EGT nr C 364, 18.12.2000 s. 1) har var och en rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser.

Europeiska gemenskapen har också sekundärrätt som gäller antingen masskommunikation eller tekniska möjligheter till sådan. Av dessa bestämmelser kan nämnas rådets direktiv om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstater-

nas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television. Konfidentiella meddelanden regleras i rådets direktiv om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet 97/66/EG. Sistnämnda direktiv revideras för närvarande. Också enligt det nya direktivet får medlemsstaterna föreskriva om begränsad lagringstid för trafikuppgifter om detta är nödvändigt med hänsyn bland annat till allmän säkerhet samt för förebyggande, undersökning, avslöjande av och åtal för brott.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lagen om yttrandefrihet i masskommunikation

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Lagens syfte.* Det huvudsakliga syftet med lagförslaget är att meddela sådana närmare bestämmelser om yttrandefrihet i masskommunikation som förutsätts i lagförbehållet i bestämmelsen om yttrandefrihet i 12 § 1 mom. grundlagen.

Bestämmelserna om hur yttrandefriheten utövas har närmast karaktär av ordningsregler. Reglerna är avsedda att göra det lättare att i praktiken realisera det ansvar som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande. I lagförslaget föreslås sådana bestämmelser huvudsakligen i fråga om utövning av publikations- och programverksamhet (2 kap.). Lagförslaget innehåller också bestämmelser om genmäle och rättelse (3 kap.). Dessutom föreslås bestämmelser om straff- eller skadeståndsrättsligt ansvar för innehållet i ett publicerat meddelande (4 kap.) samt sådana specialbestämmelser om åtalsrätt, tvångsmedel och påföljder som behövs i masskommunikation (5 och 6 kap.).

Däremot föreslås inte i lagförslaget några avsevärda begränsningar av uttrycksfriheten eller övriga fri- och rättigheter som yttrandefrihetsbestämmelserna i grundlagen omfattar, utom vissa skyldigheter i fråga om publicering, upptagning, registrering och utlämning av upplysningar. Avsikten är att lagen skall ersätta den gällande tryckfrihetslagen samt radioansvarighetslagen. Den nya lagen skall innehålla enhetliga bestämmelser om utövning av yttrandefriheten inom alla former av masskommunikation. I propositionen ingår också förslag till ändring av rättegångsbalkens och förundersökningslagens bestämmelser om anonymitet och källskydd. För att bestämmelserna skall vara enhetliga, föreslås också ändring av vissa andra lagar.

Lagförslaget reglerar endast utövning av

yttrandefrihet i masskommunikation, vilket enligt lagförslaget innebär att information, åsikter och andra meddelanden görs tillgängliga för en personkrets som inte är utvald på förhand. Däremot är den nya lagen inte avsedd att reglera sådan utövning av yttrandefriheten som innebär att ett meddelande riktas till en bestämd målgrupp, eller annan konfidentiell kommunikation av meddelanden vilkas innehåll inte är avsett för allmänheten.

I lagförslaget föreslås bestämmelser för de former av masskommunikation som anges närmare i 2 §. Det som präglar dessa former av masskommunikation är att meddelandet ställs till allmänhetens förfogande med hjälp av något medium. Sådana medier är t.ex. tryckalster och andra genom mångfaldigande framställda upptagningar, samt radiosändare och anordningar som används vid telekommunikation. Lagen är alltså inte avsedd att reglera utövning av yttrandefriheten vid sammankomster där någon håller tal, vid teaterföreställningar eller vid andra evenemang där meddelandet uttrycks och mottas utan hjälp av något särskilt kommunikationsmedium. Om yttrandefriheten vid demonstrationer och andra allmänna sammankomster samt offentliga tillställningar bestäms i lagen om sammankomster (530/1999).

Lagförslaget om yttrandefrihet i masskommunikation har ett tillämpningsområde som kan beskrivas som allmänt. Utgångspunkten är att lagens bestämmelser skall tillämpas på all masskommunikation oberoende av vilken upptagnings-, publicerings- eller distributionsteknik som används (den s.k. principen om medieneutralitet). Regleringen är avsedd att klarlägga rättigheterna, skyldigheter och ansvaret för dem som utövar publikations- eller programverksamhet samt andra som utövar sin yttrandefrihet i masskommunikation.

Lagen syftar till att minska den gällande regleringen av hur innehållet i masskommunikation övervakas. Avsikten är att onödiga specialbestämmelser skall undvikas. Sådana

skall meddelas bara när de är motiverade för att skydda utövningen av yttrandefriheten eller behövs med anledning av de särdrag som är förknippade med de olika sätten att utöva masskommunikation.

Lagens tillämpningsområde bestäms närmare i 3 §. På all sådan utövning av yttrandefriheten som inte omfattas av lagen tillämpas övrig lagstiftning som blir tillämplig i ifrågasvarande fall och situation.

2 §. *Definitioner.* I 1 mom. föreslås definitioner av de begrepp som är viktigast med tanke på tillämpningen av lagen. Genom att begreppen definieras, avgränsas lagens tillämpningsområde så, att de föreslagna förpliktelserna inte kommer att gälla annan verksamhet än verksamhet som betraktas såsom masskommunikation.

Enligt 1 mom. 1 punkten avses med "allmänheten" en personkrets som inte är utvald på förhand och som tar emot till ett meddelande. Mottagaren är inte utvald på förhand om i princip vem som helst kan välja att bli mottagare till meddelandet. Begreppet "allmänheten" kan dock inte begränsas till att endast gälla fall i vilka mottagarna av meddelandet är helt obestämda. Det är t.ex. klart att de som prenumererar på en tidning räknas till allmänheten, även om tidningen inte säljs i lösnummer och den som vill ta del av tidningens budskap följaktligen blir tvungen att prenumerera på tidningen. På motsvarande sätt skall t.ex. en medlemstidning som en organisation ger ut anses ha blivit tillgänglig för allmänheten, fastän egentligen bara medlemmar får tidningen. Denna typ av begränsningar är inte tillräckliga för att göra kommunikationen riktad enbart till en bestämd målgrupp. Att mottagarna "inte är utvalda på förhand", innebär följaktligen inte att det inte skulle få finnas vissa kriterier för hur gruppen av mottagare bestäms.

Å andra sidan kan t.ex. interna informationsblad för en enda arbetsplats i allmänhet inte anses ha spridning bland allmänheten i den bemärkelse som föreslås i lagen. Det samma gäller när några personer bildar en grupp som sänder post till varandra i ett informationsnät.

I sista hand gäller det alltid att från fall till fall ta ställning till när mottagaren till ett meddelande är allmänheten i den bemärkelse

som avses i lagen. Vid bedömningen gäller det att fästa uppmärksamhet t.ex. vid mottagargruppens storlek samt hur öppen eller sluten gruppen är. När det gäller olika slags postningslistor för e-post, har det betydelse både hur lång listan är och hur fritt man får ansluta sig till postningslistan.

I 1 mom. 2 punkten föreslås bestämmelser om begreppet nätmeddelande. Med nätmeddelande avses i lagförslaget information, åsikter eller andra meddelanden som gjorts tillgängliga för allmänheten genom radiovågor, elektroniska kommunikationsnät eller andra motsvarande tekniska arrangemang. En viss helhet av nätmeddelanden föreslås utgöra ett specialfall, dvs. en nätpublikation som jämföras med en periodisk publikation. Begreppet nätpublikation definieras i paragrafens 1 mom. 6 punkten.

Definitionen av vad som skall betraktas som ett nätmeddelande består av två komponenter; en som syftar på den kommunikationsteknik som anlitas och en som syftar på att det är frågan om masskommunikation. Ur masskommunikationssynvinkel skall såsom nätmeddelanden i lagens mening endast betraktas meddelanden som har gjorts tillgängliga för allmänheten. Såsom nätmeddelanden i teknisk bemärkelse skall betraktas både meddelanden som har gjorts tillgängliga för allmänheten genom radiovågor och meddelanden som har gjorts tillgängliga att mottas av allmänheten genom ett elektroniskt informationsnät. I sin definition av vad som avses med ett nätmeddelande har lagstiftaren inte försökt ge en uttömmande förteckning över alla de olika tekniska tillvägagångssätt som den kommunikationstekniska delen av definitionen avser. Å ena sidan kunde en sådan till innehållet fastslagen förteckning föråldras ganska snabbt, när kommunikationstekniken utvecklas. Å andra sidan är det inte heller med tanke på tillämpningen av lagen nödvändigt att på ett uttömmande sätt räkna upp de olika tekniska metoderna, eftersom det i praktiken inte torde kunna uppstå större oklarhet om huruvida ett bestämt sätt att utöva masskommunikation innebär kommunikation genom radiovågor eller kommunikation i ett elektroniskt kommunikationsnät. Nätmeddelanden är t.ex. meddelanden som genom telenätets förmedling görs tillgängliga

för mottagning av allmänheten. Enligt 4 § 3 punkten telemarknadslagen avses med telenät överföringssystem som gör det möjligt att överföra meddelanden mellan bestämda anslutningspunkter via ledning, via radio, optiskt eller på något annat elektromagnetiskt sätt. För definitionen av begreppet allmänhet saknar det betydelse om meddelandet har gjorts tillgängligt genom förmedling av ett ledningsnät eller t.ex. genom radiovågor som fritt förflyttar sig i rummet.

Med tanke på lagens tillämpningsområde och begreppet nätmeddelande är den del av definitionen avgörande som hänvisar till masskommunikation, dvs. den del i vilken det sägs att meddelandet har gjorts tillgängligt för allmänheten. Nätmeddelanden som avses i lagförslaget är följaktligen inte bara televisions- och radioprogram, utan också alla websidor eller filer som står öppna för dem som har tillgång till en server i ett elektroniskt informationsnät. Ett nätmeddelande kan också vara t.ex. en ljudupptagning som avlyssnas per telefon.

Till nätmeddelanden hänförs också muntliga eller skriftliga inlägg i samtals- och nyhetsgrupper som står öppna för allmänheten. Nätmeddelanden enligt förslaget är också meddelanden som allmänheten egentligen inte gets tillgång till, men till vilka allmänheten genom olika sökprogram kan få nätadressen och del av innehållet.

Den omständigheten i vilken form nätmeddelandet uttrycks skall inte ha betydelse för tillämpningen av lagen. Meddelanden som är avsedda att mottas av allmänheten kan vara såväl texter, ljud och bilder som en kombination av dessa. Till nätmeddelanden hör också elektroniskt avfattade meddelanden, som med hjälp av tekniska hjälpmedel kan omvandlas till ljud, bilder, texter eller kombinationer av dessa. När ett nätmeddelande skall betraktas som program bestäms dock särskilt i 3 punkten.

Med "program" avses enligt 1 mom. 3 punkten en enhetligt avfattad helhet av nätmeddelanden, vilka huvudsakligen uttrycks i ljud eller rörliga bilder. Ett program kan alltså uppfattas som ett specialfall bland nätmeddelandena.

Radio- och televisionsprogram som gjorts tillgängliga för mottagning av allmänheten

består huvudsakligen av ljud eller rörliga bilder, även om televisionsprogram i allmänhet också innehåller meddelanden som kan uttryckas t.ex. i text, genom fotografier, teckningar och tabeller. För att det skall vara frågan om ett program är det dock av betydelse att det är frågan om ett nätmeddelande i vilket det väsentliga är att meddelandet uttrycks i ljud eller rörlig bild.

Med tanke på hur programbegreppet definieras är det också viktigt att de i ljud eller bild uttryckta nätmeddelandena tillsammans bildar en enhetligt avfattad helhet. Redan enligt allmänt språkbruk kan det anses vara kännetecknande för ett program att det uttryckligen är helheten som betonas, den helhet som nätmeddelandena bildar, inte de enskilda meddelandena. Följaktligen är t.ex. de upprop om avgående och ankommande tåg och flyg som man hör på järnvägsstationer och flygplatser visserligen nätmeddelanden, men trots att meddelandena har samma syfte, bildar de ändå inte en sådan enhetligt avfattad helhet att det kunde vara frågan om ett program enligt 1 mom. 3 punkten. Samma bedömning kan göras också om andra meddelanden som ropas upp på offentliga platser eller t.ex. om korta meddelanden i varuhusens högtalare, som informerar kunderna om olika säljerbjudanden.

När programbegreppet definieras, saknar programmets innehåll egentligen betydelse. Såsom program skall följaktligen betraktas t.ex. en rörlig bild som sänds genom förmedling av en kamera som har placerats på en allmän plats, även om innehållet i programmet bara skulle vara sedvanlig återgivning av gatutrafiken. Det är dock motiverat att de skyldigheter som i lagförslagets 2 kap. föreslås för en utövare av programverksamhet utsträcks till att också gälla denna typ av verksamhet, så att det vid behov kan klarläggas vem som svarar för verksamheten. Ansvarsfrågorna kan aktualiseras t.ex. om en kamera påstås vara placerad så, att innehållet i programmet kränker någons privatliv.

Å andra sidan skall en bild som förmedlas från en kamera som en enskild person har placerat i sin hemmiljö inte betraktas som ett program, även om bilden görs tillgänglig för allmänheten t.ex. i ett informationsnät. Detta följer redan av det sätt på vilket lagens till-

lämpningsområde avgränsas i lagförslaget 3 § 2 mom. Det är inte ändamålsenligt att lagens programbegrepp omfattar denna verksamhet, eftersom skyldigheterna i 2 kap. i så fall blir tillämpliga och det inte är naturligt att tillämpa dem på en enskild persons verksamhet. Att göra bestämmelserna i 2 kap. tillämpliga på sådan verksamhet skulle inte heller ge någon betydande vinst med tanke på lagens syfte, eftersom det, när det är frågan om en privatperson, även utan att sådan skyldigheterna behöver fullgöras i allmänhet är klart vem som svarar för innehållet i meddelandet.

Eftersom ett program är ett specialfall av nätmeddelande, bör också programmet rikta sig till den allmänhet som avses i 1 punkten. Därför skall bl.a. den rörliga bild som förmedlas av övervakningskameror i ämbetsverk och på fabriksområden inte i detta sammanhang betraktas som ett program, eftersom bilden i allmänhet förmedlas bara till dem som ansvarar för fastighetens säkerhet. Lagförslaget avser inte att ta ställning till frågan under vilka förutsättningar kameror får utplaceras och var de får placeras.

Enligt 1 mom. 4 punkten skall med "publikation" i lagens mening avses ett tryckalster, en dataskiva eller någon annan genom mångfaldigande framställd upptagning av text, ljud eller bild, som har gjorts tillgänglig för allmänheten.

En publikation skall alltså för det första vara en upptagning, såsom ett tryckalster, en dataskiva eller en ljud- eller videokassett. Såsom upptagning kan allmänt taget betraktas vilket som helst fundament på vilket ett i vilken form som helst uttryckt meddelande eller meddelanden har registrerats med användning av någon registreringsmetod, varefter upptagningen såsom ett föremål kan göras tillgängligt för allmänheten. Meddelandet i upptagningen kan vara sådant att det kan läsas, avlyssnas eller betraktas endast med hjälp av tekniska hjälpmedel eller utan sådana hjälpmedel. Såsom upptagningar skall följaktligen inte betraktas t.ex. tomma datordisketter, som görs tillgängliga för allmänheten och på vilka man visserligen kan registrera ett meddelande, men som inte ännu upptar något sådant.

I bestämmelsen nämns exempel på vissa

typer av upptagningar som allmänt används i publikationsverksamhet. Ett tryckalster är en modern motsvarighet till ordet "tryckskrift" som används i tryckfrihetslagen. Med tryckalster avses sådana mångfaldigade alster, som innehåller text, bildliga framställningar eller en kombination av dessa. Tryckalster enligt lagen är därför t.ex. en bok, ett flygblad eller annat duplikat samt en tidning eller periodisk tidskrift. En särskild definition av periodiska publikationer föreslås dock i 5 punkten.

En datadiskett, såsom en cd-romskiva, kan såväl vara en framställning i text och bild (en bok kan t.ex. ges ut på en cd-romskiva) som innehålla text, ljud och rörliga bilder eller kombinationer av dessa (en ljud- eller bildupptagning av cd-romtyp).

Med ljud- och bildupptagningar avses t.ex. ljudinspelningar på skiva, ljudkassetter, videokassetter och bildskivor. Upptagningarna kan innehålla ljud, bildliga framställningar och rörliga bilder eller kombinationer av dessa och de meddelanden som upptagningarna innehåller är avsedda att avlyssnas eller betraktas med tekniska hjälpmedel. En ljud- eller bildupptagning kan också innehålla text.

Tryckalster, dataskivor samt text-, ljud- eller bildupptagningar är exempel på olika typer av upptagningar, men förteckningen är inte avsedd att vara uttömmande. Avsikten är att lagen skall bli tillämplig också på nya tekniska lösningar och alla typer av upptagningar som redan används eller tas i bruk, oberoende av i vilken form meddelandet kan registreras genom upptagningen och om det meddelande som upptagningen innehåller är avsett att läsas, betraktas eller avlyssnas med tekniska hjälpmedel eller utan sådana.

Enligt den andra förutsättningen i definitionen kan såsom publikationer bara betraktas upptagningar som framställts "genom mångfaldigande". Vilken teknisk framställningsmetod som har använts för mångfaldigandet skall enligt definitionen sakna betydelse. Genom att säga att publikationen har framställts genom mångfaldigande hänvisar man både till att upptagningen produceras industriellt eller genom något annat effektivt framställningssätt och till att ett relativt stort antal upptagningar framställs. Lagen blir följaktligen inte tillämplig på upptagningar

som framställs i endast några exemplar, t.ex. med användning av apparater som är vanliga i privathushåll.

Att bara några exemplar framställs, innebär i allmänhet att upptagningen inte heller "har gjorts tillgänglig för allmänheten", såsom den tredje förutsättningen i punkten föreskriver. Upptagningar som framställs hemma hos någon är vanligtvis inte ens avsedda att göras tillgängliga för allmänheten i den bemärkelse som avses i lagförslaget. Lagen föreslås därför inte gälla sådan verksamhet.

I 1 mom. 5 punkten definieras vad som avses med periodisk publikation. Med "periodisk publikation" avses enligt lagförslaget en publikation som är avsedd att ges ut regelbundet minst fyra gånger om året. Bestämmelsen ersätter begreppet "periodisk tryckskrift" i den gällande tryckfrihetslagen.

Enligt bestämmelsen skall såsom periodisk publikation inte bara betraktas ett regelbundet utkommande tryckalster, utan också andra i 1 mom. 4 punkten avsedda upptagningar som är avsedda att publiceras regelbundet med minst den frekvens som avses i nämnda punkt. Såsom periodisk publikation skall förutom tidningar, periodiska tidskrifter och andra regelbundet utkommande tryckalster följaktligen också betraktas en regelbundet utkommande ljud- eller bildupptagning, data-skiva eller annan dylik, genom mångfaldigande framställd upptagning av text, ljud eller bild.

En periodisk publikation kännetecknas av att publikationen kommer ut regelbundet. När det gäller en ny publikation, skall det enligt lagförslaget dock vara tillräckligt att avsikten är att publikationen skall ges ut regelbundet. Även enligt gällande tryckfrihetslag avses med periodiska tryckskrifter tidningar och tidskrifter som "äro avsedda att utkomma" regelbundet på det sätt som avses i tryckfrihetslagen. Enligt bestämmelsen skall såsom periodisk publikation dock endast betraktas publikationer som är avsedda att komma ut minst fyra gånger om året. Det krav som definitionen ger uttryck för motsvarar i sak bestämmelsen i 18 § 1 mom. tryckfrihetslagen. Enligt lagförslaget skall t.ex. årsböcker alltså inte betraktas som periodiska publikationer. En publikation som kompletteras regelbundet skall betraktas såsom en pe-

riodisk publikation, om den inte kan betraktas som en ny upplaga av en enskild publikation.

En periodisk publikation kännetecknas av att den ges ut under ett bestämt namn. Det har dock inte ansetts behövt att särskilt nämna denna förutsättning i definitionen, eftersom kravet att publikationen skall komma ut regelbundet ("som är avsedd att ges ut regelbundet") redan innehåller tanken att de olika nummer av en publikation har samband med varandra. Tryckfrihetslagens villkor att de olika exemplaren av publikationen skall komma ut "i nummerföljd" samt "efter längre eller kortare mellantider" kan också anses överflödiga.

När det gäller en periodisk publikation, är det alltså väsentligt att publikationsverksamheten är kontinuerlig eller återkommande samt att publikationens olika delar har samband med varandra, vilket är kännetecknande t.ex. för en tidning. I sådan publikationsverksamhet är det väsentliga nämligen inte de enskilda upptagningar som ges ut. En bokserie är t.ex. inte en periodisk publikation, eftersom det väsentliga med utgivningen är just det att uppmärksamheten koncentreras till de enskilda delarna. Av samma anledning skall inte heller t.ex. olika artisters samlingsalbum (skivinspelningar), som publiceras under en gemensam titel, betraktas som en periodisk publikation.

Definitionen av vad som skall avses med en periodisk publikation kan sägas vara formell i den bemärkelsen att definitionen inte innehåller någon hänvisning till publikationens innehåll eller karaktär, t.ex. att den är en nyhetsspridande tidning. Därför skall en publikation anses vara periodisk även om den bara innehåller reklam, men avsikten är att publikationen skall komma ut regelbundet, minst fyra gånger om året. Definitionen innehåller inte heller någon hänvisning till hur innehållet i publikationen kommer till. Utgivaren kan själv avfatta innehållet, eller också kan han avlöna redaktörer eller få det material som han publicerar av andra, utomstående producenter. Det enda som har betydelse med tanke på definitionen av vad som avses med periodisk publikation är huruvida publikationen är avsedd att ges ut regelbundet minst fyra gånger om året. För allmänheten

innebär regelbundenheten ett visst förväntningsvärde om att publikationen kommer ut på förutsägbara tider.

I 1 mom. 6 punkten föreslås en definition av begreppet nätpublikation. Med "nätpublikation" avses en på samma sätt som en periodisk publikation, för regelbunden utgivning avsedd, enhetligt uppbyggd helhet av nätmeddelanden. Av definitionen framgår att nätpublikationer motsvarar periodiska publikationer, men ges ut i ett elektroniskt informationsnät. Att dessa publikationer skall anses motsvara varandra framgår också av lagen som helhet, när det i 4 § föreskrivs att en nätpublikation och en periodisk publikation skall ha en ansvarig redaktör.

Enligt lagförslaget skall en nätpublikation och ett nätmeddelande som avses i 2 punkten följaktligen förhålla sig till varandra på samma sätt som en periodisk publikation förhåller sig till en enskild upptagning som avses i 4 punkten. En nätpublikation kännetecknas av att utgivningen är regelbunden och att de olika delarna anknyter till varandra och bildar en helhet som allmänheten kan känna igen ("för regelbunden utgivning avsedd"). Typiskt för en nätpublikation är följaktligen just det att den kan jämföras med en periodisk publikation.

En nätpublikation omfattar en helhet, vars delar utgivaren har avfattat så att de hör ihop på samma sätt som t.ex. sidorna i en tidning, och den kan jämföras med en periodisk publikation. En nätversion av en tidning är också ett typiskt exempel på en nätpublikation. Likaså kan t.ex. ett företags kundtidning eller reklambroschyr jämföras med en periodisk publikation då publiceringen är regelbunden och nätmeddelandena anknyter till varandra.

Däremot kan inte till exempel diskussionsgrupper som fungerar i realtid i nätet som sådana inte anses vara nätpublikationer, eftersom de inte särskilt utarbetats till enhetliga helheter. På samma sätt måste man bedöma också andra fall där det endast är fråga om tillhandahålla utrymme för meddelanden som kommer från annat håll utan att de utarbetas till en helhet som kan jämföras med en periodisk publikation. Å andra sidan kan till exempel en diskussionsspalt höra samman med en nätpublikation på ett sådant sätt att

den måste anses utgöra en del av helheten i fråga.

Eftersom det kännetecknande för en nätpublikation är att delarna hör samman med varandra, är inte alla databaser som regelbundet uppdateras nätpublikationer. Ett biblioteks databas betraktas t.ex. inte såsom en i lagen avsedd nätpublikation, eftersom de olika delarna av en sådan databas inte inbördes hör samman såsom delarna i en periodisk publikation. Av samma orsak skall inte heller t.ex. daglig publicering av börskurserna anses som en nätpublikation, även om en sådan sida nog kan utgöra en del av en nätpublikation.

Inte heller det att hemsidor på nätet ändras upprepade gånger innebär att dessa sidor kan anses vara en nätpublikation. Den för nätpublikationer kännetecknande regelbundna publiceringen innebär att allmänheten har vissa förväntningar på den helhet av nätmeddelanden som publiceras. Således är en översyn av innehållet i en myndighets eller ett företags hemsidor när dessa har ny information att ge ut inte i allmänhet som sådan tillräcklig för att uppfylla kravet på regelbundenhet.

En nätpublikation kan innehålla meddelanden i text, ljud, bild eller rörliga bilder samt kombinationer av dessa. Enligt 3 punkten skall en enhetligt avfattad helhet av nätmeddelanden, som huvudsakligen uttrycks i ljud eller rörliga bilder, dock betraktas som ett program.

I 1 mom. 7 punkten föreslås en definition av begreppet "publikationsverksamhet". Enligt definitionen skall med detta begrepp avses att publikationer och andra nätmeddelanden än program görs tillgängliga för allmänheten. Med "programverksamhet" skall på motsvarande sätt enligt 8 punkten avses att program görs tillgängliga att mottas av allmänheten. Skillnaden mellan dessa två definitioner skall följaktligen endast gälla i vilken form meddelandet görs tillgängligt för allmänheten eller tillgängligt att mottas av allmänheten.

Redan nu görs ljudprogram tillgängliga för allmänheten även genom telenätets förmedling och allmänheten kan också t.ex. med hjälp av telefon avlyssna ljudupptagningar. Telenätet kan också användas för distribution av meddelanden i form av rörliga bilder. En-

ligt 8 punkten skall allt detta betraktas som programverksamhet, dvs. verksamhet genom vilken nätmeddelanden huvudsakligen i form av ljud eller rörliga bilder, dvs. program, görs tillgängliga för allmänheten eller tillgängliga att mottas av allmänheten. Om nätmeddelanden i annan form görs tillgängliga för allmänheten, skall det anses vara frågan om publikationsverksamhet. Till publikationsverksamhet hänförs följaktligen t.ex. texttelevisionssändningar samt största delen av de meddelanden som görs tillgängliga för allmänheten genom ett elektroniskt informationsnät.

I lagförslaget definieras publikations- och programverksamhet enligt principen om medieneutralitet så, att lagen tillämpas när information, åsikter eller andra meddelanden görs tillgängliga för allmänheten, oberoende av vilken teknisk metod som används vid kommunikationen. I vissa detaljer av regleringen måste hänsyn dock tas till att det finns olika former av kommunikationsteknik, varför det i lagförslaget har ansetts nödvändigt att göra skillnad mellan publikations- och programverksamhet. Det avgörande med tanke på lagens tillämpningsområde skall dock vara att meddelanden genom något medium görs tillgängligt för allmänheten eller tillgängligt att mottas av allmänheten.

Med de uttryck "göra tillgängligt för allmänheten" och "göra tillgängligt att mottas av allmänheten" avses ungefär samma sak som med uttrycket "göra tillgängligt för allmänheten" i upphovsrättslagen (404/1961). I gällande tryckfrihetslag används uttrycket "utgivning av trycksrift". Enligt 2 § 3 mom. upphovsrättslagen görs ett verk tillgängligt för allmänheten då det framförs offentligt eller då ett exemplar av verket bjuds ut till försäljning, uthyrning eller utlåning eller annars sprids till allmänheten eller visas offentligt. Enligt 3 § gällande tryckfrihetslag skall på motsvarande sätt en trycksrift anses utgiven då den har blivit såld eller utbjuden till salu eller annars spridd eller utställd eller anslagen så, att allmänheten kan få kännedom om den.

Uttrycket "att göra en publikation tillgänglig", avser inte omarbetning av stoffet eller annat motsvarande arbete – t.ex. arbete som redaktionen utför – utan endast åtgärder som

utövaren av publikations- eller programverksamheten vidtar med det resultatet att information, åsikter eller andra meddelanden blir tillgängliga för allmänheten eller tillgängliga att mottas av allmänheten. Till följd av de skillnader som förekommer mellan medierna talas i förslaget såväl om att meddelanden görs tillgängliga för allmänheten som att de görs tillgängliga att mottas av allmänheten. När det t.ex. är frågan om rundradiosändningar, är det naturligare att tala om mottagning av sändningen än om att sändningen är tillgänglig. I fråga om elektroniska informationsnät är det på motsvarande sätt naturligt att t.ex. säga att en fil görs tillgängligt för allmänheten. De olika uttryckssätten påverkar dock inte tillämpningen av lagen.

Enligt lagförslaget skall lagen tillämpas på all slags publikations- och programverksamhet, oberoende av vilken form meddelandet har. Meddelandet kan uttryckas i form av text, ljud, bild eller en kombination av dessa. Med tanke på tillämpningsområdet kan meddelandet sändas och distribueras genom vilken signal som helst, eftersom det enda som har avgörande betydelse är att signalen görs tillgänglig för allmänheten och att allmänheten vid behov har tekniska hjälpmedel att konvertera signalen så att innehållet blir begripligt. Meddelandets innehåll eller syfte saknar betydelse för tillämpningsområdet. Lagen blir därför tillämplig på publikations- och programverksamhet som lika väl kan innehålla politiska, samhällseliga, religiösa och konstnärliga som kommersiella uppgifter, åsikter och andra meddelanden.

Lagen avser inte att befatta sig med de gällande begränsningarna i fråga om innehållet i reklam och marknadsföring och dess omfattning, eller ändra det gällande tillsynssystemet för reklam och marknadsföring. Å andra sidan tillämpas lagens bestämmelser också på sådan publikations- och programverksamhet i Finland där innehållet är reklammeddelanden eller andra meddelanden som kan karakteriseras som kommersiella.

I 2 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att när lagen tillämpas, skall en periodisk publikations och nätpublikations löpsedlar och bilagor betraktas som delar av publikationen eller nätpublikationen. Bestämmelsen motsvarar gällande 18 § 2 mom. tryckfrihets-

lagen. Bestämmelsen om löpsedlar och andra bilagor fogades till tryckfrihetslagen därför att huvudredaktören för en periodisk tryckskrift har ansetts vara skyldig att övervaka innehållet i dessa bilagor och ansvara för det (se RP 84/1974 rd).

De föreslagna bestämmelserna innebär ändringar på främst två punkter. För det första skall bestämmelsen i 2 mom. gälla alla periodiska publikationer och nätpublikationer, inte endast periodiska tryckskrifter. För det andra behöver en löpsedel eller bilaga som avses i förslaget inte vara en tryckskrift, utan vilken som helst i 1 mom. 4 punkten avsedd publikation eller vilket som helst i 2 punkten avsett nätmeddelande.

Såsom bilagor skall förutom löpsedlar betraktas t.ex. tidningarnas vecko- och månadsbilagor. På motsvarande sätt kan en nätpublikation ha löpsedlar eller bilagor som publiceras t.ex. som tryckskrifter eller andra upptagningar.

När det gäller periodiska publikationer och nätpublikationer, kan det ibland vara en tolkningsfråga vilken som är huvuddelen och vilken som är bilagan. För tillämpningen av lagen saknar frågan dock betydelse, eftersom bilagorna skall anses vara delar av publikationen och samma regler föreslås gälla både publikationen och dess bilagor. Det är å andra sidan klart att till exempel reklamblad som slumpmässigt delas ut i samband med gratis-tidningar inte är bilagor till sådana tidningar endast på grund av utdelningssättet.

I ett elektroniskt kommunikationsnät har hemsidorna ofta s.k. linkar till andra hemsidor. Eftersom dessa linkar bara är tekniska hjälpmedel för kontakttagning, är den hemsida som kan nås genom linken inte en sådan bilaga till den förstnämnda hemsidan som avses i detta moment. Om en hemsida t.ex. har filer som kan öppnas särskilt, kan det däremot vara frågan om en bilaga till en nätpublikation.

I vissa situationer kan det också vara en tolkningsfråga när en helhet av nätmeddelanden skall betraktas som en självständig nätpublikation och när den skall betraktas som en nätbilaga till en periodisk publikation. Inte heller denna fråga har någon betydelse för tillämpningen av lagen, eftersom bestämmelserna på samma sätt föreslås gälla både nät-

bilagor till en periodisk publikation och självständiga nätpublikationer. Om den version av en periodisk publikation som läggs ut på nätet betraktas som en nätbilaga, kan den ha samma ansvariga redaktör som den periodiska publikationen, eller också kan enligt 4 § 1 mom. en egen ansvarig redaktör utses för nätbilagan. Om den version som läggs ut på nätet betraktas som en självständig nätpublikation, skall en egen ansvarig redaktör utses för denna publikation. Å andra sidan kan denna ansvariga redaktör vara samma person som den ansvariga redaktören för den periodiska publikation som bär samma namn. I sista hand är det alltså verksamhetsutövaren som bestämmer hur ansvaret ordnas.

3 §. *Tillämpningsområde.* I bestämmelsen anges lagens tillämpningsområde. För det första anges paragrafens territoriella tillämpningsområde. För det andra begränsas den sakliga tillämpningen av lagens bestämmelser i förhållande till enskilda personers sedvanliga verksamhet i det elektroniska kommunikationsnätet och för det tredje anges vilka av lagens bestämmelser som blir tillämpliga på verksamhet som endast innebär skötsel av olika tekniska funktioner.

Enligt 1 mom. skall lagen endast tillämpas på publikations- och programverksamhet i Finland. Bestämmelsen är närmast förtydligande. I takt med den teknologiska utvecklingen har masskommunikationen i allt högre grad kommit att överskrida gränserna mellan staterna. Å andra sidan är det klart att den finländska jurisdiktionen endast omfattar verksamhet med tillräckligt stark anknytning till Finland.

Trots att kommunikationen till sin karaktär är gränsöverskridande, är det i flera fall helt klart i vilket land publikations- och programverksamheten utövas. Om utgivaren t.ex. har sin hemort i Finland, det redaktionella arbetet huvudsakligen sker här och publikationen kommer ut eller annars görs tillgänglig för allmänheten här, pekar alla omständigheter mot samma land. Å andra sidan, om till Finland införs utomlands publicerade upptagningar, vilkas utgivare befinner sig utomlands och för vilkas vidkommande det redaktionella arbetet har skett där, kan sådan publikationsverksamhet inte anses utövad i Finland enbart av den anledning att allmänheten

också här har tillgång till publikationerna.

Det är dock inte möjligt att ge någon uttömmande förteckning över de olika fallen. I sista hand måste man utgående från ovan nämnda beröringspunkter göra en helhetsbedömning av huruvida verksamhetens tyngdpunkt finns i Finland på ett sådant sätt, att det kan anses vara fråga om att publikationsverksamheten utövas i Finland. Om t.ex. en bok eller tidning trycks i Finland, men utgivaren har sin hemort utomlands och utgivningsorten också ligger utomlands, räcker denna tekniska prestation inte till för att skapa en så stark anknytning till Finland att man kunde tala om att publikationsverksamheten utövas i Finland. Utgivningsorten ger ofta samtidigt en antydning om till vilken allmänhet publikationen är avsedd att spridas.

Skillnaderna i kommunikationsteknik medför att frågan när publikationsverksamheten skall anses ha sin tyngdpunkt i Finland måste bedömas enligt något andra kriterier i fråga om nätmeddelanden än i fråga om upptagningar. Det är klart att nätmeddelanden skall anses ha blivit publicerade i Finland om den sändare, server eller annan anordning som används i kommunikationen finns i Finland, meddelandet är avsett att tas emot i Finland och det huvudsakliga redaktionella arbetet med meddelandet har utförts här. Om däremot den anordning som används i kommunikationen befinner sig utomlands och man av språket i meddelandet eller av andra omständigheter kan sluta sig till att meddelandet huvudsakligen är avsett att tas emot utomlands, kan verksamheten inte anses utövad i Finland.

Även när det gäller nätmeddelanden, skall frågan huruvida verksamheten utövas i Finland i sista hand avgöras från fall till fall. Det gäller då att utgående från ovan nämnda beröringspunkter göra en totalbedömning av huruvida tyngdpunkten i verksamheten är förlagd till Finland på ett sådant sätt att verksamheten kan anses utövad här.

Vid en bedömning av huruvida publikations- eller programverksamhet utövas i Finland måste också de internationella förpliktelser som binder Finland tas i beaktande. Utgångspunkten för t.ex. den europeiska konventionen om television över gränserna är principen om en kontroll. Enligt konven-

tionen måste varje konventionsstat se till att de utövare av televisionsverksamhet som hör till den statens lagskipningsbehörighet följer den lagstiftning som tillämpas på televisionsverksamhet i landet i fråga. Konventionen innehåller bestämmelser om vad som avses med sändande avtalspart. På motsvarande sätt måste mottagarstaterna garantera friheten att ta emot televisionssändningar från andra konventionsstater och får inte annat än i vissa fall begränsa återutsändning av program som uppfyller de villkor som ställts.

Vid fastställandet av den föreslagna lagens tillämpningsområde måste man beakta också den frihet att tillhandahålla tjänster som följer av fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och den sekundärrätt i gemenskapen som gäller utbud av tjänster. T.ex. direktivet om elektronisk handel följer principen om ursprungsland. Detta innebär att varje medlemsstat skall se till att tjänstleverantörer som är etablerade i medlemsstaten i fråga följer den statens lagar i frågor som gäller det samordnade området. Med det samordnade området avses i direktivet de krav som är tillämpliga på dem som tillhandahåller informationssamhällets tjänster och på informationssamhällets tjänster, och som de som tillhandahåller tjänster skall följa när de börjar tillhandahålla tjänster eller fortsätter sin verksamhet som tillhandahållare av informationssamhällets tjänster. För tjänsteverantörerna innebär principen om ursprungsland att de i princip inte kan förutsättas följa andra staters än sin etableringsstats bestämmelser när de tillhandahåller informationssamhällets tjänster i gemenskapen. Å andra sidan gör direktivet det möjligt för medlemsstaterna i enskilda fall att med hänvisning till bland annat den allmänna ordningen och säkerheten begränsa den fria rörligheten av informationssamhällets tjänster som har sitt ursprung i någon annan medlemsstat. Direktivet skall genomföras i Finland genom lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (RP 194/2001 rd).

I 2 mom. föreslås en avgränsning av tillämpningsområdet. Enligt den skall lagen endast till vissa delar tillämpas på verksamhet som det är vanligt att enskilda personer utövar i ett elektroniskt kommunikationsnät.

I synnerhet de bestämmelser med karaktär av ordningsregler som föreslås i 2 och 3 kap. kan inte på ett naturligt sätt tillämpas på enskilda personers hemsidor. Att tillämpa bestämmelserna på dessa är också onödigt av den anledningen, att när en enskild person håller sig med hemsidor i ett elektroniskt kommunikationsnät, är det i allmänhet redan från början klart vem som svarar för sidornas innehåll. I lagförslaget föreslås att på sådan verksamhet, som skall anses sedvanlig, endast skall tillämpas 13 § (gärningsmannens och i brottet delaktigas ansvar), 15 § (skadeståndsansvar), 17 § (skydd av informationskälla och rätt till anonymitet), 19 § (order att avbryta distributionen av ett nätmeddelande), 20 § (rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande), 21 § (behörig domstol), 24 § (förverkandepåföljd och order om utplåning av ett nätmeddelande) och 26 § (åtalsrätt).

I lagförslaget föreslås dock att lagen i sin helhet undantagsvis i två fall skall tillämpas också i fråga om enskilda personers hemsidor. I det första fallet eftersträvar en enskild person i första hand ekonomisk vinning genom sin hemsida. Ett sådant syfte kan komma till uttryck på många sätt. Personen kan t.ex. ha gjort sidan avgiftsbelagd, så att det kostar att besöka den. I så fall skall han anses hålla sidan i tydlig avsikt att skaffa sig ekonomisk vinning, oberoende av vad sidorna innehåller. Å andra sidan kan besök på hemsidan vara avgiftsfria, men sidorna kan ha ett innehåll som visar att det huvudsakligen är frågan om näringsverksamhet. Det kan t.ex. vara frågan om en enskild firmas hemsidor. Å andra sidan kan också något annat innehåll som visar att ekonomisk vinning eftersträvas medföra att lagen i sin helhet blir tillämplig. Hemsidornas innehåll skall i så fall vara av den arten att det är tydligt att det främst är frågan om strävan efter ekonomisk vinning.

Den föreslagna undantagsregeln skall inte gälla fall i vilka en enskild person bland det övriga materialet på sin hemsida t.ex. meddelar sig sälja närmare angivet hemlösöre eller fortskaffningsmedel som tillhör honom. Bestämmelsen skall inte heller bli tillämplig om en person på sina hemsidor meddelar att han i anslutning till en hobby – såsom filateli eller numismatik – säljer några exemplar ur sin

samling. I de enskilda fallen skall en hemsida bedömas såsom en helhet så, att hela lagen blir tillämplig endast när tonvikten i en verksamhet som utövas i ett elektroniskt kommunikationsnät tydligt är förlagd till strävan efter ekonomisk vinning.

För det andra skall lagen i sin helhet tillämpas också på en enskild persons hemsida, om sidan är en nätpublikation. Begreppet nätpublikation definieras i lagförslagets 2 § 1 mom. 6 punkten. Det skall alltså vara frågan om en på enhetligt sätt avfattad helhet av nätmeddelanden som är avsedd för regelbunden utgivning. Det kan dock hända att nätpublikationen endast utgör en del av en persons hemsidor. I så fall skall hela lagen tillämpas endast på den del av hemsidan som betraktas som nätpublikation, medan i fråga om de övriga delarna endast skall tillämpas de bestämmelser som särskilt nämns i momentet. En enskild persons nätpublikation kan t.ex. vara en för regelbunden utgivning avsedd textpublikation som behandlar ett bestämt slag av hobbyverksamhet. Huruvida det i ett enskilt fall är frågan om en sådan enhetligt avfattad helhet av nätmeddelanden som motsvarar definitionen på en nätpublikation avgörs enligt de kriterier som refererats ovan i kommentarerna till 2 § 1 mom. 6 punkten.

Enligt 3 mom. skall lagen inte heller i sin helhet tillämpas på verksamhet som enbart gäller teknisk framställning, sändning, förmedling eller distribution av en publikation eller ett nätmeddelande. Bestämmelsen innebär att lagen till sina huvudsakliga delar inte skall tillämpas på verksamhet som i allmänhet inte påverkar innehållet i de meddelanden som görs tillgängliga för allmänheten. Underhåll och skötsel av kommunikationstekniska system samt annan sådan verksamhet som endast har anknytning till tekniken och som gör det möjligt att utöva publikations- eller programverksamhet skall inte betraktas som publikations- eller programverksamhet enligt 2 § 1 mom. 7 och 8 punkten.

Vissa i momentet särskilt nämnda bestämmelser skall dock tillämpas också på verksamhet som avses i 3 mom. Dessa bestämmelser ingår i lagförslagets 7 § (registrering av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter), 18 § (utlämning av ett nätmeddelandes

identifieringsuppgifter), 19 § (order att avbryta distributionen av ett nätmeddelande), 20 § (rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande), 21 § (behörig domstol), 22 § (beslagtagning av publikationer) och 24 § (förverkandepåföljd och order om utplåning av ett nätmeddelande).

Den tekniska framställningen av en publikation sköts i allmänhet av ett boktryckeri eller en motsvarande framställare av ljud- eller bildupptagningar. Dessa inrättningar och tillverkare mångfaldigar upptagningen, i allmänhet på utgivarens beställning. Tillverkaren bestämmer inte innehållet i upptagningen eller om de tillverkade alstren skall göras tillgängliga för allmänheten eller inte. Teknisk distribution av upptagningar, såsom postning, skall inte heller betraktas såsom publikationsverksamhet.

Enbart försäljning, uthyrning, utlåning eller annan spridning av upptagningar är inte heller publikationsverksamhet i den mening som avses i lagförslaget. Å andra sidan bestämmes t.ex. en bokhandlare eller videouthyrare själv självständigt vilka upptagningar han säljer eller hyr ut till allmänheten och tar därigenom också ställning till innehållet. Även om det inte är frågan om publikationsverksamhet i den mening som avses i förslaget, kan en sådan företagare eller den som annars sprider upptagningen enligt straffrättens allmänna läror betraktas som gärningsman eller delaktig, om det är frågan om straffbar spridning av ett meddelande. Av dessa orsaker skall också förslagets bestämmelser om beslag och förverkandepåföljd vara tillämpliga på alla för spridning avsedda exemplar av en publikation, oberoende av vem som äger dem.

I förslaget definieras inte särskilt vad som avses med utövare av publikationsverksamhet, dvs. utgivare. Som utövare av publikationsverksamhet betraktas den som i sista hand beslutar om en publikation eller ett nätmeddelande skall publiceras, dvs. om ett meddelande skall göras tillgängligt för allmänheten. Såsom utövare av programverksamhet betraktas på motsvarande sätt den som i sista hand beslutar om ett program skall göras tillgängligt för allmänheten med användning av de kommunikationsmedier som utövaren äger eller förfogar över. När

någon bara rent tekniskt sänder, förmedlar eller distribuerar en publikation eller ett nätmeddelande, är det följaktligen antingen frågan om formell verkställighet av ett beslut som fattats av en utövare av publikations- eller programverksamhet eller om att kommunikationstekniska system ställs till dens förfogande som utövar sådan verksamhet.

På motsvarande sätt betraktas enligt 2 § 3 punkten lagen om televisions- och radioverksamhet som "utövare av televisionsverksamhet" den som har ansvar för planeringen av ett televisionsprogramutbud och som sänder programutbud eller låter sända sådana genom tredje parter försorg. Enligt 4 punkten i samma paragraf betraktas som "utövare av radioverksamhet" den som har "ansvar för planeringen av ett ljudradioprogramutbud och som sänder programutbud eller låter sända sådana genom tredje parter försorg".

Enligt 42 § lagen om televisions- och radioverksamhet är ett teleföretag som äger eller besitter ett telenät som huvudsakligen är avsett för distribution av televisions- eller radioprogramutbud skyldigt att i telenätet utan ersättning distribuera sändningar som nämns i paragrafen. Skyldigheten omfattar å ena sidan sändningar som kan tas emot med sedvanliga mottagningsanordningar i den kommun där nätet finns och som är avsedda för mottagning i hela landet och som görs av sådana utövare av televisions- och radioverksamhet som har beviljats koncession av statsrådet och å andra sidan Rundradion Ab:s sändningar. När det gäller denna distributionsskyldighet, bestämmer utövaren av televisions- och radioverksamheten vilka program som sänds och det företag som är distributionsskyldigt sköter bara den tekniska distributionen. I ett sådant fall skall utövaren av televisions- och radioverksamheten betraktas som utövare av publikations- eller programverksamhet enligt 2 § 1 mom. 7 eller 8 punkten.

I radio- och televisionsverksamheten sker en övergång från analogisk sändnings- och distributionsteknik till digital teknik, vilket sannolikt kommer att medföra en väsentlig ökning av antalet utövare av sändningsverksamhet. På motsvarande sätt har utövarna av programverksamhet mångsidigare möjligheter att anlita de tjänster som olika utövare av

sändningsverksamhet tillhandahåller. Samtidigt ökar publikations- och programverksamheten genom telenätet, och dessutom sker en utveckling mot integrering av olika nät. Detta ger bl.a. möjligheter att utnyttja sådana nät för masskommunikation som tidigare endast kunde användas för kommunikation med bestämda målgrupper (det s.k. nätkonvergensfenomenet).

Enligt 3 mom. skall enbart teknisk sändning av ett rundradioprogram inte betraktas som utövning av publikations- eller programverksamhet. Såsom utövning av sådan verksamhet skall inte heller betraktas förmedling av satellitprogram, när utövaren av sändningsverksamheten vidareförmedlar de program som satelliten sänder samtidigt och utan att ändra programmen. På sådan förmedlingsverksamhet skall följaktligen endast tillämpas de bestämmelser som hänvisas till i 3 mom.

Lagen skall inte heller i sin helhet tillämpas på de aktörer inom telekommunikationens område som tillhandahåller utövare av publikations- och programverksamhet olika anslutnings-, kopplings- eller dataöverföringstjänster. Den som har en anordning, som han bara tillhandahåller åt dem som utövar publikations- eller programverksamhet, utövar inte själv sådan verksamhet, utan sköter bara den tekniska förmedlingen och distributionen av nätmeddelandet. Såsom utövare av publikations- eller programverksamhet betraktas i dessa situationer den som med hjälp av en server eller motsvarande anordning gör ett nätmeddelande tillgängligt för allmänheten.

Den som har en server eller motsvarande anordning kan å andra sidan också utöva publikations- eller programverksamhet. Detta är fallet t.ex. när innehavaren av en server eller motsvarande anordning med hjälp av anordningen bearbetar de nätmeddelanden som görs tillgängliga för allmänheten. I så fall innehåller verksamheten också annat än enbart teknisk sändning, förmedling eller distribution av ett nätmeddelande.

Såsom utövning av publikations- och programverksamhet skall också betraktas att sidor i ett elektroniskt informationsnät görs tillgängliga för allmänheten. De linkar som är särdrag i systemet kan hänvisa till sidor som andra utövare av publikations- eller pro-

gramverksamhet håller tillgängliga, men också till datafiler på en helt annan server. Att skapa sådana linkar skall betraktas som enbart teknisk förmedling av nätmeddelanden, inte som utövning av publikations- eller programverksamhet. En annan sak är att skapandet av linkar som hänvisar till någon klart lagstridig sida eller helt lagstridig datafil kan motsvara rekvisitet för en gärning som är straffbar enligt strafflagen. En order att enligt 19 § avbryta distributionen av ett nätmeddelande kan följaktligen också riktas till en person som genom sådana linkar sprider nätmeddelanden med ett tydligt lagstridigt innehåll.

Bestämmelsen i 4 mom. begränsar lagens tillämpningsområde i förhållande till verksamhet som regleras i vissa andra lagar. För det första skall lagen inte gälla upphovsrättsliga frågor. Motsvarande begränsning ingår i 4 § tryckfrihetslagen. I lagförslaget föreslås därför ingen ändring av upphovsrättslagens bestämmelser om ersättning, förverkandepåföljd eller laga domstol. För det andra nämns lagen om televisions- och radioverksamhet, som innehåller bestämmelser om rätten att utöva sådan verksamhet samt bl.a. bestämmelser om programutbudets uppbyggnad och innehåll samt reklam. Om granskning av bildprogram samt de begränsningar som gäller visning och spridning av sådana program bestäms i lagen om granskning av bildprogram. Om utövning av televerksamhet bestäms i telemarknadslagen. Lagens tillämpningsområde bestäms i dess 3 §, enligt vilken lagen bl.a. inte gäller användning av radioanläggningar i rundradioverksamhet.

I 4 mom. hänvisas dessutom till förslaget till lag om tillhandahållande av informations-samhällets tjänster. Nämnda lag skall i förhållande till denna lag innehålla specialbestämmelser om de fall i vilka en tjänst, utan att parterna samtidigt är närvarande, på mottagarens personliga begäran levereras elektroniskt och vederlag vanligtvis betalas för tjänsten. Härvid blir den föreslagna lagen om tillhandahållande av informations-samhällets tjänster som speciallag primärt tillämplig på verksamhet som hör till den lagens tillämpningsområde.

2 kap. **Skyldigheter för utgivare och dem som utövar programverksamhet**

I kapitlet föreslås bestämmelser om skyldigheter för dem som utövar publikations- eller programverksamhet. I kapitlet har samlats bestämmelser som har ansetts behövliga främst med tanke på verksamhet som utövas i särskilt organiserad form eller på ett utpräglat kollektivt sätt. Dock har man i kapitlet försökt ta med bara sådana bestämmelser av främst ordningskaraktär som kan anses nödvändiga för att ansvaret för innehållet i ett meddelande skall realiseras.

4 §. *Ansvarig redaktör.* I paragrafen föreslås bestämmelser om att en utgivare eller utövare av programverksamhet skall vara skyldig att utse en ansvarig redaktör för en periodisk publikation och nätpublikation samt ett program. Begreppen "huvudredaktör" och "ansvarig programredaktör" i den gällande lagstiftningen föreslås bli ersatta av begreppet "ansvarig redaktör". Begreppet skall dock bara vara lagtekniskt. Följaktligen skall det inte hindra en utövare av masskommunikation att fortsätta med nuvarande praxis, enligt vilken en sådan ansvarig redaktör som avses i lagförslaget kallas chefredaktör.

I 1 mom. första meningen föreskrivs att den som utövar publikationsverksamhet (utgivaren) är skyldig att utse en ansvarig redaktör. Bestämmelsen är avsedd att ersätta den gällande bestämmelsen i 19 § tryckfrihetslagen, som föreskriver att den som är förläggare för en periodisk tryckskrift skall anmäla vem som är huvudredaktör för tryckskriften. Till skillnad från bestämmelsen i tryckfrihetslagen, skall det vara utgivaren, inte förläggaren som skall vara skyldig att bestämma en ansvarig redaktör, oberoende av om utgivaren samtidigt också är förläggare för den periodiska publikationen eller om utgivaren har gjort ett avtal med någon annan förläggare om att denne skall förlägga publikationen. Enligt förslaget skall en ansvarig redaktör bestämmas för alla periodiska publikationer och nätpublikationer som avses i 2 § 1 mom. 5 eller 6 punkten i den föreslagna lagen.

Enligt 1 mom. andra meningen skall den som utövar programverksamhet utse en an-

svarig redaktör för varje program. Bestämmelsen är avsedd att ersätta bestämmelserna i 2 § radioansvarighetslagen och 3 § radioansvarighetsförordningen om förordnande av ansvarig programredaktör. Förslaget innebär inga sakliga förändringar av de gällande bestämmelserna. Däremot skall skyldigheten att utse en ansvarig redaktör på ett uttömmande sätt regleras på lagnivå, vilket inte nu är fallet. Den föreslagna bestämmelsen skall också vara mera täckande än den gällande, eftersom den föreslås gälla också sådana utövare av programverksamhet vilka genom förmedling av ett telenät gör program som avses i 2 § 1 mom. 3 punkten i den föreslagna lagen tillgängliga för allmänheten. I de gällande bestämmelserna nämns särskilt att ett förordnande att vara ansvarig programredaktör kan gälla en viss grupp av program. Enligt lagförslaget skall detta inte längre nämnas särskilt i lagen, men ingenting hindrar att en person kan anvisas ansvaret för en viss grupp program, t.ex. de aktualitetsprogram som utövas av programverksamheten gör tillgängliga för allmänheten. Bestämmelsens centrala syfte, dvs. att varje enskilt program skall ha en ansvarig redaktör, uppnås nämligen också på detta sätt.

Enligt 1 mom. tredje meningen skall det också vara möjligt att utse flera ansvariga redaktörer för en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program. Förslaget motsvarar bestämmelsen i 19 § 2 mom. tryckfrihetslagen, enligt vilken flera personer kan betecknas såsom huvudredaktörer endast om i anmälan uppges över vilken avdelning av skriften var och en av dem skall utöva tillsyn. I lagförslaget föreslås att det skall vara möjligt att utse flera ansvariga redaktörer också för ett program, vilket alltså inte har varit möjligt enligt gällande lag. Om flera ansvariga redaktörer har utsetts för en publikation eller ett program, skall en anmälan om hur deras ansvarsområden fördelar sig göras enligt lagförslagets 5 § 3 mom.

Enligt 2 mom. skall en ansvarig redaktör vara en person som fyllt 15 år, som inte är i konkurs och vars handlingsbehörighet inte har begränsats. Åldersgränsen på 15 år kan anses motiverad av den anledningen att denna ålder även är nedre gräns för det straffrättsliga ansvaret. Således kan denna person

vid behov ställas till svars för chefredaktörsförseelse som avses i 14 § i den föreslagna lagen. Förslaget avviker i fråga om ålderskravet från de gällande bestämmelserna i 21 § tryckfrihetslagen och 2 § 2 mom. radioansvarighetslagen. När förslaget utarbetades övervägdes också det alternativet att den ansvarige redaktören måste vara myndig. Ett sådant krav hade dock i onödan försvårat verksamhet i nätet särskilt i de fall där meddelanden som görs tillgängliga för t.ex. en ungdomsklubb eller hobbycirkel kan anses uppfylla definitionen på en nätpublikation. En ansvarig redaktör får inte heller vara i konkurs. Detta krav är nödvändigt för att redaktören för sin del skall kunna bära eventuella skadeståndsansvar som verksamheten kan ge upphov till. Den ansvarige redaktören måste också vara en person vars handlingsbehörighet inte begränsats på det sätt som avses i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Detta krav måste anses nödvändigt för att den ansvarige redaktören enligt den föreslagna lagen har många detaljerade skyldigheter till vilka det ansluter sig omfattande beslutande- och prövningsrätt.

När det gäller den ansvarige redaktören har det inte i lagförslaget ansetts behövligt att såsom i 2 § 2 mom. radioansvarighetslagen föreskriva att den ansvariga programredaktören skall vara en här i landet fast bosatt person. I många praktiska situationer förutsätter visserligen skötseln av den ansvariga redaktörens uppgifter antingen fast eller långvarig bosättning i landet, men det är inte skäl att i lagen föreskriva sådana krav på boningsplats som inte än absolut nödvändiga. Till ansvarig redaktör för en publikation eller ett program kan följaktligen också utses en person som är fast bosatt utomlands.

Bestämmelser som skulle motsvara bestämmelserna i 2 § radioansvarighetsförordningen har inte heller ansetts behövliga. Enligt dessa bestämmelser skall en ansvarig programredaktör ha tillräcklig erfarenhet av programverksamhet och självständigt kunna bedöma om ett program uppfyller kraven enligt radioansvarighetslagen. Enligt lagförslaget skall den som utövar publikations- eller programverksamheten bestämma vilka krav på yrkesskicklighet som skall ställas på den ansvariga redaktören och individuellt bedö-

ma om en person har dem.

Brott mot bestämmelserna om skyldighet att utse en ansvarig redaktör är enligt lagförslaget straffbara. Bestämmelser härom föreslås i lagförslagets 23 §.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse om ansvariga redaktörens uppgifter. Enligt bestämmelsen skall den ansvariga redaktören ha i uppgift att leda och övervaka det redaktionella arbetet, fatta beslut om innehållet i den periodiska publikationen, nätpublikationen eller programmet samt sköta de övriga uppgifter som lagförslaget föreskriver för den ansvariga redaktören. Den första delen av meningens beskriver allmänt den ansvariga redaktörens skyldigheter. Till sin karaktär innebär bestämmelsen närmast ett förtydligande av ansvariga redaktörens ställning. Även av lagförslagets 14 § framgår att skyldigheten att leda och övervaka det redaktionella arbetet uttryckligen vilar på den ansvariga redaktören.

Med redaktionellt arbetet avses i bestämmelsen allt arbete och beslutsfattande som syftar till att producera innehållet i en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program. Till det redaktionella arbetet hör följaktligen att avfatta och bearbeta det material som är avsett att publiceras samt att besluta om publikationens eller programmets innehåll. Till redaktionellt arbete hänförs också det arbete och beslutsfattande som är förknippat med redigering av annonser och reklam. Inom programverksamheten skall begreppet inte bara omfatta det redaktionella arbetet i anslutning till program som publiceras för första gången, utan också det arbete som är förknippat med sändning av redan publicerade program, samt den del av beslutsfattandet som gäller innehållet i programverksamheten.

Det skall vara den ansvariga redaktörens skyldighet att "leda och övervaka" det redaktionella arbetet. Det sätt på vilket denna skyldighet fullgörs och de metoder som används när den fullgörs varierar, framför allt beroende på hur stor den redaktion är som den ansvariga redaktören leder. I vissa fall kan den ansvariga redaktören vara den enda anställda på redaktionen, i andra fall kan han ha hundratals anställda under sig. Ju mindre organisationen är, desto sannolikare är det att

den ansvariga redaktören kan leda och övervaka det redaktionella arbetet genom att direkt och kontinuerligt engagera sig i alla beslut som fattas om innehållet i den periodiska publikationen, nätpublikationen eller programmet. På vissa redaktioner deltar redaktören inte nödvändigtvis i allt beslutsfattande, utan leder och övervakar indirekt redaktionens arbete. Det sätt på vilket den ansvariga redaktören i praktiken leder och övervakar arbetet är följaktligen i sista hand beroende av den organisation i vilken han är verksam.

Enligt vad som sägs i den följande delen av bestämmelsen har den ansvarige redaktören till uppgift att besluta om innehållet i en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program. I den sista satsen av 19 § 1 mom. föreskrivs att huvudredaktören skall övervaka utgivningen av skriften och bestämma om dess innehåll. Den föreslagna bestämmelsen skall ytterligare understryka den ansvarige redaktörens självständiga beslutanderätt i den redaktionella organisationen och i förhållande till ägarna av mediet. Den ansvarige redaktörens slutliga beslutanderätt gäller allt det material som införs i den periodiska publikationen, nätpublikationen eller programmet, oberoende av materialets innehåll, om inte flera ansvariga redaktörer har utsetts i enlighet med det föreslagna 1 mom. Härvid bestäms naturligtvis de ansvariga redaktörernas beslutanderätt i enlighet med deras arbetsfördelning.

I den sista delen av bestämmelsen hänvisas till de övriga uppgifter som föreskrivs för en ansvarig redaktör. Sådana uppgifter föreskrivs i förslagets 5 § 1 och 2 mom., som gäller upplysningsplikt, samt i 11 och 12 §, som gäller skyldighet att publicera genmäle och rättelse. En ansvarig redaktör är också skyldig att se till att en dom publiceras enligt lagförslagets 25 §.

5 §. *Upplysningsplikt.* I paragrafen föreslås bestämmelser om skyldighet att lämna sådana upplysningar som gör det möjligt att vid behov få kontakt med de sammanslutningar och personer som är ansvariga för innehållet i en enskild publikation, periodisk publikation, nätpublikation eller ett program. Bestämmelserna om preskription av straff- och civilrättsligt ansvar medför att upplysningsplikten också föreslås omfatta skyldighet att

uppgive framställningsåret för en enskild publikation eller periodisk publikation. Bestämmelserna om upplysningsplikt föreslås överhuvudtaget inte gälla ett enskilt nätmeddelande. Sammanslutningar och enskilda som är ansvariga för innehållet i ett sådant nätmeddelande kan vid behov nås med hjälp av de identifieringsuppgifter om ett nätmeddelande som skall registreras enligt bestämmelsen i lagförslagets 7 §.

I 1 mom. föreslås bestämmelser om vilka upplysningar som skall lämnas om en enskild publikation, en periodisk publikation och ett nätmeddelande. Enligt den första meningen i momentet skall utgivaren av en publikation, periodisk publikation eller nätpublikation se till att den är försedd med uppgift om vem som är utgivare. Bestämmelsen skall gälla alla upptagningar som framställts genom mångfaldigande och som avses i 2 § 1 mom. 4 punkten, samt periodiska publikationer och nätpublikationer som avses i 2 § 1 mom. 5 och 6 punkten. Bestämmelsen föreslås inte gälla enskilda nätmeddelanden.

Bestämmelsen i 1 mom. är avsedd att ersätta gällande 10 § 1 mom. tryckfrihetslagen, som föreskriver att på en tryckskrift skall boktryckarens namn och firma samt tryckningsorten och tryckningsårtalet sättas ut. Till skillnad från vad som föreskrivs i tryckfrihetslagen skall det dock vara utgivaren som är upplysningspliktig, inte boktryckaren eller någon annan framställare av upptagningen, och de uppgifter som lämnas skall gälla utgivaren.

I bestämmelsen föreslås däremot inte längre någon skyldighet att anmäla utgivningsorten. En sådan bestämmelse är onödig, eftersom det enligt lagförslaget inte längre skall finnas specialbestämmelser om behörig domstol i mål som gäller brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande, utan de vanliga reglerna om forum i brottmål härfter skall iakttas.

Enligt den andra meningen i 1 mom. skall utgivaren och ansvariga redaktören se till att en periodisk publikation eller nätpublikation också är försedd med uppgift om vem som är ansvarig redaktör. Bestämmelsen motsvarar den gällande bestämmelsen i 22 § tryckfrihetslagen, som föreskriver att huvudredaktörens namn skall finnas utsatt på varje num-

mer eller häfte av en periodisk tryckschrift. Till skillnad från vad som föreskrivs i tryckfrihetslagen, skall skyldigheten att meddela vem som är ansvarig redaktör vara både den ansvariga redaktörens skyldighet och utgivarens skyldighet; utgivaren är ju också enligt lagförslaget 4 § skyldig att utse en ansvarig redaktör för publikationen.

Enligt den sista meningen i 1 mom. skall en publikation och periodisk publikation också förses med uppgift om publikationens framställningsår. Bestämmelsen skall endast gälla publikationer med karaktär av upptagningar och motsvara bestämmelsen i 10 § tryckfrihetslagen om skyldighet att sätta ut tryckåret. Upplivningsplikten skall dock inte omfatta skyldighet att uppge dens namn eller firma som har framställt publikationen. Någon skyldighet att sätta ut framställningsåret för en nätpublikation föreslås inte heller, eftersom dessa publikationer inte tillverkas på samma sätt genom mångfaldigande som publikationer med karaktär av upptagningar, och uppgiften när en nätpublikation har kommit ut föreslås vara en av de upplysningar som skall registreras när en upptagning görs enligt lagförslaget 6 §. Utgivaren skall vara skyldig att se till att en enskild publikation och periodisk publikation är försedd med uppgift om framställningsåret.

Enligt 2 § 2 mom. skall löpsedlar och bilagor till en periodisk publikation eller nätpublikation betraktas som delar av publikationen. Det är på sin plats att de uppgifter om en periodisk publikation och nätpublikation som skall uppges enligt 5 § 1 mom. också uppges i publikationernas bilagor.

I paragrafens 2 mom. föreslås bestämmelser om de uppgifter som skall lämnas i programverksamhet. Enligt bestämmelsen skall den som utövar programverksamhet och den ansvariga redaktören se till att i programverksamheten informeras om vem som utövar verksamheten och vem som är ansvarig redaktör.

Bestämmelsen är avsedd att ersätta de detaljerade bestämmelserna i radioansvarighetslagen och radioansvarighetsförordningen om skyldighet att föra ett register över ansvariga programredaktörer och att hålla registret tillgängligt samt hur upplysningar skall lämnas ur registret. En-

ligt gällande bestämmelser skall den 15:e i varje månad i radio- eller televisionsprogrammet meddelas om registret och om hur allmänheten kan få uppgifter ur registret. Enligt lagförslaget i denna proposition skall ”i programverksamheten” informeras om vem som utövar programverksamheten och vem som är ansvarig redaktör för programmet. Följaktligen skall det inte vara nödvändigt att ge dessa uppgifter i anslutning till varje sådan helhet som kan betraktas som ett program. Det skall räcka att de upplysningar som avses i bestämmelsen på ett sätt som kan anses effektivt hålls tillgängliga i anslutning till den programverksamhet som ifrågavarande utövare av programverksamheten bedriver. I bedömningen av om upplysningsplikten har fullgjorts, skall uppmärksamhet fästas åtminstone vid hur ofta meddelanden gjorts samt hur de placerar sig i programschemat. I praktiken torde förslaget inte avsevärt ändra nuläget, eftersom namnet på den som utövar programverksamheten och de som har gjort programmet vanligtvis nämns i anslutning till ett radio- och televisionsprogram. Enligt förslaget skall den som utövar programverksamheten och den ansvariga redaktören se till att upplysningsplikten fullgörs.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om upplysningsplikt när flera olika ansvariga redaktörer har utsetts för en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program. Enligt bestämmelsen skall då i publikationen eller programverksamheten anges för vilken del av publikationen eller programmet var och en av dem svarar. Bestämmelsen motsvarar i sak gällande 19 § 2 mom. tryckfrihetslagen.

Enligt 4 mom. skall var och en ha rätt att få veta vem som är ansvarig redaktör. Bestämmelsen skall förplikta både dem som utövar publikationsverksamhet och dem som utövar programverksamhet. I sak innebär förslaget att åtminstone de som utövar en mera omfattande programverksamhet kommer att föra ett register över ansvariga redaktörer. I lagförslaget föreslås dock inte längre några bestämmelser om hur registret i detalj skall föras eller om hur det skall hållas tillgängligt. Utgivaren eller utövaren av programverksamheten skall själv få avgöra på vilket sätt allmänhetens rätt att få upplysningar i prakti-

ken bäst kan tillgodoses för just hans vidkommande.

Brott mot bestämmelserna om upplysningsplikt föreslås vara straffbara. Bestämmelser härom föreslås i lagförslagets 23 §.

6 §. *Upptagningar av program och nätpublikationer.* I paragrafen föreslås bestämmelser om upptagningsskyldighet i fråga om program och nätpublikationer. Det är klart att bestämmelserna inte behöver gälla publikationer som har karaktär av upptagningar.

Enligt 1 mom. skall en utgivare och utövare av programverksamhet se till att en upptagning görs av varje utsänt program och varje nätpublikation och att upptagningen sparas i minst tre månader efter att programmet sändes eller nätpublikationen gjordes tillgänglig för allmänheten.

Förslaget motsvarar huvudsakligen den gällande bestämmelsen i 6 § radioansvarighetsförordningen, enligt vilken ett bolag som utövar rundradioverksamhet skall se till att varje program som sänds tas upp på ljudband. Det upptagna programmet får inte förstöras förrän minst tre månader har förflutit från sändningen av programmet.

Den föreslagna bestämmelsen är dock mera täckande än den gällande, eftersom den också skall gälla nätpublikationer och program som genom telenätets förmedling görs tillgängliga för allmänheten. Förslaget avviker från den gällande regleringen också på den punkten att upptagningsskyldigheten nu på ett uttömmande sätt regleras på lagnivå. Enligt bestämmelsen är det utgivaren eller den som utövar programverksamheten som skall se till att en upptagning görs av nätpublikationen eller programmet. Inga bestämmelser föreslås om det sätt på vilket skyldigheten skall fullgöras. En utgivare kan t.ex. komma överens med innehavaren av servern om att en upptagning skall göras av en nätpublikation och en utövare av programverksamhet kan göra en motsvarande överenskommelse med den som utövar sändningsverksamhet. Fullgörandet av skyldigheten att göra en upptagning av en nätpublikation förutsätter dock inte att den sparas uttryckligen i elektronisk form utan det är tillräckligt att t.ex. ta en utskrift på papper. Om ett program som sänds av en utövare av programverksamhet – t.ex. en film – redan finns i form av en upptag-

ning, behöver någon ny upptagning inte göras.

Upptagningsskyldigheten gäller dock inte program i fråga om vilka det på basis av det tekniska genomförandet av programmet är klart att det inte är möjligt att vid sändningen av dem göra sig skyldig till ett brott som har sin grund i innehållet i kommunikationen. För tillämpningen av undantaget rörande upptagningsskyldigheten är det väsentliga det tekniska förfarande på vilket programmet genomförs. En situation som är typisk för bestämmelsens tillämpningsområde är t.ex. en kamera som avbildar normal gatutrafik och är placerad så högt uppe att enskilda människor inte längre kan identifieras på bilden. I sådana fall är det klart att det inte i det program som kameran förmedlar kan iakttas någonting sådant att ett brott som baserar sig på innehållet i kommunikationen skulle kunna begås när programmet sänds. I sådana fall finns det inte ur de föreslagna lagens synvinkel något sakligt behov för upptagningsskyldighet.

Till särdragen hos nätpublikationer hör att de kan ändras snabbt och ofta. I sådana fall förutsätter den föreslagna bestämmelsen inte att det görs en upptagning av en eventuellt mycket diger nätpublikation i sin helhet efter varje ändring, utan det är tillräckligt att göra en upptagning av själva ändringen. Om mottagaren har möjlighet att av de olika nätmeddelanden som ingår i nätpublikationen själv utforma olika helheter, behöver inte heller upptagningar göras av varje möjliga kombination av nätmeddelanden. För att uppfylla den i bestämmelsen avsedda skyldigheten att göra upptagningar räcker det i ovan beskrivna fall att göra upptagningar av de valbara nätmeddelandena i samband med upptagningen av den helhet som nätpublikationen utgör.

Om innehållet i en nätpublikation ändras väldigt ofta, kan den skyldighet att göra upptagningar som föreskrivs i den föreslagna bestämmelsen bli relativt sett mycket tyngre än när det gäller nätpublikationer vilkas innehåll ändras sällan. Därför föreskrivs i den andra meningen i momentet en kortare förvarings-tid för upptagningar av sådana nätpublikationer vilkas innehåll ändras oftare än tio gånger per dygn i genomsnitt. När ändringar görs

så ofta har man beaktande av proportionalitetskravet ansett det befogat att förkorta den minimitid under vilken upptagningarna måste sparas till två månader.

Den tid under vilken upptagningar måste sparas kan dock inte vara kortare än två månader. Detta beror på att skyldigheten att spara upptagningar förutom att den säkerställer bevismaterial för eventuella rättegångar i tviste- och brottmål även har betydelse för rätten till genmäle och rätten till rättelse angående vilka det föreskrivs i 3 kap. På grund av tidsfristerna i 12 § i lagförslaget kan det som mest dröja 51 dagar innan det är klart om frågan om huruvida förutsättningarna för genmäle eller rättelse uppfylls kommer upp i domstolen.

I 2 mom. finns bestämmelser för de fall där man inom den tid som avses i 1 mom. påbörjat en förundersökning till följd av innehållet i ett publicerat meddelande, fört ett sådant ärende till åtalsprövning eller anhängiggjort en rättegång i ärendet. Rättegången kan vara ett tvistemål eller ett brottmål på samma sätt som den i 12 § avsedda rättegången för utredande av förutsättningarna för genmäle eller rättelse. I sådana fall måste skyldigheten att spara upptagningen av ett program eller en nätpublikation fortgå för att upptagningen skall kunna användas vid undersökningen av det anhängiga ärendet. Skyldigheten att spara en upptagning upphör när det blir klart att åtal inte väcks i ärendet. Denna situation kan uppstå om förundersökningen avslutats utan att ärendet förts till åklagaren för åtalsprövning eller om åklagaren fattat beslut om åtalseftergift och målsäganden själv inte väckt åtal i frågan. Om ärendet anhängiggjorts vid domstol får upptagningen utplånas först när det krav som grundar sig på innehållet i det publicerade meddelandet har avgjorts genom ett beslut som vunnit laga kraft.

Om skyldigheten att spara en upptagning fortgår med stöd av 2 mom., gäller denna skyldighet naturligtvis bara det program eller den nätpublikation där det meddelande publicerades vars innehåll frågan gäller. Till övriga delar får upptagningarna utplånas när den tid som anges i 1 mom. löpt till ända.

Om skyldigheten att spara en upptagning fortgår skall den som publicerat upptagningen eller som bedriver programverksamheten

få upplysningar om när skyldigheten upphör. Av denna orsak föreslås det att åklagaren eller den domstol som senast behandlat ärendet skall åläggas en skyldighet att meddela om att skyldigheten att spara en upptagning upphört på detta sätt. "Behandlat ärendet" skall vid tillämpningen av bestämmelsen förstås vidsträckt så att det innehåller t.ex. behandling av en ansökan om besvärstillstånd.

Brott mot bestämmelserna om upptagningskyldighet föreslås vara straffbara. Bestämmelser härom föreslås i lagförslaget 23 §.

7 §. *Registrering av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter.* I paragrafen föreslås bestämmelser om skyldighet att registrera och bevara uppgifter som behövs för att identifiera avsändaren till ett nätmeddelande som görs tillgängligt för allmänheten. Bestämmelserna behövs framför allt av den orsaken att avsändaren till ett nätmeddelande som har publicerats anonymt eller under signatur i praktiken kan identifieras endast med hjälp av meddelandets identifieringsuppgifter. Bestämmelser om förutsättningarna för utlämning av identifieringsuppgifter och det förfarande som då skall iaktas föreslås i 18 §.

I 1 mom. föreslås bestämmelser om skyldighet att registrera ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter. Enligt den första mening- en i bestämmelsen skall administratören av en sändare, server eller annan motsvarande anordning se till att nödvändiga uppgifter registreras om avsändaren till ett nätmeddelande som med hjälp av anordningen görs tillgänglig för allmänheten. Enligt den andra mening- en i momentet skall som identifieringsuppgift registreras åtminstone den adress från vilken meddelandet kommit till anordningen i fråga.

Skyldig att registrera de identifieringsuppgifter som nämns i bestämmelsen skall i praktiken främst den vara som tillhandahåller en server eller annan motsvarande anordning som används vid kommunikation i ett elektroniskt informationsnät. Men också de som utövar televisions- och radioverksamhet bör ha kännedom om vilka utövare av programverksamhet som anlitar deras anordning. När telefonsamtal sänds ut i direkta radio- och televisionssändningar, måste ifrågavarande utövare av pro-

gramverksamhet och det teleföretag som tillhandahåller utövaren sina tjänster komma överens om registreringen av identifieringsuppgifterna, ty i dessa fall är det teleföretaget och inte den som har radiosändaren som har tillgång till de uppgifter som behövs för att identifiera avsändaren.

Skyldigheten att registrera identifieringsuppgifterna föreslås gälla samtliga nätmeddelanden som avses i 2 § 1 mom. 2 punkten och således också program som avses i 2 § 1 mom. 3 punkten samt nätpublikationer som avses i 2 § 1 mom. 6 punkten. Administratören av sändaren skall därför ha kännedom om alla de nätmeddelanden som genom hans anordning görs tillgängliga för allmänheten, oberoende av om meddelandet publiceras anonymt eller under ett namn eller försett med andra sådana uppgifter som avses i 5 § i den föreslagna lagen.

Registreringsskyldigheten skall gälla uppgifter som behövs för att identifiera avsändaren till ett nätmeddelande. Minimiinnehållet i uppgifterna om identifiering av dem som omfattas av registreringsskyldighet fastställs i momentets andra mening. Enligt den skall som identifieringsuppgift registreras åtminstone den föregående adress från vilken meddelandet har kommit till en anordning hos en part som är registreringsskyldig. Ordalydelsen i bestämmelsen visar att det är fråga om minimiinnehållet i identifieringsuppgifterna. Om det på grund av de tekniska lösningar som administratören av en server eller någon annan anordning utnyttjar i anordningen också registreras andra uppgifter, är innehavaren av anordningen enligt bestämmelsen inte skyldig att avlägsna dem.

Med avsändare avses i bestämmelsen alla som med hjälp av en sändare, server eller annan motsvarande anordning gör en upplysning eller åsikt eller något annat meddelande tillgängligt för allmänheten. Det exakta innehållet i de identifieringsuppgifter som behövs för att identifiera en avsändare kan variera från fall till fall, t.ex. beroende på serverns verksamhetsprinciper. Administratören av en partiellt öppen server kan förutom tekniska identifieringsuppgifter också ha kännedom om vilka personer som har rätt att använda servern för publicering av meddelanden, men den som har en server som står öppen för

allmänheten kan ibland bara ha kännedom om från vilken annan server eller motsvarande anordning som ifrågavarande nätmeddelande har kommit till hans server. I sistnämnda fall kan utredningen av meddelandets ursprung fortsättas så, att man vänder sig till administratören av den andra servern eller motsvarande anordning. De uppgifter som omfattas av registreringsskyldigheten behöver inte nödvändigtvis vara uppgifter som leder till att avsändaren till nätmeddelandet utreds. Det räcker att uppgifterna bidrar till denna utredning, t.ex. genom att man får reda på från vilken annan server meddelandet har anlänt. När de identifieringsuppgifter som behövs för utredning av avsändaren hänvisar utredaren till en server utomlands, kan en begäran om handräckning riktas till en utländsk myndighet.

I den tredje meningen i momentet behandlas de situationer där administratören av en sändare, server eller någon annan motsvarande anordning inte kan avskilja nätmeddelanden som skall göras tillgängliga för allmänheten från sådana nätmeddelanden som är avsedda för en viss målgrupp. I dessa fall har administratören av anordningen i fråga rätt att registrera också dessa andra nätmeddelandens identifieringsuppgifter. Bestämmelsen är behövlig särskilt med tanke på skyldigheten att registrera identifieringsuppgifterna i elektronisk post. Administratören av en server kan t.ex. inte veta om det i varje specifikt fall handlar om masskommunikation som hör till den föreslagna lagens tillämpningsområde eller om det är fråga om målgruppskommunikation. Härvid är det med tanke på bestämmelsens syfte nödvändigt att ge administratören av en sådan anordning rätt att registrera också andra nätmeddelandens identifieringsuppgifter. Den föreslagna bestämmelsen inverkar dock inte på skyddet av målgruppskommunikationen, eftersom ett beslut om utlämning av identifieringsuppgifter enligt 18 § 1 mom. enbart kan gälla nätmeddelanden som gjorts tillgängliga för allmänheten. Härvid är den som yrkar på att uppgifter skall utlämnas skyldig att visa att meddelandet i fråga gjorts tillgängligt för allmänheten och att det således måste anses vara fråga om masskommunikation.

Enligt paragrafens 2 *mom.* skall identifieringsuppgifter som behövs för att utreda vem som är avsändare till ett nätmeddelande sparas i tre månader efter att meddelandet nådde anordningen. Tiden räknas från ankomsten, eftersom denna tidpunkt i regel kan konstateras. Om skyldigheten att spara uppgifterna skulle kopplas t.ex. till tidpunkten när meddelandet har gjorts tillgängligt för allmänheten, skulle det uppstå problem när meddelandet endast har vidarebefordrats till en annan server. Den tid som lagförslaget föreskriver att identifieringsuppgifterna skall sparas kan i vissa situationer i praktiken visa sig vara kort. En längre tid kunde å andra sidan medföra oskäliga ekonomiska påfrestningar för dem som har en server, eftersom registreringen av upplysningarna kräver tekniska resurser. Tiden är densamma som föreslås i 6 § 1 *mom.* Det föreslås att brott mot registreringsskyldigheten skall vara straffbara.

Om rätten att spara identifieringsuppgifter som förmedlas i telenätet bestäms i lagen om dataskyddet inom televerksamheten. Enligt lagens 9 § får ett teleföretag efter att en teleförbindelse har brutits utplåna eller ändra de identifieringsuppgifter som har uppkommit då förbindelsen upprättades och som registrerats av teleföretaget så, att de telekommunicerande parterna inte kan identifieras, om inte något annat följer av bestämmelserna i lagens 3 kap. I 3 kap. bestäms bl.a. om behandling av identifieringsuppgifter för fakturering. För att det skall bli möjligt att fullgöra den registreringsskyldighet som föreslås i lagförslaget, föreslås också en ändring av 9 § lagen om dataskyddet inom televerksamheten.

I momentets andra mening föreskrivs om skyldighet att i vissa specialfall spara uppgifterna en längre tid än vad som sägs i den första meningen. Enligt lagförslaget 18 § kan en domstol bestämma att meddelandets identifieringsuppgifter skall utlämnas, om det finns sannolika skäl att misstänka att innehålllet i meddelandet är sådant att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten. Likaså kan domstolen bestämma att uppgifterna skall lämnas ut om en utländsk statlig myndighet begär det och det under motsvarande förhållanden i Finland skulle vara ett brott att göra det meddelande tillgängligt för

allmänheten som begäran grundar sig på. Ett utlämningsbeslut kan också basera sig på en internationell förpliktelse som är bindande för Finland.

De identifieringsuppgifter som avses i utlämningsbeslutet behövs vid förundersökning och en eventuell senare rättegång. Därför är det nödvändigt att föreskriva att identifieringsuppgifterna skall bevaras längre än de tre månader som bestäms i 1 *mom.* För att skyldigheten att bevara uppgifterna på detta sätt skall förlängas, förutsätts att ett yrkande om utlämning av uppgifterna enligt 18 § har framställts till en domstol. Följaktligen träder ett här avsett förbud att utplåna uppgifterna i kraft omedelbart när ett yrkande enligt 18 § har framställts till en domstol. Identifieringsuppgifterna skall få utplånas först när kravet på utlämnande av uppgifterna har avslagits genom ett avgörande som vunnit laga kraft. Eftersom identifieringsuppgifterna ansluter sig till anonymitetsskyddet på det sätt som refereras i motiveringen till 17 §, skall domstolens beslut enligt 18 § inte få verkställas innan frågan om skyldighet att lämna ut uppgifterna har avgjorts och avgörandet har vunnit laga kraft, om inte den domstol som behandlar besvären bestämmer annat.

I de fall som avses i den föreslagna bestämmelsen skall domstolen i sitt beslut individualisera det meddelande eller de meddelanden för vilka identifieringsuppgifterna begärs. På detta sätt kommer den förlängda skyldigheten att bevara identifieringsuppgifterna att endast gälla dessa uppgifter och t.ex. inte alla de identifieringsuppgifter som administratören av anordningen har i sin besittning när han får del av domstolens beslut.

I 3 *mom.* föreskrivs om utplåning av uppgifter. Enligt huvudregeln skall uppgifterna utplånas när den ovan nämnda tre månaders perioden har löpt till ända. Undantaget från detta är den i 2 *mom.* nämnda situationen där en domstol handlägger ett i 18 § avsett yrkande på utlämning av uppgifter. Utöver detta beaktas att skyldigheten att spara uppgifter enligt någon annan lag kan fortgå också efter denna tre månaders period.

8 §. *Myndighetsmeddelanden.* I paragrafen föreslås att utgivare av periodiska publikationer eller nätpublikationer samt utövare av programverksamhet skall vara skyldiga att

utan ersättning publicera vissa typer av myndighetsmeddelanden. Publiceringsskyldigheten skall gälla meddelanden som måste göras tillgängliga för allmänheten för att skydda människors liv eller hälsa eller betydande miljö- eller egendomsvärden eller av något annat därmed jämförbart viktigt skäl.

I gällande lagstiftning finns redan nu specialbestämmelser om skyldighet att publicera myndighetsmeddelanden. I 8 § 1 mom. 8 punkten i förordningen om räddningsväsendet (857/1999) föreskrivs t.ex. att kommunikationsministeriet inom sitt förvaltningsområde svarar för förmedlingen av nödunderrättelser och andra meddelanden från myndigheterna till befolkningen via de elektroniska massmedierna. Lagförslaget utgår från tanken att skyldigheten att publicera myndighetsmeddelanden skall regleras på ett heltäckande sätt genom lag och inte genom bestämmelser av lägre rang. Det skall finnas en godtagbar grund för att en sådan publiceringsskyldighet skall få föreskrivas och skyldigheten måste vara nödvändig för att ett godtagbart mål skall nås. Detta gäller meddelanden som en utgivare eller utövare av programverksamhet skall göra tillgängliga för allmänheten utan särskild ersättning. Där emot behövs inga bestämmelser om meddelanden som publiceras mot sedvanlig annonsavgift eller annan ersättning. I sak ändrar förslaget bara skyldigheterna för de utövare av publikationsverksamhet som ger ut periodiska publikationer eller nätpublikationer.

Enligt paragrafen skall myndigheterna publicera ett meddelande avgiftsfritt när det behövs för att skydda människors liv eller hälsa eller betydande miljö- eller förmögensvärden eller av något annat därmed jämförbart viktigt skäl. Skälen täcker de intressen som skyddas enligt 7, 15 och 20 § grundlagen. Såsom ett viktigt skäl som kan jämföras med dessa intressen kan t.ex. komma i fråga en situation i vilken allmänheten förhindrande av panik snabbt måste få veta att ett felaktigt larm givits om en storolycka.

Ovan nämnda bestämmelse om att myndighetsmeddelanden skall publiceras avgiftsfritt skall gälla alla utgivare av periodiska publikationer eller nätpublikationer samt alla utövare av programverksamhet. De mål som

eftersträvas genom publicering av meddelandet kan i praktiken nås endast genom medier vars meddelanden allmänheten regelbundet följer. I vissa fall är situationen sådan, att målet kan nås endast om meddelandet görs tillgängligt för en så stor allmänhet som möjligt med den hastighet som är kännetecknande för elektroniska medier. Det skall vara myndighetens sak att avgöra hur täckande och snabb information som behövs i det enskilda fallet. Den utgivare eller utövare av programverksamhet som den myndighet som begär publicering av meddelandet vänder sig till, skall under de förutsättningar som föreskrivs i paragrafen vara skyldig att i oförändrad form göra myndighetsmeddelandet tillgängligt för allmänheten. I sista hand följer det redan av sakens natur att det blir myndighetens sak att avgöra om de förutsättningar som föreskrivs i bestämmelsen föreligger eller inte.

Om publicering av myndighetsmeddelanden under undantagsförhållanden bestäms i 43 § beredskapslagen (1080/1991) och 33 § lagen om försvarstillstånd (1083/1991). För att dessa lagar skall stämma överens med lagförslaget i propositionen, föreslås att nämnda bestämmelser i beredskapslagen och lagen om försvarstillstånd skall ändras.

3 kap. **Genmäle och rättelse**

I lagförslaget 3 kap. föreslås bestämmelser om förutsättningarna för genmäle och rättelse samt hur dessa rättigheter får utövas. Med genmäle avses en persons rätt att svara på ett kränkande påstående som gäller honom själv, medan en rättelse gäller korrigerande av en felaktig uppgift. Bestämmelserna i 3 kap. ersätter de delvis motsvarande bestämmelserna i 25 § tryckfrihetslagen och 6 a § radioansvarighetslagen. Förslaget ändrar nuläget så, att rätten till genmäle utvidgas till att också gälla elektroniska medier.

9 §. *Rätt till genmäle.* I paragrafen bestäms under vilka förutsättningar en person skall ha rätt till genmäle Enligt paragrafen har en enskild person som har motiverad anledning att anse sig ha blivit kränkt av ett meddelande i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett med dessa jämförbart, återkommande program rätt att få ett genmäle publicerat i

samma publikation eller program. I 11 § finns bestämmelser om hur genmälet publiceras och andra frågor som gäller publiceringsskyldigheten.

För det första kan rätt till genmäle uppstå enbart med anledning av ett meddelande som har framförts i en publikation eller nätpublikation. Det är klart att rätten till genmäle inte kan bli aktuell i fråga om enskilda publikationer eller nätmeddelanden. I programverksamhet förutsätts på motsvarande sätt att det till innehållet kränkande meddelandet har framförts i ett sådant återkommande program som kan jämföras med en periodisk publikation eller nätpublikationen. Följaktligen skall rätten till genmäle inte gälla program av engångsnatur, såsom t.ex. filmer eller enskilda dokumentär- eller aktualitetsprogram. Om det är frågan om ett sådant program av engångsnatur, kan den som anser sig kränkt inte kräva att ett genmäle skall publiceras i anslutning till ett annat program av samma utövare av programverksamhet. Å andra sidan skall bestämmelsen inte hindra en utövare av programverksamhet att, om han så önskar, i anslutning till sin övriga programverksamhet sända också genmälen som gäller program av engångsnatur.

I lagförslaget föreslås att endast fysiska personer skall ha rätt till genmäle. Varje enskild person skall ha rätt till genmäle, oberoende av i vilken stat han är medborgare eller i vilket land han är bosatt. En sammanslutning, stiftelse eller myndighet skall inte ha rätt till genmäle, men däremot till rättelse enligt 10 §. Ett påstående om en juridisk person kan följaktligen skapa rätt till genmäle endast förutsatt att en fysisk person som är verksam hos den juridiska personen har motiverad anledning att anse sig ha blivit kränkt. Detta kan vara fallet t.ex. när påståendet de facto riktar sig mot en enskild person eller enskilda personer, såsom ledningen för ett företag eller en förening. I dessa fall kan påståendet skapa rätt till genmäle för en eller flera personer. På samma sätt kan ett påstående om en myndighet skapa rätt till genmäle för en enskild tjänsteman, om tjänstemannen har motiverad anledning att anse att han blivit personligen kränkt.

Ett påstående som gäller en avgränsad krets eller grupp personer kan också i andra fall

rikta sig mot en enskild person. Detta är fallet t.ex. när påståendet riktas mot ett objekt som anges med hjälp av allmänna kännetecken, men så, att kännetecknena endast passar in på en viss person eller vissa personer (jfr HD 2000:54). Objektet kan avgränsas så, att påståendet utformas att gälla t.ex. dem som bor på ett bestämt bostadsområde eller är verksamma i en bestämd omgivning och hör till en bestämd etnisk eller religiös grupp. Objektet kan också anges utgående från en egenskap hos personen eller en omständighet som gäller honom, t.ex. hans hälsotillstånd eller handikapp. Även i dessa fall kan en eller flera personer ha motiverad anledning att anse sig kränkta.

Rätten till genmäle skall enligt lagförslaget omfatta var och en som har "motiverad anledning att anse sig kränkt" med anledning av innehållet i ett meddelande som har framförts i en sådan publikation eller ett sådant program som avses i bestämmelsen. Det är alltså frågan om en rätt som baserar sig på upplevelsen av att ha blivit kränkt. Enligt gällande tryckfrihetslag har en person rätt till genmäle på basis av en rent subjektiv upplevelse av att ha blivit kränkt, dvs. alltid när han "finner sig vara kränkt". I lagförslaget förutsätts däremot att en person har motiverad anledning att anse sig ha blivit kränkt. Följaktligen skall en enskild person ha rätt till genmäle bara om hans upplevelse av att ha blivit kränkt även enligt objektiva kriterier kan anses motiverad. Kravet på motiverad anledning kan inte preciseras i allmänna ordalag så, att samtliga kränkingsupplevelser som kan anses motiverade på behörigt sätt kunde beaktas i ordalydelsen. Huruvida villkoret är uppfyllt måste därför avgöras från fall till fall. Enbart den omständigheten att i publikationen endast upprepas en upplysning eller ett meddelande som redan tidigare har publicerats, innebär inte att rätt till genmäle inte existerar i förhållande till en senare utgivare (jfr HD 1997:81).

För att ett påstående skall ge rätt till genmäle, måste påståendet dock beröra den som vill framställa genmälet. Rätten till genmäle kan följaktligen inte grunda sig på åsikter som har framförts i den allmänna samhällsdebatten. Å andra sidan innebär kravet på motiverad anledning inte att påståendena

nödvändigtvis måste vara falska. En person kan anse sig kränkt fastän påståendena är korrekta (se HD 1970 II 98). I tolkningen av bestämmelsen kan också tas hänsyn till om meddelandet gäller en person om vilken upplysningar eller påståenden bara sällan framförs till allmänheten, eller om det är frågan om en person som sköter en offentlig syssla. När det gäller personer som tillhör sistnämnda grupp, är tröskeln för att de skall ha motiverad anledning att känna sig kränkta något högre än för andra, eftersom en person som sköter en offentlig syssla är skyldig att tåla kritik mot den verksamhet som han utövar i den sysslan. Å andra sidan skall bestämmelsen tolkas så, att hänsyn också tas till att en person kan ha särskild orsak att göra ett inlägg i en offentlig debatt som gäller honom själv.

I tolkningen av vad som avses med motiverad anledning skall uppmärksamhet också fästas vid den stilart som används i framställningen. Tröskeln för att någon skall ha motiverad anledning att känna sig kränkt skall sättas högre än vanligt om det är frågan om en kåserande, satirisk eller motsvarande stilart. Inte ens ett tillspetsat påstående i ett kåseri kan följaktligen ge en person rätt till genmäle, om inte påståendet samtidigt överskrider gränserna för vad som är lämpligt inom den stilarten (jfr HD 1991:116). Motiverad anledning kan i dessa fall finnas t.ex. om påståendet framförs i tydligt kränkande avsikt. Av samma orsak skall tröskeln för när någon har motiverad anledning att anse sig kränkt sättas högre än vanligt också när det gäller konstkritik eller vetenskaplig kritik. I tolkningsfrågor kan man få hjälp av de avgöranden som Opinionsnämnden för massmedier i Finland har fattat.

I tolkningen av bestämmelsen om genmäle skall uppmärksamhet också fästas vid de särdrag som präglar publikations- och programverksamheten. Bestämmelsens syfte är inte att gratis programtid skall ställas till vars och en förfogande som vill bli känd t.ex. genom televisionens förmedling eller som annars vill använda televisionen för sina egna syften. I programverksamhet skall därför särskild uppmärksamhet fästas vid det krav på motiverad anledning som är ett villkor för att rätt till genmäle skall föreligga.

10 §. *Rätt till rättelse.* Paragrafen bestämmer förutsättningarna för rätt till rättelse. En enskild person, sammanslutning eller stiftelse samt en myndighet har rätt att få en felaktig upplysning som framförts om personen, sammanslutningen, stiftelsen eller myndigheten eller dess verksamhet i en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program rättad i samma publikation eller i ett program av samma utövare av programverksamhet.

Enligt bestämmelsen skall alltså inte bara fysiska personer, utan också sammanslutningar och stiftelser samt myndigheter ha rätt till rättelse. De sammanslutningar och stiftelser som avses i bestämmelsen kan vara antingen privat- eller offentligrättsliga. Privaträttsliga sammanslutningar är bl.a. en registrerad förening, ett aktiebolag eller ett andelslag. Privaträttsliga stiftelser är de registrerade stiftelser som avses i lagen om stiftelser (109/1930) och lagen om pensionsstiftelser (1774/1995). Offentligrättsliga sammanslutningar är bl.a. kommunerna och församlingarna samt statens affärsverk och offentligrättsliga föreningar. En i bestämmelsen avsedd myndighet kan t.ex. vara staten, kommunen eller en myndighet i landskapet Åland. En offentligrättslig sammanslutnings rätt till rättelse utövas i praktiken av ifrågasvarande myndighet. Även utländska juridiska personer och myndigheter skall ha rätt till rättelse.

Bestämmelsen i lagförslaget motsvarar den gällande regleringen om rättssubjektet. Enligt 25 § tryckfrihetslagen har en offentlig myndighet eller enskild person rätt till genmäle och rättelse. I 6 § radioansvarighetslagen bestäms däremot inget om vem som skall ha rätt till rättelse, eftersom bestämmelserna utgår från verksamhetsutövarens skyldighet att rätta felaktiga uppgifter. Förslaget motsvarar också kravet i artikel 23.1 i Rådets direktiv om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television, enligt vilken varje fysisk eller juridisk person vars legitima intressen, i synnerhet vederbörandes rykte och goda namn, har skadats av påståenden om felaktiga fakta i ett TV-program, skall ha rätt till genmäle eller motsvarande.

För att någon skall ha rätt till rättelse, för-

utsatts enligt lagförslaget att i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program har framförts en felaktig uppgift om den som anser sig ha rätt till rättelse eller om hans verksamhet. Meddelandet måste vara sådant att det på objektiva grunder kan anses felaktigt. På motsvarande sätt skall det meddelande som är avsett att vara rättelsen innehålla sådana för rättelse av den felaktiga upplysningen behövliga omständigheter som enligt objektiva grunder kan anses sanna. På denna punkt motsvarar förslaget de gällande bestämmelserna. Enligt 25 § tryckfrihetslagen gäller den rätt som avses i paragrafen också den som önskar rätta ett meddelande som publicerats om honom själv. Bestämmelsen i 6 a § radioansvarighetslagen om skyldighet att rätta upplysningar gäller felaktiga sakuppgifter. I lagförslaget talas däremot inte om "felaktiga sakuppgifter" utan om "felaktiga uppgifter", vilka kan beröra antingen den som har rätt att yrka rättelse eller hans verksamhet.

Även om en upplysning har framförts som enligt objektiv bedömning kan konstateras vara felaktig, föreslås i bestämmelsen att någon rätt till rättelse inte skall finnas om det skall anses uppenbart onödigt att rätta felet för att det är så ringa. Huvudregeln skall vara att obetydliga fel inte skall ge rätt till rättelse. Å andra sidan kan den som den felaktiga upplysningen gäller i något fall ha ett motiverat behov att få också ett litet fel rättat. Därför skall en särskild prövning alltid göras av huruvida det är behövligt att rätta ett litet fel. Rätt till rättelse skall inte finnas om den felaktiga upplysningen redan på initiativ av utgivaren eller den som utövar programverksamheten har rättats på ett sätt som motsvarar kraven i 11 §. I 12 § föreslås bestämmelser om vilket förfarande som skall iaktas när ett rättelseyrkande framställs. Genom dessa bestämmelser eftersträvas snabb behandling av rättelseyrkanden.

Den skada som eventuellt uppstår genom att rätten att rätta ett meddelande utövas skall däremot enligt lagförslaget inte i sig begränsa utövningen av rättigheten. Å andra sidan omfattas innehållet i ett meddelande som är avsett att vara rättelse av samma straff- och skadeståndsrättsliga bestämmelser som vilken som helst upplysning eller vilket som

helst meddelande som görs tillgängligt för allmänheten. Här är det dock inte frågan om förutsättningarna för att rätt till rättelse skall finnas, utan om innehållet i det meddelande som är avsett att vara rättelse. Enligt förslaget skall skyldigheten att publicera rättelsen vara den ansvariga redaktörens. Följaktligen skall den ansvariga redaktören också se till att ett meddelande som är avsett att vara rättelse inte har ett lagstridigt innehåll eller är kränkande och att innehållet inte vållar skada som avses i skadeståndslagen.

Om det ursprungliga meddelandet publicerades i en periodisk publikation eller nätpublikation, skall rättelsen enligt bestämmelsen publiceras i samma publikation. För program föreslås att rättelsen inte skall behöva ske t.ex. i ett program som hör till samma programserie utan det skall vara nog att rättelsen sker i ett program av samma utövare av programverksamhet.

11 §. *Skyldighet att publicera genmäle och rättelse.* I paragrafen föreslås bestämmelser om skyldighet att publicera genmäle eller rättelse. Enligt bestämmelsen skall publikationens eller programmets ansvariga redaktör vara skyldig att se till publiceringen. Dessutom föreslås bestämmelser om begränsningar i genmålet och rättelsens innehåll samt om den ansvariga redaktörens skyldighet att vid behov bistå vid den tekniska utformningen av ett genmäle.

Enligt 1 mom. skall den ansvariga redaktören publicera genmålet eller rättelsen avgiftsfritt och utan obefogat dröjsmål, i behörig omfattning och på liknande sätt som det meddelande publicerades som genmålet eller rättelsen gäller. I momentet föreslås alltså exaktare bestämmelser om hur ett genmäle eller en rättelse skall publiceras än i 6 a § 3 mom. radioansvarighetslagen, som föreskriver att en felaktig uppgift skall rättas på ett sådant sätt att felaktigheten rättas så väl som möjligt.

Ett genmäle eller en rättelse skall för det första publiceras avgiftsfritt. På denna punkt motsvarar förslaget tryckfrihetslagens bestämmelse om genmäle. För det andra skall genmålet publiceras utan obefogat dröjsmål. När det gäller publiceringstidpunkten skiljer sig förslaget från de relativt detaljerade bestämmelserna i 25 § tryckfrihetslagen, i syn-

nerhet därför att det finns stora variationer i fråga om hur fort de publikationer och program som skall omfattas av de nya bestämmelserna kommer ut eller sänds. Bedömningen skall dock utgå från hur snabbt genmälet i rättsen i varje enskilt fall kan publiceras. Om dröjsmål förekommer, skall de enligt bestämmelsen vara befogade, varför alltså inte ens ett dröjsmål som kan anses skäligt kan komma ifråga om det inte samtidigt är befogat.

Genmälet eller rättsen skall publiceras i behörig omfattning. Formuleringen syftar på det utrymme eller den programtid som skall reserveras för genmälet eller rättsen. Å andra sidan hänvisar den också till det centrala innehållet i genmälet eller rättsen. Den ansvariga redaktörens skyldighet att publicera ett genmäle eller en rättelse skall endast omfatta meddelanden som måste publiceras för att en felaktig upplysning skall rättas till eller en kränkning skall bli bemött. Bedömningen av vad som skall betraktas som behörig omfattning skall därför utgå från den uttryckliga och individualiserade meddelande som genmälet eller rättsen avser, inte från det totala sammanhang i vilket meddelandet har framförts.

Den ansvariga redaktören skall publicera genmälet eller rättsen på ett liknande sätt som det meddelande publicerades som genmälet eller rättsen grundar sig på. I fråga om publiceringssättet motsvarar förslaget i sak 25 § tryckfrihetslagen, som föreskriver att genmälet skall införas i textavdelningen med samma tryck som använts i det bemötte meddelandet. Till följd av de kommunikationstekniska skillnaderna i de publikationer och program som de föreslagna bestämmelserna skall gälla, föreslås dock en allmän formulering om att publiceringssättet skall likna det som användes när det meddelande publicerades som genmälet eller rättsen grundar sig på.

Avsikten är dock inte att uttrycket ”på liknande sätt” skall uppfattas som en hänvisning till uttryckssättet. Det skall t.ex. inte vara nödvändigt att i bildlig form publicera ett genmäle eller en rättelse som gäller en bild. Bestämmelserna om program skiljer sig på denna punkt från bestämmelserna om periodiska publikationer och nätpublikationer. En-

ligt lagförslagets 9 § skall rätten till genmäle endast gälla program som till följd av att de är återkommande kan jämföras med periodiska publikationer eller nätpublikationer. För att ett genmäle skall bli publicerat på ett ”liknande sätt”, skall det följaktligen publiceras i ett program som hör till samma programserie. Den som enligt 10 § har rätt att yrka rättelse skall däremot ha rätt att få rättsen publicerad ”i ett program av samma utövare av programverksamhet”, vilket inte nödvändigtvis behöver innebära ett program i samma programserie.

Genom kravet på liknande publiceringssätt försöker man se till att meddelandena om möjligt når samma publik och att publiceringssättet är så effektivt som möjligt. Genmälet eller rättsen skall alltså göras tillgänglig för den publik som kan förmodas ha fått del av det meddelande som genmälet eller rättsen grundar sig på. En utövare av programverksamhet har numera tämligen exakta uppgifter om hur publiken är sammansatt för en viss typ av program eller t.o.m. för enskilda program. Denna information kan utnyttjas vid bedömningen av i vilken mån genmälet eller rättsen når samma publik som det ursprungliga meddelandet.

Enligt 2 *mom.* får ett genmäle eller en rättelse inte ha ett lagstridigt eller kränkande innehåll. På denna punkt motsvarar förslaget den gällande bestämmelsen i 25 § tryckfrihetslagen. Enligt lagförslaget skall genmälet eller rättsen följaktligen inte få innehålla meddelanden som, om de publicerades, skulle innebära antingen att ett brott begås som grundar sig på innehållet i det meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten eller att någon gör sig skyldig till delaktighet i ett sådant brott (lagstridigt meddelande) eller att en rätt till genmäle uppstår (kränkande meddelande).

Enligt 3 *mom.* skall den ansvariga redaktören vid behov bistå med den tekniska utformningen av genmälet. Bestämmelsen hänvisar till att det är den som har rätt till genmäle som har ansvaret för hur innehållet i genmälet utformas. I 25 § tryckfrihetslagen uttrycks samma sak i den finskspråkiga lagtexten med en ändelse som anger ägare (”ägar rättighet att få i skriften infört ett genmäle (i den finskspråkiga lagtexten *sitt* genmäle”).

Enligt bestämmelsen i lagförslaget skall den ansvariga redaktören följaktligen inte ens vid behov vara skyldig att delta i utformningen av genmålet innehåll eller att bistå vid utformningen av det.

I praktiken skall den biståndsskyldighet som föreslås i bestämmelsen främst gälla nätpublikationers ansvariga redaktörer och ansvariga programredaktörer. I synnerhet när det är frågan om program, krävs det sådan kommunikationsteknisk sakkunskap och yrkeskunskap för att få ett meddelande i publicerbart skick, att sådan sakkunskap och yrkeskunskap inte rimligen kan förutsättas av den som har rätt till genmäle. Teknisk hjälp kan behövas också när den periodiska publikationen kommer ut i form av en ljud- eller bildupptagning. I vissa fall kan också den som avfattar ett genmäle som skall publiceras i ett periodiskt tryckalster behöva teknisk hjälp.

12 §. *Yrkande om genmäle och rättelse.* I paragrafen föreslås bestämmelser om vilket förfarande som skall iakttas när ett yrkande om genmäle eller rättelse framställs och behandlas.

Enligt 1 mom. skall ett yrkande om genmäle eller rättelse framställas till den ansvariga redaktören inom 14 dagar efter att det meddelande som yrkandet grundar sig på har publicerats. I tryckfrihetslagen finns ingen bestämmelse om den tid inom vilken ett yrkande om genmäle eller rättelse skall framställas. Enligt 6 a § 3 mom. radioansvarighetslagen skall rättelse yrkas inom 30 dagar från den dag då programmet sändes. Elektronisk kommunikation kännetecknas dock av sådan snabbhet att 30 dagar i detta avseende kan betraktas som en lång tid. Särskilt när det gäller rätten till genmäle kan det därför gå så, att ett genmäle som publiceras mot slutet av fristen bara påminner allmänheten om en redan bortglömd kränkning. I dessa fall kan en utövning av rätten till genmäle motverka sitt eget syfte.

Därför har man i lagförslaget stannat för att föreslå att tiden för framställande av genmäle eller rättelse skall vara 14 dagar, vilket ger den som har rätt till genmäle eller rättelse en tillräckligt lång tid på sig att både överväga om han eller hon vill utöva sin rätt och att också avfatta genmålet eller rättelsen. Enligt

2 mom. skall ett beslut om godkännande eller förkastande av ett yrkande på genmäle eller rättelse fattas inom sju dagar från det att yrkandet mottogs. Därför kan den bedömningen göras, att genmålet eller rättelsen i varje händelse kommer att publiceras inom en sådan tid att allmänheten ännu tämligen lätt kan sammankoppla genmålet eller rättelsen med det ursprungliga meddelandet och dess innehåll. Med hänsyn till de nuvarande kommunikationsförbindelserna kan den 14 dagar långa tid som föreslås anses vara tillräckligt lång också för dem som bor eller arbetar utomlands.

Enligt 25 § tryckfrihetslagen skall ett genmäle undertecknas av den för vars räkning det ges. Enligt den föreslagna lagen skall yrkandet framställas skriftligen eller på elektronisk väg så att yrkandets innehåll inte ensidigt kan ändras och så att parterna fortgående har tillgång till det. Den föreslagna formbestämmelsen har ansetts behövlig framför allt för att man senare exakt skall kunna konstatera vilken slags genmäle eller rättelse som krävts. Detta är av särskild betydelse om det uppstår oenighet om huruvida genmålet eller rättelsen har publicerats i behörig omfattning så som avses i 11 § 1 mom. eller om rättelsen gällt att de uppgifter som avsetts yrkandet och som ansågs vara felaktiga.

Enligt bestämmelsen skall yrkandet framställas skriftligen eller på elektronisk väg på ett i bestämmelsen närmare angivet sätt. Det sistnämnda kravet uppfylls t.ex. av ett per elektronisk post förmedlat yrkande om det är undertecknat så att innehållets integritet kan säkerställas.

Det meddelande som ett yrkande om genmäle eller rättelse baserar sig på kan också vara ett genmäle eller en rättelse som publicerats i ofullständig form. Det är då frågan om en situation i vilken genmålet eller rättelsen visserligen har publicerats, men inte i behörig omfattning eller på liknande sätt, såsom föreskrivs i 11 § 1 mom. Den som har rätt till genmäle eller rättelse skall då framställa ett nytt yrkande inom 14 dagar efter att det ofullständiga genmålet eller den ofullständiga rättelsen publicerades.

En ansvarig redaktör, som beslutar att inte publicera ett genmäle eller en rättelse som

yrkats, skall enligt 2 mom. se till att den som framställt yrkandet underrättas om avslaget inom sju dagar från det att yrkandet togs emot. Bestämmelsen är ny. I sak innebär den att den ansvariga redaktören måste fatta ett motiverat beslut när han avslår en begäran om genmäle eller rättelse. Skyldigheten att underrätta framställaren om att yrkandet har förkastats samt om grunderna för avslaget kan anses motiverad framför allt av den anledningen att den ansvariga redaktören fattar ett beslut som gäller rättigheter som avses i 9 och 10 §. Med beaktande av en ansvarig redaktörs yrkeserfarenhet kan sjudagarsperioden anses tillräckligt lång för prövning av om ett yrkande om genmäle eller rättelse skall publiceras.

En underrättelse om att ett yrkande har förkastats och om grunderna för avslaget kan ges också muntligen, t.ex. per telefon. Grunderna för ett avslag skall dock meddelas skriftligen, om så yrkas. Den skriftliga formen bidrar till att grunderna för avslaget blir exakt formulerade. Detta hjälper i sin tur den som har framställt yrkandet att avgöra om han skall utnyttja den möjlighet som den tredje meningen i 2 mom. ger honom att föra ärendet till behandling av tingsrätten.

Enligt förslaget skall den som har framställt ett yrkande om genmäle eller rättelse ha rätt att föra frågan om det finns förutsättningar för genmäle eller rättelse till behandling av tingsrätten. Tingsrätten skall behandla yrkandet i den ordning som föreskrivs för rättegången i tvistemål.

Även den gällande lagstiftningen ger den som har framställt ett ovan nämnt yrkande rätt att få ett ärende som gäller genmäle eller rättelse behandlat av domstol. Enligt artikel 23.5 i rådets direktiv om samordning av vissa bestämmelser som fastställts i medlemsstaternas lagar och andra författningar om utförandet av sändningsverksamhet för television skall det också vara möjligt att till rättslig prövning få tvister om rätten till genmäle eller motsvarande medel för rättelse.

I paragrafen föreslås en särskild bestämmelse om behörig tingsrätt. Bestämmelserna om laga domstol i 4 kap. lagen om rättegång i brottmål blir inte utan vidare tillämpliga i mål som berör yrkanden om genmäle eller rättelse, men i vilka det inte är frågan om

brott. Allmänt forum i tvistemål är enligt 10 kap. 1 § 1 mom. rättegångsbalken domstolen på svarandens hemort. I mål som gäller yrkanden om genmäle eller rättelse skulle en bestämmelse om att den domstol som är allmänt forum i tvistemål skall vara behörig domstol också i dessa mål medföra att målen i onödig omfattning skulle koncentreras till Helsingfors tingsrätt.

Av ovan nämnda orsaker föreslås, att behörig domstol i dessa mål skall vara tingsrätten på dens hemort som har framställt yrkandet om genmäle eller rättelse eller Helsingfors tingsrätt. Bestämmelsen kan antas åstadkomma en fördelning av ovan nämnda ärenden på olika tingsrätter. För framställaren kan det å andra sidan anses skäligt att han får sitt yrkande behandlat av tingsrätten på sin hemort. Om han inte vill utnyttja denna möjlighet, har han enligt bestämmelsen alternativt möjlighet att väcka talan också i Helsingfors tingsrätt. Om den som framställer ett yrkande om genmäle eller rättelse inte har hemort i Finland, skall talan väckas i Helsingfors tingsrätt.

Saken skall föras till behandling av tingsrätten senast 30 dagar efter att framställaren skriftligen fick del av grunderna för avslaget. Med ordet "senast" vill man få sagt att talan kan väckas också omedelbart efter att framställaren har underrättats om att hans yrkande har avslagits. Därför innebär bestämmelsen om denna tid på 30 dagar främst en viss typ av sanktion för den ansvariga redaktören, som ansvarar för publiceringen av genmälet eller rättelsen. Om framställaren först muntligen har informerats om att yrkandet avslås och den som framställt yrkandet därefter har krävt att skriftligen få del av grunderna för avslaget, skall tiden för väckande av talan räknas först från den dag då denna skriftliga underrättelse om grunderna har givits. I praktiken kan bestämmelsen förmodas styra deras verksamhet som utövar masskommunikation så, att grunderna för ett avslag redan från början meddelas mottagaren i skriftlig form.

De föreslagna fristerna medför att en talan enligt 2 mom. skall väckas senast 51 dagar efter att det meddelande som yrkandet grundar sig på har publicerats, om inte annat följer av dröjsmål med meddelande av de skriftliga grunderna för avslaget. Detta innebär att

den tid inom vilken framställaren av ett ovan nämnt yrkande skall väcka talan förkortas något, eftersom den tremånadersperiod som föreskrivs i gällande 6 a § 4 mom. radioansvarighetslagen räknas från den dag då det program som innehöll den felaktiga uppgiften sändes. Den föreslagna tiden för väckande av talan kan dock anses tillräckligt lång också för dem som bor eller verkar utomlands.

Enligt 3 mom. skall domstolen bedöma rätten till genmäle eller rättelse enligt de kriterier som föreslås i 9 och 10 §. Om domstolen konstaterar att det finns förutsättningar för att genmälet eller rättelsen skall publiceras, skall den ålägga redaktören att publicera det genmäle eller den rättelse som yrkats. Genmälet eller rättelsen kan bestämmas att publiceras antingen i den lydelse som yrkats, eller ändrat så, att publiceringsskyldigheten inte kommer att omfatta meddelanden med lagstridigt eller kränkande innehåll. Domstolen kan också ålägga en ansvarig redaktör att publicera ett nytt genmäle eller en ny rättelse, om det tidigare publicerade genmälet eller den tidigare publicerade rättelsen enligt lagförslagets 11 § 1 mom. måste anses ofullständig. Dessutom skall domstolen ha möjlighet att ålägga den ansvariga redaktören att bistå framställaren av yrkandet med den tekniska utformningen av genmälet.

När en domstol ålägger den ansvariga redaktören en sådan förpliktelse som föreslås i bestämmelsen, skall domstolen ha möjlighet att förelägga vite. Enligt lagförslaget skall ett sådant beslut om föreläggande av vite få överklagas särskilt.

Domstolsbehandling av ett yrkande om genmäle eller rättelse kan betraktas som ett exceptionellt förfarande, som i praktiken endast sällan torde bli aktuellt, eftersom också de yrkesetiska principer som medierna följer, dvs. journalistreglerna, garanterar att rätten till genmäle eller rättelse tillgodoses. Den som framställt ett ovan nämnt yrkande har också i allmänhet möjlighet att få saken behandlad av Opinionsnämnden för massmedier i Finland. Detta skall betraktas som det primära tillvägagångssättet. Opinionsnämnden för massmedier i Finland tillämpar dock inte lagen, utan journalistreglerna.

4 kap. **Ansvar för innehållet i ett publicerat meddelande**

I kapitlet föreslås bestämmelser om det straffrättsliga ansvaret för innehållet i ett meddelande samt om skadeståndsansvar. Dessutom föreslås bestämmelser som på ett väsentligt sätt är förknippade med utredning av ansvarsfrågan och som handlar om rätten att ta del av innehållet i en upptagning samt om källskydd och rätt till anonymitet.

Förutom bestämmelsen om chefredaktörsförseelse i lagförslagets 14 § innehåller lagförslaget inga andra bestämmelser om subsidiärt straffrättsligt ansvar. Spridare, framställare, förläggare eller utgivare av en publikation skall därför vara ansvariga för ett brott som baserar sig på innehållet i upptagningen endast om de enligt allmänna straffrättsliga läror skall betraktas som gärningsmän eller delaktiga i brottet.

13 §. *Gärningsmannens och i brottet delaktigas ansvar.* För ett brott som baserar sig på innehållet i en uppgift, en åsikt eller något annat meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten svarar den som enligt strafflagen skall betraktas såsom gärningsman eller delaktig i brottet.

Paragrafen är avsedd att ersätta motsvarande bestämmelser i tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen, vilka hänvisar till strafflagen. Huvudregeln i fråga om gärningsmän och de som är delaktiga i brottet är densamma som i gällande lag. Paragrafen i lagförslaget har dock en modernare formulering och gäller enligt principen om medieneutralitet samtliga brott som baserar sig på innehållet i ett meddelande som ställs till allmänhetens förfogande, oberoende av vilka medier och vilken teknik som har använts för brottet.

Om brott som baserar sig på innehållet i ett publicerat meddelande bestäms i strafflagen och annan straffrättslig lagstiftning. Bestämmelser som begränsar rätten att visa och sprida ett program till följd av innehållet i det meddelande som kommuniceras ingår också i lagen om granskning av bildprogram. De viktigaste brott som är straffbara enligt strafflagen och som grundar sig eller kan grunda sig på innehållet i ett publicerat meddelande är för närvarande hets mot folkgrupp

(SL 11:8), krigsanstiftan (SL 12:2), spioneri (SL 12:5), grovt spioneri (SL 12:6), röjande av statshemlighet (SL 12:7), oaktsamt röjande av statshemlighet (SL 12:8), offentlig uppmaning till brott (SL 17:1), brott mot trosfrid (SL 17:10), spridning av våldsskildring (SL 17:17), spridning av pornografisk bild (SL 17:18), innehav av barnpornografisk bild (SL 17:19), sedlighetssårande marknadsföring (SL 17:20), offentlig kränkning av sedligheten (SL 17:21), spridande av information som kränker privatlivet (SL 24:8), ärekränkning (SL 24:9), grov ärekränkning (SL 24:10), marknadsföringsbrott (SL 30:1), konkurrensbrott (SL 30:2), brott mot företagshemlighet (SL 30:5), orsakande av fara för informationsbehandling (SL 34:9 a), sekretessbrott (SL 38:1), sekretessförseelse (SL 38:2), personregisterbrott (SL 38:9) brott mot tjänstehemlighet och brott mot tjänstehemlighet av oaktsamhet (SL 40:5), upphovsrettsbrott (SL 49:1), kursmanipulation (SL 51:3), grov kursmanipulation (SL 51:4) och informationsbrott som gäller värdepappersmarknaden (SL 51:5).

Enligt lagförslaget 13 § skall för dessa brott – även när brottet baserar sig på innehållet i ett publicerat meddelande – den svara som enligt strafflagens bestämmelser om delaktighet skall betraktas som gärningsman eller delaktig i brottet. I strafflagstiftningen bestäms gärningsmannen i allmänhet genom den gärningsbeskrivning som ingår i straffbestämmelsen, och det är inte vanligt att den krets inom vilken gärningsmannen kan sökas begränsas till en bestämd grupp personer. Detta är fallet endast i fråga om s.k. specialbrott; då avgränsar straffbestämmelsen den grupp inom vilken gärningsmannen kan sökas. Ett sådant specialbrott är det frågan om t.ex. vid brott mot tjänstehemlighet, eftersom brottet i straffrättslig bemärkelse inte kan begås av någon annan än en tjänsteman.

Enligt de flesta brottsrekvisiten kan en straffbar gärning i princip begås av vem som helst. En annan sak är att det i fråga om brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande är möjligt att tala om en persongrupp som typiskt kan ha gärningsmannansvar för brottet. Sådana personer är t.ex. en ansvarig redaktör, nyhetschef, en redaktör eller den som ger ett intervjuuttalande. I vissa

fall, t.ex. när det gäller spridning av våldsskildringar, kan t.ex. ägaren eller föreståndaren för ett videouthyrningsföretag vara gärningsman. Gärningsmannen till ett brott som baserar sig på innehållet i ett enskilt meddelande eller nätmeddelande kan däremot inte beskrivas på något annat sätt än med uttrycket ”den som gör en publikation eller ett meddelande tillgängligt för allmänheten”.

För att en gärning skall vara straffbar, förutsätts alltid att gärningsmannen är skyldig. I fråga om vissa brott förutsätter straffansvaret en uppsåtlig gärning, medan det i fråga om andra brott räcker med antingen vållande eller grovt vållande. Brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande är nästan alltid brott som förutsätter uppsåt.

Såsom gärningsman till ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande skall därför i allmänhet betraktas den som uppsåtligen begår ett brott som motsvarar brottsrekvisitet i straffbestämmelsen. I publikations- och programverksamhet är gärningsmannen till ett uppsåtligt brott som motsvarar brottsrekvisitet i allmänhet den som i sista hand inte bara beslutar om innehållet i meddelandet, utan också om att ett meddelande som motsvarar beslutet skall göras tillgängligt för allmänheten. Gärningsmannansansvaret för de brott som avses i lagförslaget 13 § kommer därför allmänt att gälla den eller dem som de facto beslutar om innehållet i ett meddelande och om publiceringen av meddelandet.

Om delaktighet i ett brott, dvs. om anstiftan, medhjälp och medgärningsmannaskap bestäms i 5 kap. strafflagen. Ibland kan det också bli frågan om medelbart gärningsmannaskap, om vilket en uttrycklig bestämmelse planeras ingå i strafflagens nya allmänna del.

14 §. *Chefredaktörsförseelse*. I paragrafen föreslås bestämmelser om ett specialbrott som en ansvarig redaktör kan göra sig skyldig till. Den nya brottsrubriken föreslås vara chefredaktörsförseelse, vilket syftar på de skyldigheter för en ansvarig redaktör som beskrivs i brottsrekvisitet. För förslaget talar också den omständigheten, att en brottsrubrik som skulle innehålla begreppet ”ansvarig redaktör” skulle bli språkligt otymplig. Straffet för brottet är böter. Rekvisitet för ett chefredaktörsbrott skall vara självständigt, men

samtidigt accessoriskt i förhållande till ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande. Bestämmelsen om chefredaktörsförseelse skall vara subsidiär och bli tillämplig om den ansvariga redaktören inte enligt 13 § betraktas såsom gärningsman eller delaktig i ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande.

Enligt lagförslagets 4 § skall en utgivare och utövare av programverksamhet utse en ansvarig redaktör för en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program. I lagens 5 § föreslås bestämmelser om skyldighet att informera om vem som är ansvarig redaktör samt om vars och ens rätt att få veta vem som är ansvarig redaktör för en bestämd publikation eller ett bestämt program. Bestämmelsen om chefredaktörsförseelse kan tillämpas på alla ansvariga redaktörer som avses i 4 – 5 §. Bestämmelsen är avsedd att ersätta bestämmelserna i tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen om en huvudredaktörs och ansvarig programredaktörs straffrättsliga ansvar.

I lagförslaget har det fortfarande ansetts behövligt att ta in en bestämmelse om en ansvarig redaktörs särskilda straffrättsliga ansvar. I periodiska publikationer, nätpublikationer och program publiceras mycket sådant material som får sin slutliga utformning genom många människors samarbete och därför är det svårt att peka ut en bestämd person eller några bestämda personer som upphovsmän till materialet. Att i dessa fall bestraffa en eller flera anställda på redaktionen såsom gärningsmän eller delaktiga kunde basera sig på ett något slumpmässigt urval av misstänkta. Därför är det motiverat att en ansvarig redaktör bär ansvaret för vad den redaktion som leds av honom företar sig, om han på ett väsentligt sätt har försummat sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet och försummelsen har varit ägnad att medverka till ett brott som baserar sig på innehållet i en publikation eller ett program.

En särskild straffbestämmelse för den ansvariga redaktören behövs också därför att var och en skall få utöva sin yttrandefrihet anonymt. En person kan offentliggöra sin åsikt eller ett annat meddelande under pseudonym eller signatur eller utan att alls förse sitt meddelande med några offentliga identi-

fieringsuppgifter. En person kan förbli anonym också när han förmedlar uppgifter för publicering. Den som har avfattat ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten, redaktionsanställda och vissa andra personer har rätt att vägra avslöja dens identitet som har avfattat meddelandet eller informationsskällans identitet.

Rätten till anonymitet och källskyddet konstituerar inte rätt för någon att begå brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande, men kan försvåra utredningen av ett sådant brott. Enligt lagförslagets 13 § skall det straffrättsliga ansvaret i dessa fall bäras av den som har beslutat publicera en uppgift eller ett meddelande med lagstridigt innehåll. I praktiken kan det visa sig svårt att utreda ens denna omständighet, om beslutsfattaren inte frivilligt anmäler sig som ansvarstagare. Även av denna anledning är det motiverat att ansvaret i sista hand läggs på den som är ansvarig redaktör för publikationen eller programmet, dvs. den vars särskilda skyldighet det enligt lagförslagets 4 § 3 mom. är att övervaka och leda det redaktionella arbetet och det beslutsfattande som har samband med det.

För en straffbar chefredaktörsförseelse förutsätts enligt lagförslaget för det första att ett brott har begåtts som grundar sig på innehållet i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program. Att ett sådant brott har fullbordats är därför en objektiv förutsättning för en straffbar chefredaktörsförseelse. Däremot förutsätts det inte nödvändigtvis att gärningsmannen har avslöjats eller dömts till straff för brottet. Anonymitetsskyddet eller källskyddet kan t.ex. medföra att gärningsmannen förblir okänd. Även när gärningsmannen är känd, kan han undgå straffrättsligt ansvar, t.ex. därför att han har lämnat landet. En nödvändig förutsättning för att någon skall straffas för chefredaktörsförseelse är däremot enligt lagförslaget att publikationen eller programmet innehåller ett budskap vars publicering eller spridning enligt lagen är straffbar. Eftersom sådana brott i allmänhet bestraffas bara när de är uppsåtliga, måste säkerhet om gärningsmannens skuld vinnas på basis av innehållet i det publicerade meddelandet och andra omständigheter, om det inte kan utredas vem som är gärningsman el-

ler om gärningsmannen av andra orsaker inte kan ställas till svars. Om åtalet mot gärningsmannen förkastas därför att uppsåt saknas, eller om det inte kan utredas vem som har varit gärningsman, och det är tydligt att kravet på uppsåt inte uppfylls, har å andra sidan inget sådant brott begåtts som är en förutsättning för att någon skall kunna straffas för chefredaktörsförseelse.

En ansvarig redaktör skall få dömas till straff för chefredaktörsförseelse bara när han inte kan betraktas som gärningsman till eller delaktig i ett brott som grundar sig på innehållet i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program. Följaktligen skall en ansvarig redaktörs gärningar och försummelser i första hand bedömas utgående från bestämmelserna om gärningsmäns och i brottet delaktigas ansvar. En ansvarig redaktör deltar ofta i de faktiska besluten om innehållet i en publikation eller ett program. Följaktligen kan han beroende på fallet betraktas antingen som gärningsman eller medgärningsman till brottet. I dessa fall måste den ansvariga redaktörens skuld naturligtvis särskilt bevisas. I vissa fall kan den ansvariga redaktören vara anstiftare eller medhjälpare.

För chefredaktörsförseelse skall enligt lagförslaget dömas en ansvarig redaktör som uppsåtligen eller av oaktsamhet väsentligen åsidosätter sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet så, att detta är ägnad att bidra till begående av brott som baserar sig på innehållet i ett meddelande som görs tillgängligt för allmänheten.

Enbart den omständigheten att ett brott begås som grundar sig på innehållet i en publikation eller ett program bevisar inte att en ansvarig redaktör har försummat sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet på ett sätt som skulle konstituera straffrättsligt ansvar. Brottet kan nämligen ha begåtts genom att någon har brutit mot den ansvariga redaktörens allmänna anvisningar eller har handlat i strid med en uttrycklig order av honom.

Det som enligt förslaget skall bestraffas är en väsentlig försummelse av skyldigheten att leda och övervaka det redaktionella arbetet. Försummelse att leda och övervaka det redaktionella arbetet skall det anses vara frågan om t.ex. när den ansvariga redaktören under-

låter att ordna beslutanderättsförhållandena inom den redaktionella organisationen och på redaktionen. En ansvarig redaktör kan också försumma att meddela allmänna anvisningar för det redaktionella arbetet eller övervaka att dessa anvisningar iakttas. Försummelse att leda och övervaka det redaktionella arbetet är det frågan om också när en ansvarig redaktör överför – eller tillåter att en mellanstegsförvaltning som lyder under honom överför – beslutanderätt till personer som inte har kunskaper, skicklighet eller andra förutsättningar som behövs för att korrekt sköta de uppgifter som de har anförtrotts. Försummelse av skyldigheten att leda och övervaka verksamheten är det också frågan om när en ansvarig redaktör inte ingriper med anledning av brott mot god yrkessed och följlaktligen låter en redaktionskultur utvecklas som strider mot yrkesetikern i branschen.

Publikationerna och redaktionerna är olika och dessutom har programverksamheten sina särdrag. Vid bedömningen av försummelser gäller det att fästa särskild uppmärksamhet vid dessa särdrag. Likaså gäller det att fästa uppmärksamhet vid om den ansvariga redaktören själv har haft förutsättningar och praktiska möjligheter att klara av sitt uppdrag. Oskäligen krav kan inte heller ställas på heltäckande övervakning. Därför föreslås det att en ansvarig redaktör skall anses ha begått en straffbar chefredaktörsförseelse bara om han på ett väsentligt sätt har försummat sin lednings- och övervakningsskyldighet. Genom väsentlighetskravet betonar man att förseelsen är straffbar bara om den ansvariga redaktören i sin verksamhet tydligt har brutit mot de rådande, accepterade omsorgsplikterna i branschen. Vid bedömningen av vad som är väsentligt skall man på ovan nämnt sätt dessutom ta hänsyn till den miljö i vilken redaktören rent konkret är verksam.

Enligt bestämmelsen skall dock inte ens en väsentlig försummelse av lednings- och övervakningsskyldighet i sig medföra straff, utan dessutom förutsätts att försummelsen har varit ägnad att bidra till att ett brott har begåtts som grundar sig på innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten. Det förutsätts då inte att brottet har förövats såsom en konkret följd av den ansvariga redaktörens försummelse eller att

försummelsen konkret har medverkat till brottet, utan att en försummelse lik den som inträffat typiskt är ägnad att öka, främja eller bereda vägen för den möjligheten att ett brott som grundar sig på innehållet i meddelandet förövas. I straffrättslig bemärkelse kan chefredaktörsförseelsen följaktligen karakteriseras som ett brott som förutsätter vållande av abstrakt fara.

För att brottet skall kunna räknas gärningsmannen till last, förutsätts uppsåt eller vållande. I lagförslaget har beaktas den kritik som riktats mot skuldpresumtionen och den omvända bevisbördan, varför förslaget utgår från att den ansvariga redaktörens skuld skall bevisas på vanligt sätt.

15 §. *Skadeståndsansvar*. I 1 mom. hänvisas till skadeståndslagen, när det föreskrivs att skadeståndslagen skall tillämpas i fråga om ersättning av skada som förorsakas genom innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten. Enligt 2 mom. skall en utgivare och utövare av programverksamhet dock svara för ersättande av skada såsom bestäms i 3 kap. skadeståndslagen, även om skadan förorsakats av någon annan än en person som avses i 3 kap. 1 § skadeståndslagen. Bestämmelsen är avsedd att ersätta tryckfrihetslagens och radioansvarighetslagens bestämmelser om skadeståndsansvar. Enligt principen om medieneutralitet skall bestämmelsen gälla samtliga meddelanden som har gjorts tillgängliga för allmänheten, oberoende av vilken teknik som har använts vid publiceringen.

Skadeståndslagen tillämpas både vid ersättning av skador som förorsakats genom civilrättsliga rättskränkningar och skador som förorsakats genom brott. Denna utgångspunkt är det inte heller skäl att frånga när skadeståndsansvaret grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande. Bestämmelsen i 1 mom. motsvarar i sak den nuvarande hänvisningen i 39 §.

Hänvisningsbestämmelserna i gällande lagstiftning skiljer sig från varandra när det gäller ansvar till följd av brott och ansvar till följd av en civilrättslig rättskränkning, vilket kan förorsaka onödiga tolkningsproblem. Enligt hänvisningen i tryckfrihetslagen skall skadeståndslagen tillämpas på alla skador som förorsakats av innehållet i en tryckschrift,

vare sig skadan har förorsakats genom ett brott eller en civilrättslig rättskränkning. Enligt radioansvarighetslagen ersätts endast skador som orsakats genom sändning av ett program med brottsligt innehåll. Det finns inte sakliga grunder för att reglerna på detta sätt skall vara olika. Enligt hänvisningen i lagförslaget skall skadeståndslagen tillämpas i fråga om ersättande av skada som har förorsakats genom innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten, oberoende av vilken teknik som har använts vid kommunikationen av meddelandet.

Skadeståndsskyldig är enligt 2 kap. 1 § skadeståndslagen den som uppsåtligt eller av vållande förorsakar någon annan skada. Om skadan förorsakats av två eller flera eller om två eller flera annars är skyldiga att ersätta samma skada, svarar de solidariskt enligt 6 kap. 2 § skadeståndslagen. Det är inte skäl att avvika från dessa regler när skadeståndsskyldigheten grundar sig på innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten. Den preciserande bestämmelsen i radioansvarighetslagen om vilka personer som kan bli skadeståndsskyldiga kan anses obehövlig. Enligt den hänvisning som föreslås i lagförslaget skall den som utövar publikations- eller programverksamhet, den som har förövat ett brott som baserar sig på innehållet i ett meddelande som görs tillgängligt för allmänheten eller som har varit delaktig i ett sådant brott samt den ansvariga redaktören vara skadeståndsskyldiga på samma grunder som vilka som helst andra personer som genom uppsåt eller vållande förorsakar andra skada.

Enligt 5 kap. 1 § skadeståndslagen omfattar skadeståndet gottgörelse för person- och sakskada. Om skadan har förorsakats genom en straffbelagd handling eller om det i andra fall föreligger synnerligen vägande skäl, omfattar skadeståndet gottgörelse också för sådan ekonomisk skada som inte står i samband med person- eller sakskada. Ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten kan i vissa situationer förorsaka ekonomisk skada som avses i 5 kap. 1 § skadeståndslagen. Om skadan har vållats genom ett brott, kan situationen inte till denna del anses problematisk. Annorlunda kan det däremot anses förhålla sig om yrkandet om ersättning av

ekonomisk skada grundar sig på en i civilrättsligt avseende rättsstridig handling. Tröskeln för skadeståndsskyldighet höjs dock i dessa fall å ena sidan av kravet på ”synnerligen vägande skäl” och å andra sidan av att det är frågan om utövning av grundlagsenlig yttrandefrihet när meddelandet görs tillgängligt för allmänheten.

Enligt 5 kap. 6 § skadeståndslagen skall bestämmelserna om personskada tillämpas också i fråga om ersättning för lidande som förorsakats genom brott mot frihet, ära eller hemfrid, eller annat dylikt brott. Chefredaktörsförseelse enligt lagförslagets 14 § kan inte betraktas som ett brott som avses 5 kap. 6 § skadeståndslagen. Å andra sidan kan det brott som chefredaktörsförseelsen är förknippad med vara ett sådant brott mot ära eller annat dylikt brott som avses i skadeståndslagen (t.ex. spridande av information som kränker privatlivet, som är straffbart enligt 24 kap. 8 § strafflagen, se HD 1980 II 123). Omfattningen av det lidande som ett brott mot ära förorsakar och de sätt på vilka det yppar sig kan variera storligen. I så fall bestäms skadeståndet utgående från de objektiva dragen i varje enskilt fall, såsom ärkränkningens art, den publicitet som saken fått samt hur den faktiskt påverkat den kränktes livssfär (se HD 2000:54).

Bestämmelserna om arbetstagares skadeståndsansvar i 4 kap. 1 § skadeståndslagen tillämpas också på en ansvarig redaktör. Härav följer, att om endast lindrigt vållande räknas en ansvarig redaktör till last, blir han inte personligen skadeståndsskyldig (se HD 1982 II 42, HD 1983 II 1).

Enligt paragrafens 2 mom. är utgivaren och den som utövar programverksamheten ansvariga enligt 3 kap. skadeståndslagen också när skadan har förorsakats av någon annan än en person som avses i 3 kap. 1 § skadeståndslagen.

Lagförslaget motsvarar huvudsakligen den gällande regleringen. En utgivare eller utövare av programverksamhet har också enligt gällande lag ett vidare ansvar än en arbetsgivare har enligt 3 kap. 1 § skadeståndslagen. Enligt bestämmelsen i 39 § tryckfrihetslagen omfattar arbetsgivarens ersättningsansvar också sådana författares förfarande som inte har ställning av arbetstagare, men som får

arvode för sina skriftliga alster. Enligt 4 § radioansvarighetslagen är den som utövar rundradioverksamhet skadeståndsskyldig också för skada som har orsakats av någon annan än en arbetstagare.

Att såsom den gällande tryckfrihetslagen begränsa ansvaret till att gälla ”författares” förfarande är inte motiverat, eftersom lagen föreslås gälla meddelanden i text, ljud och bild samt kombinationer av dessa. Betalning av arvode kan inte heller betraktas som en förutsättning för att utgivaren eller den som utövar programverksamhet skall bli skadeståndsskyldig, eftersom lagen föreslås bli tillämplig på all masskommunikation, följaktligen också sådan i vilken meddelanden avgiftsfritt görs tillgängliga för allmänheten. En utgivare och utövare av programverksamhet skall följaktligen även i dessa fall bli skadeståndsskyldig enligt bestämmelserna i 3 kap. 1 § skadeståndslagen.

16 §. *Rätt att ta del av innehållet i en upptagning.* I paragrafen föreslås bestämmelser om rätt att ta del av program eller nätpublikationer, av vilka med stöd av 6 § har gjorts en upptagning, så att det detaljerade innehållet i dem vid behov på ett tillförlitligt sätt kan utredas efter att programmet sändes och nätpublikationen publicerades. Enligt bestämmelsen har var och en som har motiverad anledning att anse sig ha blivit föremål för ett brott som grundar sig på innehållet i publicerat meddelande eller som vill utöva sin rätt till rättelse eller genmäle rätt att avgiftsfritt ta del av upptagningen av programmet eller nätpublikationen inom den tid som föreskrivs i 6 §. En motsvarande möjlighet skall också ges den tjänsteman som gör förundersökningen eller åtalsprövning av ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande.

I paragrafen föreslås ingen bestämmelse om på vilket sätt rätten att ta del av upptagningen av programmet eller nätpublikationen i praktiken lämpligast kan ordnas i olika situationer. För tydlighetens skull föreskrivs dock, att någon avgift inte skall få upp bäras för utövningen av den rätt som avses i bestämmelsen. Avgiftsfrihet kan anses vara en viktig förutsättning för att var och en oberoende av ekonomiska omständigheter skall ha faktisk möjlighet att utöva den rätt att ta del

av programmet eller nätpublikationen som föreskrivs i bestämmelsen.

Förslaget motsvarar huvudsakligen regleringen i gällande 7 § radioansvarighetsförordningen. Rätten att ta del av ett upptaget program eller en nätpublikation skall dock hänföra på ett uttömmande sätt regleras i lag. Samtidigt skall rätten att ta del av programmet eller nätpublikationen begränsas till att endast gälla de personer och tjänstemän som avses i bestämmelsen. På denna punkt skiljer sig förslaget från den gällande regleringen. Enligt 7 § radioansvarighetsförordningen har utöver målsäganden också åklagarmyndigheterna rätt att ta del av programmet. Enligt samma bestämmelse skall bestämmelsen om rätt att ta del av programmet inte iakttas om det är uppenbart att den som begär att få ta del av programmet inte kan vara målsägande i saken. En sådan bestämmelse kan i sakligt hänseende anses överflödigt, eftersom lagförslaget i propositionen uttryckligen förutsätter att personen i fråga skall ha motiverad anledning att anse sig ha blivit föremål för ett brott som baserar sig på innehållet i ett publicerat meddelande eller ha lidit skada genom att meddelandet publicerats. Följaktligen är det klart att bestämmelsen inte gäller uppenbart ogrundade yrkanden om att få ta del av en upptagning.

Rätt att ta del av upptagningen skall enligt bestämmelsen först och främst den ha som har motiverad anledning att anse sig ha blivit föremål för ett brott som grundar sig på innehållet i ett program eller en nätpublikation. I praktiken blir det främst frågan om ärekränkingsbrott och spridande av information som kränker privatlivet. För det andra har också den rätt att ta del av upptagningen som har motiverad anledning att anse sig ha lidit skada genom publicering av ett meddelande som bestämmelsen avser. Detsamma gäller den som vill utöva sin rätt till genmäle eller rättelse enligt 9 eller 10 §. Bestämmelsen är till denna del behövlig för att den som utövar sin rätt till genmäle eller rättelse skall kunna försäkra sig om det exakta innehållet i det publicerade meddelandet innan han avfattar sitt genmäle eller sin rättelse. På detta sätt kan bestämmelserna också anses bidra till att genmälen och rättelser vilkas publicering yrkas inte har ett osakligt innehåll.

En utgivare eller utövare av programverksamhet bör också ge en tjänsteman som gör förundersökning eller åtalsprövning av ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande möjlighet att på det sätt som bestämmelsen föreskriver ta del av meddelandet. Bestämmelsen förutsätter att brottmålet redan är konkret anhängigt. Möjlighet att ta del av meddelandet skall beredas tjänstemannen "utan obefogat dröjsmål", dvs. i praktiken så snart efter att begäran har framställts som det är möjligt att ordna saken, med beaktande bl.a. av tekniska omständigheter och omständigheter som gäller arkiveringen.

17 §. *Källskydd och rätt till anonymitet.* När ett meddelande har gjorts tillgängligt för allmänheten, skall meddelandets upphovsman samt utgivaren och utövaren av programverksamheten ha rätt att vägra avslöja avfattarens identitet eller informationskällan. Samma rätt skall den ha som har fått del av ovan nämnda omständigheter genom anställning hos meddelandets upphovsman, utgivaren eller utövaren av programverksamheten. Dessa rättigheter är dock inte absoluta, utan i fråga om förundersökning och rättegång finns det undantag, om vilka bestäms särskilt, såsom enligt gällande lag.

Bestämmelsen i 1 mom. utgår från att de som har en central roll i publikations- eller programverksamhet skall ha rätt att vägra avslöja upphovsmannen till ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten (rätt till anonymitet) eller som har varit informationskälla (rätt att skydda en informationskälla). Rättigheten föreslås gälla meddelandets upphovsman och utgivare samt utövaren av programverksamheten. Samma rätt skall enligt 2 mom. den ha som har fått del av nämnda omständigheter genom anställning hos meddelandets upphovsman eller utövaren av publikations- eller programverksamheten.

Förslaget skiljer sig från gällande reglering åtminstone i det avseendet att bestämmelsen skall gälla samtliga former av masskommunikation och följlaktligen vara medieneutral. För det andra är bestämmelsen skriven så, att rättigheterna inte är kopplade till begreppen periodisk publikation, nätpublikation eller

program. De personer som avses i bestämmelsen skall följaktligen ha rätt att vägra avslöja meddelandets upphovsman eller vem som har varit informationskälla också när meddelandet har gjorts tillgängligt för allmänheten i en enskild publikation eller ett enskilt nätmeddelande. Det är inte heller i detta avseende motiverat att rättigheter av central betydelse för utövningen av yttrandefriheten görs beroende av vilken form av masskommunikation som det är frågan om.

Rätten till anonymitet och rätten att förmedla upplysningar till andra är självständiga rättigheter. Det förutsätts inte att en annan person har objektivt straffrättsligt ansvar för ett brott som grundar sig på innehållet i det publicerade meddelandet. Såsom subjekt för de rättigheter som avses i bestämmelsen nämns därför inte särskilt förläggaren, boktryckaren eller andra framställare av upptagningar, eftersom det inte anses behövt att nämna dessa personer. I praktiken är förläggaren i allmänhet densamma som den utövare av publikationsverksamhet som avses i förslaget, dvs. utgivaren. När någon annan än utgivaren svarar för finansieringen av publikationen, känner finansören i allmänhet inte till de omständigheter som avses i bestämmelsen. Detsamma gäller boktryckare och andra framställare av upptagningar. I bestämmelsen nämns inte heller ansvariga redaktören. Han skall betraktas som en person som avses i 2 mom.

Av lagförslagens 3 § 3 mom. följer, att rätten att inte röja den persons identitet som är upphovsmanen av ett publicerat meddelande eller som har varit informationskälla inte skall omfatta de personer som enbart sköter den tekniska framställningen, sändningen, förmedlingen eller distributionen av meddelandet. Dessa aktörer förfogar i allmänhet inte över uppgifter om informationskällans identitet, om inte någon som avses i bestämmelsen har givit dem dessa uppgifter. Därför finns det inget praktiskt behov av en bestämmelse som gäller dem.

I 3 mom. föreslås en hänvisningsbestämmelse, enligt vilken särskilda bestämmelser meddelas om skyldighet att vid förundersökning eller rättegång röja en upplysning som avses i 1 mom. Bestämmelsen hänvisar till de bestämmelser i rättegångsbalken och förun-

dersökningslagen med stöd av vilka ett vittne kan förpliktas att besvara frågor som avses i paragrafen (se t.ex. HD 1980 II 86). Skyddet för anonymitet och källskyddet skall alltså inte få brytas annat än vid rättegång eller förundersökning.

5 kap. Tvångsmedel

I kapitlet föreslås bestämmelser om särskilda tvångsmedel. Dessa behövs särskilt till följd av de särdrag som är förknippade med masskommunikation i ett elektroniskt datanät. I kapitlet föreslås bestämmelser om utlämning av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter, order att avbryta distributionen av ett nätmeddelande samt rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande. Dessutom föreslås en specialbestämmelse om beslagtagning av publikationer.

18 §. *Utlämnande av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter.* I paragrafen bestäms när och i vilket förfarande identifieringsuppgifter som registrerats enligt 7 § kan bestämmas att utlämnas till en förundersökningsmyndighet, åklagare eller målsägande.

Enligt förslaget kan identifieringsuppgifter bestämmas att utlämnas endast med stöd av domstolsbeslut och under de förutsättningar som bestäms i lagen. Detta skydd, som meddelas genom bestämmelser om utlämningsförfarandet, är motiverat av den anledningen att den yttrandefrihet som tryggas i 12 § 1 mom. grundlagen kan anses omfatta rätt att framföra och offentliggöra information, åsikter och andra meddelanden också anonymt eller under signatur.

Den gällande reglering som sakligt motsvarar bestämmelsen i paragrafen, är förknippad med tryckfrihetslagens och radioansvarighetslagens specialbestämmelser om straffrättsligt ansvar. Lagförslaget utgår dock, på det sätt som framgår av motiveringen till 17 §, från att rätten till anonymitet skall betraktas som en självständig rättighet. En annan sak är, att anonymiteten kan skyddas på ett effektivare sätt om meddelandet har publicerats i någon sådan publikation eller något sådant program vars utgivare, utövare av programverksamhet eller ansvariga redaktör är känd. Förundersökning kan i dessa fall inledas med anledning av ett anonymt medde-

lande som misstänks ha ett lagstridigt innehåll och man kan försöka ta reda på vem som är upphovsmannen till meddelandet och vem som i sista hand har fattat beslutet att publicera meddelandet. Då kan det också utredas om den ansvariga redaktören har försummat sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet såsom föreskrivs i 14 §. Skadeståndsyrkanden kan i dessa fall framställas mot utgivaren eller utövaren av programverksamheten. Beroende på hur allvarligt fallet är kan också förverkandepåföljder yrkas, även om det inte kan utredas vem som har varit gärningsmän.

Å andra sidan skall anonymiteten skyddas fastän alla de medel som nämns ovan inte skulle kunna används. Skyddsnivån kunde däremot vara lägre i sådana fall. Därför är utgångspunkten för förslaget den att den som publicerar ett nätmeddelande anonymt skall skyddas genom procedurbestämmelser som gäller utlämnande av identifieringsuppgifter.

I 1 mom. föreslås bestämmelser om villkoren för att operatören för en anordning som avses i 7 § skall kunna förpliktas att lämna ut ett sådant nätmeddelandes identifieringsuppgifter som gjorts allmänt tillgängligt och vilket förfarande som då skall iaktas.

Med identifieringsuppgifter avses enligt 7 § 1 mom. åtminstone information om den adress från vilken nätmeddelandet kommit till anordningen. Eftersom det inte är säkert att någon persons namn framgår av dessa uppgifter, uppställs i bestämmelsen en skyldighet för administratören att lämna ut också andra uppgifter som behövs för att utreda vem som sänt meddelandet. I praktiken betyder detta till exempel att administratören av anordningen är skyldig att kombinera en i 7 § 1 mom. avsedd identifieringsuppgift med uppgifterna i ett särskilt kundregister.

Enligt lagförslaget skall endast en domstol få bestämma att identifieringsuppgifter skall lämnas ut. Begäran kan framställas för det första av en tjänsteman som är anställningsberättigad enligt 1 kap. 6 § 1 punkten tvångsmedelslagen. De polismän vilkas tjänstebenämningar uppräknas i punkten är polismän som hör till befälet. Enligt 14 § 1 mom. förundersökningslagen är dessa tjänstemän också i allmänhet förundersökningsledare. Den grupp personer som enligt

lagförslaget skall få framställa yrkande om utlämning har begränsats till att endast omfatta dem som nämns i 1 kap. 6 § 1 punkten tvångsmedelslagen, eftersom punkterna 3 och 4 avser vissa tull- och gränsbevakningstjänstemän. Dessa sköter i praktiken inte sådana uppgifter att det i samband med dem skulle bli aktuellt med yrkanden om att lämna ut ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter. Enligt 1 kap. 6 § 2 mom. tvångsmedelslagen är också allmänna åklagaren en anställningsberättigad tjänsteman. I lagförslaget 18 § 1 mom. nämns allmänna åklagaren till följd av sakens betydelse särskilt.

En begäran om utlämning kan framställas till domstolen också av den som är målsägande i fråga om ett brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande. I praktiken gör en sådan målsägande i allmänhet brottsanmälan, som sedan leder till att förundersökning påbörjas. Eftersom ärekränkingsmål är mycket personliga, kan det dock i synnerhet i fråga om dem förekomma mycket olika uppfattningar om huruvida ett meddelande med ett visst innehåll fyller rekvisitet för ärekränkning. Därför är det behövligt att målsäganden också själv har möjlighet att få ett domstolsbeslut om huruvida villkoren för utlämning av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter är uppfyllda i ett konkret, enskilt fall.

En målsägandes rätt att få identifieringsuppgifterna för ett nätmeddelande är dock enligt förslaget på så sätt begränsad att dessa uppgifter kan lämnas ut till målsäganden först när denne själv får väcka åtal i ett ärende. Målsägandes åtalsrätt är nuförtiden enligt huvudregeln sekundär. Således får målsäganden själv väcka åtal endast om allmänna åklagaren beslutat att inte väcka åtal eller när allmänna åklagaren på framställning av undersökningsledaren med stöd av 4a § förundersökningslagen har förordnat att förundersökning inte skall utföras eller att undersökningen avbryts. Målsäganden har dock en primär, av åklagaren oberoende åtalsrätt bland annat i fall som avses i 1 kap. 14 § 1 mom. andra meningen lagen om rättegång i brottmål, det vill säga när det gäller brott som begåtts vid skötseln av ett offentligt uppdrag. I praktiken kan inte målsägandes rätt att få identifieringsuppgifter förväntas bli

särskilt betydande. När det gäller fall med sekundär åtalsrätt torde myndigheterna redan tidigare ha skaffat här avsedda identifieringsuppgifter. I fall med primär åtalsrätt torde det i allmänhet vara klart vem som är den misstänkte i ett ärende. Det föreslås dock att målsägande skall ha ett på ovan beskrivet sätt begränsad rätt att själv få identifieringsuppgifterna för att det inte någonsin skall uppstå en situation där utövandet av den åtalsrätt som målsägande tillförsäkras enligt lag förhindras endast på grund av att ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter inte kan utlämnas till en målsägande.

Enligt 7 § 2 mom. i den föreslagna lagen skall identifieringsuppgifterna bevaras i minst tre månader efter att ett meddelande som görs allmänt tillgängligt har anlänt till den anordning som avses i lagrummet. Inom samma tid skall följaktligen också en individualiserad begäran om utlämning av identifieringsuppgifter framställas till domstolen. Också en målsägande skall framställa begäran om utlämning av identifieringsuppgifter inom nämnda tre månader, men denne kan få uppgifterna först när åklagaren t.ex. fattat beslut om åtal eftergift. Behörig domstol i ett ärende som gäller utlämning av identifieringsuppgifter är tingsrätten på den ort där innehavaren av anläggningen har sin hemort eller alternativt Helsingfors tingsrätt. Genom den föreslagna bestämmelsen säkerställs att en behörig domstol alltid finns för handläggning av ett utlämningsyrkande.

Enligt lagförslaget kan en domstol bestämma att ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter kan utlämnas, om det finns sannolika skäl att misstänka att innehållet i meddelandet är sådant att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten. De bevis som måste finnas innan en order om utlämning kan ges beskrivs i lagförslaget med uttrycket "finns sannolika skäl att misstänka". Uttrycket hänvisar till den sannolikhetsgradering som används i förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen, där man med detta uttryck avser en högre grad av sannolikhet än med uttrycket "finns skäl att misstänka". Med uttrycket "är sannolikt" avses att det med hänsyn till föreliggande omständigheter skall vara sannolikare att misstanken visar sig riktig än att den visar sig

felaktig. Därför måste frågan huruvida förut-sättningarna för utlämning föreligger avgöras utgående från domstolens bedömning av hurdan situationen är med hänsyn till omständigheterna i fallet.

I lagförslaget kopplas beviskravet till en misstanke om att det enligt något rekvisit är straffbart att göra meddelandet tillgängligt för allmänheten. Den föreslagna lydelsen visar att bedömningen av misstankens sannolikhet vid beslut om utlämning av identifieringsuppgifter inte kan baseras på andra uppgifter än de som står till förfogande om meddelandets innehåll, och det är till följd av sakens natur i det skedet ännu inte möjligt att bedöma om en brottslig gärning kan räknas någon till last såsom brottsrekvisiten förutsätter.

Enligt bestämmelsen skall domstolen ha en viss prövningsrätt att inte utfärda ordern, även om innehållet i bestämmelsen vore lagstridigt med den sannolikhet som bestämmelsen förutsätter. Domstolen skall i sin prövning av frågan fästa uppmärksamhet vid principen om att lagtolkningen skall ta hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheter samt att publicering, förmedling och mottagande av information, åsikter och andra meddelanden innebär utövning av den yttrandefrihet som enligt 12 § 1 mom. grundlagen tillhör alla.

Enligt lagförslaget kan domstolen bestämma att identifieringsuppgifterna skall lämnas ut åt den som enligt begäran har rätt att framställa begäran. Åläggande att lämna ut uppgifterna riktas till innehavaren av en anordning som avses i 7 §. Om ett nätmeddelande har gjorts tillgängligt för allmänheten med hjälp av flera olika anordningar, skall varje administratören av en sådan anordning få en särskild order. Domstolen kan i samband med åläggandet förelägga vite.

Det har inte ansetts ändamålsenligt att i lagförslaget föreskriva på vilket sätt identifieringsuppgifterna skall lämnas ut. Den aktivitet som den utlämningskyldiga visar när han lämnar ut uppgifterna kan därför variera. Att lämna ut identifieringsuppgifter kan ske t.ex. så, att administratören av anordningen ger den som har framställt yrkandet en elektronisk kopia av ifrågakvarande filer. Å andra sidan är bestämmelsen inte avsedd att för-

hindra att en polisman inte själv kunde besöka platsen där anordningen finns och ur filerna ta fram uppgifter om avsändaren till meddelandet.

Den föreslagna bestämmelsen hindrar inte heller i sig tvångsmedel som avses i tvångsmedelslagen. Således är det fortfarande möjligt att ta en anordning som innehåller identifieringsuppgifter i beslag. Med beaktande av i synnerhet proportionalitetsprincipen enligt 7 kap. 1 a § tvångsmedelslagen kan man dock inte förvänta sig att detta i praktiken sker särskilt ofta.

Enligt den första meningen i 2 mom. får ändring i en domstols beslut om utlämnande av identifieringsuppgifter sökas särskilt genom besvär. Eftersom ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter är väsentligen förknippade med skyddet för anonymitet enligt 17 §, skall identifieringsuppgifterna inte lämnas ut förrän frågan om skyldighet att lämna ut uppgifterna har avgjorts och avgörandet har vunnit laga kraft. I den andra meningen i samma moment föreslås därför att huvudregeln skall vara att det är förbjudet att verkställa ett beslut om att identifieringsuppgifter skall lämnas ut innan beslutet har vunnit laga kraft. För att ändring inte skall sökas i avsikt att utan orsak fördröja utlämningen av identifieringsuppgifterna, skall den domstol som behandlar besvären enligt förslaget ha möjlighet att göra undantag från verkställighetsförbudet, som annars är huvudregel. Verkställigheten av ett beslut som inte har vunnit laga kraft skall dock främst komma i fråga endast när det kan anses tämligen klart att meddelandet har ett lagstridigt innehåll.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om internationell rättshjälp som finska myndigheter kan ge i ärenden som gäller utlämning av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter. Enligt bestämmelsen skall ett beslut att lämna ut identifieringsuppgifterna få fattas med anledning av en utländsk statlig myndighets begäran om rättshjälp bara om det under motsvarande förhållanden i Finland skulle vara ett brott att göra det meddelande tillgängligt för allmänheten som begäran grundar sig på.

För att rättshjälp skall få lämnas, förutsätts följaktligen att det s.k. kravet på dubbel straffbarhet är tillgodosett, dvs. att den gärning som begäran om rättshjälp grundar sig

på skulle vara straffbar också i Finland om den begåtts här under motsvarande förhållanden. Dubbel straffbarhet föreskrivs i 15 § lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) som en allmän förutsättning för att tvångsmedel skall få anlitas i rättshjälpsärenden. Om utlämnandet av uppgifterna baserar sig på ett fördrag eller någon annan internationell förpliktelse som förpliktar Finland, skall beslut om utlämning av uppgifterna dock få fattas oberoende av kravet på dubbel straffbarhet.

Även i de fall som avses i 3 mom. skall åläggandet om utlämning utfärdas av domstol. Begäran om en sådan order skall framställas till domstolen inom den tid som föreskrivs i 1 mom.

Enligt 4 mom. i förslaget skall den i 1 mom. nämnda administratören av en anordning rätt att få ersättning av statens medel för de skäligen direkta kostnader som utlämnandet av identifieringsuppgifterna för ett nätmeddelande orsakar. Det kan förutsätta tidskrävande utredningsarbete att söka fram identifieringsuppgifterna för ett nätmeddelande. Detta utredningsarbete görs i syfte att främja undersökningen av ett brott och kan inte anses höra till den normala verksamhet som administratören av en sändare, server eller annan liknande anordning bedriver. Därför föreslås att skäligen direkta kostnader som orsakas administratören av en anordning för utlämningen av identifieringskostnader skall bestridas med statens medel. Den föreslagna bestämmelsen stämmer överens med 5 a kap. 14 § tvångsmedelslagen, enligt vilken teleinrättningen har rätt att få ersättning av statens medel för de direkta kostnader som orsakats av att inrättningen har biträtt myndigheterna och lämnat uppgifter. I den här föreslagna bestämmelsen förutsätts uttryckligen att de direkta kostnaderna måste anses vara skäligen. Skäligheten måste bedömas närmast mot bakgrunden av de kostnader som uppstår i den normala verksamhet som administratören av anordningen utövar.

Angående betalning av ersättning beslutar chefen för polisnrättningen i det härad där undersökningen utförts eller chefen för någon av polisens riksomfattande enheter. Det behövliga rättsskyddet föreslås arrangeras så att ändring i beslutet om betalning av ersätt-

ning kan sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen med iakttagande av vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

För de kostnader som utlämnandet av identifieringsuppgifter orsakar svarar dock målsäganden om uppgifterna i enlighet med 1 mom. utlämnas till denne. I sådana fall handlar det i praktiken alltid om situationer i vilka myndigheterna inte ansett en rättegång befogad eller nödvändig. Härvid får målsäganden själv väcka talan enligt 1 kap. 14 § lagen om rättegång i brottmål. Om de direkta kostnader som utlämnandet av uppgifter orsakar också i dessa fall skulle bestridas med statens medel, kunde följden vara att rättegångar anhängiggjordes på svaga grunder. Om det åtal som målsäganden väckt leder till ett för målsäganden positivt resultat, kan denne kräva motparten på ersättning för de kostnader som inhämtandet av identifieringsuppgifter orsakar.

19 §. *Föreläggande att avbryta distributionen av ett nätmeddelande.* I paragrafen bestäms om ett nytt tvångsmedel för situationer i vilka det finns behov att genom ett förfarande som har karaktär av säkringsåtgärd avbryta distributionen av ett meddelande med lagstridigt innehåll.

Enligt 1 mom. kan en domstol på ansökan bestämma att en utgivare, en utövare av programverksamhet eller administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning skall avbryta distributionen av ett nätmeddelande, om det är uppenbart att meddelandet till sitt innehåll är sådant att det är straffbart att göra meddelandet tillgängligt för allmänheten. Ansökan kan göras av allmänna åklagaren, undersökningsledaren eller målsäganden. Domstolen skall behandla ansökan i brådskande ordning.

De föreslagna tvångsmedlen skall gälla till sitt innehåll brottsliga nätmeddelanden, vilkas spridning numera kan hindras enbart genom beslagtagning av sändaren, servern eller motsvarande anordning. Enligt den proportionalitetsprincip som föreskrivs i 7 kap. 1 a § tvångsmedelslagen, skall beslagtagning av en sådan anordning anses vara en onödigt sträng åtgärd, åtminstone ifall tvångsmedlet anlitas bara till följd av att ett eller flera nätmeddelanden med hjälp av anordningen har

gjorts tillgängliga för allmänheten.

Uttrycket "nätmeddelande" skall i denna bestämmelse uppfattas i ordets snävaste bemärkelse. Föreläggande att avbryta distributionen skall begränsas till bara den del av ett nätmeddelande som det är tekniskt nödvändigt att utsträcka ordern till att gälla för att dess syfte skall nås. Därför får föreläggande inte utan vidare utsträckas till att gälla en hel nätpublikation. Å andra sidan kan tvångsmedlet också anlitas i fråga om ett individualiserat nätmeddelande i en nätpublikation. Med "publicerat nätmeddelande" skall avses ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten. Föreläggande att avbryta distributionen får följaktligen inte bestämmas att gälla ett meddelande som visserligen har anlät till servern men ännu inte har gjorts tillgängligt för allmänheten.

Föremålet för ett föreläggande om att avbryta distributionen kan också vara ett meddelande i ett program som avses i lagförslagens 2 § 1 mom. 3 punkt. När det gäller dessa, måste man dock göra skillnad mellan å ena sidan program som ständigt eller en längre tid är tillgängliga för allmänheten och å andra sidan program som kan tas emot av allmänheten bara vid sändningstidpunkten. Det är meningsfullt att föreläggandet att avbryta distributionen utformas att gälla endast ett sådant meddelande i programmet eller en sådan del av meddelandet som ständigt eller en längre tid finns tillgängligt för allmänheten eller mycket ofta kan tas emot av den.

Ett föreläggande om att distributionen skall avbrytas skall få ges endast om det är uppenbart att det är straffbart att göra nätmeddelandet tillgängligt för allmänheten. En ganska hög tröskel föreslås därför gälla för ordern. Med tröskel avses här att innehållet i meddelandet på synnerligen vägande grunder motiverar slutsatsen att utgivaren har gjort sig skyldig till ett brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten.

Ett föreläggande att avbryta distributionen kan meddelas en utgivare och en utövare av programverksamhet. Föreläggandet kan även meddelas administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning, om meddelandet har gjorts tillgängligt för allmänheten med hjälp av anordningen.

Av rättssäkerhetsskäl skall domstolen innan ordern ges bereda såväl de som ansökan om ordern gäller som även avsändaren av meddelandet möjlighet att höras. Avvikelse från detta kunde dock göras t.ex. när det på grund av innehållet i meddelandet är klart att distributionen genast måste kunna avbrytas.

När administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning ges en order om att avbryta distributionen av meddelandet till allmänheten, skall domstolens förordnande enligt 2 mom. även delges avsändaren till det meddelande som avses i föreläggandet. Nätmeddelandets avsändare kan vara okänd för sökanden och domstolen. Också i detta fall kan avsändaren såsom avtalspart till den som har hand om sändning, förmedling eller annan distribution vara känd för den sistnämnde. I sådana fall kan domstolen förordna att den som har hand om verksamheten i fråga sköta delgivningen av ordern.

Den i paragrafen avsedda föreläggandet kan endast vara temporär. Enligt 3 mom. förfaller föreläggandet automatiskt om ett åtal för ett brott som grundar sig på innehållet i det nätmeddelande som ordern gäller inte väcks, ett yrkande enligt 24 § inte framställs eller ett åtal angående ersättning av den skada som meddelandets innehåll orsakat inte väcks inom tre månader efter att ordern gavs.

Den föreslagna tremånadersperioden kan dock i vissa fall visa sig alltför kort. Detta är särskilt fallet när utredningen av vem som är ansvarig för innehållet i ett nätmeddelande förutsätter en tidsödande utredning av vilken rutt meddelandet har följt eller om avsändaren har vidtagit särskilda arrangemang för att dölja meddelandets ursprung. Därför föreslås möjligheten att domstolen på yrkande av allmänna åklagaren eller målsäganden skall kunna förlänga orderns giltighetstid med högst tre månader. Yrkandet på förlängning måste framställas inom den ursprungliga tremånadersperioden. För det skall godkännas förutsätts naturligtvis att det enligt 1 mom. fortfarande kan anses uppenbart att meddelandet är lagstridigt. Bestämmelsens ordalydelse visar att en förlängning kan bli aktuell bara en gång för samma föreläggande.

Förutom allmänna åklagaren kan också

målsäganden ansöka om förlängning. Detta är behövt främst när allmänna åklagaren har beslutat att inte väcka åtal eller åklagaren med stöd av 4 a § förundersökningslagen har bestämt att förundersökningen skall avbrytas, men målsäganden vill utnyttja sin sekundära åtalsrätt enligt 1 kap. 14 § lagen om rättegång i brottmål.

Att föreläggandet förfaller eller upphör att gälla innebär dock inte att t.ex. en serverinnehavare utan hot om straffrättsliga påföljder på nytt kan göra meddelandet tillgängligt för allmänheten. Om administratören av en server eller någon annan motsvarande anordning uppsåtligen åter gör meddelandet tillgängligt för allmänheten, kan han på basis av denna gärning misstänkas vara gärningsman till ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande.

Enligt 4 mom. har den som getts en föreläggande om att avbryta distributionen av ett nätmeddelande samt avsändaren till ett nätmeddelande rätt att inom 14 dagar ansöka om att föreläggandet skall upphävas vid den domstol som gett föreläggandet. Fristen räknas från delfäendet av föreläggandet. Möjligheten att ansöka om upphävning av en i 1 mom. avsedd föreläggande är viktig för att den som getts föreläggandet eller sänt ett meddelande inte skall behöva vänta för att få veta om det senare väcks åtal, framställs ett i 24 § avsett yrkande eller väcks skadeståndstalan. Genom att ansöka om upphävning av föreläggandet om avbrytande av distributionen kan man få ett domstolsavgörande om giltigheten av föreläggandet om avbrytande möjligast fort.

Vid handläggningen av ett ärende som gäller upphävning av en order skall iakttas samma förfarande som vid handläggningen av ansökningsärenden i allmänhet. Domstolen skall dock ombesörja nödvändiga åtgärder för hörande av allmänna åklagaren. Om föreläggandet upphävs, har allmänna åklagaren enligt en uttrycklig bestämmelse i momentet rätt att söka ändring i beslutet. Om föreläggandet getts på ansökan av någon annan än allmänna åklagaren, har naturligtvis också den som ansökt om föreläggandet rätt att söka ändring i beslutet om upphävning.

Medan ett ärende som gäller upphävning är anhängigt vid domstolen får nätmeddelandet

inte hållas allmänt tillgängligt. Detta är nödvändigt för att det inte enbart genom att ansöka om upphävning skall gå att göra meddelandet allmänt tillgängligt och på så sätt eventuellt fortsätta med den brottsliga verksamheten eller orsaka mera skada. Den domstol som handlägger ärendet kan dock bestämma att nätmeddelandet åter får göras allmänt tillgängligt.

Enligt 5 mom. kan en domstol också vid handläggningen av ett åtal som grundar sig på innehållet i ett meddelande, handläggningen av ett yrkande om en påföljd som avses i 24 § eller en talan om ersättning av skada som orsakats av innehållet i ett meddelande på begäran av allmänna åklagaren eller målsäganden bestämma att distributionen av meddelandet skall avbrytas på det sätt som avses i 1 mom.

Bestämmelsen är behövlig med tanke på de situationer i vilka ett föreläggande om att avbryta distributionen av ett nätmeddelande inte har begärts före rättegången. I så fall kan det under rättegången visa sig nödvändigt att utfärda ett sådant föreläggande, t.ex. för att man på det sättet kan begränsa den skada som målsäganden förorsakas genom innehållet i meddelandet. Sannolikheten att sådana skador orsakas kan öka om den uppmärksamhet som en rättegång får särskilt lockar allmänheten att ta del av innehållet i meddelandet.

Ändring i ett föreläggande som getts under en sådan rättegång kan inte sökas separat genom besvär. En separat besvärsmöjlighet kan i dessa fall inte anses vara behövlig eftersom det när rättegången redan är anhängig inte till giltigheten av ett föreläggande om avbrytande av distribution ansluter sig likadana osäkerhetsfaktorer som beskrivs i motiven till 4 mom. I fall som avses i detta moment kan behovet av rättsskydd för den som föreläggandet om avbrytande riktar sig till och avsändaren till meddelandet bäst tryggas genom ändringssökande i själva huvudfrågan.

20 §. *Rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande.* I paragrafen föreslås bestämmelser om när administratören av en sändare, server eller annan anordning skall ha rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande till allmänheten, på eget initiativ och utan att ett föreläggande om att avbryta

distributionen har utfärdats enligt 19 §.

I 1 mom. anges på ett uttömmande sätt förutsättningarna för att en serverinnehavare skall ha behörighet att avbryta distributionen av ett nätmeddelande. De fall i vilka detta kommer i fråga individualiseras genom att två rekvisit som finns i strafflagen nämns i bestämmelsen.

Av rekvisiten är det första hets mot folkgrupp enligt 11 kap. 8 § strafflagen. Rekvisitet innebär straffansvar för den som bland allmänheten sprider uttalanden eller andra meddelanden i vilka en nationell, raslig, etnisk eller religiös grupp eller en med dessa jämförbar folkgrupp hotas, förtalats eller smädas. Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse i riksdagens lagutskott, som betonade att de i bestämmelsen nämnda gärningar i sig, också utan de i förslaget nämnda påföljderna, är så skadliga att ett straffrättsligt sanktionshot är motiverat. Enligt utskottet är det domstolarna som i sista hand skall bedöma om någon vid t.ex. information eller konstnärlig framställning har gjort sig skyldig till en straffbar gärning med beaktande av olika intressen och de rättsnormer som gäller dem (LaUB 22/1994 rd, s. 10).

Det andra rekvisitet som nämns i bestämmelsen är 17 kap. 18 § strafflagen. Enligt paragrafen bestraffas den som saluför eller till uthyrning bjuder ut eller sprider eller i detta syfte tillverkar eller i landet för in bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssärskilt sätt visar barn, våld eller tidelag. Bestämmelsen begränsar kriminaliseringen till att endast gälla sådana gärningsformer om vilkas straffbarhet råder stor enighet, dvs. barnpornografi, våldspornografi samt pornografi som visar tidelag.

De rekvisit som nämns i bestämmelsen är sådana att gärningar som motsvarar rekvisiten kan anses särskilt klandervärda. Å andra sidan är rekvisiten också tydliga såtillvida att det i allmänhet skäligen enkelt, således utan någon specialkunskap, kan konstateras om de är uppfyllda. Vid bedömningen av om rekvisitet är uppfyllt kan man få ledning av bestämmelsernas förarbeten (se RP 94/1993 rd och LaUB 22/1994 rd samt RP 6/1997 rd och LaUB 3/1998 rd).

När det gäller meddelandets avsändare, är utgångspunkten den, att avsändaren utövar

sin yttrandefrihet, varför man skall förhålla sig återhållsamt till att begränsa denna frihet genom åtgärder av någon annan privat aktör. Därför föreslås i bestämmelsen att den behörighet som föreslås för administratören av anordningen skall begränsas till att endast gälla fall där det är uppenbart att meddelandet uppfyller rekvisiten antingen i 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 §. Genom att uppställa en sådan kvalificerad förutsättning för behörigheten att avbryta distributionen, har man velat göra bestämmelsen tillämplig bara på de fall i vilka det är tämligen ostridigt att innehållet i meddelandet uppfyller de förutsättningar som nämns i bestämmelsen.

Bestämmelsen i 1 mom. motsvarar i sak vad som föreslagits att skall föreskrivas angående ansvarsfrihet när det gäller lagringstjänster i lagen om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster (RP 194/2001 rd, nedan lagförslaget om elektronisk handel). Genom nämnda lag verkställs nationellt direktivet om elektronisk handel. Lagen i fråga, såsom speciallag i förhållande till den nu föreslagna lagen, blir på sitt tillämpningsområde primärt tillämplig också när det gäller rätten att avbryta distribution och den med den förknippade ansvarsfrihet som gäller i fråga om tillhandahållandet av informations-samhällets tjänster.

Bestämmelsen i 15 § i den föreslagna lagen om elektronisk handel gäller en leverantör av informationssamhällets tjänster, som lagrar information på begäran av den som har producerat innehållet och som har givit honom informationen. Enligt förslaget är en sådan tjänsteleverantör inte ansvarig för innehållet i informationen, under förutsättning att tjänsteleverantören utan dröjsmål vidtar åtgärder för att göra informationen oåtkomlig i de två fall som nämns i bestämmelsen. Det första fallet gäller från detta lagförslags synpunkt en situation i vilken administratören av anordningen har fått del av en myndighetsorder om att informationen skall göras oåtkomlig. Den andra situationen omfattar de fall som avses i denna paragraf. Dessa har i lagförslaget om elektronisk handel beskrivits så, att "tjänsteleverantören har fått faktisk kännedom om att den information som han har lagrat klart strider mot 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 § strafflagen". Förslaget till lag om elektronisk

handel motsvarar till denna del artikel 14.1 i ovan nämnda direktiv, även om förslaget är formulerat på ett annat sätt.

I 15 § 1 mom. i den föreslagna lagen om elektronisk handel är det frågan om på vilket sätt en leverantör av lagringstjänster kan undvika straffrättsligt ansvar för innehållet i information som han har lagrat. Lagförslaget i denna proposition utgår från att villkoret i 20 § 1 mom. om att innehållet i ett meddelande uppenbart skall uppfylla nämnda rekvisit motsvarar förutsättningen i 15 § 1 mom. 2 punkten förslaget till lag om elektronisk handel, som föreskriver att tjänsteleverantören kan vidta åtgärder när han "annars har fått faktisk kännedom" om att den information som han lagrat är brottslig på det sätt som avses i bestämmelsen. I motiveringen till den föreslagna lagen om elektronisk handel förklaras att med faktisk kännedom avses att tjänsteleverantören vet att materialet finns och var det finns, samt att det är klart lagstridigt.

Enligt 2 mom. skall administratören av anordningen efter att ha utövat sin rätt att avbryta distributionen ofördröjligen och bevisligen på ett i paragrafen utförligare beskrivet sätt underrätta avsändaren till meddelandet om åtgärden. I underrättelsen skall avsändaren upplysas om orsaken till att distributionen av nätmeddelandet har avbrutits samt om sin rätt att få saken behandlad av domstol. Underrättelsen skall ske på avsändarens modersmål, finska eller svenska, eller på något annat, med avsändarens överenskommet språk. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar i sak 18 § 1 mom. i den föreslagna lagen om elektronisk handel.

När administratören av anordningen med stöd av bestämmelsen avbryter distributionen av nätmeddelandet, begränsar han avsändarens yttrandefrihet. Administratören skall då anses sköta en offentlig förvaltningsuppgift och utöva offentlig makt i den bemärkelse som avses i 124 § grundlagen. Därför gäller det att se till att rättsskyddsgarantierna är tillräckliga när rätten att avbryta distributionen av ett meddelande utövas.

En administratör av en anordning som med stöd av bestämmelsen har utövat sin rätt att avbryta distributionen av ett meddelande skall ofördröjligen underrätta avsändaren till

meddelandet om åtgärden. En sådan underrättelse är av väsentlig betydelse för att avsändaren skall kunna utöva sin rätt enligt bestämmelsen att föra ärendet till domstolsbehandling. Underrättelsen skall ske skriftligen eller på elektronisk väg så att innehållet i den inte ensidigt kan ändras och att den fortgår att vara tillgänglig för vardera parten. Detta krav uppfylls t.ex. av en underrättelse som sker per elektronisk post, om underrättelsen är försedd med en elektronisk signatur som gör att innehållets integritet kan kontrolleras. En bevislig underrättelse är behövlig både därför att administratören av anordningen vid behov kan visa att underrättelsen faktiskt har skett, och därför att det då på ett obestridligt sätt kan utredas när den frist som föreslås i 3 mom. har börjat.

Enligt förslaget skall i underrättelsen för det första nämnas orsaken till att distributionen av nätmeddelandet avbryts. Detta kan ske genom att avsändaren underrättas om vilket i bestämmelsen angett rekvisit nätmeddelandet uppfyller. Däremot är det inte skäligen att kräva att administratören av anordningen i detalj skall motivera sin uppfattning att meddelandet till sitt innehåll är lagstridigt. Detta kan också anses överflödigt, eftersom avsändaren enligt 3 mom. skall ha möjlighet att snabbt få ett domstolsavgörande i saken. Självklart är, att om administratören av anordningen har fått flera meddelanden av samma avsändare, skall i underrättelsen också nämnas vilket nätmeddelande eller vilken del av ett nätmeddelande som åtgärden gäller.

I underrättelsen skall också nämnas avsändarens rätt att få saken behandlad av domstol. I praktiken innebär detta skyldighet att referera innehållet i paragrafens 3 mom.

Till rättsskyddsgarantierna i 124 § grundlagen hör också att slå vakt om språkliga rättigheter. Därför föreslås att underrättelsen skall ges på avsändarens modersmål, finska eller svenska. Detta innebär att administratören av anordningen skall försöka ta reda på avsändarens modersmål t.ex. genom befolkningsdatasystemet. Vanligtvis har administratören av anordningen dock ett avtal med avsändaren, dvs. innehållsproducenten. I avtalet kan finnas föreskrifter också om det språk på vilket avtalsparterna korresponde-

rar. Därför skall underrättelsen få ske också på ett annat språk, om vilket avtalats med avsändaren. Om inget uttryckligt avtal finns om språket, kan det språk på vilket avtalet är avfattat betraktas som det språk som enligt bestämmelsen får användas.

I 3 mom. föreslås att avsändaren skall ha rätt att föra frågan om rätten att avbryta distributionen av ett nätmeddelande till behandling av domstol inom 14 dagar efter att han bevisligen har mottagit en underrättelse om att distributionen av hans nätmeddelande har avbrutits. Fristen på 14 dagar kan anses skäligen för att avsändaren i tillräcklig utsträckning skall hinna förbereda saken. Fristen måste vara kort, eftersom det både för avsändaren och administratören av anordningen är viktigt att så snabbt som möjligt få frågan huruvida distributionen skall förbli avbruten avgjord av domstol. Ju längre tiden för väckande av talan är, desto större blir sannolikt de skador som förorsakas avsändaren om domstolen sedermera anser att det inte har funnits tillräckliga grunder att bryta distributionen.

När en domstol behandlar ett mål som gäller rätten att avbryta distributionen av ett nätmeddelande, skall huvudregeln vara att distributionen av nätmeddelandet under denna tid skall vara avbruten. Detta är motiverat av den anledningen att tröskeln för att åtgärden skall få vidtas enligt 1 mom. är hög. Därför kan man utgå från antagandet att meddelandet verkligen till sitt innehåll motsvarar brottsrekvisitet för någondera av de gärningar som nämns i 1 mom. Regeln föreslås dock inte vara absolut, utan den domstol som behandlar saken skall ha rätt att medan målet är anhängigt bestämma om fortsatt distribution av ett nätmeddelande.

21 §. *Behörig domstol.* I den föreslagna paragrafen anges vilken domstol som har territoriell behörighet att behandla i 19 § 1 mom. avsedda ansökningar om föreläggande att avbryta av distributionen och i 20 § 3 mom. avsedda ärenden som gäller rätten att avbryta distributionen. Paragrafen motsvarar i sak 17 § i den föreslagna lagen om elektronisk handel.

Behörig domstol med tanke på den i 19 § 1 mom. avsedda ordern om avbrytande av distribution är tingsrätten på den verksamhetsutövares hemort som förelägandet att avbry-

ta distribution gäller. Behörig domstol är på motsvarande sätt i fall som avses i 20 § 3 mom. tingsrätten på den verksamhetsutövares hemort som utövat sin rätt att avbryta distributionen. Domstolens behörighet är knuten till verksamhetsutövarens hemort för att avbrytandet av distributionen av nätmeddelanden genomförs antingen med stöd av en order som getts verksamhetsutövaren eller den rätt verksamhetsutövaren har. Verksamhetsutövarens hemort kan i allmänhet också fastställas utan större svårigheter.

Bägge slagen av i bestämmelsen nämnda ansökningar kan dock alltid behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Genom detta har man försökt säkerställa att sökanden alltid kan använda ett så snabbt och enkelt förfarande som möjligt. För att påskynda och förenkla behandlingen av ansökningar föreslås i paragrafen också en bestämmelse om att tingsrätten är domför också med endast ordföranden närvarande.

22 §. *Beslagtagning av publikationer.* Enligt 1 mom. skall alla för distribution avsedda exemplar av en publikation tas i beslag om det finns skäl att anta att publikationen kommer att dömas förbruten. Enligt 4 kap. 1 § tvångsmedelslagen kan ett föremål beslagtas bara om det finns skäl att anta att föremålet kan ha betydelse som bevis i brottmål eller att det har avhänts någon genom brott eller att en domstol förklarar det förbrutet. Enligt proportionalitetsprincipen i 7 kap. 1 a § tvångsmedelslagen är det klart att hela uppdraget av en publikation kan beslagtas bara om det finns skäl att förmoda att en domstol kommer att förklara den förbruten. Av principiella skäl har det dock ansetts viktigt att uttryckligen nämna detta i lagen. Bestämmelsen om beslagtagning av publikationer har sakligt samband med bestämmelsen om förverkandepåföljd i lagförslagets 24 §.

I 2 mom. föreslås en specialbestämmelse om att en anhållningsberättigad tjänstemans beslut enligt 1 mom. om att samtliga exemplar av en publikation skall beslagtas inom en kort frist skall föras till domstol för prövning.

Enligt 44 § tryckfrihetslagen skall ett beslag (i lagen kallat kvarstad) senast den första rättegångsdagen tre dagar efter att beslaget verkställdes underställas den domstol för

prövning som är behörig att behandla ett åtal som grundar sig på innehållet i en utgiven tryckskrift. Om beslaget har skett på en annan ort, skall detta ske inom åtta dagar från att kvarstaden ägde rum.

Beslagtagning av samtliga exemplar av en publikation innebär ett kraftigt ingrepp i yttrandefriheten, eftersom det innebär att spridningen av meddelandet förhindras helt och hållet. Åtgärden är synnerligen sträng också med hänsyn till proportionalitetsprincipen i 7 kap. 1 a § tvångsmedelslagen. Därför har det ansetts behövt att bibehålla skyldigheten att föra ett beslut om beslagtagning av samtliga exemplar av en publikation till domstolsprövning. Eftersom det med hänsyn till sakens natur gäller att få ett snabbt beslut om huruvida beslaget skall förbli i kraft eller upphävas, föreslås i lagförslaget att saken skall föras till domstolsprövning utan dröjsmål och senast den tredje dagen efter att kvarstaden verkställdes. Behörig domstol är den domstol som är behörig att behandla ett åtal som gäller innehållet i publikationen.

I 3 mom. hänvisas till tvångsmedelslagen, när det föreskrivs att på beslag av publikationer i övrigt skall tillämpas vad som i tvångsmedelslagen föreskrivs om beslag av föremål. Publikationer är alla de upptagningar som avses i lagförslagets 2 § 1 mom. 4 punkten, såsom tryckalster, dataskivor samt text-, ljud- och bildupptagningar. Därför är det motiverat att tvångsmedelslagens bestämmelser om beslag av föremål tillämpas också på beslag av publikationer.

De föreslagna bestämmelserna ersätter bestämmelserna om kvarstad på tryckskrifter i 7 kap. tryckfrihetslagen. Enligt de gällande bestämmelserna kan antingen en domstol, justitieministeriet, en allmän åklagare eller en polischef bestämma att en tryckskrift skall beläggas med kvarstad. När det är frågan om ett målsägandebrott får kvarstad verkställas eller förbud att uppföra ett skådespel eller en annan scenisk framställning meddelas endast om målsäganden begär det.

Tryckfrihetslagens bestämmelser om kvarstad kan till samtliga delar anses obehövligen. Tvångsmedelslagen, som stiftades år 1987, kan anses innehålla alla de bestämmelser som behövs om behörig myndighet, de juri-

diska förutsättningarna för beslag, förfarandet när beslag verkställs samt om sökande av ändring. Hänvisningen i 3 mom. kan anses behövlig främst för tydlighetens skull.

6 kap. Påföljder och åtalsrätt

23 §. *Straffbestämmelse.* I paragrafen föreslås en bestämmelse om straff för brott mot de med tanke på lagens syfte viktigaste pliktterna. Jämfört med gällande bestämmelser innebär förslaget att antalet straffbelagda gärningar minskar, åtminstone i jämförelse med tryckfrihetslagen.

I paragrafen föreslås att de gärningar som är straffbara med stöd av denna bestämmelse skall rubriceras *masskommunikationsförseelse*. Rubriceringen har valts för att den är språkligt sett smidig och för att den hänvisar direkt till den verksamhet som är föremål för regleringen, dvs. masskommunikationen. Straffet är böter. Som straff för brott mot de gällande bestämmelser i tryckfrihetslagen som kan karakteriseras som ordningsregler föreskrivs i allmänhet böter eller högst ett år fängelse. De gärningar som avses i bestämmelsen är straffbara både när gärningsmannen har handlat uppsåtligt och när handlingen begåtts av grov oaktsamhet.

Enligt bestämmelsen skall det för det första vara straffbart att bryta mot bestämmelserna i 4 § 1 eller 2 mom. om skyldighet att utse en ansvarig redaktör. Med tanke på syftet med regleringen är det viktigt att en ansvarig redaktör utses för en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program. Den ansvariga redaktören är skyldig att leda och övervaka det redaktionella arbetet enligt 4 § 3 mom. samt att se till att de upplysningar lämnas som avses i 5 §, att rätten till genmäle och rättelse tillgodoses enligt bestämmelserna i 3 kap., samt att uppgifter om en dom publiceras enligt 25 §. Därför är det motiverat att kriminalisera brott mot bestämmelserna om ansvarig redaktör.

Det är enligt förslaget först och främst straffbart att inte alls utse en ansvarig redaktör. Dessutom är det enligt förslaget straffbart att till ansvarig redaktör utse en person vars handlingsförmåga har begränsats eller som är i konkurs. En utgivare eller utövare av programverksamhet kan vara gärnings-

män. Andra personer än dessa kan göra sig skyldiga till brottet eller vara delaktiga i det om bestämmelserna om skyldighet att utse en ansvarig redaktör överträds i syfte att kringgå lagen.

Enligt förslaget skall det också vara straffbart att bryta mot bestämmelserna om upplysningsplikt. Med tanke på bestämmelsernas syfte är det viktigt att skyldigheten att lämna upplysningar enligt lagförslagets 5 § inte försummas. Det är framför allt frågan om upplysningar på basis av vilka man kan nå dem som är ansvariga för innehållet i en enskild publikation, periodisk publikation, nätpublikation eller ett program. Upplysningsplikten omfattar också skyldighet att lämna upplysningar om en ansvarig redaktör. Skyldigheten att meddela framställningsåret för en publikation eller periodisk publikation anknyter dessutom till bestämmelserna om preskription av straff- eller civilrättsligt ansvar. Därför är det motiverat att också kriminalisera brott mot bestämmelserna om upplysningsplikt.

Det skall också vara straffbart att bryta mot bestämmelserna om skyldighet att registrera uppgifter eller göra upptagningar. Även i detta avseende är det med tanke på syftet med regleringen viktigt att man vid behov kan få tillförlitliga upplysningar om det detaljerade innehållet i ett utsänt program eller en utgiven nätpublikation. Detta är viktigt såväl med tanke på utredningen av vem som bär det straff- och skadeståndsrättsliga ansvaret som med tanke på att rätten till genmäle och rättelse skall tillgodoses. Bestämmelserna om skyldighet att lämna ut ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter förutsätter också att innehavaren av en sändare, server eller annan sådan anordning har behövliga identifieringsuppgifter om avsändaren till ett nätmeddelande som med hjälp av anordningen har gjorts tillgängligt för allmänheten. Därför är det motiverat att kriminalisera brott mot bestämmelserna i 6 och 7 § om skyldighet att göra upptagningar och registrera uppgifter.

24 §. *Förverkandepåföljd och föreläggande om utplåning av ett nätmeddelande.* I paragrafen föreslås en hänvisningsbestämmelse, i vilken föreskrivs att förverkandepåföljder för brott som grundar sig på innehållet i

ett publicerat meddelande skall dömas ut med iakttagande av vad som föreskrivs i 10 kap. strafflagen. Dessutom föreslås sådana specialbestämmelser om förverkandepåföljder som kan anses motiverade för att skydda yttrandefriheten eller behövliga med hänsyn till publikationsverksamhetens särdrag. I paragrafen föreslås också en bestämmelse om domstolens möjligheter att förordna att ett nätmeddelande vars innehåll konstaterats vara lagstridigt skall utplånas.

Vid ingången av år 2002 trädde ett nytt 10 kap. om förverkandepåföljder i kraft i strafflagen. I kapitlet ingår till tillämpningsområdet allmänna bestämmelser om förverkandepåföljder. Samtidigt har största delen av såväl strafflagens som andra lagars bestämmelser om förverkandepåföljder upphävts. I 10 kap. strafflagen föreskrivs om förverkande av den vinning som ett brott medfört, hjälpmedel som använts vid brottet, föremål eller egendom som framställts, tillverkats eller fåtts till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott samt om förverkande av värdet, om föremålet eller egendomen inte kan dömas förverkad. Dessutom ingår i strafflagen bestämmelser om de allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd.

Enligt huvudregeln i lagförslagets 24 § *I mom.* skall förverkandepåföljder för brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande dömas ut med iakttagande av vad som bestäms i 10 kap. strafflagen. Hänvisningsbestämmelsen föreslås allmänt gälla brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och omfatta samtliga de förverkandepåföljder som avses i nya 10 kap. strafflagen.

Bestämmelserna i 10 kap. strafflagen skall tillämpas också när det gäller yrkande om förverkandepåföljd. Enligt 10 kap. 9 § strafflagen döms en förverkandepåföljd inte längre ut på tjänstens vägnar, utan ett särskilt yrkande måste framställas om att svaranden skall dömas till en sådan påföljd. Svarandens rättsskydd har ansetts förutsätta att ett yrkande om förverkandepåföljd framställs i ett så tidigt skede som möjligt, så att svaranden har möjlighet att uttala sig om det och också annars försvara sig mot yrkandet. Huvudregeln är att bara allmänna åklagaren kan framställa

ett sådant yrkande. I detta lagförslag regleras åtalsrätten i 26 §. Enligt bestämmelsen skall riksåklagaren besluta om åtal skall väckas för ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal samt för chefredaktörsförseelse i anslutning till ett sådant brott. Riksåklagaren skall då också bestämma vem som skall utföra åtalet. Den åklagare som förordnas att utföra åtalet skall då också vara skyldig att ta ställning till om förverkandepåföljd skall yrkas. I målsägandebrott är det den åklagare som är behörig i målet som avgör om förverkandepåföljd skall yrkas.

Även en målsägande har möjlighet att framställa ett yrkande om förverkandepåföljd när han ensam utför åtalet enligt 7 kap. lagen om rättegång i brottmål. När det gäller detta lagförslag, kan målsägandens möjlighet att framställa ett sådant yrkande i praktiken förmodas ha betydelse främst i fråga om ärekränkingsbrott.

Eftersom bestämmelser om yrkande av förverkandepåföljd ingår i 10 kap. strafflagen, är det inte behövligt att ta in någon särskild bestämmelse om saken i detta lagförslag.

I momentets andra mening föreslås en specialbestämmelse om att förverkandepåföljd skall vara möjlig även när det inte kan utredas vem som är gärningsmannen.

Enligt de allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd kan förverkandepåföljd dömas ut bara när någon har begått en gärning som enligt lagen är straffbar, dvs. ett brott. Eftersom ett brottsrekvisit uppfylls endast när också rekvisitets villkor om att brottet kan räknas någon till last är uppfyllt, är det inte säkert att förverkandepåföljd kan dömas ut om det inte kan utredas vem gärningsmannen är. Ett undantag är juridiska personers straffansvar enligt 9 kap. strafflagen. Enligt dessa bestämmelser kan en juridisk person dömas till samfundsböter även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är. På motsvarande sätt kan i så fall också en förverkandepåföljd bli aktuell för den juridiska personen.

I masskommunikation kan det hända att det inte kan utredas vem som har begått ett brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande, t.ex. därför att utgivaren eller utövaren av programverksamheten utnyttjar sin rätt enligt

17 § att inte röja identiteten hos den som har avfattat meddelandet. I fråga om nätmeddelanden kan å andra sidan tekniska hinder medföra att det inte kan utredas vem som varit gärningsman. Att ett till innehållet lagstridigt meddelande förblir tillgängligt för allmänheten är dock inte ett resultat som kan accepteras. Därför måste i lagen ingå en uttrycklig bestämmelse om att förverkandepåföljd skall vara möjlig också när det inte kan utredas vem som har begått det brott som innehållet i ett meddelande innebär.

Däremot behövs ingen specialbestämmelse för de fall i vilka gärningsmannen undgår straff av någon annan orsak. Enligt 3 kap. 1 § strafflagen är det en förutsättning för straffrättsligt ansvar att gärningsmannen har fyllt femton år när gärningen begicks. Enligt samma kapitel 3 § är också den som är otillräckelig fri från straffrättsligt ansvar. I 10 kap. 1 § 2 mom. 1 punkten strafflagen föreskrivs att förverkandepåföljder kan utdömas också för gärningar som har begåtts av en person som vid gärningstidpunkten inte hade fyllt femton år eller som var otillräckelig. Naturligtvis skall förverkandepåföljd också vara möjlig när gärningsmannen inte har varit fullt tillräckelig på det sätt som avses i 3 kap. 4 § 1 mom. strafflagen.

Förverkandepåföljder är möjliga fastän gärningsmannen beviljas åtals- eller domseftergift av påföljdsnatur. Eftersom förverkandepåföljd kan utdömas bara när ett brott har begåtts, är påföljden inte möjlig om åtal inte väcks därför att bevisen är otillräckliga eller när straff inte döms ut därför att åtalet förkastas för att det inte har styrkts.

I 10 kap. 1 § 2 mom. 2 punkten strafflagen föreskrivs att förverkandepåföljd kan dömas ut fastän gärningsmannen inte kan dömas till straff därför att en s.k. straffrihetsgrund föreligger. I bestämmelsen hänvisas uttryckligen till excess i nödvärn (3 kap. 9 § 1 mom. strafflagen), överskridande av de tillåtna gränserna för användning av maktmedel (3 kap. 9 § 2 mom. strafflagen), icke-tillåtet nödtillstånd (3 kap. 10 § strafflagen) och åtydande av en förmans befallning under vissa omständigheter (3 kap. 10 a § strafflagen). Också andra straffrihetsgrunder kan komma i fråga, även om de inte numera räknas upp i strafflagen. Avsikten är att straffrihetsgrun-

derna skall regleras på ett mera uttömmande sätt i den pågående revideringen av bestämmelserna om strafflagens allmänna del.

Enligt 2 mom. skall det vara möjligt att döma samtliga för spridning avsedda exemplar av en publikation förbrutna oberoende av vem som äger dem, om ett brott har begåtts som grundar sig på innehållet i publikationen och påföljden är nödvändig för att hindra spridning av meddelandet. Förverkandepåföljd skall dock påföras alltid när publikationens innehåll är sådant att innehav av den är straffbart. I sistnämnda fall påförs förverkandepåföljden med stöd av 10 kap. 4 § 1 mom. 2 punkten eller 10 kap. 5 § 1 mom. strafflagen, inte med stöd av någon bestämmelse i detta lagförslag.

Med tanke på utdömandet av förverkandepåföljd betraktas publikationer med brottsligt innehåll främst som hjälpmedel vid brott. Allmänna bestämmelser om förverkande av föremål som har använts vid begående av brott finns i 10 kap. 4 § strafflagen. Rätten att döma dessa hjälpmedel eller annan egendom förverkad till staten begränsas dock av bestämmelserna i 10 kap. 6 §. Enligt dessa bestämmelser skall egendom inte dömas förverkad om den helt eller delvis tillhör någon annan än gärningsmannen, en delaktig eller den på vars vägnar eller med vars samtycke brottet har begåtts. Den till vilken ett föremål eller egendom har överförts efter att brottet har begåtts kan likväldigt dömas att förverka föremålet eller egendomen, om personen vid mottagandet av föremålet eller egendomen kände till eller hade grundad anledning att misstänka att den hade samband med ett brott, eller om personen erhållit den som gåva eller annars utan vederlag.

Nämnda bestämmelser lämpar sig inte att på ett naturligt sätt tillämpas i vissa situationer som avses i detta lagförslag, nämligen när en publikation har spritts vidare i distributionskedjan direkt från framställaren eller någon annan producent. Därför behövs i denna paragraf en specialbestämmelse för de fall i vilka det anses befogat att samtliga för spridning avsedda exemplar av en publikation döms förverkade oberoende av vad som föreskrivs i de allmänna bestämmelserna om förverkandepåföljder. Om även publikatio-

nens ägare gör sig skyldig till ett brott enbart genom att inneha en publikation av ovan nämnt innehåll, kan publikationen med stöd av 10 kap. 6 § 2 mom. strafflagen dömas att förverkas oberoende av vem som äger publikationen. I praktiken blir det främst frågan om fall i vilka någon enbart genom att inneha en bildupptagning gör sig skyldig till innehav av barnpornografisk bild, vilket är straffbart enligt 17 kap. 19 § strafflagen. Eftersom förverkandepåföljden i dessa fall baserar sig på de allmänna bestämmelserna i strafflagen, behövs ingen specialbestämmelse om saken i detta lagförslag.

För att alla för spridning avsedda exemplar av en publikation oberoende av äganderätten skall få dömas förbrutna, förutsätts det enligt 2 mom. för det första att ett brott har begåtts som grundar sig på publikationens innehåll. När man talar om alla för spridning avsedda exemplar av en publikation, hänvisar man till de exemplar som har gjorts eller är avsedda att göras tillgängliga för allmänheten. Exemplaren kan befinna sig t.ex. i utgivarens, framställarens, en försäljares eller annan utspridares eller ett transportföretags besittning. Däremot skall inte exemplar som t.ex. enskilda personer redan har förvärvat för eget bruk anses vara avsedda för spridning. En bok eller skiva som har sålts till en enskild person skall därför inte anses vara ett sådant för spridning avsett exemplar av publikationen som avses i momentet. Även sådana exemplar skall dock dömas förbrutna med stöd av 10 kap. 6 § 2 mom. strafflagen, om upptagningens innehåll är sådant att det är straffbart att inneha publikationen.

Enligt specialbestämmelsen i detta moment skall förverkandepåföljd påföras enligt prövning. Bestämmelsen innehåller också anvisningar om hur domstolarna skall utöva sin prövningsrätt. Enligt förslaget skall vid bedömningen av om förverkandepåföljd behövs särskilt tas hänsyn till om förverkandepåföljden kan anses behövlig för att hindra spridning av ett meddelande med lagstridigt innehåll. När det t.ex. är frågan om en dagstidning, som kommer ut varje dag, kan förverkandepåföljd bara sällan bli aktuell, eftersom dagstidningen redan har nått mottagaren när domstolen behandlar frågan om förverkandepåföljd. Spridning av meddelandet kan följ-

aktligen inte längre hindras genom att hela upplagan av tidningen döms förverkad. Förverkandepåföljderna kommer därför främst att bli aktuella i fråga om upptagningar som sprids till allmänheten kontinuerligt eller under en längre tid.

I 3 mom. föreslås en specialbestämmelse om nätmeddelanden. Enligt bestämmelsen kan en domstol bestämma att ett nätmeddelande som har konstaterats vara lagstridigt till sitt innehåll skall göras oåtkomligt för allmänheten eller utplånas. I 19 § föreslås bestämmelser om order att avbryta distributionen av ett nätmeddelande och i 20 § bestämmelser om rätten att avbryta sådan distribution. Frågan om att avbryta distributionen kan med stöd av vardera bestämmelsen komma upp till behandling av domstol. Om domstolen i dessa fall eller vid behandlingen av ett brottmål som gäller innehållet i ett meddelande konstaterar att meddelandet har ett lagstridigt innehåll, bör den ha ett effektivt medel att hindra ytterligare spridning av meddelandet. Att i en sådan situation direkt tillämpa strafflagens bestämmelser om förverkandepåföljd kan medföra tolkningsproblem. Bestämmelsen är därför främst avsedd att förtydliga rättsläget.

I momentet föreslås också en bestämmelse enligt vilken det vid handläggningen av ett ärende som gäller utplåning av ett nätmeddelande i tillämpliga delar skall iakttas vad som föreskrivs om påförande av förverkandepåföljd. Tillämpliga med stöd av bestämmelsen blir närmast bestämmelsen i 10 kap. 9 § 1 mom. strafflagen om yrkande på förverkandepåföljd och bestämmelsen i 1 kap. 8 a § lagen om rättegång i brottmål som gäller de fall där åklagaren kan avstå från att yrka på förverkandepåföljd. Vid tillämpningen av dessa bestämmelser bör särskild uppmärksamhet fästas vid behovet att hindra spridning av ett meddelande.

25 §. *Publicering av domar som gäller kränkning av ära och hemfrid.* I paragrafen föreslås bestämmelser om begränsad skyldighet att publicera domar som gäller vissa, i 24 kap. strafflagen kriminaliserade brott.

I den gällande strafflagen finns ingen påföljd som skulle motsvara den som nu föreslås. Innan 24 kap. strafflagen ändrades, ingick däremot i 27 kap. 7 § strafflagen en be-

stämelse om att den som dömdes till straff för ärekränkning på målsägandens yrkande efter omständigheterna skulle förpliktas att också ersätta målsägandens kostnad för tryckning av domen i officiella tidningen eller i en ortstidning. Chefredaktören för "ortens tidning" var dock inte skyldig att publicera domen, även om brottet hade begåtts i en tidning för vars innehåll chefredaktören var ansvarig enligt de gällande bestämmelserna i tryckfrihetslagen. En sådan skyldighet hade inte heller tidningens förläggare (se HD 1997:185).

I samband med revideringen av strafflagens bestämmelser om integritet och frid samt om ärekränkning (RP 184/1999 rd), fästes uppmärksamhet vid att någon bestämmelse motsvarande den då gällande 27 kap. 7 § strafflagen inte ingick i propositionen. Detta motiverades med att den naturligaste platsen för en sådan bestämmelse inte är strafflagen. I förslaget hänvisades också på denna punkt till yttrandefrihetskommissons förslag i frågan.

Även om domar i brottmål kan komma ut i offentligheten som nyheter, är det i praktiken bara en del av de brottmål som gäller kränkning av ära eller privatliv som överskrider nyhetströskeln. Om sådana mål publiceras nyheter främst när det är frågan om offentliga personer. Inga massmedier är heller skyldiga att publicera uppgifter om domar för brott som skett i deras egen publikations- och programverksamhet.

I vissa fall kan rätten till genmäle minska behovet att publicera en dom i ett ärekränkingsmål. Enligt lagförslaget 9 § förutsätter rätten till genmäle dock inte att ett brott har begåtts som grundar sig på innehållet i en publikation eller ett program. En målsägande kan därför i vissa fall ha vägande skäl att få uppgifter om domen publicerade. Om rekvisitet för ett brott som kränker en persons ära eller privatliv har uppfyllts i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program, är det naturligt att uppgiften om domen publiceras i ifrågavarande publikation eller ett program av ifrågavarande utövare av programverksamhet.

Enligt 1 mom. skall domstolen få bestämma att en dom skall publiceras om ett brott som avses i 24 kap. 8-10 § har be-

gåtts i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program. Det är alltså frågan om en specialpåföljd för sådan spridning av information som kränker privatlivet, samt för ärekränkning och grov ärekränkning, när brottet baserar sig på innehållet i ett meddelande som har publicerats i nämnda publikation eller program. När det gäller villkoret att ett sådant brott skall ha begåtts, förutsätts det inte nödvändigtvis att gärningsmannen har avslöjats eller dömts till straff för sin gärning. Specialpåföljden är i detta avseende accessorisk i förhållande till brottet på samma sätt som i fråga om chefredaktörsförseelse, som regleras i 14 §.

Enligt bestämmelsen skall domstolen ha möjlighet att bestämma att domen skall publiceras endast om målsäganden framställer ett sådant yrkande i samband med behandlingen av åtalet. Att publicera en dom som gäller kränkning av ära eller privatliv ligger inte i samtliga fall i målsägandens intresse. Eftersom det bara är målsäganden som för sitt eget vidkommande kan ta ställning till för- och nackdelarna med publiceringen av en sådan dom, föreslås i lagförslaget att bara målsäganden skall ha rätt att yrka publicering av domen. Yrkandet skall framställas i anslutning till behandlingen av åtalet. Följaktligen kan yrkandet inte framställas separat, sedan målet redan har avgjorts.

När de förutsättningar som avses i bestämmelsen är uppfyllda, skall domstolen enligt lagförslaget ha möjlighet att bestämma att uppgift om domen skall publiceras i samma publikation i vilken brottet begicks, om det är frågan om en periodisk publikation eller nätpublikation. För program föreslås en annan regel; publiceringen skall inte nödvändigtvis behöva ske t.ex. i ett program i samma programserie, utan det skall räcka att publiceringen sker i ett program av samma utövare av programverksamhet.

Enligt 2 mom. skall uppgift om domen och domskälen publiceras avgiftsfritt i en av domstolen föreskriven skälig omfattning. I allmänhet är det dock inte tillräckligt att enbart uppge rättegångens slutresultat utan domskälen måste också beskrivas. Med "skälig omfattning" avses dock att uppgifterna om domen och domskälen i allmänhet skall publiceras endast till de delar som är relevan-

ta med tanke på avgörandet. När domstolen bestämmer publiceringsskyldigheten, skall hänsyn tas såväl till målsägandens intressen som de särdrag som är förknippade med publikations- och programverksamheten, såsom den plats eller den tid som står till förfogande.

Den ansvariga redaktören skall vara skyldig att se till att uppgiften publiceras. Domstolen kan förelägga vite för att skyldigheten skall fullgöras.

26 §. *Åtalsrätt.* I paragrafen föreslås bestämmelser om rätten att väcka och utföra åtal för ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal samt för chefredaktörsförseelse i anslutning till ett sådant brott. Paragrafen är avsedd att ersätta bestämmelserna i 42 § tryckfrihetslagen om justitieministeriets rätt att väcka och föra talan i fråga om tryckalster. Dessutom föreslås en ändring av 7 § 2 mom. lagen om allmänna åklagare (199/1997), som hänvisar till justitieministeriets åtalsrätt.

Enligt 1 mom. skall riksåklagaren vara behörig att väcka åtal för ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal samt för chefredaktörsförseelse i anslutning till ett sådant brott. Riksåklagaren skall då också bestämma vem som skall utföra åtalet.

Enligt 2 mom. skall angående målsägandes åtalsrätt gälla vad som bestäms i 1 kap. 14 – 17 § lagen om rättegång i brottmål.

Enligt 42 § 1 mom. tryckfrihetslagen bestämmer justitieministeriet när åtal skall väckas samt vem som skall utföra åtalet, om det visar sig att utkomna tryckalster har ett brottsligt innehåll eller att brott annars har begåtts mot tryckfrihetslagen. I praktiken gäller bestämmelsen bara brott som hör under allmänt åtal, även om bestämmelsens ordalydelse verkar förutsätta beslut av justitieministeriet om väckande av åtal också när det gäller målsägandebrott. Åtalspraxis har varit brokig i fråga om huvudredaktörsförbrytelser som avses i tryckfrihetslagens 32 §.

Radioansvarighetslagen innehåller inga specialbestämmelser om behörighet att väcka och utföra åtal. Sådana bestämmelser ingår heller i den gällande lagstiftning som tillämpas på kommunikation genom bildupptag-

ningar. I huvudsak är det alltså de lokala allmänna åklagarna som har rätt att åtala brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande. Enligt 24 kap. 12 § strafflagen kan riksåklagaren dock bestämma att åtal får väckas för spridande av information som kränker privatlivet, ärekränkning eller grov ärekränkning även om målsäganden inte har anmält brottet till åtal, men brottet har begåtts genom ett massmedium och ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Bibehållandet av detta arrangemang med särskild behörighet att väcka åtal motiverades i regeringens proposition med bestämmelsens preventiva verkan samt med att det till följd av de sensationslystna massmedierna kan uppstå behov av att väcka sådana åtal.

I lagförslaget föreslås att justitieministeriets rätt att väcka och utföra talan skall överföras på riksåklagaren, som skall ha åtalsrätt i samtliga brott som grundar sig i innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal. Riksåklagarens åtalsrätt föreslås alltså vara beroende av det medium eller den teknik som används vid publiceringen av meddelandet. Ur yttrandefrihetssynpunkt är det motiverat att åtalsrätten i brott som grundar sig på innehållet i ett kommunicerat meddelande anförtros en opartisk åklagarmyndighet och inte justitieministeriet, för vilket uppgiften att meddela åtalsförordnanden inte heller annars särskilt väl lämpar sig.

I åtalsprövningen borde vederbörligen beaktas att en straffrättslig reglering av innehållet i ett kommunicerat meddelande alltid innebär begränsning av yttrandefriheten. Detta gäller både målsägandebrott och yttrandefrihetsbrott som hör under allmänt åtal. Brott som hör under allmänt åtal befinner sig dock i detta avseende i specialställning, eftersom yttrandefriheten i dessa fall står i strid med det allmänna intresse som straffbestämmelsen skyddar. Vid åtalsprövning av målsägandebrott sker avvägningen däremot i sista hand mellan det enskilda intresse som straffbestämmelsen skyddar och yttrandefriheten. Med anledning av de synpunkter som är förknippade med yttrandefriheten är det motiverat att åtalsrätten i yttrandefrihetsbrott som hör under allmänt åtal anförtros den högsta åklagaren. På detta sätt kan man också effek-

tivt förvissa sig om en enhetlig åtalspraxis i fråga om gärningar som har kriminaliserats i syfte att skydda allmän fördel.

Enligt lagförslaget skall riksåklagarens åtalsrätt inte bara gälla brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och hör under allmänt åtal, utan även chefredaktörsförseelser i anknytning till sådana brott. För en straffbar chefredaktörsförseelse enligt 14 § förutsätts bl.a. att ett brott har förövats som grundar sig på innehållet i den periodiska publikationen, nätpublikationen eller programmet. När chefredaktörsförseelsen är accessorisk till ett brott som hör under allmänt åtal, är det konsekvent att riksåklagaren också beslutar om åtal skall väckas för chefredaktörsförseelse. Eftersom chefredaktörsförseelsen är av subsidiär karaktär, blir riksåklagaren i varje händelse i dessa fall tvungen att ta ställning till om den ansvariga redaktören skall åtalas för huvudbrottet såsom gärningsman eller delaktig. Med tanke på åtalsprövningen kan det därför anses nödvändigt att riksåklagaren har åtalsrätten i fråga om en chefredaktörsförseelse som är accessorisk i förhållande till ett brott som hör under allmänt åtal.

Enligt lagförslaget skall riksåklagaren besluta om åtal skall väckas och då också bestämma vem som skall utföra åtalet. I 7 § 2 mom. lagen om allmänna åklagare bestäms att statsåklagarna skall utföra åtal som justitieministeriet har beslutat väcka. Enligt motiveringen till regeringens proposition (RP 131/1996 rd) gäller dessa fall från samhällets synpunkt så betydande brottmål, att det är motiverat att specialiserade åklagare handhar dem.

Det på åtalsprövning baserade beslutet om att väcka åtal och inleda rättegång kan anses vara av väsentlig betydelse ur yttrandefrihetens synvinkel. Huruvida åtalet är sådant att det behöver utföras av en åklagare som är specialiserad på tryckfrihetsbrott, är däremot beroende av det enskilda fallet. Bestämmelsen lämnar också frågan vem som skall utföra åtalet åt riksåklagaren att avgöras från fall till fall. Riksåklagaren kan själv utföra åtalet, men kan också förordna en statsåklagare eller lokal åklagare som lyder under honom att utföra åtalet. Därför föreslås i lagförslaget att 7 § 2 mom. lagen om allmänna åklagare skall

ändras till att motsvara detta förslag.

Specialbestämmelsen om riksåklagarens åtalsrätt skall endast gälla brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och hör under allmänt åtal samt chefredaktörsförseelser som är accessoriska i förhållande till dessa brott. När det gäller rätt att väcka åtal för motsvarande målsägandebrott och chefredaktörsförseelser i anslutning till dem, föreslås däremot att de lokala åklagarna skall ha denna behörighet, enligt vad lagen annars förskriver om åklagare behörighet. De lokala åklagarna skall också ha åtalsrätten i fråga om brott som avses i lagförslagens 23 §.

Enligt 2 mom. om målsägandes åtalsrätt gäller vad som bestäms i 1 kap. 14 – 17 § lagen om rättegång i brottmål. Enligt de gällande bestämmelserna är målsägandes åtalsrätt sekundär. I 1 kap. 14 § 1 mom. lagen om rättegång i brottmål föreskrivs att en målsägande själv får väcka åtal för ett brott endast om den allmänna åklagaren har beslutat att inte väcka åtal för brottet. Målsägandes åtalsrätt är sekundär såväl i fråga om brott som hör under allmänt åtal som i fråga om målsägandebrott.

Av de bestämmelser som hänvisas till gäller 1 kap. 15 § lagen om rättegång i brottmål målsägandes rätt att överta ett åtal som allmänna åklagaren eller en annan målsägande lägger ner. I 16 § i samma kapitel bestäms hur en målsägandes viljeytring att inte yrka straff för svaranden i ett brottmål inverkar på målsägandes egen och allmänna åklagarens åtalsrätt. När det gäller den sista av bestämmelserna, 17 §, har med tanke på lagförslaget endast 2 mom. betydelse. Bestämmelsen gäller utövning av målsägandes åtalsrätt när målsäganden har avlidit av någon annan orsak än till följd av brottet.

7 kap. **Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser**

Kapitlet innehåller en sedvanlig ikraftträdelsebestämmelse samt övergångsbestämmelser, som främst behövs till följd av de behörighetsarrangemang som föreslås i lagförslaget.

27 §. *Ikraftträdelsebestämmelse.* Bestämmelsen i paragrafens 1 mom. är en sedvanlig ikraftträdelsebestämmelse. Lagförslaget för-

enhetligar och förtydligar bestämmelserna om utövning av yttrandefriheten. Bestämmelserna skall med huvudsakligen samma innehåll tillämpas på alla former av masskommunikation, oberoende av vilken teknik som används vid upptagningen, utgivningen och distributionen. Lagen är alltså avsedd att gälla också masskommunikation i vilken den senaste tekniken anlitas, varför lagförslaget avhjälpes den rättsliga osäkerhet som nu råder på detta område. Dessutom förenklas i synnerhet bestämmelserna om övervakning av innehållet i den kommunikation som sker genom tryckskrifter.

I 2 mom. nämns vilka lagar som enligt lagförslaget skall upphävas. I lagförslaget föreslås att tryckfrihetslagen och radioansvarighetslagen skall upphävas genom lagen om yttrandefrihet i masskommunikation.

Föreslaget innebär att justitieministeriet inte längre kommer att ha de uppgifter som föreskrivs i tryckfrihetslagen. Samtidigt upphör också justitieministeriets behörighet att besluta om åtal med stöd av 42 § 1 mom. tryckfrihetslagen. Eftersom en smidig verkställighet i synnerhet av de nya bestämmelserna om åtalsrätt kan förutsätta att åtgärder vidtas redan innan lagen träder i kraft, föreslås i 3 mom. en sedvanlig bestämmelse om fullmakt att vidta sådana åtgärder.

28 §. *Övergångsbestämmelser.* I lagförslaget föreslås inte längre specialbestämmelser om laga domstol i brottmål. Sådana har ansetts överflödiga, eftersom 4 kap. lagen om rättegång i brottmål numera har mycket smidiga bestämmelser om laga domstol i brottmål, som också har ansetts vara välfungerande. I lagförslagens 12 § föreslås en bestämmelse om laga domstol för behandling av yrkanden om genmäle och rättelse. Av processekonomiska skäl har det dock ansetts motiverat att brottmål samt mål gällande genmäle och rättelse vilka anhängiggjorts vid domstol innan lagen trädde i kraft skall få behandlas och avgöras också av den domstol som var behörig enligt tidigare lagstiftning. I paragrafens 1 mom. föreslås därför en övergångsbestämmelse om laga forum för ärenden som är anhängiga vid domstol.

Lagförslagens bestämmelse om skadeståndsansvar skall utan åtskillnad tillämpas på all slags publikations- och programverk-

samhet. När de gällande specialbestämmelserna i radioansvarighetslagen upphävs, utvidgas skadeståndsansvaret något i fråga om rundradioverksamheten. För att hindra eventuella retroaktiva verkningar, måste i lagen tas in en bestämmelse om att den tidigare lagen skall tillämpas i fråga om ersättning av skada som har uppstått innan lagen trädde i kraft. Den nya lagen innebär också en totalrevision av bestämmelserna om genmäle och rättelse. Därför är det motiverat att i ärenden som gäller genmäle och rättelse under övergångsskedet tillämpas den lag som gällde när meddelandet publicerades. I 2 mom. föreslås därför övergångsbestämmelser om vilken lag som skall tillämpas i ärenden som gäller skadestånd, genmäle och rättelse.

Enligt 3 mom. skall de mål gällande tryckalster som enligt i 42 § 1 mom. tryckfrihetslagen är anhängiga hos justitieministeriet när lagen träder i kraft överföras till riksåklagaren för avgörande. Enligt momentet kan åtgärder som överföringen förutsätter vidtas redan innan lagen träder i kraft.

1.2. Rättegångsbalken

17 kap. 24 § 2 och 3 mom. Förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation medför också ändringar i rättegångsbalkens bestämmelser om när anonymitets- eller källskyddet motiverar undantag från den allmänna skyldigheten att avge vittnesmål. Ändringarna är närmast av teknisk natur.

Enligt lagförslaget skall rätten att vägra besvara frågor som avses i paragrafens 2 och 3 mom. gälla 1) den som är upphovsmannen till ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten, 2) meddelandets utgivare, 3) utövaren av programverksamheten, samt 4) den som har fått del av nämnda omständigheter genom anställning hos upphovsmannen, utgivaren eller utövaren av programverksamheten.

Begreppen i bestämmelsen skall ha samma innehåll som motsvarande begrepp i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation. Bestämmelsen skall vara medieneutral. I sak motsvarar bestämmelsen dock den gällande regleringen.

Enligt lagförslaget skall ett vittne som avses i 2 mom. få vägra besvara 1) frågan vem

som har lämnat de upplysningar som meddelandet grundar sig på, 2) en fråga som inte kan besvaras utan att det framgår vem som har lämnat upplysningarna, 3) frågan vem som är upphovsmannen till ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten samt 4) en fråga som inte kan besvaras utan att avfattarens identitet röjs.

1.3. Förundersökningslagen

27 § 2 mom. De nya bestämmelserna om skydd för anonymitet och källskydd medför att också hänvisningarna i sista meningen i 27 § 2 mom. förundersökningslagen måste ändras. Ändringarna är till sin natur tekniska och påverkar inte bestämmelsens materiella innehåll.

1.4. Strafflagen

I 2 kap. 17 § strafflagen föreskrivs om förverkandepåföljd i sådana fall där tryckalster, skrift eller bildframställning förklarats vara till sitt innehåll förgripligt. I 24 § i den föreslagna lagen om yttrandefrihet i masskommunikation finns specialbestämmelser om förverkandepåföljd till följd av brott som hänför sig till innehållet i ett publicerat meddelande. Utöver dessa bestämmelser tillämpas de allmänna bestämmelserna om förverkandepåföljd i 10 kap. strafflagen. Därför föreslås att 2 kap. 17 § strafflagen upphävs såsom obehövlig.

1.5. Lagen om allmänna åklagare

7 §. *Statsåklagarna*. Lagförslaget om yttrandefrihet i massmedier innebär ändring av den behörighet att väcka åtal som föreskrivs i den gällande tryckfrihetslagen. Enligt förslaget skall justitieministeriets behörighet att väcka åtal gällande tryckalster överföras på riksåklagaren, som skall ha rätt att väcka åtal för alla brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal samt för chefredaktörsförseelser i anslutning till sådana brott.

Till följd av denna ändring föreslås att 7 § 2 mom. lagen om allmänna åklagare skall ändras så, att i bestämmelsen om statsåklagarnas uppgifter inte längre skall nämnas åtal

som justitieministeriet har beslutat väcka. Bestämmelsen har avsett uttryckligen de situationer som regleras i 42 § tryckfrihetslagen (se RP 131/1996 rd, s. 42).

I detta sammanhang föreslås också att i bestämmelsen inte längre skall nämnas åtal som riksdagen har beslutat väcka. I sin gällande lydelse strider bestämmelsen i sak mot bestämmelserna om hur behörigheten att väcka åtal är ordnad enligt 113, 114 och 117 § grundlagen. I motiveringen till bestämmelsen hänvisades till 13 § riksdagsordningen, som har ersatts av 30 § grundlagen. I den bestämmelsen är det dock inte frågan om åtal som riksdagen har beslutat väcka, utan om riksdagens samtycke till att åtal väcks. När riksdagens grundlagsutskott behandlade regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om riksätten och behandling av ministeransvarighetsärenden (RP 185/1999 rd), påpekade utskottet mycket riktigt, att den aktuella paragrafen i lagen om allmänna åklagare bör ändras i ett lämpligt sammanhang (se GrUB 3/2000 rd).

1.6. Lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet

9 §. *Utplåning och ändring av identifieringsuppgifter*. I 7 § lagförslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation föreslås skyldighet att registrera ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter. Enligt bestämmelsen skall administratören av en sändare, server eller annan motsvarande anordning se till att om avsändaren till ett nätmeddelande som med hjälp av anordningen görs tillgänglig för allmänheten registreras sådana identifieringsuppgifter som behövs för utredning av vem som är avsändare. Uppgifterna får utplånas tidigast tre månader efter att meddelandet nådde anordningen. Om ett yrkande om utlämnande av identifieringsuppgifter har framställts till en domstol, fortsätter skyldigheten att spara uppgifterna tills frågan om skyldighet att lämna ut uppgifterna har avgjorts och avgörandet har vunnit laga kraft.

Till den del som ett nätmeddelande förmedlas i ett telenät, är administratören av anordningen vanligtvis ett teleföretag som avses i 3 § 3 mom. lagen om dataskydd inom

televerksamhet. Dessa företag omfattas av bestämmelserna om behandling av identifieringsuppgifter, som ingår i 3 kap. nämnda lag. I kapitlet finns bestämmelser bl.a. om utplåning av identifieringsuppgifter. Eftersom det är mycket viktigt att identifieringsuppgifter sparas för att gärningsmannen till ett brott som grundar sig på innehållet i ett nätmeddelande skall identifieras, måste 9 § lagen om dataskydd inom televerksamhet ändras så, att paragrafen i fråga om undantag från skyldigheten att utplåna identifieringsuppgifter hänvisar också till lagen om yttrandefrihet i masskommunikation.

1.7. Beredskapslagen

I 8 § förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation föreslås en bestämmelse om myndighetsmeddelanden. Enligt bestämmelsen skall utgivare av publikationer och nätpublikationer samt utövare av programverksamhet vara skyldiga att avgiftsfritt i sina periodiska publikationer, nätpublikationer eller program publicera myndighetsmeddelanden, om detta är nödvändigt för att skydda viktiga intressen som nämns i bestämmelsen.

Beredskapslagen innehåller bestämmelser om myndigheternas särskilda befogenheter under undantagsförhållanden som avses i lagens 2 §. I lagens 43 § finns en specialbestämmelse om myndigheters rätt att få sådana meddelanden som avses i bestämmelsen publicerade eller utsända. Eftersom de meddelanden som avses i 43 § uttryckligen gäller tillämpningen och iakttagandet av beredskapslagen, täcker bestämmelsen i 8 § förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation inte nödvändigtvis samtliga situationer i vilka det blir behövligt att tillämpa beredskapslagen. Dessutom är det också med tanke på åskådligheten motiverat att en sådan lag för undantagsförhållanden som beredskapslagen innehåller en specialbestämmelse om saken.

Av ovan nämnda orsaker föreslås att 43 § beredskapslagen skall ändras så, att i den bestäms att utgivare och utövare av programverksamhet är skyldiga att publicera sådana myndighetsmeddelanden om tillämpningen

eller iakttagandet av beredskapslagen, vilka snabbt måste nå antingen hela befolkningen eller invånarna inom ett visst område för att beredskapslagens syfte skall nås.

I sak motsvarar de föreslagna bestämmelserna i hög grad de gällande. Bestämmelsen föreslås dock också gälla nätpublikationer, vilket innebär en utvidgning av tillämpningsområdet. Enligt motiveringen till den gällande bestämmelsen gäller bestämmelsen endast riksomfattande, regionala eller lokala periodiska tidskrifter samt rundradio- eller lokalradiosändningar till allmänheten (se RP 248/1989 rd, s. 35). Eftersom informationsnäten hela tiden får allt större betydelse i masskommunikationen, är det dock motiverat att den skyldighet som föreskrivs i bestämmelsen även gäller utövare av publikationsverksamhet som gör nätpublikationer tillgängliga för allmänheten.

Den andra utvidgningen av tillämpningsområdet är den att publiceringsskyldigheten kommer att omfatta också räddningsmyndigheternas meddelanden. Genom lagen om ändring av beredskapslagen (198/2000) fogades till lagen bestämmelser om räddningsväsendets särskilda befogenheter under undantagsförhållanden. Därför är det nödvändigt att publiceringsskyldigheten enligt 43 § beredskapslagen omfattar också meddelanden av de räddningsmyndigheter som avses i 2 § lagen om räddningsväsendet (561/1999), när det är frågan om att beredskapslagen skall tillämpas eller iaktas inom deras behörighetsområde.

Med beaktande av att publicerings- eller utsändningsskyldigheten endast gäller undantagsförhållanden som avses i 2 § beredskapslagen och att skyldigheten syftar till att skydda intressen som anses särskilt viktiga, har det ansetts motiverat att bestämma att meddelandena skall publiceras utan ersättning.

1.8. Lagen om försvarstillstånd

14 § 2 mom. Försvarstillstånd kan införas i de situationer och under de förutsättningar som bestäms i 1 § lagen om försvarstillstånd. Under försvarstillstånd kan också massmedierna underställas särskild övervakning. Om

detta bestäms i 14 § 1 mom. lagen om försvarstillstånd. I paragrafens 2 mom. hänvisas till 37 § 2 – 4 mom. och 42 § 2 mom. tryckfrihetslagen.

Enligt 37 § 2 mom. tryckfrihetslagen kan en tryckskrift dömas förbruten, om vid utgivningen har skett brott mot tryckfrihetslagens bestämmelser om vilka uppgifter varje tryckalster skall förses med om boktryckare, tryckningsort och tryckår, författare och huvudredaktör. Avsikten är att den nya lagen om yttrandefrihet i masskommunikation skall innehålla väsentligen färre sådana bestämmelser som har karaktären av ordningsregler. I 5 § föreslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation föreslås en bestämmelse om upplysningsplikt och i lagförslaget 23 § en bestämmelse om straff för brott mot denna plikt.

I 37 § 3 och 4 mom. tryckfrihetslagen ingår bestämmelser om indragning av en tryckskrift för en viss tid eller tills vidare. Riksdagens grundlagsutskott har konstaterat att sanktionen att dra in periodiska tryckskrifter i sak innebär att hinder i förväg läggs i vägen för publicering av meddelanden, vilket är uttryckligen förbjudet enligt 12 § grundlagen (se GrUU 23/1997 rd). Därför föreslås inte någon sådan påföljd i förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation.

I 42 § 2 mom. tryckfrihetslagen ingår bestämmelser om justitieministeriets rätt att bestämma att en tryckskrift skall beläggas med kvarstad. Någon motsvarande specialbestämmelse föreslås inte i förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation, utan enligt lagförslaget 22 § skall angående beslag av publikationer i regel tillämpas vad tvångsmedelslagen föreskriver om beslag av föremål.

Av ovan nämnda skäl föreslås att 14 § 2 mom. lagen om försvarstillstånd skall upphävas. Förslaget påverkar inte möjligheterna att i krissituationer övervaka masskommunikationen med stöd av 1 mom. i paragrafen i fråga. De befogenheter som anges i bestämmelsen är inte bundna till något visst kommunikationsmedel utan gäller all slags masskommunikation. Därför är det inte behövligt att föreslå ändringar i 14 § 1 mom. i detta sammanhang.

33 §. I paragrafen föreslås en bestämmelse

om skyldighet att publicera myndighetsmeddelanden. I sak motsvarar bestämmelsen i hög grad 43 § beredskapslagen. Av de skäl som anförts ovan i detaljmotiveringen till nämnda paragraf, föreslås att också 33 § lagen om försvarstillstånd skall ändras.

Eftersom lagen om försvarstillstånd inte innehåller några bestämmelser om räddningsväsendets särskilda befogenheter under undantagsförhållanden, nämns i den föreslagna bestämmelsen dock inte räddningsmyndigheterna, fastän de nämns i 43 § beredskapslagen. Enligt lagförslaget skall publiceringen och sändningen vara avgiftsfri. Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om försvarstillstånd (se RP 249/1989 rd, s. 28) hade ersättningen för publicering av ovan nämnda meddelanden blivit beroende av ett allmänt administrativt direktiv. Eftersom man genom publiceringskyldigheten försöker skydda viktiga intressen under särskilt allvarliga undantagsförhållanden och eftersom sändning av meddelandena med anlitande av modern teknik inte kan förmodas förorsaka särskilt kännbara omkostnader, föreslås att de meddelande som avses i bestämmelsen skall publiceras utan ersättning.

Till övriga delar hänvisas till vad som anförts ovan i motiveringen till 43 § beredskapslagen.

34 §. Enligt 34 § lagen om försvarstillstånd skall statsrådet för den tid försvarstillståndet varar tillsätta en delegation med företrädare för tidnings- och tidskriftsbranschen, rundradio- och kabelsändningsverksamheten samt respektive förvaltningsområden. Delegationen skall främja samarbetet mellan staten och informationsmedierna.

I lagförslaget föreslås att bestämmelsens ordalydelse skall ändras så, att i den beaktas också nya former av kommunikation, särskilt nätpublikationer. Någon saklig ändring föreslås inte. Genom ändringen tar man alltså inte ställning till om en delegation för kommunikationsberedskap borde inrättas redan under normala förhållanden eller om en statlig kommunikationscentral borde inrättas för den tid som undantagsförhållandet varar, såsom arbetsgruppen för information under undantagsförhållanden föreslagit (se arbetsgruppens promemoria, statsrådskansliets

publikationsserie 1999/4).

2. Närmare bestämmelser

Enligt 12 § 1 mom. grundlagen skall närmare bestämmelser om yttrandefriheten utfärdas genom lag. Det huvudsakliga syftet med det första lagförslaget i propositionen är att utfärda sådana närmare bestämmelser om publikations- och programverksamheten i Finland vilka avses i grundlagens bestämmelse om yttrandefrihet. I lagen finns ingen bestämmelse som skulle befullmäktiga någon att reglera yttrandefriheten genom bestämmelser eller föreskrifter med lägre rang än lag. De bestämmelser om utövande av yttrandefrihet vilka har meddelats genom förordning skall ersättas genom att motsvarande bestämmelser till behövliga delar meddelas i lag.

Enligt 16 § 13 punkten reglementet för statsrådet (1522/1995) hör det till justitieministeriets behörighet att utöva tillsyn över att tryckfrihetslagen iakttas. Enligt det första lagförslaget i propositionen skall justitieministeriet inte längre ha denna tillsynsuppgift. Därför borde 16 § 13 punkten i reglementet för statsrådet upphävas.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft cirka ett halvt år efter att de har antagits och blivit stadfästa. En sådan övergångsperiod är behövlig för att de som utövar masskommunikationsverksamhet skall ha tillräckliga möjligheter att förbereda sig för sina nya skyldigheter. Till dessa skyldigheter hör i synnerhet de lagringsskyldigheter som avses i lagen. Övergångsperioden kan anses nödvändig också för att verksamhetsutövarna skall kunna ge sina anställda behövlig information och utbildning med tanke på den nya regleringen.

4. Lagstiftningsordning

Yttrandefriheten tryggas enligt 12 § 1 mom. grundlagen. Lagförslaget om yttrandefrihet i masskommunikation innehåller sådana närmare bestämmelser om utövningen av yttrandefriheten som bestämmelsen avser.

Förslaget till lag om yttrandefrihet i mass-

kommunikation gäller endast masskommunikation. Det karaktäristiska för masskommunikation är att meddelandena är avsedda att mottas av allmänheten. Därför blir lagen i princip inte tillämplig på sådana meddelanden som klassificeras som målgruppskommunikation och som enligt 10 § 2 mom. grundlagen skyddas av hemligheten i fråga om förtroliga meddelanden. Enligt den sista meningen i lagförslagets 7 § 1 mom. skall administratören av en anordning som avses i bestämmelsen dock rätt att lagra också identifieringsuppgifterna för andra nätmeddelanden än sådana som är avsedda för allmänheten, om de meddelanden som har karaktären av masskommunikation till exempel av tekniska orsaker inte kan avskiljas från den övriga kommunikationen. Detta påverkar dock inte skyddet av målgruppskommunikationen, eftersom en order om utlämnande av identifieringsuppgifter enligt 18 § 1 mom. endast kan gälla nätmeddelanden som gjorts tillgängliga för allmänheten. Således är den som framställer ett utlämningskrav skyldig att visa att meddelandet i fråga gjorts tillgängligt för allmänheten och att det således måste anses vara fråga om masskommunikation. Av dessa orsaker är lagrings- och utlämningskyldigheten i den föreslagna lagens 7 och 18 § inte problematiska med tanke på 10 § grundlagen.

Förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation innehåller bestämmelser med karaktär av ordningsregler, vilka är avsedda att bidra till att realisera det straff- och skadeståndsrättsliga ansvaret för innehållet i ett meddelande. Förslaget innehåller också bestämmelser om rätt till genmäle och rättelse och det förfarande som skall iakttas i fråga om dessa. I synnerhet rätten till genmäle är nära förknippat med skyddet för heder enligt 10 § 1 mom. grundlagen. En likadan anknytning till skyddet för heder har också bestämmelsen i lagförslagets 25 § om skyldighet att publicera de domar som avses i bestämmelsen. I fråga om skyddet för heder realiseras genom dessa bestämmelser bestämmelsen i 22 § grundlagen, som föreskriver att det allmänna är skyldigt att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses (se RP 309/1993 rd, s. 56-57).

För den som äger ett medium för kommunikation av meddelanden, innebär skyldigheten att publicera ett genmäle eller en rättelse en begränsning av yttrandefriheten, eftersom han inte fritt kan bestämma vilka meddelanden han publicerar. Samtidigt kan dessa publiceringsskyldigheter anses begränsa nyttjandet av egendom, som skyddas enligt 15 § grundlagen. Begränsningarna skall dock regleras på ett uttömmande sätt i lag. Begränsningarna motiveras av skyddet för heder, som är en godtagbar begränsningsgrund, eftersom det är frågan om ett intresse som skyddas av systemet för grundläggande fri- och rättigheter.

För att den som yrkar rättelse skall få utöva denna rättighet, förutsätts att en felaktig upplysning om honom har framförts i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program. Inte heller rätten till genmäle föreslås grunda sig enbart på en subjektiv upplevelse av att ha blivit kränkt, utan kränkingsupplevelsen måste även enligt objektiva kriterier anses motiverad. Den skyldighet att publicera en dom som föreslås i lagförslagets 25 § skall inte heller gälla annat än de med tanke på avgörandet viktigaste delarna, dvs. inte innebära skyldighet att publicera hela domen i oavkortad form. Den domstol som bestämmer att domen skall publiceras, skall också bestämma i vilken omfattning publicering skall ske. Dessa begränsningar kan inte anses mera vittgående än vad som är nödvändigt för att det godtagbara syfte som eftersträvas genom dem skall uppnås, varför de harmonierar med proportionalitetsprincipen. Även rättsskyddssynpunkterna tillgodoses i förslaget, eftersom frågan om rätt till genmäle eller rättelse enligt lagförslagets 12 § i sista hand kan underställas en domstol för avgörande.

Även bestämmelsen i lagförslagets 8 § om skyldighet att publicera vissa myndighetsmeddelanden kan anses begränsa yttrandefriheten. För den som äger mediet innebär skyldigheten också att hans rätt att nyttja sin egendom begränsas, eftersom han förpliktas att använda egendomen på ett bestämt sätt. Skyldigheten att publicera myndighetsmeddelanden är dock begränsad till situationer i vilka en sådan skyldighet är nödvändig för att skydda människors liv eller hälsa eller be-

tydande miljö- eller egendomsvärden. De intressen som nämns i bestämmelsen täcker intressen som är tryggade enligt 7, 15 och 20 § grundlagen. Begränsningsgrunder som på detta sätt är förankrade i systemet för grundläggande fri- och rättigheter skall anses godtagbara. Även om den sista delen av bestämmelsen är öppen i sin hänvisning till andra viktiga skäl, skall även dessa vara jämförbara med de ovan nämnda intressen som nämns särskilt. Därför kan begränsningsgrunden anses godtagbar också till denna del. Den skyldighet som bestämmelsen föreskriver blir aktuell endast i situationer i vilka ett synnerligen viktigt intresse kan anses förutsätta sådan skyldighet. Eftersom publiceringsskyldigheten å andra sidan kan anses vara en tämligen ringa begränsning såväl med tanke på yttrandefriheten som egendomsskyddet, harmonierar bestämmelsen också med proportionalitetsprincipen.

I lagförslagets 19 § föreslås bestämmelser om rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande. Enligt 20 § skall administratören av en sändare, server eller motsvarande anordning i sin tur ha rätt att göra ett nätmeddelande oåtkomligt för allmänheten, om det är uppenbart att meddelandet till sitt innehåll uppfyller rekvisiten i 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 § strafflagen. Bägge bestämmelserna innebär begränsning av avsändarens yttrandefrihet, eftersom han inte på det sätt som han har avsett kan göra meddelandet tillgängligt för allmänheten.

Enligt lagförslagets 19 § kan ett föreläggande att avbryta distributionen meddelas under den allmänna förutsättningen att det med hänsyn till meddelandets innehåll är uppenbart att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten. Bestämmelsen får i sista hand sitt innehåll främst genom strafflagens bestämmelser om yttrandefrihetsbrott, vilket redan det visar att det har ansetts möjligt att begränsa yttrandefriheten i fråga om meddelanden av detta slag. Även om bestämmelsen alltså till sitt innehåll på detta sätt är allmän, begränsas tillämpningen dock av kravet att meddelandets lagstridighet skall vara uppenbar. Dessutom är det klart att frågan skall prövas med tillämpning av en lagtolkning som tar hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna. Prövningen skall ut-

föras av domstol. Dessutom skall föreläggandet att distributionen skall avbrytas förfalla om inte åtal i ärendet väcks, yrkande om förverkandepåföljd framställs eller talan om ersättning av den skada som meddelandets innehåll orsakat väcks inom föreskriven tid. Oberoende av detta kan både avsändaren till meddelandet och den som föreläggandet att avbryta distributionen riktar sig till ansöka om upphävning av föreläggandet. Av dessa orsaker skall begränsningen anses uppfylla de allmänna förutsättningar som ställs för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter.

Rätten att enligt 20 § avbryta distributionen av ett nätmeddelande skall däremot enligt lagförslaget begränsas till att endast gälla ovan nämnda brottsrekvisit. Rätten skall få utövas endast när meddelandet uppenbart strider mot de bestämmelser som nämns i paragrafen. De meddelanden som avses i bestämmelsen är bägge till sin art sådana att det har ansetts möjligt att kriminalisera framförandet av dem (se GrUU 23/1997 rd). Kriminaliseringen i 11 kap. 8 § strafflagen gäller hets mot folkgrupp. Genom bestämmelsen försöker man i sista hand skydda dem som tillhör en viss nationalitet, ras eller etnisk eller religiös grupp. Det finns ett sakligt samband mellan denna bestämmelse och förbudet mot diskriminering i 6 § 2 mom. grundlagen samt rätten till religions- och samvetsfrihet enligt 11 § grundlagen. Bestämmelsen i 17 kap. 18 § strafflagen, som kriminaliserar spridning av pornografisk bild, är främst avsedd att skydda barn mot gärningar som kränker sedligheten. Bestämmelsen har följaktligen anknytning till barns grundlagsenliga rättigheter, framför allt skyddet för personlig frihet, och dessutom har bestämmelsen också som ett allmännare syfte att skydda moralen. Grundlagsutskottet har ansett dessa begränsningsgrunder godtagbara ur yttrandefrihetssynpunkt. Eftersom lagförslaget 20 § dessutom föreskriver att den som har utövat sin rätt att avbryta distributionen av ett meddelande är skyldig att utan dröjsmål underrätta avsändaren och mottagaren i sin tur har rätt att snabbt få ärendet till behandling av domstol, uppfyller förslaget också de krav som rättsskyddet ställer.

Bestämmelsen i 20 § innebär samtidigt att

en enskild person ges befogenhet att göra ingrepp i en annan persons utövning av sin yttrandefrihet, vilket skall betraktas som överföring av en offentlig förvaltningsuppgift på någon annan än en myndighet, om vilket bestäms i 124 § grundlagen. Enligt grundlagen är en sådan överföring möjlig om uppgiften anförtros mottagaren genom lag eller med stöd av lag, om överföringen behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Att ge administratören av en anordning rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande skall anses ändamålsenligt för att spridningen av meddelanden som avses i bestämmelsen skall hindras tillräckligt snabbt. Rättskyddsgarantierna tillgodoses genom den underrättelseskyldighet som föreskrivs i förslaget för den som utövar denna rättighet, och som redan nämnts. Underrättelsen skall ske bevisligen på avsändarens modersmål, finska eller svenska, eller på något annat, med avsändaren överenskommen språk, genom vilket man försöker garantera att de språkliga rättigheterna tillgodoses. Mottagaren har i sin tur möjlighet att få frågan om avbruten distribution av nätmeddelandet behandlad av domstol, såsom 21 § grundlagen förutsätter. Följaktligen kan arrangemanget inte anses äventyra de grundläggande rättigheterna, rättsskyddet eller garantierna för god förvaltning.

Enligt 124 § grundlagen kan en enskild dock inte anförtros en uppgift som innebär betydande utövning av offentlig makt. Enligt motiveringen till den proposition av regeringen som resulterade i stiftandet av den nya grundlagen (RP 1/1998 rd, s. 179), är sådana uppgifter t.ex. på självständig prövning baserad rätt att på ett konkret sätt ingripa i en enskild persons grundläggande fri- och rättigheter. Enligt 20 § är behörigheten dock mycket snäv, eftersom den begränsas till bara de två fall som individualiseras i bestämmelsen. Bägge fallen gäller dessutom meddelanden som till sitt innehåll kan anses särskilt klandervärda, vilket även kommer till uttryck genom att framförande och spridning av meddelanden med sådant innehåll är kriminaliserat. Behörigheten att avbryta distributionen begränsas dessutom av villkoret att

meddelandet till sitt innehåll uppenbart skall strida mot de bestämmelser som nämns i 20 §. När man dessutom tar hänsyn till att avsändaren har möjlighet att snabbt få saken till domstolsbehandling, är det inte frågan om sådan betydande utövning av offentlig makt som avses i 124 § grundlagen.

Bestämmelser om förverkande föreslås i lagförslaget 24 §. Enligt 24 § 2 mom. skall en domstol få bestämma att samtliga för spridning avsedda exemplar av en publikation oberoende av äganderätt under vissa förutsättningar skall få förklaras förverkade. Bestämmelsen innebär ingrepp i egendom som tillhör personer som är att betrakta som utomstående i fråga om förövningen av brottet, och skall därför ses som en begränsning av det skydd för egendom som föreskrivs i 15 § grundlagen. Att en påföljd som denna utdöms, tryggar i väsentlig utsträckning samma intressen som de yttrandefrihetsbrott, i anslutning till vilkas bestraffning den kommer i fråga. Följaktligen finns det en godtagbar grund för begränsningen. Eftersom begränsningen kommer i fråga endast när detta är behövligt för att hindra spridning av meddelandet, kan begränsningen också anses överensstämma med proportionalitetsprincipen.

I propositionen ingår också ett förslag till ändring av 43 § beredskapslagen och ett förslag till ändring av lagen om försvarstillstånd. I 43 § beredskapslagen och 33 § lagen om försvarstillstånd finns bestämmelser om motsvarande typ av skyldighet att publicera myndighetsmeddelanden som den skyldighet som föreslås i 8 § i det första lagförslaget i propositionen och som redan har behandlats ovan. Av liknande skäl som har framförts i anslutning till redogörelsen för innehållet i 8 § förslaget till lag om yttrandefrihet i masskommunikation och med beaktande särskilt av de situationer i vilka ifrågavarande lagar

blir tillämpliga, är de begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna som följer av dessa bestämmelser inte till följd av sitt materiella innehåll problematiska med tanke på konstitutionen.

Beredskapslagen är en s.k. undantagslag. Genom propositionen utvidgas tillämpningsområdet för 43 § beredskapslagen genom att också räddningsmyndigheterna uttryckligen nämns i förslaget till ändring av nämnda paragraf. Detta beror på att bestämmelserna om räddningsväsendets särskilda befogenheter under undantagsförhållanden genom en ändring av beredskapslagen (198/2000) överfördes från lagen om räddningsväsendet till beredskapslagen. Bestämmelsen i 43 § beredskapslagen innebär dock redan i sig begränsningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och grundar sig följaktligen inte på en för beredskapslagar typisk delegeringskonstellation (se GrUU 1/2000 rd och GrUU 10/1990 rd). När grundlagsutskottet behandlade förslaget till beredskapslag, gjorde utskottet inte heller någon anmärkning om att lagförslaget 43 § skulle föranleda att lagen borde stiftas i grundlagsstiftningsordning. Av dessa orsaker är det motiverat att utgå från att 43 § beredskapslagen inte ens till en början har stått i strid med grundlagen. Därför kan också ett förslag om ändring av denna lag behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser att lagförslagen kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom lagen om yttrandefrihet i masskommunikation är fast förknippad med 12 § grundlagen, anser regeringen att det vore önskvärt att grundlagsutskottet tar ställning till förslaget.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslagen***1.****Lag****om yttrandefrihet i masskommunikation**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

I denna lag föreskrivs om hur den i grundlagen tryggade yttrandefriheten utövas i masskommunikation.

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *allmänheten* en personkrets som inte är utvald på förhand och som tar emot ett meddelande,

2) *nätmeddelande* information, åsikter eller andra meddelanden som gjorts tillgängliga för allmänheten genom radiovågor, elektroniska kommunikationsnät eller andra motsvarande tekniska arrangemang,

3) *program* en enhetligt helhet av nätmeddelanden, vilka huvudsakligen uttrycks i ljud eller rörliga bilder,

4) *publikation* ett tryckalster, en dataskiva eller någon annan genom mångfaldigande framställd upptagning av text, ljud eller bild, som har gjorts tillgänglig för allmänheten,

5) *periodisk publikation* en publikation som är avsedd att ges ut regelbundet minst fyra gånger om året,

6) *nätpublikation* en i likhet med periodiska publikationer enhetligt uppbyggd helhet av nätmeddelanden avsedd för regelbunden utgivning,

7) *publikationsverksamhet* att publikationer och andra nätmeddelanden än program görs tillgängliga för allmänheten, och

8) *programverksamhet* att program görs tillgängliga för allmänheten.

Vid tillämpningen av denna lag anses löpsedlar och bilagor till en periodisk publikation eller nätpublikation vara delar av publikationen eller nätpublikationen.

3 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på publikations- och programverksamhet som utövas i Finland.

På den som i ett elektroniskt kommunikationsnät i huvudsak utan att eftersträva ekonomisk vinning har en hemsida som inte är en nätpublikation tillämpas endast 13, 15, 17, 19—21, 24 och 26 §.

På verksamhet som enbart gäller teknisk framställning, sändning, förmedling eller distribution av en publikation eller ett nätmeddelande tillämpas endast 7, 18 – 22 och 24 §.

I fråga om upphovsrätt, rätt att utöva radio- och televisionsverksamhet eller televerksamhet samt granskning av bildprogram bestäms särskilt. I fråga om tillhandahållande av informationssamhällets tjänster gäller dessutom vad som bestäms särskilt.

2 kap.

Skyldigheter för utgivare och dem som utövar programverksamhet

4 §

Ansvarig redaktör

Utgivaren av en periodisk publikation eller nätpublikation skall utse en ansvarig redaktör för publikationen. Den som utövar programverksamhet skall utse en ansvarig redaktör

för varje program. För en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program kan också utses flera ansvariga redaktörer.

En ansvarig redaktör skall ha fyllt femton år och får inte vara försatt i konkurs och ha begränsad handlingsbehörighet.

Den ansvariga redaktören skall leda och övervaka det redaktionella arbetet, besluta om innehållet i den periodiska publikationen, nätpublikationen eller programmet samt sköta övriga uppgifter som föreskrivs i denna lag.

5 §

Upplysningsplikt

Utgivaren av en publikation, periodisk publikation eller nätpublikation skall se till att den är försedd med uppgift om vem som är utgivare. Utgivaren och den ansvariga redaktören skall se till att en periodisk publikation eller nätpublikation också är försedd med uppgift om vem som är ansvarig redaktör. En publikation och periodisk publikation skall också innehålla uppgift om framställningsåret.

Den som utövar programverksamhet och den ansvariga redaktören skall se till att i programverksamheten meddelas vem som utövar programverksamheten och vem som är ansvarig redaktör.

Om flera ansvariga redaktörer har utsetts för en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett program, skall i publikationen eller programverksamheten anges för vilken del av publikationen eller programmet var och en av dem svarar.

Var och en har rätt att få veta vem som är ansvarig redaktör.

6 §

Upptagningar av program och nätpublikationer

Utgivaren och den som utövar programverksamhet skall se till att en upptagning görs av varje program och nätpublikation, förutsatt att det inte på grundval av den tek-

niska utformningen av programmet är klart att ingen genom att sända programmet kan göra sig skyldig till ett brott som baserar sig på innehållet i meddelandet. Upptagningen skall sparas minst tre månader från det att programmet sändes eller nätpublikationen gjordes tillgänglig för allmänheten. Upptagningen av en nätpublikation behöver dock sparas endast i två månader från det att nätpublikationen gjordes tillgänglig för allmänheten, om nätpublikationens innehåll ändras i genomsnitt oftare än tio gånger per dygn.

Skyldigheten att spara upptagningen fortgår också efter att den i 1 mom. föreskrivna tiden löpt ut, om ett ärende som grundar sig på innehållet i ett program eller i en nätpublikation är föremål för förundersökning, åtalsprövning eller rättegång. Upptagningen får i detta fall utplånas först när det har blivit klart att åtal i ärendet inte kommer att väckas eller när ett yrkande som grundar sig på innehållet i ett program eller i en nätpublikation har avgjorts och avgörandet har vunnit laga kraft. Aklagaren eller den domstol som senast behandlat ärendet skall informera utgivaren eller den som utövar programverksamhet om att skyldigheten att spara upptagningen har upphört.

7 §

Registrering av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter

Administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning skall se till att det beträffande avsändaren av ett nätmeddelande som med hjälp av anordningen görs tillgängligt för allmänheten registreras uppgifter som behövs för identifiering av avsändaren. Som identifieringsuppgift skall registreras åtminstone den adress från vilken nätmeddelandet kommit till anordningen. Om de nätmeddelanden som gjorts tillgängliga för allmänheten inte kan skiljas från övriga nätmeddelanden, har innehavaren av anordningen rätt att registrera också identifieringsuppgifterna för de övriga nätmeddelandena.

Identifieringsuppgifterna får utplånas tidigast tre månader efter det att meddelandet nådde anordningen i fråga. Om ett yrkande enligt 18 § har framställts till en domstol, fortgår dock skyldigheten att bevara uppgifterna tills yrkandet på utlämning av uppgifterna har avslagits och avslagsbeslutet har vunnit laga kraft.

Identifieringsuppgifterna skall utplånas när skyldigheten enligt 2 mom. har upphört, om inte skyldigheten att bevara uppgifterna fortgår enligt någon annan lag.

8 §

Myndighetsmeddelanden

Utgivare och de som utövar programverksamhet är skyldiga att avgiftsfritt i sina periodiska publikationer, nätpublikationer eller program publicera myndighetsmeddelanden, om detta är nödvändigt för att skydda människors liv eller hälsa eller betydande miljö- eller egendomsvärden eller av något annat därmed jämförbart viktigt skäl.

3 kap.

Genmäle och rättelse

9 §

Rätt till genmäle

En enskild person som har motiverad anledning att anse sig ha blivit kränkt av ett meddelande i en periodisk publikation, en nätpublikation eller ett med dessa jämförbart återkommande program har rätt att få genmälet publicerat i samma publikation eller program.

10 §

Rätt till rättelse

När en felaktig uppgift om en enskild person, sammanslutning, stiftelse eller myndighet har framförts i en periodisk publikation,

nätpublikation eller ett program, har personen, sammanslutningen, stiftelsen eller myndigheten rätt att få uppgiften rättad i samma publikation eller i ett program av samma utövare av programverksamhet, om inte felet är så ringa att det är uppenbart onödigt att rätta det.

11 §

Skyldighet att publicera genmäle och rättelse

En ansvarig redaktör skall publicera ett genmäle eller en rättelse avgiftsfritt och utan obefogat dröjsmål, i behörig omfattning och på liknande sätt som det meddelande publicerades vilket genmälet eller rättelsen grundar sig på.

Ett genmäle eller en rättelse får inte ha ett lagstridigt eller kränkande innehåll.

Den ansvariga redaktören skall vid behov bistå vid den tekniska utformningen av ett genmäle.

12 §

Yrkande om genmäle och rättelse

Ett yrkande om genmäle eller rättelse skall framställas till den ansvariga redaktören inom 14 dagar efter att det meddelande som yrkandet grundar sig på publicerades. Yrkandet skall framställas skriftligen eller på elektronisk väg så sätt att yrkandets innehåll inte ensidigt kan ändras och att det förblir tillgängligt för vardera parten.

Om ett yrkande om genmäle eller rättelse avslås, skall den som har framställt yrkandet underrättas om avslaget och grunderna för det inom sju dagar efter det att yrkandet togs emot. Grunderna för avslaget skall på begäran meddelas skriftligen. Den som framställt yrkandet har rätt att föra frågan om huruvida förutsättningarna för genmäle eller rättelse uppfylls till behandling av tingsrätten på sin hemort eller Helsingfors tingsrätt senast 30 dagar efter det att framställaren skriftligen har fått del av grunderna för avslaget.

När en domstol ålägger en ansvarig redak-

tör att fullgöra sina skyldigheter enligt 11 § kan domstolen förena åläggandet med vite. I domstolens beslut om vite kan ändring sökas särskilt genom besvär.

4 kap.

Ansvar för innehållet i ett publicerat meddelande

13 §

Gärningsmannens och i brottet delaktigas ansvar

För ett brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten svarar den som enligt strafflagen (39/1889) skall betraktas såsom gärningsman eller delaktig i brottet.

14 §

Chefredaktörsförseelse

Om en ansvarig redaktör uppsåtligt eller av oaktsamhet väsentligen åsidosätter sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet så att detta är ägnat att bidra till begående av brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten, skall den ansvariga redaktören, om ett sådant brott begås och han eller hon inte skall anses vara gärningsman eller medverkande i brottet, dömas till böter för *chefredaktörsförseelse*.

15 §

Skadeståndsansvar

I fråga om ersättning av skada som förorsakats genom innehållet i ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten gäller skadeståndslagen (412/1974).

Utgivare och de som utövar programverk-

samhet ansvarar enligt 3 kap. skadeståndslagen för ersättning av skada som avses i 1 mom. och som har förorsakats i deras verksamhet, även om skadan har förorsakats av någon annan än en person som avses i 3 kap. 1 § skadeståndslagen.

16 §

Rätt att ta del av innehållet i en upptagning

Rätt att avgiftsfritt ta del av en upptagning som avses i 6 § har var och en som har motiverad anledning att anse sig ha blivit föremål för ett brott som grundar sig på innehållet i ett program eller en nätpublikation eller ha lidit skada av att programmet har sänts eller av att nätpublikationen har gjorts tillgänglig för allmänheten. Samma rätt har den som har för avsikt att utöva sin rätt till genmäle eller rättelse. Utgivaren eller utövaren av programverksamheten skall också utan obefogat dröjsmål ge den tjänsteman som utför förundersökningen eller åtalsprövningen av ett brott som grundar sig på innehållet i ett program eller en nätpublikation möjlighet att ta del av upptagningen.

17 §

Källskydd och rätt till anonymitet

När ett meddelande har gjorts tillgängligt för allmänheten, har meddelandets upphovsman, utgivaren och utövaren av programverksamheten rätt att vägra röja vem som har lämnat de upplysningar som meddelandet innehåller. Utgivaren och utövaren av programverksamheten har dessutom rätt att vägra röja upphovsmannens identitet.

I 1 mom. avsedd rätt har också den som har fått del av nämnda omständigheter i anställning hos meddelandets upphovsman, hos utgivaren eller utövaren av programverksamheten.

Om skyldighet att vid förundersökning eller rättegång röja en upplysning som avses i 1 mom. bestäms särskilt.

5 kap.

Tvångsmedel

18 §

Utlämnande av ett nätmeddelandes identifieringsuppgifter

På yrkande av en tjänsteman som är anfallsberättigad enligt 1 kap. 6 § 1 punkten tvångsmedelslagen (450/1987), en allmän åklagare eller en målsägande, kan en domstol ålägga administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning att till den som framställt yrkandet lämna ut i 7 § 1 mom. avsedda identifieringsuppgifter om ett nätmeddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten samt andra tillbudsstående uppgifter som behövs för utredande av vem som är avsändare av ett nätmeddelande, om det föreligger sannolika skäl att misstänka att innehållet i meddelandet är sådant att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten. Domstolen får förordna att identifieringsuppgifterna skall lämnas ut till målsäganden endast när målsäganden själv får väcka åtal för ett brott. Yrkandet skall framställas vid tingsrätten på den ort som är hemort för administratören av anordningen eller vid Helsingfors tingsrätt inom den tid som föreskrivs i 7 § 2 mom. Domstolen kan föräna utlämningsåläggande med vite.

I ett beslut som gäller utlämnande av uppgifter får ändring sökas särskilt genom besvär. Ett beslut genom vilket någon åläggs att lämna ut uppgifter får inte verkställas förrän beslutet har vunnit laga kraft, om inte den domstol som behandlar besvären bestämmer något annat.

Åläggande att lämna ut identifieringsuppgifter får på begäran av en utländsk statlig myndighet meddelas, om det under motsvarande förhållanden i Finland skulle vara ett brott att göra det meddelande tillgängligt för allmänheten som begäran grundar sig på eller utlämnandet grundar sig på ett fördrag eller någon annan internationell förpliktelse som binder Finland.

En i 1 mom. avsedd anordningsadministratören har rätt till ersättning av statens medel för de skäligen direkta kostnaderna för utläm-

nande av de identifieringsuppgifter som avses i denna paragraf. Beslut om betalning av ersättning fattas av chefen för polisinrättningen i det härad där undersökningen utfördes eller chefen för någon av polisens riksomfattande enheter. Ändring i beslutet kan sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen med iakttagande av vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). När uppgifterna lämnas ut till målsäganden enligt domstolens åläggande, är det dock målsäganden själv som skall svara för nämnda kostnader.

19 §

Föreläggande att avbryta distributionen av ett nätmeddelande

En domstol kan på ansökan av en allmän åklagare, en undersökningsledare eller en målsägande förelägga en utgivare eller en utövare av programverksamhet eller administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning att avbryta distributionen av ett nätmeddelande, om det med hänsyn till meddelandets innehåll är uppenbart att det är straffbart att göra det tillgängligt för allmänheten. Domstolen skall behandla ansökan i brådskande ordning. Innan föreläggandet meddelas skall domstolen ge den för vilken föreläggande söks och avsändaren av nätmeddelandet tillfälle att bli hörda, om ärendets brådskande natur inte ger anledning till något annat.

Domstolens föreläggande skall också delges avsändaren av det i föreläggandet avsedda nätmeddelandet. Om avsändaren är okänd, kan domstolen förelägga administratören av sändaren, servern eller någon annan sådan anordning att sköta delgivningen.

Ett föreläggande enligt 1 mom. förfaller, om inte åtal för ett brott som grundar sig på innehållet i meddelandet väcks, ett yrkande enligt 24 § framställs eller talan om ersättning för skada som innehållet i ett meddelande orsakat väcks inom tre månader efter det att föreläggandet meddelades. Om allmänna åklagaren eller målsäganden inom nämnda tid så yrkar, kan domstolen förlänga tiden med högst tre månader.

Den som förelagts att avbryta distributio-

nen av ett nätmeddelande har i likhet med avsändaren av nätmeddelandet rätt att hos den domstol som meddelat föreläggandet ansöka om upphävande av föreläggandet. Vid behandling av ett ärende som gäller upphävande av ett föreläggande skall lagen om behandling av ansökningsärenden vid allmän underrätt (307/1986) iakttas. Domstolen sörjer dock för att behövliga åtgärder för hörande av allmänna åklagaren vidtas. Ansökan om upphävande skall göras inom 14 dagar efter det att sökanden fått kännedom om föreläggandet. Nätmeddelandet får inte göras tillgängligt för allmänheten på nytt medan frågan om upphävande är anhängig vid domstol, om inte domstolen bestämmer något annat. Även allmänna åklagaren har rätt att söka ändring i det beslut genom vilket föreläggande om avbrytande har upphävts.

Om allmänna åklagaren eller målsäganden yrkar det, kan domstolen meddela ett föreläggande enligt 1 mom. också när den behandlar ett åtal som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande, ett yrkande om en påföljd enligt 24 § eller en talan om ersättning för skada som innehållet i ett nätmeddelande orsakat. I ett här avsett föreläggande får ändring inte sökas särskilt genom besvär.

20 §

Rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande

Utöver vad som bestäms i 19 §, har administratören av en sändare, server, eller någon annan anordning rätt att avbryta distributionen av ett nätmeddelande, om det är uppenbart att meddelandet motsvarar beskrivningen för ett brott som är straffbart enligt 11 kap. 8 § eller 17 kap. 18 § strafflagen.

Efter att ha utövat sin rätt att avbryta distributionen skall anordningens administratör utan dröjsmål underrätta avsändaren till meddelandet om åtgärden skriftligen eller på elektronisk väg på ett sådant sätt att underrättelsens innehåll inte ensidigt kan ändras och att den fortgår att vara tillgänglig för vardera parten. I underrättelsen skall avsändaren upplysas om orsaken till att distributionen av nätmeddelandet har avbrutits samt om sin rätt

att få saken behandlad av domstol. Underrättelsen skall ske på avsändarens modersmål, finska eller svenska, om inte överenskommelse om användning av något annat språk har träffats med avsändaren.

Avsändaren har rätt att föra frågan om rätten av avbryta distributionen av nätmeddelandet till behandling av domstol inom 14 dagar efter det att avsändaren har tagit emot en underrättelse enligt 2 mom. Vid behandlingen av ärendet iakttas 19 § 4 mom. Medan ärendet är anhängigt skall distributionen av nätmeddelandet vara avbruten, om inte domstolen bestämmer annat.

21 §

Behörig domstol

Ansökan om avbrytande av distributionen av ett nätmeddelande behandlas vid tingsrätten på den ort som är hemort för utgivaren, utövaren av programverksamhet eller administratören av en sändare, server eller någon annan sådan anordning. Ärenden som gäller rätten att avbryta distributionen av ett nätmeddelande behandlas vid tingsrätten på den ort som är hemort för den administratör av en anordning som har utövat sin rätt att avbryta distributionen. Vardera slaget av här avsedda ärenden kan dock alltid behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam.

22 §

Beslagtagning av publikationer

Samtliga för spridning avsedda exemplar av en publikation får tas i beslag endast om det finns skäl att anta att publikationen kommer att dömas förbruten.

Ett beslut om beslag enligt 1 mom. som har fattats av en anhållningsberättigad tjänsteman skall, utan dröjsmål och senast tredje dagen efter att beslutet verkställdes, föras till den domstol som är behörig att handlägga brottmål som gäller innehållet i publikationen. Domstolen beslutar om beslaget fortfarande skall gälla.

På beslag av publikationer tillämpas i öv-

rikt vad som i tvångsmedelslagen föreskrivs om beslag av föremål.

6 kap.

Påföljder och åtalsrätt

23 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot bestämmelserna i 4 § 1 eller 2 mom. om utseende av ansvarig redaktör, bestämmelserna i 5 § om upplysningsplikt, bestämmelserna i 6 § om upptagningskyldighet eller bestämmelserna i 7 § om registreringsskyldighet, skall för *masskommunikationsförseelse* dömas till böter.

24 §

Förverkandepåföljd och föreläggande om utplåning av ett nätmeddelande

Vid handläggning av ett yrkande om förverkandepåföljd för brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande skall 10 kap. strafflagen iakttas. En förverkandepåföljd kan dömas ut även när det inte kan utredas vem som begått det brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande.

Samtliga för spridning avsedda exemplar av en publikation kan oberoende av äganderätten till exemplaren dömas förbrutna, om ett brott som grundar sig på innehållet i publikationen har begåtts och påföljden är nödvändig för att förhindra spridning av meddelandet.

En domstol kan bestämma att ett nätmeddelande som har konstaterats vara lagstridigt till sitt innehåll skall göras oåtkomligt för allmänheten och utplånas. Vid handläggning av ärendet skall i tillämpliga delar iakttas vad som föreskrivs om handläggning av yrkande om förverkandepåföljd.

25 §

Publicering av domar som gäller kränkning av ära och privatliv

Om ett brott som avses i 24 kap. 8 – 10 § strafflagen har begåtts i en periodisk publikation, nätpublikation eller ett program, kan domstolen på ett yrkande som målsäganden har framställt i samband med behandlingen av åtalet bestämma att uppgift om domen skall publiceras i den periodiska publikationen eller nätpublikationen eller ett program av den som utövar programverksamheten.

Uppgift om domen skall publiceras avgiftsfritt i en av domstolen föreskriven skälig omfattning. Den ansvariga redaktören skall se till att uppgiften publiceras. Domstolen kan förena denna skyldighet med vite.

26 §

Åtalsrätt

Riksåklagaren beslutar om att åtal skall väckas för ett brott som grundar sig på innehållet i ett publicerat meddelande och som hör under allmänt åtal samt för chefredaktörsförseelse i anslutning till ett sådant brott. Riksåklagaren bestämmer då också vem som skall utföra åtalet.

I fråga om målsägandes åtalsrätt gäller vad som bestäms i 1 kap. 14 – 17 § lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

7 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

27 §

Ikraftträdelsebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lagen upphävs tryckfrihetslagen av den 4 januari 1919 (1/1919) och radioansvarighetslagen av den 12 mars 1971 (219/1971) jämte ändringar.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

28 §

Övergångsbestämmelser

Ett brottmål eller ett mål angående rättelse eller genmäle som har anhängiggjorts vid en domstol före denna lags ikraftträdande får behandlas och avgöras också av den domstol som var laga domstol i målet enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Angående ersättning av skada som uppstått

före denna lags ikraftträdande tillämpas den lag som gällde vid ikraftträdandet. I ett ärende som gäller genmäle och rättelse tillämpas den lag som gällde när det meddelande publicerades som genmälet eller rättelsen avser.

Ärenden som enligt 42 § 1 mom. tryckfrihetslagen är anhängiga vid justitieministeriet vid denna lags ikraftträdande, överförs till riksåklagaren för avgörande. På dessa ärenden tillämpas vad som i 26 § föreskrivs om åtalsrätt.

2.

Lag**om ändring av 17 kap. 24 § rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 2 och 3 mom., sådana de lyder, 2 mom. i lag 176/1966 och 3 mom. i lag 308/1987, som följer:

17 kap.

Om bevisning

24 §

En i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (/) avsedd upphovsman till ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten, utgivare eller utövare av programverksamhet får vägra besvara en fråga om vem som har lämnat de upplysningar som meddelandet grundar sig på samt en fråga som inte kan besvaras utan att det framgår vem som har givit upplysningarna. Samma

rätt har den som har fått del av nämnda omständigheter i anställning hos upphovsman-
nen, utgivaren eller utövaren av program-
verksamhet.

En person som avses i 2 mom. har också
rätt att vägra besvara en fråga om vem som
är upphovsman till ett meddelande som har
gjorts tillgängligt för allmänheten samt en
fråga som inte kan besvaras utan att upp-
hovsmannens identitet röjs.

Denna lag träder i kraft den

20 .

3.**Lag****om ändring av 27 § förundersökningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i förundersökningslagen av den 30 april 1987 (449/1987) 27 § 2 mom. som följer:

27 §

Den som avses i 17 kap. 23 § 1 mom. rättegångsbalken och som enligt 3 mom. i samma paragraf kan förpliktas att vittna om sådant som skall hållas hemligt har rätt att vittna därom vid förundersökning, om den gäller ett brott för vilket det strängaste straffet är minst sex års fängelse. Den som avses i 17 kap. 24 § 2 mom. rättegångsbalken och

som enligt 4 mom. i samma paragraf kan förpliktas att besvara frågor som avses i 2 eller 3 mom. i paragrafen är skyldig att besvara sådana frågor också vid förundersökning, om den gäller ett brott som avses ovan i detta moment.

_____

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

4.**Lag****om upphävande av 2 kap. 17 § strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

Genom denna lag upphävs 2 kap. 17 §
strafflagen av den 19 december 1889
(39/1889).
Denna lag träder i kraft den 20 .

5.**Lag****om ändring av 7 § lagen om allmänna åklagare**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 mars 1997 om allmänna åklagare (199/1997) 7 § 2 mom. som följer:

7 §
Statsåklagarna

riksdagens justitieombudsman har beslutat väcka. Om något annat inte bestäms, är statsåklagarna åklagare i ärenden som hovrätten behandlar i första instans.

Statsåklagarna skall i första hand sköta åklagaruppgifterna i de brottmål som från samhällets synpunkt är viktigast. De skall också utföra åtal som justitiekanslern eller

_____

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

6.

Lag**om ändring av 9 § lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 22 april 1999 om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet (565/1999) 9 § som följer:

9 §

Utplåning och ändring av identifieringsuppgifter

Efter att en teleförbindelse har brutits skall teleföretaget utplåna eller ändra de identifieringsuppgifter som har uppkommit då förbindelsen upprättades och som har registre-

rats av teleföretaget, om inte något annat följer av bestämmelserna i detta kapitel eller i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (/). Uppgifterna skall ändras så att de telekommunicerande parterna inte kan identifieras.

_____

Denna lag träder i kraft den _____

20 .

7.

Lag**om ändring av 43 § beredskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i beredskapslagen av den 22 juli 1991 (1080/1991) 43 § som följer:

43 §

En utgivare och en utövare av programverksamhet är skyldig att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, länsstyrelsernas och kommunstyrelsernas samt de militära myndigheternas och räddningsmyndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka snabbt måste nå hela befolkningen eller

invånarna inom ett visst område för att syftet med denna lag skall nås. Sådana meddelanden skall utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nätpublikation eller program.

_____

Denna lag träder i kraft den

20 .

8.**Lag****om ändring av lagen om försvarstillstånd**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 22 juli 1991 om försvarstillstånd (1083/1991) 14 § 2 mom. och
ändras 33 och 34 § som följer:

33 §

En utgivare och en utövare av programverksamhet är skyldiga att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, länsstyrelsernas och kommunstyrelsernas samt de militära myndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka med tanke på rikets försvar eller säkerhet snabbt måste nå hela befolkningen eller invånarna inom ett visst område. Sådana meddelanden skall utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nätpublikation eller program.

34 §

För främjande av samarbetet mellan de statliga myndigheterna och massmedierna tillsätter statsrådet för den tid försvarstillståndet varar en delegation med företrädare för dem som ger ut periodiska publikationer och nätpublikationer som blir tillgängliga för allmänheten, dem som utövar programverksamhet samt myndigheter som har en central ställning när det gäller att få kontroll över en situation under undantagsförhållanden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 19 april 2002

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Johannes Koskinen*

2.

Lag**om ändring av 17 kap. 24 § rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 2 och 3 mom. sådana de lyder, 2 mom. i lag 176/1966 och 3 mom. i lag 308/1987, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

17 kap.

Om bevisning

24 §

24 §

Utgivare, förläggare eller boktryckare av eller huvudredaktör för periodisk tryckskrift får undandraga sig att besvara fråga om vem som är författare till i skriften ingående artikel eller meddelande eller vem som lämnat de uppgifter, på vilka artikeln eller meddelandet grundar sig, ävensom fråga, som ej kan besvaras utan att yppa författaren eller meddelaren. Detsamma gäller i tillämpliga delar författare till i periodisk tryckskrift ingående artikel eller meddelande samt den, som fått kännedom om nämnda omständigheter i sin anställning hos vederbörande förläggare, redaktion eller boktryckare.

När det är fråga om meddelande som ingått i ett program vilket sänts i rundradioverksamhet som avses i radioansvarighetslagen (219/71), skall beträffande ansvarig programredaktör och annan som är anställd hos utövaren av rundradioverksamheten samt beträffande den som uppgjort meddelandet på motsvarande sätt tillämpas vad som stadgas i 2 mom. Detsamma gäller ansvarig programredaktör som avses i kabel-

En i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (/) avsedd upphovsman till ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten, utgivare eller utövare av programverksamhet får vägra besvara en fråga om vem som har lämnat de upplysningar som meddelandet grundar sig på samt en fråga som inte kan besvaras utan att det framgår vem som har givit upplysningarna. Samma rätt har den som har fått del av nämnda omständigheter i anställning hos upphovsmannen, utgivaren eller utövaren av programverksamhet.

En person som avses i 2 mom. har också rätt att vägra besvara en fråga om vem som är upphovsman till ett meddelande som har gjorts tillgängligt för allmänheten samt en fråga som inte kan besvaras utan att upphovsmannens identitet röjs.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

sändningslagen (307/87) och annan som är anställd hos en i lagen nämnd utövare av programverksamhet samt den som uppgjort meddelande som ingått i ett utsänt program.

Denna lag träder i kraft den   20 .

3.

Lag**om ändring av 27 § förundersökningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i förundersökningslagen av den 30 april 1987 (449/1987) 27 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

27 §

Den som avses i 17 kap. 23 § 1 mom. rättegångsbalken, och som enligt 3 mom. i samma paragraf kan förpliktas att vittna om sådant som skall hållas hemligt, har rätt att vittna därom vid förundersökning, om denna gäller ett brott för vilket det strängaste straffet är minst sex års fängelse. Den som avses i 17 kap. 24 § 2 eller 3 mom. rättegångsbalken och som enligt paragrafens 4 mom. kan förpliktas att svara på frågor som avses i 2 mom., är skyldig att även vid förundersökning besvara sådana frågor, om undersökningen gäller ett brott som avses ovan i detta moment.

Föreslagen lydelse

27 §

Den som avses i 17 kap. 23 § 1 mom. rättegångsbalken och som enligt 3 mom. i samma paragraf kan förpliktas att vittna om sådant som skall hållas hemligt har rätt att vittna därom vid förundersökning, om den gäller ett brott för vilket det strängaste straffet är minst sex års fängelse. Den som avses i 17 kap. 24 § 2 mom. rättegångsbalken som enligt 4 mom. i samma paragraf kan förpliktas att *besvara* frågor som avses i 2 *eller* 3 mom. i paragrafen är skyldig att *besvara* sådana frågor *också* vid förundersökning, om *den* gäller ett brott som avses ovan i detta moment.

—————
Denna lag träder i kraft den   20 .
—————

5.

Lag**om ändring av 7 § lagen om allmänna åklagare**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 11 mars 1997 om allmänna åklagare (199/1997) 7 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

7 §

Statsåklagarna

Statsåklagarna skall i första hand sköta åklagaruppgifterna i de brottmål som från samhällets synpunkt är viktigast. De skall också utföra åtal som riksdagen, justitieministeriet, justitiekanslern eller riksdagens justitieombudsman har beslutat väcka. Om något annat inte stadgas eller bestäms är statsåklagarna åklagare i ärenden som hovrätten behandlar i första instans.

Föreslagen lydelse

7 §

Statsåklagarna

Statsåklagarna skall i första hand sköta åklagaruppgifterna i de brottmål som från samhällets synpunkt är viktigast. De skall också utföra åtal som justitiekanslern eller riksdagens justitieombudsman har beslutat väcka. Om något annat inte bestäms, är statsåklagarna åklagare i ärenden som hovrätten behandlar i första instans.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av 9 § lagen om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 22 april 1999 om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet (565/1999) 9 § som följer:

Gällande lydelse

9 §

Utplåning och ändring av identifieringsuppgifter

Efter att en teleförbindelse har brutits skall teleföretaget utplåna eller ändra de identifieringsuppgifter som har uppkommit då förbindelsen upprättades och registrerats av teleföretaget, så att de telekommunicerande parterna inte kan identifieras, om inte något annat följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Föreslagen lydelse

9 §

Utplåning och ändring av identifieringsuppgifter

Efter att en teleförbindelse har brutits, skall teleföretaget utplåna eller ändra de identifieringsuppgifter som har uppkommit då förbindelsen upprättades och som har registrerats av teleföretaget, om inte något annat följer av bestämmelserna i detta kapitel eller i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (/). Uppgifterna skall ändras så att de telekommunicerande parterna inte kan identifieras.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .
—————

7.

Lag**om ändring av 43 § beredskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i beredskapslagen av den 22 juli 1991 (1080/1991) 43 § som följer:

Gällande lydelse

43 §

Statsrådet, ministerierna, länsstyrelserna och kommunstyrelserna samt behöriga militärmyndigheter har rätt att få sådana meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag publicerade eller utsända, vilka snabbt måste nå medborgarna eller invånarna inom ett visst område för att syftet med denna lag skall nås. Meddelandena skall publiceras så snabbt som möjligt, beroende på informationsbehovet, i riksomfattande, regionala eller lokala periodiska tryckskrifter eller i utsändningar till allmänheten.

Föreslagen lydelse

43 §

En utgivare och en utövare av programverksamhet är skyldig att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, länsstyrelsernas och kommunstyrelsernas samt de militära myndigheternas och räddningsmyndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka snabbt måste nå hela befolkningen eller invånarna inom ett visst område för att syftet med denna lag skall nås. Sådana meddelanden skall utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nätpublikation eller program.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .
—————

8.

Lag**om ändring av lagen om försvarstillstånd**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen den 22 juli 1991 om försvarstillstånd (1083/1991) 14 § 2 mom. och
ändras 33 och 34 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Under de förutsättningar som stadgas i 1 mom. får i fråga om tryckalster även vidtas åtgärder om vilka stdgas i 37 § 2-4 mom. och 42 § 2 mom. tryckfrihetslagen.

(Upphävs)

33 §

Statsrådet, ministerierna, länsstyrelserna och kommunstyrelserna samt behöriga militärmyndigheter har rätt att få meddelanden som gäller tillämpningen eller iakttagandet av denna lag publicerade eller utsända, då meddelandena med tanke på rikets försvar eller säkerhet snabbt måste nå medborgarna eller invånarna inom ett visst område. Meddelandena skall publiceras så snabbt som möjligt, beroende på informationsbehovet, i riksomfattande, regionala eller lokala periodiska tryckskrifter eller i utsändningar till allmänheten.

33 §

En utgivare och en utövare av programverksamhet är skyldiga att utan ersättning publicera eller sända statsrådets, ministeriernas, länsstyrelsernas och kommunstyrelsernas samt de militära myndigheternas meddelanden om tillämpningen eller iakttagandet av denna lag, vilka med tanke på rikets försvar eller säkerhet snabbt måste nå hela befolkningen eller invånarna inom ett visst område. Sådana meddelanden skall utan dröjsmål i oförändrad form publiceras i ifrågavarande periodiska publikation, nät-publikation eller program.

34 §

För främjande av samarbetet mellan staten och informationsmedierna skall statsrådet för den tid försvarstillståndet varar tillsätta en delegation med företrädare för tidnings-

34 §

För främjande av samarbetet mellan de statliga myndigheterna och massmedierna tillsätter statsrådet för den tid försvarstillståndet varar en delegation med företrädare

Gällande lydelse

och tidskriftsbranschen, rundradio- och kabelsändningsverksamheten samt respektive förvaltningsområden.

Föreslagen lydelse

för dem som ger ut periodiska publikationer och nätpublikationer som blir tillgängliga för allmänheten, dem som utövar programverksamhet samt myndigheter som har en central ställning när det gäller att få kontroll över en situation under undantagsförhållanden.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

_____